EDONIS NEUHUSII

THEATRVM INGENII HVMANI:

Sive

De cognoſcenda Hominum Indole & ſecretis Animi moribus,

LIBER II.

AMTELODAMI
Typis Ioannis Ianſſonii,
A. MDCXXXIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nobiliſſimis, Ampliſſimis

REIP. FRISIORVM
SENATORIBVS,

D. IOANNI SAECKMA.
D. IOANNI DE SANDE.
D. FRANCISCO a IONGEMA.
D. ORICHIO à DOYEM.
D. GELLIO IONGSTALL.
D. IOACHIMO ANDREE.
D. EVERHARDO BONER.
D. IOANNI NYS.
D. MATTHIÆ à VIERSSEN.
D. HECTORI BOVRITIO.
D. CORNELIO KENNEMA.
D. HOMERO ab HARINXMA.

E T

D. IOANNI SCHELTINGA Procur. Gen.
D. SEBASTIANO PRVISSEN, Graphiario.

S. P. D.

EDO NEVHVSIVS,

S. L. R.

MOrum Mentiumque humanarum Indolem, *ex Naturæ erutam penetralibus*, *pro ingenii mei tenuitate, ſtylo deſcripſi*: *Quod ut Auguſto veſtro*

† † 2 *Nomi-*

Nomini, pro parte, nuncuparem, nihil me impulit aliud; quam præclara Virtutis veſtræ exiſtimatio, & Humanitas affectioque in me ſingularis. Illa omnes in Rep. bonos; iſta me præter alios privato Vobis perpetuoque ſtudio devinxit. Quicquid excellit, juſtam merito habet venerationem. Cui eo quiſque eſt addictior; quo illud ſibi magis beneficum & benignum cognoſcit: ut Solem illi æſtimant magis, qui vim ejus fotumque ſalutarem propius perſentiſcunt. Quod res eſt, dicam: nihil aut gloriæ gratiæque Veſtræ; aut ſtudio & devotioni meæ largiturus. Omnia in Vobis ſunt quæ aut Cura exercitatioq; parat; aut Fortuna largitur. Eximia Veſtræ Virtutis Ingeniique indoles, in publicis rebus ſplendor, in privatis moderatio, in jure dicundo æquitas, in negotiis obeundis induſtria, in tota vita dignitas, conſtantia, fides, in magna bonorum Civium commendatione verſantur. Cum domi Vobis fortunæ ſuppetat abundãtia, generis nobilitas, clientium ſtudia; nulla tamen Vos aut cupiditas ab integritate; aut ſuperbia ab humanitatis gratia deducit. Hæc vera faſtigiati

Digitized by Google

ſtigiati honoris laus eſt, non inſoleſcere magnæ proventu proſperitatis: opes & copiam non libidini; ſed bonitati & moderationi præbere facultatem: in excellenti dignitate ſummæ virtutis gloria florere. Iſta verò propria Vobis ab Officio laus eſt; leges & jura juſte ſapienterque interpretari, ſumma æquitate judicia tranſigere, in diſceptandis fori cauſis fidem, religionem, moderationem in conſilio adhibere, in obeundis Reip. negotiis invidiam, metum, libidinem amovere, conſcientiam mentis, quam à Deo accepimus, maximi ſemper æſtimare. Ad quas Animi Virtutes, præſtantem Doctrinæ laudem, & Ingenii gloriam adjeciſtis, ſolida cumulataque multarum rerum, omniumque bonarum artium cognitione inſtructi. Itaque Vos in clariſſima Reip. luce cum laude ac gloria verſantes, tanquam magnarum virtutum ſpeculum, oculi Civium intuentur. Domos veſtras, ut ſanctitatis atque innocentiæ contubernium; Curiam, ut moderatricem officiorum, profugium miſerorum, vindicem temeritatis, officinam æquitatis, templum mentis conſiliique publici, frequen-

tant. Illa quidem ſunt in ſermone ac commendatione omnium; Me vero etiam Veſtra in me ſingularis benevolentia peculiari in cultum veſtri Nominis trahit ſtudio. Quam ut ante certis ſæpe argumentis perſpexi; ita nuper manifeſta voluntatis inclinatione teſtatam feciſtis: cum ſpontaneo propenſi favoris ſtudio in promotionem Filii mei incubuiſtis. Quam referam gratiam Vobis,

Nobiliſſimi Domini, benigniſſimi Patroni,

pro tantæ benevolentiæ, quam mihi navatis, promptitudine; niſi, quod à me proficiſci poteſt, in Vobis amandis colendiſque conſtantem & perpetuam devotæ mentis voluntatem, cum aſſidua publicæ privatæque proſperitatis apprecatione? Cæterum rogo Vos, ut porro gratiam mihi Veſtram tribuatis, & mea Studia Liberoſq; meos, ſi merebuntur, veſtro favore benigne juvetis, promoveatis. Nunc hoc dicatū Nomini veſtro Donarium libẽter accipite, non indignati humilẽ à ſecretis Muſarum hederam inter Curiales ſummi honoris lauros ſerpere. Neque ut Vos erga me bonaſque

literas

literas affectos novi, ingratum hoc erit munus: quod haud magnum, & à Gratia veſtra, & ab Animo meo accipiet pondus. Valete diu, valete feliciter,

Domini:

ut in vobis, ſalutis mentiſq; publicæ principibus, patriæ cuſtodibus, ornamentis judiciorum, exemplaribus antiquæ Religionis, ILL. FRIS. DITIO *fortunis ampla, copiis firma, virtute honeſta, rebus geſtis glorioſa in ſeram Nepotum floreat poſteritatem.*

Ex Muſæo meo, VI. Kal. Febr.
AN. Chriſt. CIↃ IↃC XXXIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

EDONIS NEVHVSII THEATRVM INGENII HVMANI,

Sive

De cognoſcendâ Hominum Indole, & Secretis Animi moribus.

LIBER II.

CAPVT I.

De Educatione puerili.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NVPER admodum diurno feſſus labore dulcem nocturnæ quieti operam dabam. Et jam edormiveram unum ſomnum concubię noctis ſilentio, verſabamque animo ſolicitam de meâ Pube, ac juvandis Literarum ſtudiis cogitationem; cum ſub Auroram contrahi mihi animus, & quaſi labi ac concidere iterum inciperet, corpore in ſoporem reſoluto. Statim è corneâ portâ rectà mihi advolat Somnium, & ſimulatoris operâ Morphei miras animo viſiones proponit, ſimulacra & imagines illarum rerum, quas mecum vigilans agitaram. Si quis veſtrûm, Cives, ea miri contextus fabulamenta ſcire volet, non pige-

gebit,ut in recenti adhuc verſantur memoria, commemorare.

Videbar mihi ſcholaſtico adſperſus pulvere in forum exire *Vrbis Leoverdianæ:* ubi ad Occidentem, in *Trutinariâ Tabernâ* merces;ad Orientem, in *Liberi patris Cupa* vini viriumque libratur firmitas. Magna hîc hominum, ſuis quique ſpatiis,inambulabat multitudo: juvenes,viri,ſenes,cives,agreſtes,milites. Vtrimque in veſtibulis ædium matronæ hærebant, & virgines, habitu veſtium & moribus pleræque tranſmarinis. Cum curioſos huc illuc oculos volverem, & varia ſpecie frequentiam tacitus demirarer;in medio video cœtu ſpectatiſſimæ integritatis prudentiæque Senatores, *Dn. Matthiam à Vierſen*, & *Dn. Cornelium à Kinnema*, LL. DD, viros è diſciplinâ meâ mihi conjunctiſſimos. Et vos, *inquam*, in hac video turba, amiciſſimi? Vos hîc eſtis? Dicite, amabo, quis eſt tantæ multitudinis concurſus? Quid ſibi vult iſta hominum tàm diſpare morum animorumque habitu frequentia? An hîc de ſummis Reip. negotiis, aut de coeundâ cum Hiſpano pace, aut de ſopiendo Religionis diſſidio,indictus eſt Friſiæ Ordinum conventus, matronali quoque ſtolâ, ad ferendum de publica ſalute ſuffragium,advocatâ? Illi ridentes, Minime verò, *inquiunt*, hunc locum, hos homines Reip. attingit cura, in quam nunc nemo

mo penè ſuum ſtudium & cogitationem intendit. Si neſcis, dies hic ſeptimanæ extremus eſt nundinalis: quando ſereno cœlo ex urbe & vicino agro frequens confluere huc ſolet populus, magna quidem ex parte, ut ſpectet, & ſpectetur. Quod verò te olim dicere meminimus, homines, ut oris ſpecie, & corporum lineamentis; ita ſtudiis animorumque habitu inter ſe differre: hoc nunc præſens iſte dies, & frequens populi cœtus docet. Age inſinuemus nos liberius in mediam turbam, & ſingulorum ſtudia moreſq; parum curiosè conſideremus. Audin'? Ibi, quibus artibus ſummi ordinis paretur dignitas, facto in Remp. impetu, de captandis callidè ſuffragiis, de firmandâ partium factione, & dejicendis adverſariis ſermones conferuntur. Illic de faciendo quæſtu, & cumulandis in immenſum opibus, ut ſuis quiſque evertatur fortunis, ut in alienum irrepatur patrimonium, ut impellatur in fraudem incauta ſimplicitas, colloquia ſeruntur. Iſtic innocentium virorum fama fictis criminibus arguitur, bonorum hominum exiſtimatio calumniis obteritur; in alio plebeii generis nataliumque obſcuritas; in alio fortunarum tenuitas; in multis aut morum ineptitudo, aut partium ſtudia culpantur. Illi de cõdiendis opiparè cœnis, & detergendis improbo hauſtu poculis; quàm ſe pridie oppleverint

Digitized by Google

Liberi patris flore, quâ in cauponâ ſenio ſatiſfiat minore diſpendio abundantius, quis bellator cantharo melior, ubi meracius de cupâ promatur vinum, ubi hera, aut famula ad obſequium amoris promptior, fabulantur. Iſti prima ſignati lanugine virginum adultarum matrimonia examinant, quo cenſu dotem marito afferre poſſint, quibus amicorum pręſidiis ad tenendum conſpicui honoris gradum nitantur, quàm liberali forma, quàm lepidis ſint moribus, diſputant. Alii, Lamïarum more, domi ſuæ cæci, foris ſupra milvinam aciem oculati, quicquid in foro, in curia, in templis, in plateis, in ganeis, intra privatos geritur parietes, omnium latebrarum minutias indagant & expendunt, Magiſtratuum conſulta ſuæ gravitatis ſupercilio cenſent, ſacras ad populum conciones pro arbitrio æſtimant, in ſcholis formandæ juventutis leges condunt, publica & privata ad ingenii ſui perpendiculum exigunt. Multi depoſita patriæ ſalutis cogitatione, quid alio agatur ſub ſole, quo conatu Britannus afflictæ ſororis affiniſque cauſam urgeat, quam Liliis Aquila perniciem intendat, quæ à Gothia tempeſtas Germaniæ immineat, quãto ad Euphratem Parthus bello fulminet, quàm magna claſſe Belgicum in Americam bellum naviget, inquirunt. Pauci, quorum in animis generoſa viriliſque Virtus, in ore

in ore cultuque corporis ſpecioſa modeſtia inſidebat, queſti funeſtas in Curiis & Eccleſia ſectiones, & efferentem ſe magnifice factioſorum Civium audaciam, de reſtituenda Rep., de conſervanda Reformati ritus Religione, de cohibendo audaciæ impetu, de propugnanda fortibus armis libertate, ſerio loquebantur.

Dum ſtudia diverſa moreſque in plebe diſpares attentius conſideramus, ecce è longinquo cum lucernâ ſenecio veniebat, argutos in omnem partem jactans oculos, quaſi quicquam amiſſum obſervatis ſtudioſe veſtigiis indagaret. Vt acceſſit propius, hirquina barba, diſtorta labra, criſpatæ nares, contracta in contumeliam ſupercilia, ſordidum pallium, pendula ad ſiniſtrum latus pera *Caninæ mordacitatis Philoſophum* arguebat. Ille rogatus à circumfuſa plebe: *Quid cum lucernâ quæreret claro die? Hominem quæro*, reſpondit: *ſed hominem rectè educatum, hominem bonis moribus & virtute: quales in hoc cœtu oppido video paucos.* [g] Quod ad Megarenſes olim dixi; *Malle me arietem ipſorum eſſe, quam filium:* hoc de vobis etiamnum merito dixerim, cives. Ita paucis inter vos formata fuit initio ad rectas artes juventus. Neque enim in turpi pecuniarum & honorum quæſtu felicitatem poneretis: non in aleâ, in intempeſtivis conviviis, in mimarum ac ſcortorum gremiis vitæ veſtræ florem attereretis, ſi bona-

g *Ael. l. 12 v. 5.*

Digitized by Google

rum artium Magiſtris in diſciplinam traditi à parvis pueris ad virtutem edocti & educti eſſetis. Vix ille Cynicum multo cum riſu virus effuderat, cum procul ab.[h] *Ariſtippo*; qui paſſus in mari naufragium incolumi eruditione in Rhodum appulerat; nuncius accurreret, cum ſeriis ad populares mandatis, *ut liberos rectis laboribus erudirent, & ad virtutem bonarumque artium ſtudia inſtitutis & præceptis diligentiſſimè informarent*: quæ ſolæ fortunæ ſpernant violentiam, & per medios fluctus, ac extrema rerum diſcrimina Dominum ſuum comitentur.

h *Laert. l.* 12.

Interea à tergo Diva *Pædia*, cum *Nixio* DEO, ſtare videbatur; quæ nos ex media evocatos turbâ de foro in ſuburbanum vacantis horti receſſum abduxit: ut ibi, *quanta eſſet primæ Educationis vis*, quàm certa illinc morum colligantur indicia, doceret. Non inviti ſequimur Divam invitantem: tum ut à moleſto foris ſtrepitu expediremur; tum ut de pædia *Pædiam* ipſam, principem & magiſtram Educationis, diſſerentem audiremus. Vt pervenimus ad *Virſumiana* vernæ jucunditatis diverticula, & prima in illis frondoſarum pergularum umbraculis fecimus ſpatia, Magna, *inquit*, Educationis in utramque partem vis eſt: quæ aut utilem ſemper, aut pernicioſum patriæ civem præſtat. Si enim ulla hominum diligentia acres ad nequitiam ſtimulos reprimere, & vim vitio-

Digitized by Google

vitiorum incitatricem frænare; ſi inſitos atque innatos ad virtutem impetus promovere poteſt: ſola id valet Diſciplinæ beneficio Educatio. Illa incompoſitos efferoſque diſtortæ naturæ motus in rectæ rationis gyrum ducit, revinctoſque frœno, & quaſi carceribus ſopitos domat, emollit, in ordinem cogit. Illa ingenerata nativæ originis ſemina ſingulari ſtudio atque induſtriâ evocat, producit, ac velut conveniente nutrita & rigata ſucco, beneficoque calore fota vegetat ac maturat. Illa imbecillem naturam nullis dotatam facultatibus, nullis ad virtutem inſtructam adjumentis, jugi aſſuefactione culturâque induſtriâ cõfirmat. Illa fervidiores præſtantium animorum impetus arte Magiſtrâ delinitos intra rationis metam contrahit, & ferocientem Bucephalum molli tractatum manu, ne aut exaſperetur feritas, aut ſupprimatur generoſitas, prudenter moderatur. Si remiſeris frœnum laxius, ſegnique nimis & languida imperaveris manu, inſurget in Rectorem, & excutiet jugum efferata ferocitas. Sin adſtringas arctius, vis virtutis inſita frangetur. Ille utilem patriæ civem dabit,

Qui premere, & laxas norit dare cautus habenas.

Rectè igitur Cheronenſis ille Philoſophus inquit: [i] πηγὴ καὶ ῥίζα τῆς καλοκαγαθίας ἐςὶ τὸ νομίμου παιδείας τυχεῖν. Quo multis ante ſeculis

i Plut. de educ. lib.

 culis

culis animo fuit[k] *Stagirita*: cum in Educatione omnem eſſe poſitam virtutis cuſtodiam & incrementum diceret: quæ pueritiæ teneritudinem, udæ inſtar argillæ, aut gypſi, in omnes morum ſpecies effingat. Quis à Verni aëris intemperie divitem frugum expectet Autumnum; à protritâ ſemente copioſam meſſem; à fragili & ruinoſo fundamento durabilem ſtructuram? Non magis frugalem ſperes ſenectam, ſi ille flos ætatis neglectus abjectuſque in turpi deſidiæ ſitu contabuerit. Quibus artibus imbuta ſemel fuerit juventus, eas in extremum vitæ tempus proferet, manſuro per omnem ætatem virtutum vitiorumque habitu, quem in rudi pueritiâ Educatoris induſtria efformavit.

k *Ariſt. in phyſ.*

[l] *Fingit equum tenerâ docilem cervice Magiſter*
Ire viam, quò monſtrat eques: venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aulâ,
Militat in ſylvis catulus: nunc adhibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu.

l *Hor. 1. Ep. 2.*

Cera, dum mollis eſt, in quamvis imaginem facilè ſequitur fingentis manum: ſi obdureſcat, intractabilis eſt. Stirpes à radice primum exeuntes obſequuntur agricolæ, aut furculis in adverſum latus detortæ, aut vinculis in terram deflexæ, aut fulcris in altum ſurrectæ: ſi inve-

Digitized by Google

inveteraverit curvor, callumque obduxerit, nulla extendi induſtria, & æquari arte poteſt, obfirmata in omne tempus pertinacia. Ita prorſus Educatio rudibus puerorum animis omnem facilè formam inducit: quam nulla poſteri temporis ætas obliteret & expungat. Frangas ſemel inflexas curruum rotas, non revoces ad rectitudinem priorem. Ita impreſſam herbeſcenti pueritiæ imaginem fruſtra tentes extinguere, primæ manus ductu & lineamentis perpetuo refulgentibus. Quod ut ſignificaret civibus ſuis [m] *Lycurgus*, duos ex eodem parentum genere Catulos educavit; alterum lautis ad focum cibis, alterum venaticis ruri ſtudiis aſſuetum. Deductus uterque in forum ſub populi adſpectum, depoſitis alibi lautitiis, alibi emiſſo lepore, ille in dapes, iſte in feram prono curſu impetũ dedit. Tum converſus ad populum Legiſlator, *Videtis*, ait, *Spartani, quantum ſit in Educatione poſitum ad formandos mores momenti. Proinde ne nobis quidem noſtra nobilitas, ductumque ab Hercule genus profuerit, niſi à pueris ad bonas artes exerceamur.* Quales naſcantur nobis liberi, nullius quidem eſt in manu: at ut recta inſtitutione ad virtutem informentur, noſtræ eſt poteſtatis. Quam Educationis vim faſſus eſt de ſe ipſo [n] *Socrates*: qui cùm ex cultu corporiſque lineamentis ſummæ improbitatis argueretur, *Talem*, inquit, *me Na-*

m *Plut. in Lacon.*

n *Cic. 3. Tuſc.*

tura formavit; at emendavit correxitque Diſciplina. Evenit idem *Themiſtocli*: qui de mutata in melius vita domitaque inſolentioris naturæ ferocia rogatus, [o] *Neſcitis*, dixit, *ex aſperis indomitiſque pullis utiles fieri equos, ſi quis rectam illis adhibeat diſciplinam?* Cujus inſitam innatamque nobili animo ferociam contuitus Præceptor, [p] *Nihil*, ait, *mediocre futurus es, ô puer: Aut in magnum Reip. commodum; aut in funeſtam illius perniciem adoleſces, prout fueris educatus.* Ad quod Educationis commodum *Socrates* reſpexit, cùm interrogatus, [q] *Quare non adminiſtraret Remp. ipſe, in tanta regendæ civitatis peritia? Ille*, diceret, *utilior eſt Reip. qui multos efficit Reip. gerendæ idoneos; quàm qui ipſe rectè gubernat.*

o Plut. in Them.

p Plut. Ibid.

q Aphthonius.

Igitur ſapientiſſimi omnis ævi mortales hoc operam ſemper diligentem dederunt; ut juventus ſub expertæ virtutis fideique Magiſtris, ſtatim in primo ætatis tyrocinio, bonis artibus adſueſceret: liberales diſciplinas addiſcere; obnoxio parentibus ingenio eſſe, mendacio, verborum obſcœnitate, libidinum intemperantia, velut prodigiorum inſolentia terreri; præcipue vim divini numinis venerari, nunc beneficio, nunc pœna ſuſpiciendam. De virtutis pulchritudine, de præſtantium factorum præmiis, de vitiorum infamia, aſſiduis præfectorum ſermonibus imbecilla puerorum ætas imbuebatur. Nequitia nun-

quam

quam niſi cum ſupercilio & gravi turpitudinis deteſtatione nominabatur. His rudimentis initiata puerilis teneritudo turpia ſuorum judicio vitia proſcribebat, virtutem cupidis arreptam animis in ſenium deducebat. Ita altis radicibus deſidebat in præcordiis honeſtatis ſtudium, ut neſciretur, naturæne inſtinctu, an præceptorum inſtituto benè quiſquam ageret. Quod dum dico pudet me pigetque horum temporum atque hominum, quibus educandæ juventutis negotium in tanto eſt neglectu. Pro pudor! puſillus puer, qui non lævum dextro ſcit diſtinguere, cum protervo *Themiſtoclis* filio totos in poteſtate ſuâ parentes habet, facili eorum obſequio ad omnem libidinem abuſus. Petit in luxuriæ uſum argentum; porrigitur. Poſtulat in pompam veſtem; datur. Vult numos, alioſq; nequitiarum magiſtros frequentare; permittitur. Loquitur turpiter, mentitur audacter, compellat ſenem irreverenter, illudit bonis nequiter, curat rem injunctam negligenter, indulget genio fortiter; nihil prorſus peccat. Cerea in vitium flecti teneritas in domeſticarum fabulationum admittitur contubernium, criminatione aliorum dictiſque improbis aures, morum protervitate oculi imbuuntur. Quibus olim, [r] Perſarum more, vinum bibere, nudumve hominem oculis intueri nefas erat: apud quos, Roma-

[r] *Herod. l.1. & l.4.*

ſ Plut. in Catone.

[ſ] Romanorum inſtituto, aut inſolens verbum parentes dicere, aut factum indecorum præſtare, aut mali exempli hominem in convictu pati, pro ſummo ſcelere habebatur: illi, noſtris moribus, genialibus adhibiti conviviis, ſub parentum auſpicio, invergere largiter Bacchi liquores, jacere improbas voces, facere res indecoras aſſueſcunt. Ita idoneis authoribus, & ſpectabili exemplo à parvulis diſcitur improbitas, rudibuſque animis altè inſinuantur vitiorum ſemina: unde illa, quàm dolemus, copioſa malorum morum meſſis in Remp. exundat. Malè ſana capita, quàm vobis jure *Crates* aliquis, ut Athenienſibus olim, acclamet: [t] *Quorſum ruitis, cives, qui omne ſtudium in pecuniis collocatis; liberorum veſtrorum curam nullam ſuſcipitis?*

t Plut. in pæd.

u Diod. Sic. l. 12.

Non hoc *Thuriorum* erat inſtitutum; [u] apud quos cautum lege fuit, ut pueris, cum primum adoleſcerent, publicâ impensâ ſtudiorum magiſtri in primo tyrocinio præficerentur. Non [x] *Indorum & Brachmanum*; qui edito infanti curatorem & vitæ Magiſtrum cuſtodemque adhibebant: & ut bonis diſciplinis, & ſalutaribus exemplis ad omnem honeſtatem erudiretur. Non [y] *Perſarum*, qui liberos à teneris ſanctis moribus imbuebant, juſtitiam colere, æquum ab iniquo dignoſcere: tum jaculari, equitare, curſu contendere, & præcipue vera loqui.

x Strabo l. 15.

y Herod. lib. 1.

Digitized by Google

loqui. Hæc apud illos, majorum conſuetudine, per omnes ætatis gradus erant rudimenta. Tantique juventus iſta pudoris erat, ut pro lege obſervaret, ne in publico aut ſpueret, aut naſum emungeret, aut in parentum conſpectu niſi juſſa conſideret. Mos [z] *Laconum* patrius erat, cibi potioniſque modum liberis præfinire, humili cultu & ſobrio cum æqualibus convictu illos educare, horrida diſciplina ſeveriſſimis moribus aſſuefacere; ne qua rudem mentem improbitas inficeret. Quem invaluiſſe apud [a] *Germanos* uſum legimus; ut patiens militiæ ætas, ne languerent & debilitarentur otio delitiiſque animi, currendo, algendo, æſtuando, famem ſitimque tolerando, difficiles vias peragrando exerceretur. Provida [b] *Sabinorum* in liberis educandis erat cura, quos illi patruorum diſciplinæ committebant, ne parentum indulgentia laſcivirent. Quos ſequuti *Græci* pronam ad malas artes juventutem probatiſſimis in diſciplinam Magiſtris tradebant. Quo more *Achillem Chiron* & *Phœnix*, *Agamemnonem Neſtor*, *Hectorem Polydamas*, *Telemachum Menelaus*, *Antigonum Zeno* bonis diſciplinis ad virtutem informavit. [c] *Philippus* quidem Macedonum R. tantum in educando filio poſitum eſſe ad virtutem momenti putavit, ut gratularetur ſibi, *Alexandri* natalia in Ariſtotelis incidiſſe ætatem: cujus ille curâ

z *Plut. in Lyc.*

a *Tacit. de Germ. moribus.*

b *Plut.*

c *Gell. l. 9. c. 3.*

curâ rectiſſimis vivendi regendique artibus imbueretur. Cui parentis judicio ſubſcripſit filius,[d] magis præceptori ſeſe, de fideli inſtitutione; quàm parenti de generatione obſtrictum confeſſus. Non minore ſtudio Romani educandis liberis operam dedere: apud quos *Auguſtum Apollodorus Pergamenus*, *Tiberium Theodorus Gadarenus*, *Trajanum Plutarchus*, *Alexandrum Severum Cordus*, *M. Antoninum Fronto*, *Gratianum Auſonius*, *Theodoſium Anatolius*, *Theodoſii filios Arſenius*, *Criſpum Conſtantini F. Lactantius*, *Carolum M. Alboinus* ſumma fide curaque informavit. qua quidem in re plus illi Reip. profuerunt, quàm ſi aut exercitus duxiſſent, aut leges tuliſſent, aut illuſtres honores geſſiſſent.

Nunc niſi moleſtum id eſt vobis, neque offero nimiam oculis auribuſque veſtris ſatietatem, adumbratam in hac Tabula Educationis utriuſque vim fructuſque perſpicite. Illic ad dextram [e] *Noachi* & [f] *Lothi* videtis familiam patrium DEVM præſcripto pietatis officio colentem; [g] *Moſen* rectiſſimis Ægyptiorum diſciplinis eruditum; [h] *Tobiam* bonis artibus à puero excultum; [i] *Salomonem* ſub Nathane propheta; [k] *Ioam* Ochoziæ F. ſub Jojada pontifice; [l] *Maccabæos* ſub Mathatia patre; [m] *Timotheum* ſub Eunica matre; [n] *Chriſtum Dominum* ſub ſanctiſſimis parentibus ad omnem virtutem ſapientiamque informari. Non longè ab hoc

d *Plut in Al.*

e *Gen.* 9. 18.
f *Gen.* 19. 16.
g *Act.* 7. 22.
h *Tob.* 1. 10.
i 2. *Sam.* 12. 25.
k 2. *Reg.* 12. 2.
l 1 *Maccab.* 2. 64.
m 2 *Tim.* 1. 5.
n *Luc.* 2. 41.

hoc divinorum hominum choro Laconicæ & Romanæ Gentis illuſtres effulgent viri, patriis majorum inſtitutis pręceptiſq; edocti, *Achilles Chironis*, *Pericles Anaxagoræ*, *Philippus Macedo Epaminondæ*, *Alexander Ariſtotelis*, *Auguſtus Apollodori*, *Trajanus Plutarchi*, *Theodoſius Anatolii*, *Carolus M. Alboini* diſciplinâ inſtitutus. Ad ſiniſtram neglecti in teneris cultus offert ſe mortalitas; cui execrabilis morum improbitas æternam turpitudinis notam inuſſit. Quanta flagrant infamia illi veteris Mundi deteſtabiles [o] *Gigantes*; quos ad omnem compoſitos nequitiam fatalis aquarum illuvies oppreſſit! In quo inhoneſtiſſimę vitę verſantur dedecore [p] *Heli Sacerdotis filii*, paternâ indulgentiâ in diſſolutam vivendi conſuetudinem & licentiam impudentem prolapſi! Quàm fœdam contraxit labem *Roboami* Regumque Iſraelitarum ſoboles, parentum exemplo atque auſpiciis ad impietatem edocta; *Telemachus*, abſente patre Vlyſſe, ſub maternâ tutelâ in procorum contubernio molliter educatus; *Nero* apud Lepidam amitam mimarum tonſorumque cura enutritus; *Midas* aſininis aurib⁹ monſtroſus; *Therſites* mẽtis ſtuporeinfamis, *Ptolomæus* phyſcõ, *Tarquinius* ſuperbus, *Caracalla* eruditionis hoſtis, *Heliogabalus* guloſus, *Phocas* paricida, *Licinius* literarum rudis, *Domitius* ignarus, *Syllanus* amens, *Domitianus* barbarus, *Valentinianus* rerum omnium

o *Gen.* 7.

p 1. *Sam.* 2.12.

Digitized by Google

nium rudis! Quibus ſe contaminavêre maculis Phariſæi arrogantes, Stoici immanes, Cynici impudentes, Epicurei luxuriantes, Aſſaſſini ſicam vibrantes, Turcæ & Judæi blaſphemi, Ethnici idololatræ, & portentorum greges cæteri: quos imbutos malis artibus Educatio peſſumdedit! Igitur [q] *Eteocles*, poſt ſuperatum bello *Agin*, cum quinquaginta pueros obſides à Lacedæmoniis poſtularet *Antipater*, illud recuſavit: ne licentius educati à patriâ diſciplinâ majorumq; moribus deſciſcerent. Exuberat in ſentes filiceſque ager, niſi exerceatur. Sterileſcunt arbores, ſi deſit cultura. Ita hominum ingenia, protrita virtutum fruge, in turpem vitiorum meſſem luxuriant, ſi aut nulla illis, aut mala in teneris adhibeatur educatio.

q *Plut. in Lac.*

Agite itaque, & tu inprimis, *cui educendum Friſicæ juventutis florem Leoverdia* cõcredidit, hoc ſummo ſtudio curaque præſta, ut tuæ alumnos diſciplinæ, in illo ætatis tyrocinio, non ad humanitatis tantum artes; ſed pietatem modeſtiamq; præcipuè informes. [r] *Nullum profectò*, ex tui Oratoris ſententiâ, *majus meliuſve afferre Reip. munus poteris, quàm ſi doceas atque erudias juventutem, iis præſertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt, ut omnium opibus refrænanda atque coëreenda ſit.* Non deterreat te ab hoc præſtantiſſimi operis functione Pulveris illius a-

r *lib. 3. Divin.*

pud

pud ſuperbum vulgus contemptio ac deſpicientia. Neque enim illi tantum magnum humanis rebus emolumentum præſtant, qui in faſtigiato dignitatis apice legum fræna moderantur, qui de pace belloque cenſent, qui manum militiæ ſacramento obligant, qui aut in foro cauſas dicunt, aut tuendæ valetudinis remedia præſcribunt. [s] *Etiam ille, qui juventutem exhortatur, & in tanta bonorum præceptorum inopiâ virtute inſtruit animos, qui ad pecuniam luxuriamque ruentes prenſat ac retrahit, in privato publicum negotium gerit.* Hoc age, quod Lacon præceptor effecturum ſe addicebat: [t] *ut traditus ſibi in diſciplinam puer honeſtis delectetur; turpibus ingemiſcat.* Quod [u] *Ageſilaus* Rex præſtari à puerorum Magiſtris volebat: *Vt iis in rebus inſtituantur, quæ viris factis uſui ſint futura.*

[s] *Sen c. 3. Tranq.*

[t] *Plut. de vita mor.*

[u] *Plut. in apoph. Lac.*

Diſciplina exercenda ratio.

Quo dum verſaris in negotio, cave, ne aut arctè contenteque; aut laxè molliterque nimis juventutem habeas. Vtrinque magni erroris culpa ſæpè committitur. Enervis & delicata indulgentia remiſſo cupiditatum frœno crudæ pueritiæ ad peccandum licentiam permittit, & ſtimulos ad virtutem acuendos obtundit. Dura & immitis ſeveritas animorum alacritatem frangit, ſervilique coactione animi pariter ac corporis vires elidit. Exhauritur perpetui metus acerbitate ille ad adoleſcentię incrementa laxandoſque artus Naturæ ſuc-

Digitized by Google

cus. Neque diffluere poteſt libere ſanguis, aſſiduæ triſtitiæ interpellatione repreſſus & contabeſcens. Non raró puer, dum moleſtè nimis urgetur, in bonas literas odium concepit; quas ſuppliciorum metu diſcebat, triſti faſtidio averſatus. Inde eſt, quod Scholas multi, tanquã prædonum laqueos & piſtrinum, virtutem ut efferatam immanitate feram expaveſcant. Detur ætati parva innoxiè laſciviendi venia, fruatur aliquo indulgentis Naturæ beneficio, infundat inconſultos ſemel impetus: quos equis juvenciſque in illa primorum annorum libertate permittimus; ne creſcens in firmitatem ſuam cervix jugum timeat ſubire. Non opprimenda ſunt intempeſtiva ſapientię meſſe ingenia nondum præparata; neque ante tempus ad ſtudiorum maturitatem vocanda puerilis ætas: quam levibus primò initiare rudimentis, & facili manu conſuefacere oportet, ut ſua magis ſponte recta facere diſcat, quàm alieno metu. Senſim cum annis creſcẽtibus laxanda ſunt vincula: ne ſubitæ libertatis dulcedine impotens ſui animus inſoleſcat. Sæpe puer ſub duriore diſciplinâ eximiam pollicitus frugem, ut emancipatus vinculis ſuo in Academiis jure vivere cępit, ad primum incognitæ libertatis ſenſum, remiſſo libidini frœno, ab omni legum & honeſtatis obſequio diſceſſit. Ita qui antea ſupra ætatem ſapere videba-

debatur, poſtea infra virilis prudentiæ decus deliravit. Omnem verò conſtituendæ diſciplinæ rationem perſpecta in pueris naturæ variantis indoles moderatur. Sunt, quos ſi aſperius coërceas, animum deſpondeant, & vel ut ad inopinatum prodigii conſpectum exanimi metu corripiantur. Alii, niſi adducas diſciplinę nervos, ubi ſenſerint patefactam nequitiæ feneſtram, ſtatim extra orbitam feruntur. Quidam arctatis vinculis exaſperantur, ferarum inſtar cum compedibus luctantium; laxatis remiſſa indignatione molleſcunt. Multi ſervili ingenio ſubigi nequeunt, niſi plagis perpetuo tundantur. Hîc prudentia opus eſt; ne imbecilles animos adducto vehementius vinculo frangas, ne remiſſa languidius manu licentiam audaciæ permittas; ne indomitam ferociam ſtrictiore frœno irrites; ne aſininam tarditatem majore indulgentia nutrias. Gloriæ præcipue ſtimulos inſerere oportet puerilibus animis, ut jam tum honoris dulcedine afficiantur, ſuſceptoque cum æqualibus induſtriæ certamine ad præripiendum pulchræ laudis præmium alacriter contendant.

CAPVT II.

De Converſatione, ac Aetatum ſingularum Indole.

DIxerat Pædia, dictaque ſalute abire videbatur cum converſus ad nos Senator

Kinnema, Vera, *inquit*, ſunt, quę ad formandam & præſentiendam naturæ indolem de vi Educationis ſapienter ſanè Pædia diſſeruit. Atque hoc eſt quod *Platonem* inculcare ſuis civib⁹ memini: κεφάλαιον ὀρθῆς παιδείας ὀρθὴ τροφή. cùm aſſuefactione & diſciplina puerili firmi teneræ ætati mores inſerantur, certa virtutum vitiorumque in procurſum vitæ fundamenta. Adſentit præceptori diſcipulus *Ariſtoteles*, cum in prima juventutis aſſuefactione poſitum omne felicitatis humanæ momentum dicit. Affinis eſt præceptorum diſciplinis atque Educationi *Conſuetùdo victus, & familiaris vitæ converſatio*; quæ teneris maximè animis virtutum vitiorumque effigiem imprimit, & abditum ſuis penetralibus animum in conſpectu ponit.

Iuv. Sat. 2. ----- [t] *Adſpice, quid faciant commercia.*

u Curt. l.6. [u] *Feras beſtias captas & incluſas, quia ipſarum natura non poteſt, dies mitigat:* Ita diuturna cum aliis converſatio naturæ habitum immutat, & alienos mores ſocialis vitæ exemplo affundit. Nautas videmus & Agricolas ſolaribus expoſitos radiis colorari: qui unguentarias frequẽtant tabernas odorem loci ſecum ferre. Tanta in contuberniis ad formãdos animi mores vis eſt, à quib⁹ aut melior quiſq;, aut pejor plerũq; diſcedit. Neq; magis vina vicinarum arborũ fruticumq; referunt ſaporem; non ferrũ igni admotum in flammeum fortius excandeſcit colo-

colorem: quàm tranſeunt ab uno in alium familiaris vitæ conſociatione mores. Quis non ex multa cum vulgo conſuetudine ad avaritiam, ad ambitionem, ad luxuriam vehementius animum adjicit? Quis non ab erudito Philoſopho doctior, à gravi Theologo religioſior, à perito Iuris conſultior domũ redit: à quibus vel ſilentibus ſemper aliquid diſcas? Quoties honeſtorum convictus adhæreſcentem animo labem excuſſit? Quoties improborum ſocietas adgenitæ virtutis indolem extinxit, bonos mores depravavit, ad ingrediendum nequitiæ curriculum facem prætulit?

x ---- *Dedit hæc contagio labem,* x *Iuvẽn. S. 2.*
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vvaque contacta livorem ducit ab uva.

Vt fluctum impellit fluctus: ut oves ſequuntur antecedentium gregem: Ita in vitium alter alterum trudimus, imuſque vulgò, non quo ire deceat, ſed quò ab aliis itur. Raro, ut in Salo piſces quidam ſalem non referunt, à contaminatis familiarium moribus ſumus immunes. Ille rectè ſibi conſulere, & virtutem ab incurſu vitiorum munire videtur, qui, quãtum poteſt, à vulgi ſeſe commercio ſubducit: aut, ſi vocet in publicum neceſſitas, ſalùbre prius ſapientiæ pharmacum deguſtat, animumque confirmat, ne peſtilentium morum tabo corripiatur. Quam ſi mentem olim *Iſraë-*

lita habuiſſent, non ita turpiter profanarum Gentium commerciis ad idolorum prolapſi cultum patriam religionem abjeciſſent. Non
y 1.Reg. 11.4. profanarum mulierum convictu [y] *Salomon* à paternæ virtutis inſtituto deſciviſſet. Non ſe
z 2.Reg. 8. [z] *Ochozias Iorami* F. ſanguinis ſcelerumq; cum *Achabo* conſortio devinxiſſet. Non Caiaphæ
a Mar. 14.68. ingreſſus atrium [a] *Petrus* inter ſceleratos aulæ Pontificiæ caculas, Chriſtum Dominum abnegaſſet. Quàm ſuæ parum ſaluti ſubvenit
b Plut. in Agide. [b] *Leonidas Cleomenis* F. quando longa cum Scythis conſuetudine barbaram potandi libidi-
c Plut. nem imbibit! Quàm parum [c] *M. Antonius Curionis* familiaritate ad ganearum fumos & infamem voluptatum uſum protractus! Quàm parum Chalcedonii Bizantinorum, Macedones Perſarum, Romani Aſiaticorum convictu ad ſuperbiam, luxuriam, ignaviam peſſundati!

Quando repeto Iuventutis meæ memoriam, quàm magnam mihi Academicæ vitæ conſuetudo ſuggerit Adoleſcentium copiam, quorum famam fortunaſque familiaris improborum uſus & conſuetudo victus in peſtilentem exitii ſcopulum adegit! Pro pudor! qui eximiâ virtutis ingeniiq; indole magnam de ſe ſpem parentibus ac præceptoribus concitarant, ut ſe ſemel protervientis nequitiæ contubernio devinxerunt, ab induſtriæ modeſtiæque digreſſi curriculo ad deteſtabilem infa-

infamiæ metam adhæſerunt. Ridebãtur ſalutares præceptorum monitiones, convellebatur benè volentium authoritas, excuſſis imperiis, protrito pudore, per ſignata præeuntium veſtigia, ad exitiales malarum artium palęſtras, velut abrepri violento torrentis impetu, contendebant. Pulchrè illi cavere ſibi videbantur, ne cum *Platonis* diſcipulis contractos præceptorum ſuorum humeros; cum *Ariſtotelis*, illorum balbutiem; cum aliis aut ineptam picturam, aut neglectam veſtem, aut alium corporis animive aliquem nęvum, nimiâ cum illis familiaritate ſibi adſciſcerent: ita infrequentes in erudito illo pulvere, ut ſi eos fortè conſpiceres, tanquam oblato prodigio, cum poëta exclamaſſes:

[d] *Rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno.* d *Perſius.*

Quàm velim ab illâ Nequitiæ diſciplinâ *Thyeſtæ* furentis verba exclamari, ut conſulere ſuæ ſaluti improvida ſimplicitas poſſet!

[e] *Nolite hoſpites ad me venire: illico iſtic,* e 3. *Tuſc.*
Ne contagio mea vobis umbrave obſit,
Tanta vis ſceleris in corpore hæret!

Equidem tantum eſt à malorum contubernio periculum, ut [f] *Cretenſes* olim, cùm acerbiſſimâ in adverſarios execratione uti vellent, malorum hominum ſocietatem imprecarentur. Ideoque [g] *Areopagitæ* & *Charondas* legiſlator pravæ conſuetudinis actionem inſtituerunt.

f *Val. l.* 7. *c.* 2.

g *Diod. l.* 12.

Cujus deteſtatione in Rep. ſuâ *Plato* mare improbitatis magiſtrum fugiendum eſſe cenſuit.

h *Plut. in Lac. inſt.* [h] *Lycurgus* verò Spartanis omni peregrinatione interdixit: ne alienigenarum commerciis à patriis moribus & legum obſequio diſcederent. Quàm igitur ſibi rectè noſtra in primo ætatis flexu conſuleret juventus, ſi Græcum audiret ſapientem?

i *Menander. Ex converſatione cum ſapientibus, ſapiens, cū malis, malus evades.*

[i] Σοφοῖς ὁμιλῶν, καὐτὸς ἐκβήσῃ σοφός.
Κακοῖς ὁμιλῶν, καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.

k *Sen. ad Luc. Ep. 6.* l *Prov. 13.* m *Pſ. 18. 27.*

Et Latinum: [k] *Nulla res magis animos honeſtos, & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quàm bonorum converſatio. Paulatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter adſpici, frequenter audiri.* Sed ſapientiæ quoque vocem ipſius: [l] *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit. Amicus ſtultorum ſimilis illis efficietur.* Scilicet [m] *cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris: Et cum electo electus eris, & cum perverſo perverteris.* Quod cum perſuaſum ſibi haberet diviniſſimus Rex, ut pervenit ad imperium, non ſequuturum damnanda malorum exempla, neque probaturum mores ac ſcelerata improborum facta, ſanctè Deo promittit:

n *Pſ. 101. 6. 7.*

——— [n] *Veri quoſcumque tenaces*
Conſpiciam, ſervabo oculis: virtutis amantes
Sedulus exquiram veræ, adſciſcamque repertos:
Fraudibus addictos & fallaci ore loquutos
Sollicitus pellam, mea ne vel limina tangant.

Quam

Quam imitatus pietatem [o] *Tobias* junior diligenter ſibi à malorum contuberniis cavit. [p] *Matris* hoc, probiſſimæ fœminæ, fecit exemplo filius: quam nullâ, in ipſius juventute, cum infami puellarum grege vitæ devinctam conſuetudine audiverat. Quàm fuit utilis [q] *Sauli* Regi ſancta cum prophetis ſocietas, in quam admiſſus fatidico ipſe fari ore cæpit! Quàm [r] *Aegyptiis* Regibus, adſcitis in contubernium inſigni pietate prudentiaque viris, quorum conſpectu & exemplis à ſcelere abſtinerent, & ad frugalitatem modeſtiamque revocarentur! Quantum profuit ad ſapientiæ incrementum *Platoni* cum Ægyptiis ſacerdotibus, *Pythagoræ* cum Iudæis ac Perſis, *Ariſtoteli* cum Platone, *Alcibiadi* & *Euclidi* cum Socrate, *Philippo* Macedoni cum Epaminonda & Pelopida Thebis, *Cimoni*, *Agidi*, *Polemoni*, *Scipioni*, *Pompeio* cum doctiſſimis ſui ævi viris familiariſſima multorum animorum convictio! Vt ferro ferrum acuitur: ut lapidi lapis attritus ignem emittit: Ita viros iſtos amicitiæ cum doctis ac bonis conſuetudo ad virtutem accendit, & ingenia deterſo ignorantiæ ſitu expolivit.

o Tob. 2. 4.
p Tob. 3.
q 1. Sam. 10. 10.
r Herod. l. 2. c. 1.

Laus Senatus Friſiorum provincialis.

Quem intimæ cum præſtantiſſimis hominibus fructum conſuetudinis veterum Scriptorum literæ commendant; illum ego nunc in me ipſo, poſt obita in Academiis ſtudiorũ munia, in hac *Senatorii honoris provincia*, expe-

riundo diſco. Neque enim verbis efferre poſſum, quantam quotidie ex familiari vitæ uſu cum *ſapientiſsimis Viris*, *Collegis meis*, utilitatem, quantam voluptatem capiam. Audio illos de arduis magnarum rerum negotiis graves quotidie ſermones inſtituere. Audio dubias fori Cauſas juſtè prudenterque diſceptare, leges accurate interpretari, judicia perplexarum rerum religioſe obire, legem, fidem, rationem in conſilium ſemper adhibere, jura nunquam ab æquitate ſejungere. Quos cum intueor, Lęlios, Catones, Scævolas videre mihi videor, ſpecimina virtutis, lumina Reip. ornamenta judiciorum, exemplaria antiquæ religionis, cuſtodes publicæ ſalutis, ſapientiâ, exiſtimatione, nobilitate facilè principes Reip. univerſæ. Quibus viris nulla tàm difficilis, tamque intricata offerri res poteſt; quam non cōſilio regere, modeſtiâ temperare, integritate tueri, virtute conficere, authoritate conſervare poſſint. Quem non aſſidua cum tantis hominibus conſuetudo familiaritaſque & virtutum exemplis, & magnarum rerum ſcientiis augeret? Itaque nunquam ab illorum colloquiis diſcedo, quin reddar doctior. Curiam verò frequento, ut publicæ mentis, & ſalutis templum, ſedem ſummi conſilii, palęſtram juſtitiæ, ſcholam ſapientiæ, contubernium virtutis, officinam ſanctitatis, theatrum amplitudi-

tudinis, moderatricem officiorum: unde velut à fonte omnis Reip. proſperitas dimanat.

Sanè ita eſt, quod te, *Neubuſi*, ſæpe in vetere illo pulvere de tuo pulpito inculcare nobis meminimus: *ut formandæ indolis atque excolendi animi præcepta; ita Indicia morum à Contuberniis peti.*

Improborum cui placet ſodalitas,
Is qui ſiet vir, non rogo: ſciens ſatis
Sodalium illum convenire moribus.

Quare Hippocratides adoleſcenti ex conſciẽtiâ tranſiti in ſe contagii de ſuo comitatu erubeſcenti, [f] *Cum his*, inquit, *oportet deambulare, cum quibus conſpectus non mutes colorem.* Quo indicio populus Romanus quantum inter [t] *Liviam* & *Iuliam*, fœminas urbis principes, intereſſet, collegit, cum in gladiatorum ſpectaculo illa viris cincta gravibus; iſta cum luxurioſorum juvenum comitatu, omnium in ſe oculos converteret.

[f] *Plut. in Lac. Apoph.*
[t] *Sueton.*

Cum his *D. Kinnema* dictis Sol in medium provectus axem libratâ in ſummo die, famem ſitimque à longa deambulatione collegiſſe videbatur; quando relictis lętiſſimarum frondium umbraculis ad urbem imus, lari ſuo quiſque familiari, pro foci apparatu, litaturus. Dum verò impigro ſtudio domum contendimus, exigente penſum ſuum ſtomacho, qui jam ex inanitate, ut fingebat ſopor, latrabat,

Quid

Digitized by Google

Quid ita grandes, inclamat Senator *Vierſenius*, granditis gradus; cum hîc ad viridem & opacum foſſæ marginem, arborum umbroſâ tecti fronde, jucundiſſimam habeatis deambulationem? Formicinis & teſtudineis vos incedere veſtigiis, & me prandii facere jacturam velim, dum ſapidiſſimis ſermonum veſtrorum epulis oblector.

----*Tale ſopor feſſis in gramine.*

Aetatum ſingularũ indoles.

Equidem quid præſtent emolumenti bonorum & ſapientium commercia, hic præſens dies, & optatiſſima cum amiciſſimo collegâ, & *Præceptore* confabulatio me docet: quæ non afficit me minus; quàm *Platonis* cœnâ in poſterum diem titillante voluptatis ſenſu. Tua verò D. *Kinnema*, de *vi veſtigiiſque converſationis* diſſertatio revocat mihi in memoriam *Sæcula Aetateſque univerſas*; quæ ſuo quodam fato certam indolem habent, mutuâ victus conſuetudine, ac temporum rerumque commerciis ab uno habitu in alium ſolitam transfundi: unde mores etiam hominum ab illo ævo non obſcurè colliguntur. Fuere priſcâ hominum memoria Ætates impenſo literarum ſtudio flagrantes: quod deinde apud poſteros refrixit, fœdo barbariæ ſitu animis omnium obſeſſis. Aliquando concitata furoris impetu violentia in bellum exarſit vehementius: quæ alia ætate compoſitis in quietem animis eſt reſtincta.

Digitized by Google

 cta. Aliàs homines ad exercendam parati virtutem ſingulari morum manſuetudine enituerunt: Aliquantò poſt protrito reſciſſoque Modeſtiæ cultu ad omnem inhumanitatem & ferociam obriguerunt. Tum forti libentique animo labores & pericula pro publicâ ſalute adita. Iterum Reſp. quæſtui eſſe, privata publicis potiora haberi, omnia ad lucrum prædamque revocari. Ita ſæpe Terrarum orbis novos morum habitus aſſumpſit, homineſque pro genio Temporum fato quodam ſuo in diverſos cupiditatum impetus ſunt abrepti: eadem brevi indole mutuo uſu commerciiſque, per omnem latè mortalitatem, tanquam aliquo contagio, dimanante. Quàm erant aurea ſub Saturno Rege ſæcula, quàm divni hominum mores!

---- [u] *Qui vindice nullo* — u *Ovid. Met.* 1.

Sponte ſuâ ſine lege fidem rectumque colebant.

Stetit illa aliquandiu felicitas & affectio,

Deterior donec paulatim & decolor ætas

Et belli rabies, & amor ſucceßit habendi.

Quanta ſub primis Aſſyriorum, Babyloniorum, Perſarum Regibus; apud Romanos ſub Punicorum bellorum tempeſtate, ſcientiarũ omnium fuit perfectio! quàm generoſi ad virtutem exercendam impetus! quæ in Remp. pietas, in familiares amor, in negotiis obeundis induſtria, in promiſſis ſervandis fides, in dictis

dictis factiſque integritas! Poſtera ætas illam hominum indolem cum imperii dignitate abolevit, novoſque Mundo mores & leges dedit. Quàm proferendis ingeniis artibuſque inſignis fuit *Alexandri M.* ætas: quæ ſub Lagidis & Seleucidis in turpem barbariem deſcivit! Quam in altâ ſecurâque pace facilis & manſueta vixit mortalitas, ſub *Noacho*, ſub *Thola*, Phuæ F., ſub *Iaire* Galaadita, ſub *Elone* & *Abdone* Iudicibus, ſub *Salomone*, *Aſa* & *Ioſophato* Regibus, *Simone Pontifice*, *Amaſi* Ægyptio, *Numa*, Romano, *Auguſto*, *Tito*, *M. Antonino Pio*, *M. Aurelio Probo*, *Martiano*, & nuper ſub *Frederico* III, *Maximiliano* I, *Ferdinando* I, quando plerique in orbe homines in jucundo ſecuritatis gremio acquieſcebant! At quàm diſpar morum iſtorum habitus eâ fuit ætate, cum *Nimbrodus* vi armiſque populos ſub ditionem imperiumque ſuum cogeret! Dum *Ninus* & *Semiramis* ferro flammaque per omnem Aſiam graſſârentur! Cum *Nebucadnezar* Babylonium, *Cyrus* Perſicum, *Alexander* Macedonicum, *Ptolomæi* Ægyptiacum, *Antiochi* Syriacum, *Scipiones*, *Sylla*, *Pompeius* Romanum imperium fundarent! Cum ſub *Honorio* in Pannoniam *Hunni*, in Hiſpaniam *Vandali* & *Gothi*, in Galliam *Alani* & *Burgundiones* irrumperent! Cum ſeptimo poſt natum Chriſtum ſæculo ruptis convulſiſque rerum terrarumque clauſtris in Oriente *Perſæ*

ac *Arabes* Aſiam atque Africam affligerent, Mahomedica impietate longè lateque propagatâ: In Europa *Barbari* de *Septentrione*, & *Pontifices*, Romanas opes labefactarent! Relegati ſunt aliquando ex urbe Romana Rhetores, contempta philoſophicarum artium ſtudia, repudiatæ Græcorum literæ. Factũ in eadem urbe, ut Græca diſciplina revocaretur, maximis honoribus afficeretur, ampliſſimis præmiis donaretur. Quis non de illius ævi hominibus ex communi temporum indole judicaret? Quæ efferato in ſævitiam mundo manſuetudo, in cultum nato humanitatis immanitas tribueretur?

Illa ſæculorum indoles Geniuſque Mundi mutabilis in Grçcæ inprimis & Romanæ dominationis fortunâ, ad hanc uſque noſtram viventium ætatẽ, manifeſtis ſeſe indiciis prodit, hominum moribus cum annorum decurſu in alium habitum tranſeuntibus. Cum ſtaret incolumis Græcorum libertas, urbiumque dominantium terra marique Imperium valeret, ipſa Humanitas in illâ Gente tanquam in beato trãquillitatis ſinu ſedem defixiſſe videbatur. Cauſas in foro diſertiſſimè orabat, carmina quodam divini furoris afflatu ſcribebat, cæli terrarumq; ſpatia peritiſſime mẽſurabat, de ſaxo metallove vivos animantium vultus ducebat, omnium artium diſciplinas ex ipſius

ſapien-

ſapientiæ fonte largiter hauriebat. Conſenuit illa cum Thebanorum *Epaminonda*, cum Atheniēſium *Cimone*, cum Laconum *Ageſilao* indoles: quando Macedonicis primò, tum Romanorum armis avulſa ſuæ matris uberibus Humanitas per omnem Europam Aſiamq; ſpargeretur. *Roma*, ſexto dominationis ſuæ ſæculo, cum *Fabii* & *Scipiones* præcipuâ inter populares dignitate florerent, omnibus ſcientiarum virtutumq; ornamentis enituit: quæ ſub *Auguſto*, cum Imperii ſermoniſque majeſtate, ad ſummum provectę faſtigium ſplendore ſuo terrarum orbem illuſtrarūt. Quàm illa ætate multi ſumma cum laude in erudito ſapientiæ pulvere ſudarunt! Quæ hominū erat in gerendo bello ſtrenuitas, in juvanda Rep. diligentia, in obeundis ſacris Religio, in excolendis ſcientiis ſtudium! Sub *Tiberio* deflorere cæpit Tullianę facundiæ venuſtas, & Romanę gravitatis indoles: illâ in contortos ſententiolarum aculeos, ad ſapientiæ ſpeciem, concisâ; iſtâ in ſervilem principis fortunæ cultum atque adulationem versâ. Octavum ſæculum ſub *Nerone*, *Galba*, *Ottone*, *Vitellio*, *Domitiano*, effrænatâ Militum ferociâ morum quandam feritatem & literarum contemptum induxit: *Veſpaſianis* tamen *Trajano* & *Adriano* fugienti Humanitati manum injicientibus. Quæ nono deinde ſæculo, ſub *Antoninis*, *Commodis*, *Severo* dubiam diffi-

difficilemque de ſua ſalute cum hoſtibus pugnam ſuſtinuit; donec decimo ſæculo, capto à Perſis *Valeriano*, ſub XXX. *Imperii Tyrannis*, Anno Chriſti CC. LXII. duo prodigioſi partus *Pauli* in lucem prorepſerũt: quorum *Samoſatenus*, ſecta Servatoris Divinitate, Arrianę ac Mahomedicæ impietatis; *Heremita*, Monachorum pater, clauſtralis inhumanitatis poſuit rudimenta. Junctis cum ſuperſtitione veſtigiis peſtis pernicieſque bonarum artium Bellona gradum intulit, effuſaque in Romanas ditiones Barbarie, horribilis à Septentrione armorum tempeſtas detonuit. Ita calcata barbarico pede Humanitas vix ſui veſtigium aut umbram Mundo reliquit, ingeniis atque artibus perpetuo tanquam exilio mulctatis.

Ab illo motu compoſitis ad quietem Gentibus, & manſuefactâ in Italo Galloque ſolo feritate, prorupêre iterum in lucem Scientiæ; ſed non pro veteris ævi dignitate ac cultu, ex longo ſitu horrentes ſqualenteſque. Cum ſcientiis pedem intulit Religio ingentibus Patrum Theologorum voluminibus perſcripta, & Conciliorum Decretis ſancita, jam tum Apoſtolicæ ſynceritatis nitore labem trahente. Iſta rudis ſcientiæ pietatiſque indoles in *Carolum uſque Magnum* Mundo incubuit: à cujus poſteritate, ſub Antichriſti adoleſcentis Dominatu, cruentato Eccleſiæ mari, & conſpur-

catâ cadaveroſo *Traditionum* tabo Religione, flagrantes exitiali peſte homines, inſano ſuperſtitioſæ pietatis zelo, pro papali dignitate in bellum exarſerunt. Quo tempore ſcientiæ, ignobili Scholarum & Cœnobiorum demerſæ pulvere inſanis Diſputantium ſtudiis impediebantur potius, quàm explicabantur. Majores demum noſtri, altero ab hinc ſæculo, novas divino fato temporum vices ſubiere: quando germana priſci ævi Religio ac Eruditio, depulſis rejectiſque clauſtralis barbariæ tenebris, à tot annorum caligine, in conſpectum lucemque venere; motiſq; uno quaſi impetu lacertis, per obſtantes tot malorum catervas, in campum victrices progreſſæ ſunt. Nihil nobis hactenus aut ad Humanitatis culturam, aut artificiorum peritiam, aut armorum uſum, aut Rerump. procurationem defuit. Cum digno faſtu ſuam noſtra ætas jactare felicitatem poteſt, ab arcanâ vi, & fatali Naturæ Genio manantem. Nunc, ut mihi quidem videtur, recrudeſcente Bellonæ feritate, & grandeſcente Impietatis ſcelere, temporum noſtrorum felicitas ad fatalem adhæreſcere metam, & impingere in præfinitam periodum videtur, Mundo in priſci Genii Gothicam ruditatem redeunte. Vultis me liberè dicere, quid ſentiam? Arcana quædam vis, decurſo conſtituti temporis ſpatio, novos mores indu-

Digitized by Google

inducit. Pro Religione impia Profanitas, pro Modeſtia diſſoluta Protervitas, pro Eruditione barbara Mundo Ruditas obtruditur. Quid enim exſpectandum nobis hoc ævo eſt aliud, quo in ſummum veniunt contemptum Humanitatis ſtudia? Apoſtolicæ ſimplicitatis Pietas, poſt fervidum ſuperſtitionis conatum, nunc quoque ab *irreligioſâ Libertinorum Profanitate* in ſuo ſeminario convellitur, commotaque à malis & turbulentis civibus ſeditione, Eccleſia in partes ſcinditur. Ita, poſt everſas Antichriſti opes, in ſecuro Antediluvianæ pacis otio, maturatâ impietate, extinctaq; Gentium fide, ad glorioſum Chriſti adventum via præparatur. Faxit DEVS, ne liberi noſtri iſto profanæ impietatis uſu ac conſuetudine illigati ab orthodoxæ Fidei puritate ad exitiales parandæ ſalutis errores deſciſcant!

In hanc fermè mentem loquutus *Senator* videbatur, cum ſubmovet ſomni otium clarus à turriti faſtigii ære, quod meis imminet ædibus, ſonitus. Igitur concinnatâ properè veſte purgataque nocte ad docendam pubem egredior, miratus in viâ ſomnioſæ quietis ludibria, quæ non minus toto me die afficiebant, quàm ſi vera *cum amiciſſimis hominibus* colloquia conſeruiſſem.

Jam in *Veſte*, *Aëre*, *Alimentis*, quæ *ambiunt nutriuntque* corpus, morum veſtigia perſe-

Digitized by Google

quemur. Principio in *cognoſcendam ex veſtitu Indolem* inquiremus.

Caput III.

De Veſtiendi vario apud veteres ritu.

DIes erat ſeptimanæ quartus; quando, priſco Scholarum inſtituto, feriata pomeridianis horis Iuventus, animos à ſtudendi contentione relaxat. Et jam receperam me in Muſæum, parabamque animum ad meditandum; cum me officii causâ convenirent, è vetere Diſciplinâ egregiâ virtute doctrinaque viri, LL.DD. *Petrus Knyffius*, *Richeus Echtenius*, *Cornelius Buttinga*. Delibata benignè ſalutatione, Nunc te verò etiam, *inquiunt illi*, in libris eſſe *Neubuſi*; quando, vacantibus cum Iuventute ſua Muſis, reſpirare ſemel ab aſſiduis moleſtiis, & depreſſum curis animum erigere oportebat? Quæ eſt illa in ſtudiorum contentione obſtinatio: ut non parvam partem ſolido de die demere ſuſtineas, quâ tranquillum ducas & otioſum ſpiritum? Neque cogitas quidem illo laboris preſſu valetudinem proſterni, vireſque labefactas ſuccumbere, continua meditatione ſpiritibus exhauſtis? Mirum verò, niſi calculus etiam, ille domeſticus tui corporis ſector & carnifex, quietem tibi imperet: quem debilitato ex ſtudiis ſtomacho, ex crudis indigeſti cibi humoribus tenes aſperari! Age,

Digitized by Google

Age, mi *Neuhuſi*, & ad exigui temporis moram exſolve te ſtudiorum curis, jam mortuo, ut cũ *Plauto* noſtro ludamus, ad umbilicum die. Si placet, & pati deambulationem pedes poſſunt, extra munitionum ſepta, in proxima cãporum ſpatia pedes efferamus: quò nos liquidum cœlum, & apertus ad liberam confabulationem aër invitat. Vide, quàm amœnus hic eſt dies!

Vt nitet expulsâ ridens caligine cœlum,
Diffunditque diem radianti lumine Titan!

Quid facerem in hac amiciſſimorum pectorum invitatione? Quam vim artemve tàm benigno, tam violento amori opponerem: cui non par videbar cum Herculis clavâ?

Nec mora, claviculo rigidum ſuſpendo Magiſtrum,
Et grave ſolliciti pono laboris onus.
Sit mihi fas triſtes evolvere pectore curas,
Ingeniique aurâ liberiore frui.

Dictum factum; ſumpto in humeros pallio, per ſacram Matri Virgini portam, in proximum pomœrio campum ſecedimus. Cujus ut prima ingreſſi ſumus ſpatia, *Knyffius* Antiquitatum ſcrutator induſtrius, deprompto ex ſinu *Plauto*, fortuito conſpectu in Epidico legit,

[a] *Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam.* [a] *Act. 2. ſc. 2.*

Non intelligerem profectò, ajebat, quid *Ralla* eſſet; niſi ex Nonio didiciſſem. *Rallam* à raritate dictam, idem eſſe quod tenuem ac pellu-

cidam. *Spiſſa* illi opponitur, materiæ denſioris, corpori adverſus aëris injuriam obtegendo. Romani, corruptis jam moribus, pellucidâ, ut in literis invenio, veſte utebantur, magno ſanè luxuriæ atque impudicitiæ argumento. Arguit illam manifeſta criminatione *Seneca* meus: *Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocãdæ ſunt, in quibus nihil eſt, quo defẽdi aut corpus, aut deniq; pudor poſſit, quibus ſumptis mulier parum liquido nudam ſe non eſſe jurabit. Hæ ingenti ſummâ ab ignotis etiam ad commercium Gentibus accerſuntur, ut matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo, quàm in publico oſtendant.* Neque minus Hieronymus: [c] *Ingrediuntur expolitæ libidinis victimæ, & tenuitate veſtium nudæ impudicis oculis ingeruntur.*

b L. 7. de benef. c. 9.

c Lib. in helv.

Rectè, *inquam* ego, conjicis *Knyffi*, de pellucidis Romanorum veſtibus, tracto ab Ægyptiis more: quibus illa profanati pudoris luxuria in uſu fuit. Audi teſtem in Cleopatra *Lucanum*:

d L. 10. v. 14.

> [d] *Candida Sidonio perlucent pectora filo,*
> *Quod Nilotis acus compreſſum pectine Serum*
> *Solvit, & extenſo laxavit ſtamina velo.*

Satyricus illa à multorũ ſubtiliumq; filorum contextu [e] *Multitia* nominat: quibus Creticus indecorè perluceret. *Varro* [f] *vitreas* appellat, quod perviâ luce tranſmittant colorem. Quẽ Maro *Hyalum* dicit:

e Iuv. Sat. 2. v. 79.

f Non. in Mod. c. 14.

> ----[g] *Mileſia vellera Nymphæ*

g Georg. 4.

Sicca-

Digitized by Google

Siccabant, Hyali ſaturo fucata colore.

Vnde Circen *Claudianus* fingit

[h] *Percurrentem vitreas ſub gurgite telas.* h Conſul. Olyb.

Et Horatius,

---[i] *Laborantes in uno* i L. 1. O. 7.

Penelopen, vitreamque Circen.

Vitream quidem, quod, ad glauci Maris ſpeciem, pellucido meretricum uteretur ornamento. Quo plerumque habitu Flumina pingebantur:

[k] *Cæruleos nunc Rhene ſinus, Hyaloque virentem* k Auſon. L. yl 3.

Pande peplum.

Poëtæ pellucidas veſtes *Coas* appellant. Author Tibullus:

[l] *Illa gerat veſtes tenues, quas fœmina Coa* l Tib. l. 1. E. 3.

Texuit.

Et *Horatius*:

[m] *Nec Coæ referent jam tibi purpuræ* m L. 4. O. 13.

Nec clari lapides tempora:

Neque alia veterum eſt *Bombycina*, ſive *Byſſina* veſtis, tenui filo pellucida; à *Bombyce* vermiculo, ſerici ſtaminis artifice. Hinc *Propertius*:

[n] *Nec ſi qua Arabio lucet Bombyce puella.* n L. 2. E. 3,

Quo ſenſu etiam *Martialis*:

[o] *Fœmineum lucet ſic per Bombycina corpus.* o L. 8. Ep. 68.

Bombyces etiam *Blattas* appellari ſcriptoribus puto: unde *Blatteis* veſtibus nomen: ſed rutilo colore tralucentibus. Hinc [p] Fl. Vopiſcus *pallium blatto-ſericum, & blatteam tunicam*; Lam- p In Aurel.

Digitized by Google

pridius *blatteum paludamentum*; [q] Sidonius *blattiferum Senatum* dixit: quod blatteas purpureâ luce togas ferret. Qui, ſine dubio, Regũ Principumq; nobilis eſt purpura: ut Meretricum herbidæ marinæque viredinis Coa. Apud *Seres*, in Aſiatica Scythia, copioſa eſt iſtius Vermiculi pullities: Vnde [r] eadem ſignificatione *Serica* dicuntur.

[q] *l. 9. Ep. ult.*
[r] *Cardan. l. 9. ſubt.*

Memini tamen, excipiebat *Echtenius*, [ſ] *Vlpianum* & [t] *Paulum* IC. noſtros inter *Bombycinam* & *Sericam* apertè diſtinguere: quod in ſuo etiam Lexico obſervavit *Briſſonius*; Bombycinam ex Verme, Sericam ex tenui arborum fronde depecti ſcribens. Conſule in eam rem [u] Hiſtoricos tuos: qui apud Seres arborum folia ex crebra liquoris adſpergine, molli obduci lanugine ſcribunt: ex quâ veſtis conficiatur, oſtentando potius corpori; quàm velando. Neq; aliter viſum Poëtis. Ex quibus Maro:

[ſ] L. 23. ff. de auro.
[t] *L. 3. Recept. ſent. tit. 6.*
[u] *Solin. polyh. c. 53. A. Marcell. l. 23. c. 11.*

[x] *Vellera, quæ foliis depectunt tenuia Seres.*

[x] *Georg. 1.*

Et Silius:

—— [y] *primo Phaëtonte retecti*
Seres lanigeris repetebant vellera lucis.

[y] *Punic. l. 6.*

Et Seneca:

—— [z] *Procul ſit muricis Tyrii rubor,*
Quæ fila ramis ultimi Seres legunt.

[z] *Hyppol. Act. 2. Sc. 1.*

Atqui ego memini, *inquam*, Pauſaniam Vermiculum Serica texentem *Sera* nominare. Neque refert ab arborum frondibus lanuginem

depe-

depecti; quas textor Vermiculus, aranearum more, obtexere poſſet.

Parum quidem noſtra refert, ſubjungebat *Buttinga*, an illud luxuriæ fomentum arborum frondibus ſuâ ſponte innaſcatur; an Bombycum induſtriâ texatur. Magis in illa pellucida lanarum hæreo tenuitate: quæ pudendas etiam corporis partes in conſpectu ponit, neque nudaret aliud, cum poneretur. Venit nunc in memoriam mihi lepidum *Socratis* in *Antiſthenem* dicterium: quem cum ille lacero efferentem ſe pallio videret, [a] *Per pallii fiſſuras*, inquit, *Antiſthenis video vanitatem.* Quis non cum hoc *Socrate* per tralucentem Serici telam turpiſſimarum mulierum videat mollitiem, obſcœnitatem, impudicitiam? Mulier, quod in [b] *Candaule* didicit *Gyges*; cum tunicâ verecundiam exuit, & nudato corpore pudorem profanat. Sed cum magna omni tempore Gentium Ordinumq; in veſtitu fuerit varietas, & ex illo ſæpe non obſcuro indicio animi mores colligantur, amabo te, *Neuhuſi*, paulò nobiſcum uberius, de *illâ corporis amiciendi ratione*, loquere. Et primò quidem, niſi viſum tibi fuerit aliter, *Rem priſcorum temporum Veſtiariam*; tum *Veſtium, ad conditionem moreſque hominum ſignificandos, rationem*, ex obſervationum memoriæque tuæ fide deprome. Rem operoſam & difficilem petitis, Amici, *inquam*: quam tamen,

[a] *Laert.*

[b] *Herod.*

pro noſtrâ neceſſitudine, ut potero, præſtabo: ſed ea conditione, ut, ſi opus fuerit, hærenti manum præbeatis, & feſſo vicariam operam exhibeatis.

Res Veſtiaria veterum. Nullus omnino Veſtium eſſet cultus apparatuſque, ſi perſtitiſſent in ſuâ integritate primævi generis noſtri ſatores, qui ante contractam pudendi ſceleris labem nullo corporis amictu utebantur. Quorum ſimilitudine ævi ſuperioris Inſania, depoſito veſtimento nudis corporibus vagabatur, omnes ſe priſcæ *Nuditas.* perfectionis habere numeros arbitrata. Indorum verò & pleriſque in America p opulis patrium eſt, nullo corpus obvelare integumento. Sed illi pudori ſuo barbariem poſſint obtendere; at ſub quo deliteſcent verecun-*c Curt. l. 5. rer. Al.* diæ velo *Babyloniæ Mulieres:* [c] quæ in conviviis, in primam ſolutę hilaritatem, ſumma quæque amicula exuebant. Tum profanato paulatim pudore, ima corporum velamenta projiciebant. Neque meretricum hoc dedecus erat; ſed matronarũ virorumq; : apud quos comitas erat vulgati corporis vilitas. Nox hîc & Bacchus argui poſſent: quorum iſte mentem; illa frontem non habet. At quid *Romanas Mere-*

d Lactãt. l. 2. c. 20. de Rel. falſa. *triculas* tam impudens impulit impudẽtia, [d] ut Floralibus ludis, præter verborum licentiam, quibus omnis effundebatur obſcœnitas, in conſpectu populi veſtes exuerent, mimorumque

que fungentes officio, ad ſatietatem impudicorum luminum, pudendis motibus Theatrum detinerent? Quis verò quærat in Meretrice pudorem? *Lycurgus* verò & *Plato*, injuncta virorum fœminarumque in palæſtris colluctantium nuditate, omnem ab ingenuis corporibus pudicitiam profligarunt. [e] *Lerius* tamen, *dicebat E.*, de *Braſilienſibus* ſcribit fœminis, quod ab illarum nuditate, etſi formâ eſſent conſpicuâ, minus caſtitati ſuæ periculum fuiſſet; quàm à cultu Gallicarum delicato: quo non aliud ſæpe ad libidinem incendium eſt vehementius. Cultum Mulier ad vultum fingit ſpectantium: ut aut opes ſuperbè oſtentet ſuas, aut amores petulanter provocet alienos. Nullus veſtium eſt uſus, ubi conſpici non poſſunt. Ideoque *Socrates* cum *Xantippen* in publicum prodituram veſtem ſumere decentiorem videret, [f] *Hanc*, inquit, *non ſpectandi causâ, ſed potius ut ſpecteris habes.*

e In deſcrip. Amer. c. 8.

f Aelian. de Var. hiſt.

Vt luxurioſa veſtis, *inquam ego*, crimen habet: ita obſcœna corporum nuditas eſt probro. Quæ etſi Barbarorum condonanda eſt ſimplicitati; noſtris tamen moribus eſt indecora & noxia. Sed Barbarorum etiam multorum: qui ne in balneis quidem corporum pudenda renudarunt. Ipſi [g] *Gymnoſophiſtæ* in Indorum philoſophantes deſertis, cætera nudi corpore, genitalibus adhibent tegumenta.

g Aug. l. 14. Civ. c. 17.

Apud

Digitized by Google

Apud [h] *Perſas*, ac ſi immane admiſſum foret ſcelus, nudum conſpicere hominem capite luebatur. Apud [i] *Romanos* nefas erat, parentem cum liberis, nepotes cum patruis aut avis, ſoceros cum generis communia habere lavacra. [k] Quorum Rex I. *Romulus* capitalem illi pœnam conſtituit, qui ſe nudum à fœminâ conſpici pateretur. Quem poſtea [l] *Adrianum*, & [m] *Juſtinianum* Impp. ſequutos ſcitis: qui diſcreta viris fœminiſq; balnea injunxerunt, & dote illos mulctarunt patrimoniali, qui communibus lavacris uterentur. Neque hodie quidem *Turcarum* patitur immanitas, ut aut in publico apertâ facie fœminæ conſpiciantur; aut eodem cum viris lavacro utantur. Tanta Barbaræ Genti pudicitiæ eſt cura: cujus adeò ſtudioſa fuit [n] *Polyxena*; ut ad aram mactata moriens magnam ſollicitudinem haberet, quo decenter caderet, & celaret, quæ virorum oculos celare convenit. Idem in extremis [o] *Olympias* Alexandri M. mater, & [p] *Pantei* uxor Alexandriæ ſtudioſè caverunt, cum præbito lictori jugulo ad moriendum ſe componerêt. Et tantum quidem denudati corporis pudor apud [q] *Mileſias* potuit virgines; ut cum nullo caveri remedio poſſet, quominus ſpontaneas ſibi manus afferrent, hoc uno edicto compreſſus ſit furor; quo ſancitum erat, ut, quæ ſe occidiſſet, nuda per medium forum mediâ luce tra-

h *Alex.* l. 2. c. 25.
i *Plut. in Catone.*
k *Plut. in Rom.*
l *L. ult. C. de Rep.*
m *In d. lege ult.*
n *Eurip. in Hecub.*
o *Sab. l. 7. En. 4.*
p *Plut. in Cleom.*
q *Gell. l. 15 c. 10.*

ce traheretur. Quæ mortem malorum ultimum cõtemnebant, pudorem etiam in mortuo corpore curabant. In cujus ſocietatem laudis etiam venit[r] *I. Cæſar*: qui à conjuratis impetitus, cum cadendum ſibi videret, collectâ manibus togâ honeſtiſſime cadere ſtuduit. Cujus exemplo [ſ] *Maximilianus* I. moriturus præcepit; ut mox ſibi ſubligaculum induceretur, ne pudẽda ejus poſt mortem quiſquam videret. *Cyri* ante ipſum eadem denudati corporis pudore mens fuit: qui agens animam ita filios dicitur compellaſſe: [t] *Si quis*, inquit, *veſtrûm aut dextram meam contingere, aut oculos viventis vult adſpicere, is accedito. Vbi me ſtragulis mortuum obvolvero, nolo quiſquam corpus meum contueatur*. Nunc inſtitutam, de veterum Veſtitu, ſermocinationem perſequar.

r *Sueton.*

ſ *Cuſpin.*

t *Xenoph. l.8. Cyrop.*

Perſarum erat inſtitutum laxâ fluidaque uti veſte, ex materia craſſiore: pro quâ [u] *Medi* pellucidam uſurpabant, capillo colorato, comâ protensâ, capite velato, circa collum monili, armillis circa manus.[x] *Babylonii* lineam ad corpus tunicam ferebant: cui laneam ſuperinduebant. Vtraque ad pedes demiſſa brevi cãdidaque penula circumdabantur. Singuli annulo ſignatorio ſceptroque affabrè facto effulgebant, comâ mitris obtectâ. [y] *Afrorum* peculiaris erat mos fluxa tunica & diſcinctos incedere: qui apud *Carthaginenſes* contemptus

u *Cyrop. l.1. & 8.*

x *Herod. l.1.*

y *Alex. l.1. c.20.*

erat

erat deſidum habitus, cinctos ipſos ut militiæ eſſent habiliores. [z] *Germani* ſagis velabantur, fibulâ ſpinâve conſertis: aut libris arborum, magna corporis parte nuda. Locupletes ex ferarum pellibus ſtrictam habebāt veſtem, quæ ſingulos artus exprimeret. Inter eos [a] *Belgæ* hirſuto plerumque ſagulo corpus operiebant: quod [b] *Gallis* etiam in uſu fuit, ſed ſcutulis diviſum. [c] *Britanni*, cætera nudi, ventrem & cervicem ferro cingebant. [d] *Hiſpani* primò ſagulum; mox cum populo rerum Domino togas & ſtolas accepere. *Cretenſes* militari ſtolâ cum paterâ; [e] *Pontici* ſoccis & pallio; *Argici* clypeo inprimis delectabantur. *Græcorum* veſtis pallium fuit ad calceos demiſſum: ut Toga Romanorum. Apud [f] *Scythas*, [t] *Sarmatas*, *Vangiones*, *Gallos* frequens erat Bracharum uſus. Apud [u] *Arabas* & *Nabathæos* tunicarum cum ſubligaculis. Apud [x] *Indos* carbaſorum, quæ miræ tenuitatis auro purpuraque diſtinguebantur. Variato tamen corporis veſtiumque habitu, noſtro etiam tempore, alii nudi agunt; nonnulli piſcium ferarumve pellibus amicti ſunt, aut verſicolore pluma ſe exornant; pleriq; lino, multi lanâ veſtiuntur: quidem in cultu corporis ita accurati, ut faciem coloribus gemmiſque pingant, candidam veſtem induant, armillis monilibuſque decorentur. [y] *Troglodytæ* ex ſerpentium piſciumque coriis; [z] *Maſſagetæ* ex arborum

cor-

z *Tacit. de mor. Germ. Cæſar l. 6.*
a *Strabo l. 4.*
b *Plinius.*
c *Herod. l. 3.*
d *Liv. D. 3. l. 2.*
e *Alex. l. 5. c. 18.*
f *Ovid. l. 5. Triſt. E. 8.*
t *Luc. l. 1. ph*
u *Strab. l. 16.*
x *Curt. l. 8.*
y *Solin. c. 45.*
z *Strab. l. 11.*

corticibus; [a] *Mauri* ex leonum pardorumque tergoribus; [b] *Geloni* ex hoſtium cutibus amictum ſibi faciebant. a *Strabo l.17.* b *Solinus c.25.*

Cutis coriique mentio *Pellium* ex Brutis animantibus ſubjicit mihi mentionem, Parentum noſtrorum in paradiſo geſtamen. Miſertus enim humanam nuditatem Deus [c] tunicas ex ferarum factas pellibus hominibus injecit: ut illo præſidio aëris & tempeſtatum injuriam prohiberent, & pudorem obtegerent. Obſervata fuit illa veſtiendi ratio poſteris etiam temporibus: cum nondum perditis luxuriâ moribus ſimplex utiliſq; majori in pretio eſſet amictus, quàm multo apparatu ſumptuoſus. Audite de *Sobiis Indis* Curtium: [d] *Sobiis pelles ferarum pro veſte, clavæ pro telo erant*. De *Subeſiis Indis* Arianum: [e] *Pellibus ferarum, quas venando occiderant, amicti, arborum foliis paſcebantur.* Quod de *Aegyptiis* [f] Diodorus quoque Siculus affirmat. *Hunnorum, Scytharum, Gothorum, Sarmatarum, Germanorum* non alius, quàm ex pelle aut lino olim veſtis fuit: magis tegendo corpori, quàm oſtentando. De *Hunnis* Ammianus: [g] *Indumentis operiuntur linteis, vel ex pellibus ſylveſtrium murium conſarcinatis*. De *Scythis* Iuſtinus: [h] *Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus: & quia continuis frigoribus utuntur, pellibus tantum ferinis ac murinis utuntur*. De Lapponibus & Bothnienſibus Olaus Magnus: [i] *Pretioſis utuntur pellibus:* *non*

Pellea veſtis. c *Gen. 3. 21.* d *L.9.* e *L.8.* f *L.2. c.1.* g *L.3.* h *L.2. c.2.* i *L.4. c.4.*

non ornatus tantum causâ, ſed & neceſſitatis. Gothorum illam veſtiendi conſuetudinem magno ſuo malo vidit *Ovidius*: cum deploraret in Pōto vitam, quæ ipſi eſſet

----- pellitos inter agenda Getas.

k Triſt. 3. E. 10. Qui [k] *Pellibus & laxis arcent mala frigora brachis.*

Affirmat idem Claudianus:

l De bello Get. [l] *Crinigeri ſedêre patres, pellita Getarum*
Curia.

Et alibi:

m L. 2. Ruff. [m] *Nec pudet Auſonias curas, & jura regentem,*
Sumere deformes ritus, veſtemque Getarum,
Inſignemque habitum Latii mutare, togæque
Captivæ mærent pellito judice leges.

Quanquam Romanos etiam ipſos, ſub Imperii Infantia, Pellibus uſos atteſtetur *Propertius*:

n L. 4. E. 1. [n] *Curia prætexto quæ nunc nitet alta Senatu*
Pellitos habuit, ruſtica corda, patres.

Subridebat hîc ſalſe *Buttinga*, Et quàm, *inquit*, in crebro fuerint uſu illæ ex pelle veſtes *Germanis tuis*, Monachus ille rabula ſignificat: qui *Auraicum principem* & Germanos milites pellea indutos veſte, ridiculâ criminatione, *Pellitas nates* appellabat. Et tu hîc rides, *inquam*: Vetus ille viriliſque Germanorum mos fuit: quem in illis probat [o] *Tacitus*: *Geruntferarum pelles, proximi ripæ negligentius, ulteriores exquiſitius.* Quas Cæſar [p] *Rhenonum nominat tegumenta*, ex Etymo Ger-

o De morib. Germ.
p L. 6. belli Gall.

Digitized by Google

Germanico Ründers, à Græco ῥῆνας. Neq; vilium de plebe hominum hunc fuiſſe habitũ exiſtimate, quem Heroës principeſque viri virtuti ſuæ ornamentum atq; inſignia appenderũt. Clarè hoc in *Apollonio Rhodio* Scholiaſt. meminit: σύνηθες τοῖς ἥρωσι τὸ δερματοφορεῖν. Vnde de Camilla Maro:

> q *Pro crinali auro, pro longa tegmine pallæ*
> *Tigridis exuviæ per dorſum à vertice pendent.*

q Aen. 11.

Et de alio idem, quem Leonis

> r *Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.*

r Aen. 8.

ſ Claudianus Gothorum Senatum, *pellitam curiam*, Sidonius t *pellitos Getarum Reges* dicit:

> u ——— *Quibus oſtro contempto, & vellere ſerum*
> *Eximius decor eſt, tergis horrere ferarum.*

ſ De bel. Get.

t Sid. Apoll. in Conc.

u Proſper de provid.

Igitur *Diogenes*, cum videret hominem ignavum leonis exuvio magnificè incedere, x *Non tu deſinis*, inquit, *virtutis ſtragulas pudefacere?* Quid, quod noſtro tempore Cardinales & Imperii Electores à cervice ad pectus Ermelinas & Gebelinas tunicæ pelles injiciant, regio in publicum habitu prodituri. Nunc *rem Romanorum veſtiariam* explicabo, magnum ſanè intelligendis veterum ſcriptis adjumentum.

x Laert. l. 6.

Toga peculiari Romanis in uſu fuit, ut *Pallium* Græcis. Quo nomine *Virgilius*:

Toga.

> y *Romanos rerum Dominos, Gentemque Togatam*;

y Aen. 1.

Macrobius z *Togatam ſtirpem*; Alii *Togatas Comœdias*, Romano ritu ſcriptas, ut *Palliatas* Græco, ap-

z Saturn. 6.

co, appellant. Tamque initio tenaces iſtius moris Romani fuêre, ut [a] *Rabirio Poſthumo* publicè objectum in judicio fuerit, quod ad gratiam Ægyptii Regis, ſumpto pallio, poſuiſſet togam. Et crimini datum à [b] *Fabio Scipioni*, quod cum pallio crepidiſque Syracuſis inambulaſſet. Etiam *Verri* à *Cicerone*, quod in Sicilia prætor pallio uteretur purpureo. Quam ferendæ Togæ conſuetudinem cum aboleri ſuo tempore *Auguſtus* videret, abeunte ad Pænulas & Lacernas Vulgo, [c] negotium Aedilibus dedit, ne quem poſthac in foro circove paterentur, niſi poſitis lacernis, togatum conſiſtere. Cum Imperii dignitate Togæ dignitas obſolevit, in ſolis propemodum Senatoribus relicto ejus uſu.

a Cic. Rab.

b Livius.

c Sueton. in Aug.

Erat verò illa corporis ex lanâ redimiculum, omnium ordinum, omnis ſexus, temporis ætatiſque geſtamen, ſemiorbiculari formâ, interiori ſubjici tunicæ ſolita, à tegendo dicta, quod corpus exterius obtegeret. Publicum illa pacis lætitiæque inſigne fuit, fori, apud Cauſarum maximè patronos, habitus familiaris. Deponebat eam in urbe Prætor, de rei capite ſententiam dicturus, ne publicus pacis lætitięque habitus aliquâ triſtitiæ macula fœdaretur. In militiâ pro Togâ *Sagi* erat uſus: niſi quod in caſtrenſi otio Centuriones Equiteſque toga etiam utebantur. In pueris puelliſque Ingenuorum

nuorum & Libertinorum, tùm in Magiſtratibus ac Sacerdotibus, ex purpurei ambitu limbi *Prætexta* dicebatur. Virorum in privatâ vitâ, ab exitu anni XVI. *Pura, Libera, Recta*; Ambientium, *Candida*; Lugentium, *Pulla*; Plebis, *Sordida*: quæ tamen ſub Impp. abolito togæ uſu, Pullo plerumque utebatur amictu.

Sed ecce hanc vobis *Tabulam*, in quâ omnem Romani ritus rem veſtiariam uno videre intuitu poteſtis. Illic in ſummo pueros puellaſque Toga amictos, cum ambitu purpureæ oræ, videtis? *Prætexta* eſt illa *puerilis*, qua nobilium liberos, cum aureâ de collo *Bullâ*, Tarquinius Priſcus amiciri voluit. Libertinorum etiam liberis poſtea conceſſa eſt, hoc ab ingenuis diſcrimine, ut pro Bullæ decore ſcorteum in collo lorum geſtarent. Deponebatur ea anno ætatis XVII. cum delato in Juventutis ædem denario, ſacro Liberiæ die, qui erat 16. Kal. Apr. Toga ſumebatur *Virilis*. Illi florente ætate Tyrones, jam emancipati Pædagogorum diſciplinis, eam geſtant, *Liberam, Rectam*; niveæ albedinis *Puram*, nullâ purpurâ prætextam. Iſti ſancta vultus ſeveritate, demiſſiſque luminibus, Magiſtratus ſunt & Sacerdotes; cum *Prætextâ Virili*, ſummi honoris indicio. Quos in illo colle ſedere conſpicitis, vultu ad colligendam tribuum gratiam compoſito, cum *Togis eximiè Candentibus*, ampliſſi-

Veſtis Romana Virilis.

morum munerum *Petitores* ſunt Candidati, ex edito loco intricata creta ſplendeſcente habitu, ut ab omnibus cognoſcantur. In obſcuro *Atrata Pullatorum* cohors funerum proſequuta exequias de amicorum interitu luget. In orâ paginæ extremâ vulgus infimorum civium de Circo maximo conſiſtit, cum *Togis ſordidis, longoque uſu obſoletis*. In eodem prorſus habitu capitalium criminum Reos, Reorumque cognatos videtis: qui depoſitâ nivei candoris togâ veſtem mutarunt. In ſecundo ordine Caſtrenſis ſtat Turba, brevibus ſuper arma *Sagis* accincta, ut in aciem egreſſa manus conſerat expeditè. Iſtic eſt *Gabinio cinctu* Fecialis, qui rejectâ in tergum togæ laciniâ, ejuſque ad pectus revocato amplexus ambitu, bellum hoſti indicturus progreditur. Sequitur Fecialem ducens in hoſtem Conſul, *Trabea* inſignis; quæ intertexto purpuræ albo Picta quoque Toga, & Palmata veſtis nuncupabatur: Triumphalis quoque, confecto bello, victoriæ inſigne. Qui proximo ſtant loco in ſimili veſte *Equites*, eo habitu Idibus Quintilibus tranſvehi ſolebant. Illis ſuccedunt *Augures* & *Salii* Sacerdotes, etiam Triumphalibus uſi Trabeis: ſed quæ ex purpura & cocco alternis effulgebant. Illic *Imperator* laurea redimitus corona, manu ſceptrum in decus Imperii ſpecimenque ingentis virtutis, purpuream intexto auro tuni-

tunicam oſtentat: quam ob reportatam ex hoſte victoriam *Palmatam* dixêre. Sub illa *Picta* effulget Tunica, ad picturæ ſimilitudinem inſignibus ex auro figuris relucens. Illi cum *Paludamentis* lictores ſunt, & Prætorii Milites, qui exeuntem in bellum Imp. mutata veſte comitantur. Paludamentum tamen militaris vulgo ornatus Imperatoria etiam eſt *Chlamys*, purpura, cocco, auroque diſtincta. Ibi civium Ordines in *Albis* Tunicis, quibus proximè ſupponitur Toga, viſuntur: quę priſcis Reip. temporibus breves ſubſtrictæque citra humeros & genua deſinebant. Invaleſcente luxu, ad talos & digitos demiſſa ſunt. Illæ, quæ *Clavis* intextæ ſunt purpureis, ampliſſimi honoris ſignificant gradum. *Lati Clavi* Senatoriæ; *Anguſti* Equeſtris dignitatis inſignia ſunt. *Subucula* interior eſt Tunica, quæ cutem attingit proximè. Extremo loco Impp. Provinciales ſunt Milites cum *Lacernis* & *Lænis*: & Mercatores peregrè profecti cum *Penulis*. Earum, extremis temporibus, in itinere atque expeditione, adverſus imbres erat uſus. Pereunte Romanæ dignitatis Toga recepta ſunt in urbem illa peregrini moris veſtimenta, ſenatoribus etiam & oratoribus uſurpata, liberis ſerviſque indiſcreto veſtium habitu oberrantibus.

Ad inferiorem paginæ partem *Muliebris veſtium apparatus* delineatur: quem errante etiam *Veſtis Romana Muliebris.*

oculo; ſi quis fœminei vobis amor & cura eſt ſexus; legamus. Ecce *Romanam* vobis *Matronam*, integra forma famaque, cum omni melioris fortunæ cultu. A capite ad calcem calceoſque viraginem luſtremus. Pexi compoſitique in decentem ordinem crines. *Vittæ* vinculo conſtringuntur; ne diſſoluti huc illuc fluant, & in frontem humeroſque ſine lege ac modo diſpergantur. Vertex aureo innectitur *Redimiculo*: pro quo alias *Calantica* in humeros demiſſa; alias ex ſindone *Plagula* & *Rica* ſumebatur. In ipſo crinium contextu, ſupra tempora, *Acus* prominet aurea: qua ſcalpitur innoxio capillamento caput, & in cirrum contorquetur crinis. Ad ſiniſtrum brachium pendet *Flammeum*: quo boni ominis cauſa velari nubentes ſolent. Pectus à collo apertum *Strophio Faſciiſque* Mammillaribus ſuccingitur: quę in virginibus papillarum tumorem cohibent, & toros humerorum luxuriantes caſtigant.

d Te. Eun. Act. 3. ſc. 3.

d —— quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut graciles ſiet.

In cæteris, neglectis Pectoralium nodis,

e Ovid. l. 1. Rem. Am.

e —— omne papillæ
Pectus habent tumidæ.

Pectori infra mammillas impoſita eſt *Aegis*, cum capite Gorgonis in medio, validum, ut putatur, alliciendi amoris præſidium.

Sæpè

[f] *Sæpè,ut ſit,quod ames, inter tàm multa requiras,* f Ov.l.1. R.A.
Decipit hac oculos Aegide dives Amor.

Corpus reliquum dejectâ ad talos obvelatur *Stolà*:cujus imam partem *Inſtitæ* ambit limbus.

g —— *Subſutâ talos tegit Inſtita veſte.* g Hor.1. Serm. Sat.2.

Stolam promiſſa operit *Palla*, ita dicta, quod palliet obveletque veſtem inferiorem, & palam feratur. Sub Stola eſt *Tunica*, & proximè ad cutem *Induſium*: cui Puellæ ex linteo *Supparum* injiciebant. Ad pedes *Penula* jacet, quæ ad arcendum frigus & pluviam in itinere induitur. Et in proximo *Zona*, qua pręcincta fuit nupta, à marito ſoluta connubiali die. Pedes *Socculis* muniuntur, qui faſciolis adſtricti, ad ponenda ſecurè veſtigia plantis ſunt præſidio. Quam illic in *Toga videtis fœminam*, *Capite Mitrato*, Proſtibulum eſt publicum, vulgato corpore quæſtum faciens. Fuit olim Toga, [h] *Varrone* dicente, commune veſtimentum, & diurnum & nocturnum, & muliebre & virile. h Lib.1. de vita pop.R.

[i] *Et teges, & cimex, & nudi ſponda grabati,* i Mart. l.11. Ep.57.
Et brevis, atque eadem nocte dieque toga.

Hoc tamen plerumque cultus diſcrimine à pudoris projecti fœminis diſtinguebantur Matronæ, ut iſtæ Stolis cum Inſtita veſtirentur; illæ pullis Togis. Legite ſubſcriptum ex [k] *Martiali verſum.* k L.2. Ep.39.

Coccina formoſæ donas & Ianthina Mœchæ:
Vis dare, quæ meruit munera? mitte togam.

Digitized by Google

Et ex [l] *Horatio* ſenſu eodem:

[l] Lib. 1. Sat. 2.

—— *quid inter-*

Eſt, in Matrona, Ancilla peccesſve Togata.

Mitra quoque Calyptræ ſpecies erat, meretricii magis, quam matronalis capitis tegumentum. Teſtatur hoc *Iuvenalis*:

[m] Sat. 3. v. 66.

[m] ——*pictâ lupa barbara mitrâ.*

Credo, quia mollium Phrygum & Lydorum Bacchantiumque fuit habitus, pendentibus in buccas tęniis, quæ ſub mento redimiculô conſtringebantur. Probroſum viris erat mitra obvelari: ut *Hiarbas* non immerito Aeneæ objecerit,

[n] Aen. 4.

[n] *Mœonia mentum mitra, crinemque madentem*
Subnixus.

Ordinum Inſignia.

Nunc iſtam, ſi placet, Tabulam inſpicite, *Dignitatum Ordinumque apud Romanos atque Exteros Inſignia* deſcribentem. Illic in ſublimi Majeſtatis ſolio *Reges* effulgent verticibus faſtigiatis. Indi diſtinctam gemmis ex auro Mitram, Medi Tiaram & Cydarin cum faſcia cæruleą, Perſæ Anaxaridem Pallamq; auro diſtinctam, Aſſyrii Tiaram diademate obvolutam, Ægyptii diadema Aſpidis imagine ſignatum, Æthiopes ſceptrum Aratri forma, Syri ſceptrum & ſtolam, Mauri purpureum Sagum, Numidæ candidam in fronte Vittam, Phœnices cādicans diadema, Macedones Chlamydem, Cæſares diſtinctam radiis Coronam, Turcæ

Lunam

Digitized by Google

Lunam falcatam oſtētant. Iſtic deaurato ſublimis curru Triumphans vehitur Imperator, togam ſuccinctus Palmatam, aureis intextam ſideribus, aureām in capite Coronam, dextra eburneum ſceptrum, ſiniſtra Laurum geſtat. Ibi ex Philoſophorum familiis Diogenes Baculo & perâ; Crates mantica & ſordido pallio; Pythagoras toga alba & Corona aurea; Ariſtippus Chlamyde; Menedemus Lampſacenus Arcadico Pileo XII. Elementis intexto, cum prolixa Barba, & tragicis Cothurnis; Dion Pruſiæus exuviis Leonis; Agatho Athenienſis Lupina pelle; Ariſtoteles tonſa coma, digitis auro redimitis; Gorgias purpura; Hippias ſuis manibus elaborata veſte; Antiſthenes & Zeno lacero pallio; Ariſtides trita lacerna; Socrates vili ſtola viſendus. Supra illos in Sellis Curulibus, Regia dignitate, Conſules, Prætores, Quæſtores Romani, cum Prætexta Toga, & Tunica Laticlavii ampliore conſident. Vlterius candida textilis telæ conſpicuus

o ------ Puraque in veſte Sacerdos o Aen. 12.
Setigeræ fœtum ſuis, intonſamque bidentem
Attulit, admovitque pecus flagrantibus aris.

Hîc Aaronicus Pontifex cum Ephodi ſupparo, cunctis coloribus auroque & gemmis interſtincto eminet. In iſtis ſubſelliis Lupercales, Potitii, Pinarii, Arvales, Augures, Pullarii, Tripudiarii, Haruſpices, Curiones, Titii, Flamines,

mines, Veſtales, Salii, Feciales, Rex ſacrorum, Pontifex Maximus: & tot Deorum Dearumque apud Romanos Sacerdotes, cum vario veſtium apparatu conſpiciuntur.

Quorum nunc in locum coccineo ſublimis jumento *Regina fornicationum mater*, cum Monachalibus Coronatorum capitum locuſtis ſucceſſit. Adſpicite monſtroſi habitus Larvas formidabiles: Camalduenſes alba toga ſine calceis; Hieroſolymitanos cinerea cuculla cũ cruce pectorali; Vmbroſovallenſes cærulea, Beluacenſes nigra, Carthuſianos alba, cum Cilicio ad cutem: Ciſtercienſes ſupra nigram tunicam induſio candido; Præmonſtratenſes, molitorum inſtar, veſte à capite ad calcem alba; Templarios & Calvatrenſes in albo pallio cruce rubra, Ioannitas in nigro alba, Purgatorios in cinereo alba, Conſtantinopolitanos in rubro flava, Speculatorios in albo nigra. Succedunt longo ordine Gerundini mitrati, Wilhelmitæ ſaccati, Dominicani & Carmelitæ albi nigri, Franciſcani cinerei, Humiliatorii candidi, Gladiatorii enſati, Cæleſtini cærulei, Jeſuitæ caputiis ad ranæ capitis ſimilitudinem quadratis. Claudunt agmen varia mirabiles veſte Fratricelli, Begoardi, Crucigeri, Nollardi, Salvatorii, Forpiciferi, Clavigeri, Stelligeri, Flagellarii, & infinita Veſtalium Beguinarumque vermiculatio, tam diverſo habitu:

Quàm

Quàm variis Volucres diſſindunt aëra pennis;
Quàm variis Piſces percurrunt æquora pinnis;
Quàm vario in pratis effulgent lumine Flores.
Quas inter triplici Phrygiam diademate Mitram
Et geminum attollit Rex Septimontius Enſem:
Succedunt Myſtæ Patres, queîs Infula raſum
Obvelat Vittata caput: tenet ardua curvum
Dextra Pedum: lucent Beliali ſtigmate Frontes.

In extrema ora moris ignoti videtis Veſtem, Tarantinidium Tarentinorum, Creticum Cretenſium amiculum, Sardoum, Phrygium, Theræum ferarum pictum imaginibus, Caſiacum, Diphteram, Siſyn, Saraballam, Paragaudas, Caracallas, Caligulas, Cyrbaſiam, Capyrin, Mandyan, & tot diverſi coloris indumenta, quibus ſuus quemque mos & libido inveſtit.

Exclamabat ad hanc Veſtium Nomenclaturam *Echtenius* cum *Socrate*, abundantes in foro venalium rerum merces intuente: *Hui! quãtum hîc eſt rerum, quibus non indigeo.* Verecundia obvelando pudori; neceſſitas depellendo frigori unam ſimplicemque veſtem invenit. Hominum libido & ſuperbia prodigam immenſi ſumptus pudendique habitus copiam excogitavit. Non Columbis & Pavonibus ita verſicolores ſunt plumæ: non magis diverſos in habitus Chamæleon variatur: non in plures formas Polypi tranſeunt: quàm diſtinctos veſtium *Luxuria Veſtiaria.*

veſtium habitus humana levitas aſſumit. Ille audit togatus, iſte braccatus, hic palliatus, alius ſagatus. Multi maſtrucati, tunicati, trabeati, chlamydati, vittati, mitrati, paludati, prætextati, manicati: Sunt, quibus lacerna, læna, penula, ſtola, ricinium, patagium, conchyliata, undulata, virgata, palmata veſtis in uſu eſt. Qui pileis, cucullis, infulis; qui pullo, candido, ſordido, herbido, phæo, praſino, cyaneo, flammeo, cillio, xanto, coccino, hyalo, albo, nigro delectantur. Nullum luxuria ſumptui, temeritas varietati modum ponit. Creſcit variaturque indies ſerpens inſania, ab extremis Orbis Barbaris monſtroſorum habituum ludibria mutuata. Videas paſſim viros mulieresſque prodigo & prodigioſo ſeſe habitu oſtentare, tranſmarina veſte patriæ conſuetudinem damnare, comptis ad fæminarum mollitiem capillis ſexum mentiri, profuſo corporis cultu cenſum claſſemque ſimulare. Nullo diſcrimine divitem à paupere, ſenatorem à plebeio, doctum à ruſtico, virum à fœmina dignoſcas.

p *Laert. l.6.*

p *Diogenes* comptulo Adoleſcenti, cum quæſtiunculam illi proponeret: *Non reſpondebo*, inquit, *quàm ſublatis veſtibus oſtenderis, utrum maſculus ſis, an fœmina*. Ita profectò dubius incertuſque eſt noſtratium hominum in veſtiendo corpore cultus, ut, Nobilemne videas, an Mimum: Doctorem, an Fatuum: Dominum, an Servum:

Digitized by Google

Servum: Matronam, an Scortum, neſcias.

Major ſanè priſcorum fuit in ornando colendoque corpore frugalitas: quas inter principes generis humani parentes nudi principio in paradiſo oberrarunt: admiſſo flagitio carnem jam morti obnoxiam ficulneâ fronde, & tenuibus ex pelle lacernis obtexerunt. In quo vitæ cultu veſtiumque vili apparatu poſterioris ævi mortalitas multis perſtitit ſæculis: indignum rata in tot natum miſerias corpuſculum luxurioſe veſtire. Fregit illam modeſtiæ legem poſterorum inſolentia: quando aucti opibus mortales luxuria diffluere, ac ſuperbo corporis cultu fortunam oſtentare cæperunt. Sanctorum tamen ſapientiumque natio dignam ſemper profeſſione ſua moderationem adhibuit, ab animi magis, quàm corporis cultu decus quærens. Ita divini Patriarchæ ac prophetæ, & devotæ DEO Mulieres vixere, nô ambitioſa veſtium pompa; ſed pulcherrimis virtutum ornamentis effulgentes. Quorum exemplo præcipua inter omnes mortales dignitate *Baptiſtes* [q] cilicinam ex camelorum pilis veſtem pellicea zona corpori adſtrinxit. Placuit frugalitas illa *Chriſto Servatori*, [r] qui ablegatis ad Euangelii prædicationem Apoſtolis ſuperfluæ veſtis uſu interdixit. Pudeat ſuæ ſuperbiæ illos, qui non cogitant Eccleſiam ab illis fundatam olim in paupertate gloriantem, poſt-

Priſcorum moderatio.

q *Matth.* 3.4.

r *Luc.* 9.2.

poſtquam cumulari divitiis ceperit, virtutibus decreviſſe. Regum etiam ſapientiumque apud Ethnicos laudanda eſt in apparatu veſtium moderatio, multis plebeiam in cultu corporis tenuitatem non excedentibus. Eorum [s] *Auguſtus* Cæſar, tantarum opum poſſeſſor, non temerè aliâ, quàm domeſticâ uſus eſt veſte, ab uxore, & ſorore, & filia neptibuſque confectâ. [t] *Veſpaſianus* ita neglecto fuit corporis habitu; ut vix à gregario milite differret. [u] *Tacitus* & *Severus* Impp. non aliam in Imperio; quàm in privatâ vitâ veſtem uſurparunt. [x] *Aurelianus* Imp. Holoſericam Veſtem neque ipſe unquam ſumpſit, neq; alios uſurpare permiſit. Quam cum virgini filiæ permitti uxor rogaret, *Abſit*, inquit, *ut filia & fila auro penſentur*. Cujus modeſtię [y] *Carolus M.* patrio Teutonum habitu, qui parum à vulgari differret, ſe veſtivit. Quod cum *Alphonſus* Arragonum Rex ſequeretur, admonitus à quodam, ut regio inſignis ornatu incederet, [z] *Malo*, ait, *moribus & auctoritate ſubditos præcellere; quàm diademate purpuraque*. Eadem *Ageſilao* Laconum Regi mens fuit: qui cum Ægyptiis ob tenuem corporis cultum in contemptum veniſſet, [a] *Majeſtatem dignitatemque regiam non veſtium ſplendore; ſed prudentiâ & fortitudine parandam cenſuit*. Non conceſſit hanc hoſti Laconi laudem [b] *Epaminondas* Thebanus: qui cum unicam tantum haberet veſtem,

s *Sueton.*
t *Alex. l.5.c.18.*
u *Idem.*
x *Sab. l.6.E.6.*
y *Avent. l.4.*
z *Aen. Sylv. de dictis Alph.*
a *Plut. in Lacon.*
b *Ael. l.6.v.h.*

Digitized by Google

veſtem, ob alterius indigentiam domi ſe continebat, quoties illa reſarcienda, aut emaculanda eſſet. In eodem genere laudis Athenæ ſuum efferunt [c] *Phocionem*: qui cum nudis plerumque pedibus incederet, intenſo hyemis frigore, *Phocion calceatus eſſe*, dicebatur. Simili moderatione [d] *Lycurgus* pallio per totum annum uno; [e] *Cato Cenſorius* toga non majoris, quàm c. drachmarum pretii; illius pronepos [f] *Vticenſis*, ſine calceis, ſine tunica, ſola accinctus toga; [g] *Crates* & *Zeno* cum tenui pallio in publicum proceſſere. Quis putaret Fœminas, ad curam culturamque corporis ſtudioſiſſimas, hanc quoque laurum merere? At meruit *Phocionis uxor*: [h] cui cum hoſpita Ionica mundum muliebrem oſtendiſſet, *Mihi*, inquit, *Mundus eſt Phocion meus, jam vigeſimum annum dux Athenienſis*. Meruit *Philonis uxor*: [i] quæ, cur ſine aurea corona foras iret, rogata, *Vxor*, reſpondit, *ſatis magnum in viri virtute ac laude habet ornatum*. Meruit, apud Romanos, [k] *Sarranæ* & *Quintiæ* familiæ muliebris ſexus: cujus illa nunquã lineâ veſte ob mollitiem & luxum; iſta nunquam auro uſa fuit. Meruêre complures Chriſtianorum fœminæ: quæ, [l] ex Apoſtoli præcepto, non cincinnis, non auro, non veſtitu pretioſo; ſed verecundiâ, caſtitate, pietate ſe ornarunt.

c *Sab. l. 2. c. 8.*
d *Plut.*
e *Plut.*
f *Plut.*
g *Laert.*
h *Plut. in ph.*
i *L. Vives l. 2. Chriſt. fœm.*
k *Plin. l. 33. c. 1.*
l 1. *Pet. 3.* 1. *Tim. 2.*

Ita ſanè eſt, *referebat ad hunc ſermonem*, ut dicis,

cis, E. Nullum luxurians noſtrorum hominum opulentia ornando corpori modum aut rationem adhibet. Eiſdem ſuperbię exuviis paupertina humilitas, ac divitum copia inſoleſcit. Si feſtos & nundinales noſtratium adſpicias ornatus, non vilem à mercenariâ tabernâ Sutorem, à primario civitatis Viro; non turpem ab aratro Ruſticum, à præcipuæ dignitatis ſapientiæque Nobili dignoſcas. Si in Virginum Iuvenumq; genialem venias cœtum, non homines, ſed ſimias in purpura, quod ajunt, & *Λίβυκα ὄρνια*, aut picturatos concharum teſtis plumiſque *Margaiates*, & *Tovoupinambaultios* putes te videre. Plumæ verticales animi levitatem, cirri cincinnique aſperos mores, colorum varietas fatuitatem, barbari ritus fiſſuræ ferociam, ſerica mollities laſciviam, aureæ colli manuumque compedes aſpera in viros imperia. Operoſa corporis totius cultura latentes intus mendas loqui videntur. Neque coërcet quidem profuſam in Veſte luxuriam aut caduci corporis cogitatio; aut graviſſimarum calamitatum preſſio; aut piorum ſapientiumque moderatio; aut priſcarum legum ſanctio: quæ immoderatum corporis cultum prohibuerunt. Lata Romæ ſub Coss. *lex Oppia* fuit; ne fœminæ operoſius ornarētur. Cautum decreto à [m] Q. *Harterio*, viro Conſulari, ſub Tiberio Pr. ne virum veſtis fœdaret, quod interdictum

[m] *Tacit. l. 2. ann.*

ctum antea fuerat ab [n] *Auguſto.*[o] *Aurelianus,*[p] *Tacitus*, [q] *Gordianus* Holoſericæ; [r] *Theodoſius* conchyliatæ veſtis uſum viris ademit. Neque priſca tamen ætas hanc luxuriæ maculam à ſuo nomine poterit abſtergere: cui æque inſanum, ut noſtræ:

n *Xiphil. in Traj.*
o *Zonoras T. 3.*
p *F. Vopiſcus.*
q *I. Capit.*
r *L. 4. Cod.*

Veſtis adornatæ ſtudium, minimeque viriles
Munditiæ, compti vultus, onerique vel ipſa
Serica.

Laudamus *Sumptuarias Veterum Leges*; neque cogitamus quidem illis etiam temporibus in eâ parte morbum fuiſſe, cum ad publica hæc remedia decurrendum. Prædicatur Romanorum in Veſtibus frugalitas: quæ contenta nativi coloris lanâ, Sericum, Holoſericum, ipſa Lintea ſerò timideque paucorum quidem in uſum receperit. Illi tamen etiam, [ſ] *Seneca* teſte, levitate ac politura corporum bonos mores extinguebant. Muliebres mundicias antecedebant, colores meretricios, matronis quidem non induendos, viri ſumebant. Illi; [t] *de Iuvenibus Seneca pater loquitur*; in nullius honeſtæ rei labore vigilabant. Cantandi ſaltandique obſcœnis ſtudiis effœminabantur. Capillum frangere, & ad muliebres blāditias vocem extenuare, mollitie corporis cum fœminis certare, immundiſſimis ſe mundiciis excolere, adoleſcentiæ ſpecimen erat. In illa Gente

Priſcorū in veſte luxus.

ſ *L. 6. nat. quaſt.*

t *1. Cont.*

Digitized by Google

u Propert. [u] *Matrona inceſſit cenſus induta nepotum.*

x Seneca. [x] Quæ bina ac terna patrimonia auribus ſingulis appendebat. Cui

y Manil. [y] *Perque caput ducti lapides, per colla, manuſque,*
Et pedibus niveis fulgebant aurea vincla.

z Plinius. [z] Neque enim Romanis fœminis geſtare jam margaritas, niſi calcarent, ac per uniones etiã ambularent, ſatis erat. In illâ *Lucullus* Prætori centum chlamydes in ſpectaculi uſum poſtulanti ducentas purpurei coloris, ex immenſo

a Solinus. κειμηλιῶν acervo, dari juſſit. In illâ, [a] *Caii principis uxor Paullina*, quadringenties H S; h. e. *decies centenis millibus Philippicûm*; tunicam geſtavit.

b Cic in Verr. c Alex. l. 5. c. 18. d Sueton. In illâ [b] *Verres* talari tunica, pallioque amictus purpureo jus dixit. [c] *Lentulus Spinther* bis tincta purpura laſciviit: [d] *Caius Princeps* & *Nero* nullam bis veſtem induit. In illâ diverſarum eodem die veſtium, magno quidem luxuriæ documento, uſus erat: *Domeſtica* intra parietes; *Forenſis* in negotiis; *Cænatoria*, quam Martialis Syntheſin, Perſius Lænam hyacinthinã, Plautus malacum Pallium nominat, in conviviis. Summis effertur laudibus Philoſophorũ in cultu corporis modeſtia. At refellunt illam Platonis ſuperbia Diogenis pede conculcata, Socratis exquiſitæ mundiciæ; Pythagoræ corona, Ariſtippi chlamys, Ariſtotelis anuli, Demoſthenis μαλακοὶ χιτωνίσκοι, Parrhaſii pictoris purpura, Democratis habitus muliebris,

bris, veterum Athenienſium Corymbi & aureæ in crinibus Cicadæ: quibus addo *Alexandri* Regis Perſicam togam, *Demetrii* ſoleas auro litas, *Antiochi* militum aureos in crepidis clavos,& argentea ad uſum culinæ vaſa. Quid de *Sybaritarum*,de *Perſarum*,de *Lydorum*, de *Tarentinorum*,de *Sardanapali*, *Cleopatræ*, *Heliogabali*, *Caligulæ* dicam luxu? qui cum veniâ peccant,ubi viri ſapientes ſtruunt gradum.

Sed nimis jam, ut opinor, varia multiplexque veſtienti conſuetudo nos detinuit. Scire quidem cupiam, *quid in ſe divini habeant illa* corporum integumenta, & quarum rerum indicia faciant: cui,te quæſo,*Neuhuſi*,pro ſolita tua humanitate accinge.

CAPVT IV.

De veſtium ſignificatione.

HIc tum ego. Variæ veſtium ſunt Notæ, multarum rerum in illis veſtigia deprehenduntur. Quorum alia *ad ſignificandam fortunæ conditionem, pro diverſa hominum conſuetudine, Vtentium conſilio arbitrioque proponuntur*: Alia, *quæ animi præ ſe ferunt indolem, tacita Videntium conjectura proſpiciuntur*. Ego morum in Veſtibus indicia explicabo, ſi primò *Kniffius* noſter *Civiles fortunæ ordinumque Notas*, ut eſt multæ in ſcriptis veterum lectionis & uſus, in medio poſuerit. Extra jocum, *inquam*, K: ſubleva me

in hoc onere, & meam vicem de Arbitrariis illis ſumptarum veſtium notis dicito.

Non vereris quidem tu, *Neuhuſi*, reſpondebat K. ut, dum cum [c] *Themiſtocle* duos ad me adducis Deos, *Vim* & *Suaſionem*; ego cum Andriis duas tuis Diis magnas opponam Deas, *Inopiam* & *Impoßibilitatem*? Experiar tamen, quid poſſim, agamque pro viribus, ut voluntati tuæ ſponte magis paruiſſe, quàm vi ſuaſuve ullo in me tibi opus fuiſſe videar. Tu, ſi hæſero, manum porrige, & labantem attolle. Atque ut à Regiæ Dignitatis incipiam faſtigio, illi coronati capitiûm apices ſummæ dignitatis eminentiam; *purpura* auro intexta præcipui honoris ſplendorem; palmata toga victoriam; *paludamentum* geri cæptum palam bellum; *cinctus Gabinus*, rejecta in tergum ſubter alas toga, bellum hoſti denuntiat. Ingenuorum liberi, *Tarquinii Priſci* inſtituto, auream, cordis ſpecie, [h] *Bullam* in pectore geſtabant: ut eam inſpicientes ita ſe demum homines eſſe cogitarent, ſi corde præſtarent, & recto in omnibus rebus conſilio uterentur. Addita Bullæ fuit *Prætexta* Toga, ora limbo purpureo fimbriata: ut ingenui pudoris ruborem decentiſſimum puerorum ornamentum eſſe cogitarent. Illa pueris ingenuis in tirocinii uſque annum; virginibus in nuptialem diem uſurpabatur. Philoſophi priſci intonſo capite ac promiſſa in pubem

c *Plut. Th.*

Indicia fortunæ arbitraria.

h *Plin. l. 33. c. 1.*

Macr. l. 1. Sat. c 6.

bem barba, baculo peraque inſignes, horridos & incultos prę ſe ferebant mores: ut indictum voluptatibus odium & fluxarum in mundo rerum contemptum deſignarent. [i] Athenienſium vetuſtiſſimi luxuriantem comam aureis Cicadis colligebant: ut illo argumento ſe mortalium primos, & ſine origine probarent. Romanorum [k] Patritii Calceos *dimidiatæ Lunæ effigie* inſigniebant: ſive ut ad Arcades Proſelenos genus ſuum referrent; ſive ut dubias humanarum rerum vices, ad varii ſideris formam, oſtenderent; ſive, quod potius reor, à novitia nobilium natione ſe diſtinguerent, à c. Conſcriptis à Romulo Patribus origine ducta. Calceamenta illa Lunulata præcipuæ Nobilitatis erant argumentum: ut, qui genus jactarent inſolentius, nullo virtutis aut eruditionis præſidio muniti, habere nobilitatem ſuam *in talis* dicerentur. Alludit Poëta:

i *Apul. lib. de Deo Socr.* [i *Apul. A uli. a.n.*]

k *Plut. probl. Rom. c. 76.*

> ----- [l] *Et nobilis & generoſus*
> *Appoſitam nigræ Lunam ſubtexit alutæ.*

l *Iuv. Sat. 7.*

Et alius: ----- [m] *Patritia clauſit veſtigia Luna.*

m *Stat. l. 5. Sil. 2.*

Etiam [n] *Martialis* de veſtitu patritii civis ait,

> *Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga,*
> *Olidæve veſtes murice.*

n *L. 1. Ep. 50.*

Calceo affinis eſt *Caliga*, tibiarum caſtrenſe tegumentum, plebem militum, quæ nondum militiæ acceperat gradum, à Tribunis & Præfectis diſtinguens. Hinc Marium *Seneca* à *ca-*

ligâ veniſſe ad conſulatum, dicit. Et Ventidium, Plinius, *inopem juventutem in militari caliga toleraſſe*. Quo vulgi caſtrenſis habitu cum Germanici F. apud hyberna Legionum in Treviris natus, parum ambitioſè uteretur, militari joco, *Caligulæ* traxit nomen. Digniorum tamen Militum Caligæ aureis argenteiſque diſtinctæ erant clavis: unde *Clavatæ* dicebantur. Præter quas etiam erant Faſciatæ, Gemmatæ, Sacerdotales, certi honoris indicium præbentes. Pictoris licentia duas enormi magnitudine Caligas appinxit, unam *Maximini*, alteram *Epicratis*: quarum illa prodigâ corporis mole hominem; iſta orationem redundantē notat. Vt Calceorum *Lunulæ* Nobilitatis; ita *Cingulum* in Viris dignitatis erat indicium: quo donari dicebantur, qui ad illuſtrem honorem promovebantur; ſpoliari, qui magiſtratu dejiciebantur; ſine cingulo eſſe, qui nullo publicè munere fungebantur.

Gladius in eo & militiæ geſtari honor dignitaſque antiquitus; ut noſtris quoque moribus; ſolebat. Bullæ iſtæ ex auro ſunt, fortunæ ac gradus honoratioris notæ. Quibus additæ interlucent gemmæ, ut ſpecioſior eſſet ornatus. Notat hoc *Corippus* l. 4. de laudibus Iuſtin.

Nobilibus gemmis & cocto lucidus auro
Baltheus effulgens lumbos præſtrinxit heriles.

Quod

Quod adeò neceſſarium erat Militiæ ornamentum, ut ejus geſtatio Militem; ademptio exauctoratum, & ignominioſa miſſione excedere juſſum caſtris deſignaret. Itaque Imperator, interfecto *Pertinace*, cohortibus, quæ ſigna amiſerant, hordeum dari juſſit, centurioneſque manipulorum *diſtrictis gladiis diſcinctos deſtituit. Herod.* l.2. *Auxentius* verò juſſus à *Licinio* uvam ad Bacchi pedes deponere, cum id recuſaret, quod Chriſtianus eſſet, & *ſolvere zonam* juberetur; ille hoc promptè fecit, alacerque palatio exceſſit. *Suidas in Aux.* Quo reſpexit Claudianus:

Eripe calcatis non proſpera cingula Muſis.

At Maro *diſcinctos Afros*: h. e. militiæ inhabiles & ignavos dixit. Quod Horatius *diſcinctos Nepotes*: Ovidius, *ſegnes diſcinctaque in otia natos.* *Pileus* verò libertatis præbet indicium, quem raſo capite manumiſſi gerebant. Hinc *M. Bruti* ſtatuis pileolus addebatur, cum pugiunculis duobus, ipſius maximè operâ reſtitutæ libertatis argumento. Quo exemplo ſacri Fœderis Belgæ aureum eodem ſimulacro Nummum inſcripſerunt, populo ad pileum vocato.

Vt pacis *Toga*; ita *Sagum* belli præbebat indicium, militari Romanorum more armis ſuperindui ſolitum. Ideò ad [o] *Sagum* ire, [p] *Sagum ſumere*, [q] *in Sagis eſt civitas*, pro militari apparatu, Orator noſter accipit. Quo ſenſu Virgilius,

o *In Ant.* 14.
p *In Ver.* 7.
q *In Ant.* 8.

r Aen. 8. lius,[r] *Virgatis lucere ſagulis*; Livius, [ſ] *militari coo-*
ſ 1. Bell. Pun. *pertum ſagulo*; Silius,[t] *fulgentis honorem ſagi*, dixit.
t L. 17. 107. De Toga verò Cicero ait, quod [u] *pacis ſit inſigne*
u 3. De Orat. *ac otii.* [x] Ad quam *à Sagis redire civitatem* dicit,
x Philip. 14. quoties depoſitis armis pacis ſtudia ſequeretur. Toga Romanorum moris promiſcui *virilis Alba* erat, nempe ex nativi coloris lanâ, communis omnium civium veſtis: quæ primo Tirocinii induta die Tironem Romanum de præſtanda vitæ integritate monebat. Vnde *Pura* quoque dicebatur: quod neque maculis ullis fœdata, neque purpurâ prætexta, omnem famæ cavendam turpitudinem injungeret. Eadem ab ingreſſu virilitatis, *Virilis*; à conceſſa honeſtarum rerum libertate, *Libera* nominabatur. Hinc Statius,[y] *albentem amictum*; Perſius, *candidum umbonem*; Tertullianus, [z] *albæ veſtis nitorem*; Iuvenalis, *niveos ad fræna Quirites*; Martialis, *album urbanis in officiis*; Ovidius,[a] *vitæ liberioris togam*; Cicero,[b] *puram Tironi togam dare*; Lucanus, [c] *togam puram & venerabilem*; Catullus,[d] *veſtem candidam*, de eodem accipiunt. Alia fuit ab inſito Albedinis colore *Toga Candida*: quæ, Petitorum nota, fullonum arte ex injectâ cretâ ſplendebat: unde *Candidati* dicti, qui cum amicis ad Comitia venerant, & circuitis tribubus, prenſatiſque ſingulis, magiſtratus ambiebant. Ex eo, *Cretatâ duci ambitione*, Perſius; [e] *Naſicam in togâ candidâ bis repulſa notatum*, Plinius;

y In Sylv.
z Reſurr.
a 3. Faſt.
b ad Att. l. 9. 191.
c 7. Phar.
d Epigr. 66.
e L. 7. 34.

Digitized by Google

Plinius;[f] *Candidatum Principis*, Suetonius;[g] *Candidatum gloriæ & immortalitatis*, Plinius; *Tribunitios, Prætorios, Conſulares Candidatos, & illorum officioſiſſimam nationem*, Cicero dicit. *Sordida* verò albi erat coloris; Sed diuturno uſu obſoleta, & maculis ſordibuſque ſquallida. Paupertinæ illa plebis erat, cui copia non erat veſtis mutandæ: & Reorum, ut miſerabilis fortunæ cultu populum commoverent. Inde Seneca Vulgus hominum[h] *Sordidam coronam* appellat; Horatius, plebeium Catonis habitum,[i] *Exiguæ togæ teſquorem*; Cicero homines egentes,[k] *Sordidos*, &[l] *Sordem fecemque urbis*; Livius,[m] *Sordido loco ortos*. De Reis verò *Quintilianus* meminit,[n] quod illorum ſordes, & ſquallores, & propinquorum ſimilis habitus magnum ſæpe ad ſalutem momentum attulerit. Atque hoc erat *veſtem mutare*, cum depoſitâ fortunæ melioris veſte nivei coloris lætâ, ad commovendam populi miſericordiam, toga ſumebatur plebeia, & decotis, flocco jam detrito. Pro illa poſteriorum temporum plebeia humilitas *Pullam* ſumpſit togam, coloris atri: quæ ſumptuoſâ incretandi & emaculandi operâ non indigebat. Hinc pro vili atque imperita plebecula,[o] *Turbam pullatam*, &[p] *Circulum pullatum*, Quintilianus; & *pullam paupertatem* Calpurnius appellat. Libera adhuc Roma ſuique potens pullam in luctu veſtem induebat: à cujus

f *In Auguſto.*
g *Panegyr.* 107.
h *Ep.* 115.
i *Ep.* 19. 10.
k 3. *de Fin.*
l *ad Att. l.* 11. 1.
m 2. *bell. Pun.*
n *L.* 6. *c.* 2.
o *L.* 5. *c.* 4.
p *L.* 2. *c.* 12.

Digitized by Google

uſu *Atrati*, & *Colorati* nuncupabantur. Quo habitu diſcumbere in conviviis nefas erat. Propterea *Vatinio*,[q] quod in epulo Q. Arii atrâ in veſte accubuerat, Cicero crimini dedit: quippe depulſo animi languore in candidâ veſte, & lætitiæ habitu intereſſe conviviis decet.[r] *Pompeio* verò pullum luctus amiculum, quâ die ad Pharſaliam profligatus fuit, diram vaſtitatem præmonſtravit. Quis non rideret,[ſ] *Craſſum* illum Divitem murænam in piſcina mortuam atratum, tanquam filiam, luxiſſe? Apud[t] Græcos tamen fœminæ virique in *candidâ veſte* cum coronis excellentium virorum exequias proſequebâtur. Quod in more quoque Syracuſanis fuit,[u] qui in candido amictu *Timoleonem* extulêre. Judæi; quem ſequebantur morem Ægyptii & Aſſyrii; lacerata veſte, aut ſacco induti, cœnoque & cineribus obliti, inteſtinum animi dolorem ſignificabant.

q Orat. contra Vatin.

r Plut.

ſ Macr. l.3. Sat c.15.

t Plut. probl. c.25.

u Plut. in Tim.

Tunicæ Romanæ *Nodi* quidam *Clavorum* ſpecie adſuebantur, pro dignitatis gradu, aut *Latiores*, aut *Anguſtiores*. Hinc Veſtis dicebatur Clavata, & Laticlavia ac Anguſticlavia tunica. Ampliſſimi Ordinis primęque Nobilitatis iſtæ Verrucæ inſignia erant: ut Latus clavus Senatorem, Anguſtus Equitem notaret. Itaque *Ovidius*, in Equeſti dignitatis gradu ſubſtitiſſe ſe ſignificans,

Curia,

Digitized by Google

[x] *Curia*, inquit, *reſtabat: clavi menſura coacta eſt:* x L.4.
Majus erat noſtris viribus illud onus. Triſt.

Suetonius [y] *Veſpaſianum* latum diu clavum averſatum; Paterculus Mecænatem anguſto contentum clavo vixiſſe dicit. Quod de *Septimo* etiam adoleſcente Senatorio intelligit Poëta: y In Veſp. c.2.

[z] *Hic parvus inter pignora curiæ* z Pap.l. 4.Sylv.
Contentus Arcto Lumine purpuræ
Creſcis.

Lati verò Clavi honorem [a] *Plinius* impetraſſe ſe à Cæſare; Et Livius, [b] *Maſaniſſæ* Scipionem lato clavo tunicam dediſſe; Horatius [c] *latum demittere pectore clavum*, pro Senatoriâ dignitate, ſcribit. Vt [d] *Martialis* quoque, cum Gelliam nemini niſi clavo lato nupturam dicit. a L.9. c.39. b D.3. l.7. c Serm. 1 Sat. 6. d L.5. Ep.17.

Atque hîc nunc clavum ego figo, & dicendi locum tibi permitto, *Neuhuſi*: ut latentem ſub veſtium integumentis animum, abditoſque mores proferas in apertum. Quod antequam efficias, rogo te, ut principiò illa *Aaronicæ veſtis* divina Indicia, & ſuperſtitioſum *Monachalis cultus*; quæ non ſunt Literarum noſtrarum; apparatum nobis exponas.

Neque detrecto delegatam mihi provinciam, *dicebam*: modò clavum in hoc pelago tenere rectum, & ſatisfacere veſtræ poſſem expectationi. Ille Sacerdotis Aaronis admirabilis divinâ decentiâ habitus; ad cujus conſpectum

ctum domitor Orientis Macedo ab equo demiſſus in genua procubuit; Chriſtum Dominum ſummâ dignitate ac ſplendore præfulgentem adumbrat. Ex purpura coccoque intertextis gemmis atque auro ſupparum, cœleſtem illius ab æterno gloriam deſignat. Ex candido ſindone gemmatis ſcutulata Roſulis Interula, innocentiam, integritatem, juſtitiam ſignificat: cujus integumento deformitas noſtra obvelatur. Regia capitis Tiara, cum Elogio *Sancti Domini*, Regiam Sacerdotis noſtri præcellentiam, & Iehovæ Dei Majeſtatem denotat. Fulgor Gemmarum à Pectorali, ſplendorem è pectore Omnipotentis Dei radiantem præfigurat. Fatidica Rationalis reſponſa illam Mundi Lucem, & divinæ voluntatis interpretem; Patriarcharum inſcripta Gemmis nomina, Electos in ipſius manu ac pectore conſignatos; aurea ad Togam Tintinnabula, Euangelii prædicationem repræſentant. Solenni ritu Iudæi, peregrinantium inſtar,[f] Agnum paſchalem edebant: ut eo de vitæ mortalis exitu præmonerentur. Prohibita illis fuit[g] diverſi coloris materiæque in veſte mixtura: ut colendi Numinis, & profitēdæ veritatis ſimplicem rationem ſequerentur: quæ nihil ſui diſpar & diſſimile admittit. Albæ *Monachorum* Togæ; quæ eſt illorum ſimulatio; vitæ fideique illibatam puritatem; Nigræ triſtē Chriſtia-

[f] Ex. 12. 3.
[g] Deut. 22. 11.

Digitized by Google

Chriſtianæ modeſtiæ ſeveritatem; Cœruleæ mundanarum rerum deſpicientiam; Virides alacre virtutis ſtudium; Cinereæ fervidũ Dei amorem; variæ atque multiformes paratum in res omnes ingenium; Cinguli præcinctura devotam Deo caſtitatem; Caputia quadrata imperium nullis deſcriptum finibus declarant. Capillares Raſorum coronæ Sacerdotalem Regii generis characterem; crux pectoralis ſuſceptum in Chriſti hoſtes bellum; Forpex in tunicâ reciſam cupiditatis licentiam; Flagellum ſubſidiariam Chriſti patientis operam indicat.

Nunc obtectum veſtium profanarum involucris animum, & tacitos ſub pallio mores perſequar.

Vulgus hominum, ut ſolet externâ rerum affici ſpecie, ex veſtitu plerumque animum æſtimat, pro cultu corporis conſtituto pretio dignitatis. Hac lance mores honoreſque ponderat plebeium judicium, à pilis & filis famam ſuſpendens & exiſtimationem. Pulla decotis togæ ſordities in nullo eſt numero & loco. Pexis politiſque magnifico impendio cultus omnis & officia liberaliſſimè præſtantur. Illis gratulantium genua flectuntur, cathedræ aſſurgunt, fora plateæque ambitioſe ſalutem impertiunt. Hoc vulgi judicium Vlyſſes ſenſit; qui Nauſicaæ puellæ, pro diverſo corporis cultu,

Veſtis morum animique indicium.

cultu, nunc hominum omnium turpiſſimus; ſtatim Diis ſimillimus videbatur.

e Odyſſ. ζ.

[c] Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δόκετ' εἶναι·
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τὸν οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.
Ante videbatur ſpecie fœdiſſimus eſſe,
Nunc Divis ſimilis, magnus quos paſcit olympus.

f Plut. Ageſ.

Ita Ægyptii [f] *Ageſilaum* Regem imparem tanti nominis famâ judicarunt; cum illum habitu nihil à gregario differentem milite viderent.

g Plut. Phil.

Qui corporis neglecti cultus [g] *Philopœmenem* Achæorum Ducem ad ſervile foci inſtruendi officium dejecit: quod illi hoſpita imponebat; cum, nunciato principis adventu, Servum eſſe illum à tanto viro præmiſſum, putaret.

h P. Meſſ. l. 4. c. 3.

Quo judicii errore [h] *Piſcator Italus Ferdinando* Hiſp. Regi Neapolim proficiſcenti piſcem eximium daturus, ex Rege ipſo quæſivit, ubi Rex eſſet, profeſſumque ſeſe Regem deriſit. Et abiiſſet ille cum ſuo piſce, deluſum ſe ratus, niſi aulicis Rex injunxiſſet, ut Regem ſe eſſe homini perſuaderent, ne tanti piſcis jacturam paterentur. Piſcatoriæ ſimplicitatis errore *Mutius* quoque [i] *Scævola*, & [k] *Siſigambis* Darii R. mater peccavit: quorum ille *Porſennæ* R. ſcribam, pro Rege obtruncavit; iſta *Epheſtionem* Alexandri amicum, pro Rege adoravit: uterque Regio corporis cultu deceptus. In quam ex veſte contemptionem cum [l] *Alexandrum Severum*, & *Alphon-*

i Liv. Dec 1. l. 2.
k Curt.
l Lampr.

[m] *Alphonſum Arragonem* adduci dicerent Aulici, Imperator reſpondit; *Imperatoriam Majeſtatem virtute conſtare, non cultu corporis*: Rex, *Malle ſe moribus & authoritate cives ſuos excellere, quàm purpurâ & diademate.*

m *Aen. Sylv. de Alph. dictis.*

Sed ſapientium quoque hac in re cum Vulgo convenit judicium: qui ex veſte ſæpè de moribus conjecturam faciunt. Vt enim

Veſtis ſplendida vexillum ſuperbiæ.

[n] *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus:*

Ita honeſta veſtium decentia dignitaſque moderata ad ſingularem bonorum gratiam, & virtutis exiſtimationem dimanat.

n *Virgil.*

[o] Εκ γάρ τοι τέτων φάτις ἀνθρώπες ἀναβαίνει

Εσθλή.

o *Hom. in Odyſſ.*

Atque ut, dicente *Quintiliano*, *Cultus conceſſus atque magnificus addit hominibus auctoritatem: ita muliebris & luxurioſus non corpus exornat; ſed detegit mentem.* Quis ſub ſquallente teſquore incultaque mundicie animum habitare pulchrũ credat? Quis ſumptuosâ veſtium inſolentiâ obtegi modeſtiam exiſtimet? Adſpice lecto nimis amœnoque cultu, fœmineum in morem, laſcivientem adoleſcentulum. Fluxum illi ingenium luxuque perditum dicetis. Videte magnifico ſaturatas impendio exuvias, vario colorum ſplendore vibrantes. Εαρ ἤδη, καὶ πόθεν ὁ ταώς; acclamabitis. Veſtitus inſignior;

gnior; ut *Auguſtus* Filiæ inculcabat; [p] *ſuperbiæ eſt vexillum, luxuriæ nidus.* Externus ille cultus immodici apparatus internæ vanitatis indicium præbet. Illi gemmis auroque rigentes amictus ſapientiam excludunt. Nunquam tanta corpori colendo impenderetur cura; niſi prius neglecta mens eſſet. Cum fœmineo corporis cultu ſexum [q] *Sardanapalus* mentiretur; cum muliebri habitu choreas [r] *Denocrates* duceret; [ſ] cum impudicâ veſte Venerē *Cleopatra* fingeret; cum [t] Mileſiiis ſeſe lanis *Sybaritæ* amicirent; cum murice ſuo ac oſtro *Tyrii Lydique* nitentes incederent; cum prodigioſo corporis velamento Deorum inſignia [u] *Caligula* uſurparet; nonne incultum virtutibus animum prodiderunt? [x] Ancillarum tributa in annuos zonæ ſumptus Perſicis Reginis data; aurei [y] *Syrorum* clavi crepidis ſubjecti; [z] *Neronis* alia quotidie toga; [a] *Heliogabali* calceamenta gemmata; *Galieni* caligulæ margaritis obſitæ; [b] *Tarentinorum* pellucida textura; *Iuliæ Auguſti* F. veſtis luxurioſa, nonne ſolutam in omnes voluptates licentiam denotarunt? Innuit hoc *Archidamus* Laconum Rex, miſſa filiæ magni impendii à *Dionyſio* veſtimenta aſpernatus, addito elogio, [c] *Ne puellæ hoc habitu turpes videantur:* quas aliquis ſub formoſo corporis habitu deformem tegere animum dicat.

p Sueton.
q Herod.
r Volat. l. 15. Anthrop.
ſ Plin. l. 19. c. 1.
t Ath. l. 12. c. 6.
u Suet.
x Ath. l. 1. c ult.
y Val. l. 9. c. 1.
z Sueton.
a Lampr.
b Athen. l. 12. c. 7.
c Plut. in Lacon.

Sub vili veſtitu ſuperbia.

Sub vili tamen etiam Lacernulâ & ſordido pallio

pallio intolerabilis ſæpè ſuperbia, elatique ſpiritus tumor deliteſcit. Qui moſcho utuntur, animam plerumque redolent fœtentem: Et ſub honeſtæ ſimplicitatis ſtragulâ fœda ſæpè ſuperbiæ occulitur turpitudo. Qui ſanctâ vultus triſtitiâ, oculis demiſſis, pullâ modeſtiâ ſãctiſſimorum Numinum vates referunt; fœtum quandoque infami arrogantia intus animum geſtant. Prô fidem hominum!

[d] *Vbi vultus ille, & ficta majeſtas viri:* [d] *Sen. Hipp.*
Atque habitus horrens, priſca & antiqua appetens,
Morumque ſenium triſte, ac adſpectu grave?
O vita fallax! abditos ſenſus geris,
Animiſque pulchram turbidis faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantque molles dura.

Quibus hominibus cum *Perſio* acclamare liceat:

[e] *Pelliculum veterem retines, & fronte politus* [e] *Sat.* 5.
Aſtutam rapido geſtas ſub pectore vulpem.

Videbat *Plato Antiſthenis* vanitatem per detriti pallii fiſſuras. Perſpicebat [g] *Alexander Antipatri* purpuream ambitionem ſub nivei candoris amictu. Speculabatur [h] *Chriſtus Dominus* cadaveroſam *Phariſæorum* immunditiem ſub dealbatis ſepulchrorum regumentis. Calcabat Platonis ſuperbiam *Diogenes*; ſed ſuperbiâ grandiore. Sub aſpero Monachorum habitu

[g] *Plut in Reg. Apoph.*
[h] *Matth.* 23. 27.

k Aug. de oper. Mon. [k] *lucroſa egeſtas, & ſimulatæ pretium ſanctitatis premitur.* Sub meretricio fuco, ſord da turpitudo; ſub Leonis exuviis, Aſinus C umanus; ſub promiſsâ philoſophorum barba cultuque vitæ aſpero, ſuperba patientiæ oſten atio; ſub arcta Catonis togâ, Neronis imma iitas; ſub Angelicę lucis habitu, Satanica mali tia deliteſcit. In truſatili Diogenis Dolio, in ſordidis Eremitarum tuguriis major aliquanc o, quàm in Curulibus Romanorum Sedilibus, & Alexandri ſolio ambitio habitavit. *Latet plerumque,* [l] *Ambroſio* teſte, *ſub triſti amictu laſcivia, & deformis horror vili veſte obtegitur; ut ſecreta petulantium tegantur animorum.*

l In Serm. quodam.

Multi ---- *Habeant licet ſemper*
Fuſcos colores, galbinos habent mores.

Vt ſuus quemque habitus arguit, moreſque abditos in conſpectu ponit: ita Veſtium recepta Novitas & Inſolentia monſtri quiddam alit, & fatalem Reip. cladem portendit. Summæ levitatis eſt argumentum, patrios uſus diuturni ritus deponere; peregrinos affectare. Quos quàm facilè admittimus; tam facilè in alienas leges & imperium tranſituri videmur, damnatis majorum inſtitutis. Agite Judæi, & in Gentiles deſultorii ritus Babyloniorum, amiciendi corporis cultum aſſumite. Brevi erit, cum in miſerabilem abſtracti ſervitutem ſæva illorum imperia dolebitis; quorum

Digitized by Google

rum prius luxuriam laudabatis. Vos [n] Perſæ patrium Acinacem in Græci gladii formam commutate. Non diu erit, cum, ex fatidicâ Chaldæorum voce, Græcis in prædam venietis. Vos Macedones faſtidio patrii cultus Perſicam chlamydem & tiaram aſſumite. Statim exutâ modeſtiâ victæ Gentis mollitiem & ſuperbiam induetis. Vos Romani, depoſita nativi coloris Toga, ad pullas Pænulas & Lacernas ite: Et libertatem ſub Iuliæ Gentis dominatu perdite. Vos Græci, [o] *Andronico* Iuniore imperante, barbaro Myſiorum, Triballorum, Syrorum more veſtiamini. Neque obſcurum in eo imperii mutandi omen, ex ſapientium judicio, habuiſtis.

n *Curtius de Al. geſt.*

o *Gregoras l.* 2.

Quàm vereor ne quam portendat Reip. cladem illa Noſtratium in cultu corporis vanitas & varietas, omnibus inſolentiæ gradibus exultans. Videas Adoleſcentes ſciſſis barbaricum in morem, aut virgatis opere vermiculato veſtibus, Simias quaſi tragicas, in foro volitare. Capilli aliis in immanem cirrum collecti, & muliebri aliquando tænia implicati à ſiniſtrâ aure promittuntur; aliis in oculos dejecti, animi depreſſa in vultu veſtigia obvolvunt: quaſi oculos ſpectantium ſceleris admiſſi conſcientia formidaret. Collaria ſeſquipedalia in humeris fluunt. Palliolum in ſpiram convolutum Gabinio cinctu ſiniſtram

ſub alam rejicitur. Caligæ prodigioſæ perſtrepentibus ſupernè fibulis follium ſpeciem præbent. Genualia calceos, obſtragula terram verrunt, colorum picturata varietas pavonum picorumque multiformem imaginem imitatur. Quos ſi Majores noſtri à mortuis revocati adſpicerent, non ſui generis ſtirpiſque germanam ſobolem; ſed Gallorum, Italorum, Coſacorum, Croatarum, Maurorum colluviem in ſuis habitare finibus putarent.

Quam veſtitus monſtrifici inſolentiam non paſſi veteres, ſingulari gravitate conſtantiaque homines, legibus atque edictis ſeveriſſimè vetuerunt. Quorum [p] *Plato* omnem in veſtitu novitatem prohibuit; quæ novos in Remp. mores induceret. [q] *Auguſtus* Romanis Togæ, quæ receptis Gallorum pænulis, in deſuetudinem venerat, uſum injunxit. Neque translato quidem Bizantium imperio admiſſa eſt barbara in corporis cultu novitas: cum *I. Duca*, ſanciret, [r] Ne quis Aſſyriis, Babylonicis & Italicis veſtibus uteretur; niſi, priſco Provinciæ more copiiſque rejectis, publicam ignominiæ notam ſubire vellet. Pari ſollicitudine novitios popularium mores [ſ] *Ludovvicus* Imp. proſcripſit. [t] Quod parentum etiam memoriâ, in Auguſtanis comitiis, *Imperii principes & Carolus Cæſar* ſedulo præcaverunt. Et nuper admodum lata lex eſt ab [u] *Helvetiis*, ut, qui avitum deponeret

p *De legibus.*

q *Sueton.*

r *Lib. 1. Iur. Orient.*

ſ *Avent. l. 4. Bojor.*

t *An.* 1548.

u *Camer. cent. 3. c. 76.*

ret

ret habitum, ab omni Reip. functione arcere-tur. Idem apud Gallos inſtitutum ſub [x] *Carolo IX*. & apud *Scotos* priſcâ lege ipſis Regni proceribus injunctum; ut nullum niſi ex vernaculâ lanâ veſtimentum ferrent: cum indignum videretur, patriam terram alendo tegendoq; corpori ſuis incolis Novercam eſſe. *x P. Greg. Syn. Iur. l. 9. c. 19.*

Volebam de divinis oſtentatæ Luxuriæ pœnis loqui; cum intercipiens ſermonem meum E., Satis, *inquit*, Amici, de veſtitu corporis loquuti ſumus: Cur verò nullum *de illius victu paſtuque* ſermonem inferimus. Fruſtrà quidem foris corpori providemus, ut tectum benè pexumque ſit; ſi vacuus intus venter crepitet, [y] ſi fauces; ut cum Comico veſtro loquar; fame lippiant, & cibi vacuitate laxi ſint lactes. Per noſtram ego vos rogo neceſſitudinem; quâ tibi, *Neuhuſi*, à primo literarum tirocinio, vobis à parvulo ſum obſtrictus puero; ad meas mecum ædes divertite: ut diuturnâ collectam ambulatione ſitim meracioris vini poculo ſedemus. Et debeo hoc ſummo jure, fateor: quando ductâ nuper domum uxore, nullum vobis Epulum dedi geniale. Nę tu bonæ fidei debitor es, E., dicebat: B. qui tã cupidè liberaliterq; nomen vis ſolvere, ne aliquo fœnoris nexu obligeris. Et metuiſti fortè prius, ne aucto convivarum numero in leges peccares ſumptuarias: Neque veniebat in *y Pl. in Cur.*

 men-

mentem, lege Licinia & Iulia ſumptus permitti in Nuptias grandiores. Sed quando ita placet, præſtemus rogatam amico operam, & qui Cœnæ non interfuimus Nuptiali, nunc ad Sportulas libenter hilariterque accedamus. Non abnuo, *dicebam ego*, ſuſpenſo maturè curriculo in urbem redire, & quietem corpori defatigato interponere: quando ſitis & deambulatio diuturna inflammatis renibus calculum, ut ſentio, exaſperet. Neque ego hanc detrecto, *ait K.*, conditionem, ipsâ jam magis vacuus Vacunâ, Curia per hos dies à curis ſuis feriante. Sequamur E. viæ ducem, & quo *Margaritam* genio duxerit, coràm videamus. Fortè illic, per occaſionem, *Neubuſius* noſter, aut alius de contubernio, quæ ex *Alimentis* & *Aëre ambiente* morum ſumatur conjectura, explicabit.

CAPVT V.

De priſco compotationum ritu.

VT venimus ad E. ædes, ingreſſique ſumus cænaculum, uxor illius ad primum occurrens ingreſſum, ſereno vultu, & amicis verbis ſalutem atque oſculum impertit advenientibus: cum ego converſus ad E., Eximiam ſanè magnæque dotis Margaritam tibi comparaſti, dicebam: cujus formamne, an virtutem pluris æſtimes, incertus ſis. In quam tum ego, inſi-

Digitized by Google

inſignem amico gratulatus felicitatem, hoc ludebam carmine:

Margaris Eoæ decus & pulcherrima Conchæ
Filia, rorantis naſcitur imbre poli.
Illa nitet teretem collecta decenter in orbem,
Et multo niveum ſpargit honore decus.
Illa notat fulvum ſtellanti luce metallum,
Et pingit radiis colla manuſque ſuis.
Illa novas cordi vires, animoque labanti
Sufficit, & firmat debile pota caput.
Illa tenebroſâ ſtupidos caligine vultus
Irradians roſeâ lumina luce rigat.
Talis, amice, tibi cœlo, Richæe, benigno,
Margaris in cupidos depluit acta ſinus.
Illa ſerenatæ candens probitatis honore,
Moribus, ore, animo Margaris æqua, nitet.
Illa tuis affuſa genis, & pendula collo
Margaris, eſt lecti grande lariſque decus.
Illa feras febres, & edacem pectoris ignem
Et medicâ curas mitigat arte magis.
Illa tuos oculos paſcit, lucemque refundit,
Clara vel in mediâ nocte lucerna, tibi.
Quanti Gemma tua eſt! cui ſe non conferat ulla,
Quæ legitur vitreis conchea bacca vadis.
O dives bene conjugium, quod Margaris illa,
Gemmula Richechto conjuge digna, ſubit!
Hoc virtus animi tua, Vir præclare, meretur,
Multaque nox ſtudiis addita, multa dies.

Vnio lecta tibi lecti eſt: velut Vnio trina,
Vt vos una fides uniat, unus amor.
Cœlicus & Gemmam vivo Fons rore maritet,
Vt decoret ſocium Gemmula multa torum.

Videbatur ad extrema verba confuſo vultu verecundum prodere pudorem Fœmina; cum arreptum ex pueri manibus poculum mihi præbibit E. veterum *Tapulla*, ut dicebat, lege, ne quid in fundo reſtaret, everſo cado: *Hic ego:* Num tu tam tenui carmine detractum mihi omnem venæ ſuccum putas, quem hoc *vitreo puteo* ſtatuas reficiendum? Fluit ingenii mei vena pigrè languidèque ſatis, fateor: quæ cæteroquin tenuis & anguſta ſemper, nunc multis exhauſta moleſtiis ita marceſcit, ut vix unam ex eâ boni liquoris guttulam emulgeas. Neque ullum huic inopiæ à vino eſt auxilium: quod ſi largius affuderis, quicquid reliquum eſt animę vigoriſque ſuffocabis & interficies. Atqui, E. *reſpondebat*, negat *Cratinus Comicus*, quenquam inſignem fieri poſſe poëtam, niſi ſit vini appetentior: quo excitari ſpiritus poëticus, atque incaleſcere divinus ille furor ſolet, animâ de vivi corporis contubernio demi-
a Cælius l. 38. c. 25. grante. In quâ peregrinatione vinum *Niceratus* magni vicem Equi poëtis præſtare dicit.[a]

Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος.

Vinum

Vinum ſanè gratioſo magnus eſt equus Poëta,
Aquam autem bibens non bonum faceres verſum.

Ideoque *Theognis* generoſum Poëtici furoris à poculis impetum cognoſcens ait,[b]

Ἐργα δὲ κυπρογενοῦς νῦν μοι φίλα καὶ διονύσου.

b *In Gnomis. Opera Cyprigenæ mihi grata & Dionyſii.*

Et alibi: χαίρω δὲ εὐπίνων. Lætor bibens. Quâ bibacitatis indole *Aeſchylus*, à largiore vini hauſtu excitari ſibi carminis ſcribendi ſpiritum profitetur. Et notæ ejuſdem *Alcæus* & *Ariſtophanes* non niſi vino madidi carmina pangebant. *Homerus* ipſe profuſâ vini laude vinoſus arguitur. *Ennius* pater poculis benè devinctus ad arma dicenda proſiluit. *Horatius* liberalibus Maſſici cadis areſcentem venam irrigabit. At deficiat areſcatque in ſuo fonte mea, *dicebam*, vena potius; quàm ut multo proluta vino liberiore fluat curſu. Malo ego parcius furere, & motu Muſarum impelli debiliore, quàm invergere avaris faucibus Bacchi liquores, & redolere ſemper meraciorem Liberi florem. Magis mihi probantur, quæ lucernam olent carmina; quàm quæ vinum.

Spumea detergant illi carcheſia Bacchi,
Queis nihil eſt aliud vivere, quàm bibere.
Sobria Pierios irrorans Muſa liquores,
Caſta mihi ſanâ mente Minerva placet.

Ne tamen incivilis habear pervicaciæ, experiar meas in hunc hoſtem vires, ſi animam in-

terbibere illi poſſim. Tibi, B., (ſiniſtræ *ille* accumbebat proximus) *Elephantem* hunc propino criſtallinum: ſed eâ lege, ut paria præſtes, & *cottabo* reliquiarum facto plenam mihi rependas vicem. Hui! *dicebat ille, Elephantem* non bicongius hauſiſſet Cicero; nedum nos trientium homines & ligularum. Sed heus tu, *Neubuſi*, cur non, ſi Græcari placet, Græco more à ſummo bibis ad imum, à dextrâ in orbem poculo commeante. Neſcis, ut in Deorum cultu dextrorſum circumagi religio erat; ita in ſacris Dionyſiis poculum in dextram circumferendum. Ego verò, *ajebam*, prævio Mundi lumine ſignatis Naturæ veſtigiis inſiſtere malo; quàm Magico more in adverſos niti radios, & frontem Phœbæo lumini objicere. At ſi ita Græcorum inſiſtere placet conſuetudini, cur Rex arbiterque convivii E. neque in ſalutem honoremque ullius præbibit: & à capacibus ſtatim urnis initium fecit, in quas deſinebant Græci, à minutis rorantibuſque poculis auſpicati. Neque vidi eum quicquam de ſummo in terram aut menſam defundere, ac bono Genio libare, nullam convivii legem ſtatuere, nullo talorum jactu vini Regna ſortiri, non appoſito ſale amicitiæ firmitatem ſtabilire. Etenim, quod noſtis, Amici, priſcâ veterum Religione *Sal* hoſpitibus principio apponebatur: ſine quo profanam eſſe menſam erat opinio.

Salinum.

Digitized by Google

opinio. Igitur Arnobius *ſacras fieri menſas ſalinorum appoſitu* dicit. Et [c] Horatius, *ſplendens in menſa tenui ſalinum*; [d] Perſius, *purum & ſine labe ſalinum*. Vnde [e] Plautus egregiâ fide amicum, *pectoris ſalillum*, nominat. Sal enim antiquitus amicitię erat ſymbolum, & certam duraturamque initæ familiaritatis fidem ſignificabat. Vt namque adſperſo ſale carnes non computreſcunt: Ita juncta ſemel amicitia nullo diſſidii interventu diſſui & everti debet. Aut quia velut ex multis aquis in ſolidum corpus ſal concreſcit. Ita in ſtabilem mutui amoris compagem diverſorum corporum animi & voluntates concreſcunt. Etiam à ſolenni *Libatione* convivium auſpicari antiqui fuit inſtituti, effuſo in terram menſamve vino: ut illo pietatis officio propitiam ſibi Laris familiaris gratiam adjungerent. Tum ut meri indicio mentis integritatem à dolo mendacioq; ſejungendã ſignificarent. Ex quo more Virgiliana Dido

-----*In menſa laticum libavit honores.*

Et Homerici proci ----θεοῖσι

Εσπενδον μακάρεσσι, πίον μελιηδέα οἶνον.

Et Achilles, priuſquam biberet,

---- λεῖβε δὲ οἶνον

Οὐρανὸν εἰσανιδών.

A *parvis* verò ſemper *Calicibus* Sympoſia inchoabantur, capacioribus ad extremum invictæ virtutis conflictum reſervatis. Ita levibus pri-

c 2. Carm. od. 16.
d Sat. 3.
e In Stich.
Libatio.
Diis libabant immortalibus dulce vinum.
Libavit vinum cœlum adſpiciens.
A parvis calicibus initium.

Digitized by Google

primum in armis proludebant, antequam in juſto certamine, validum virium robur experirentur. Trita & frequentata minoribus poculis gulę via grandiorum facilè appulſum admittit. Sin largo protinus hauſtu Naturam expleas, affuſam poſterius copiam regurgitabit. Ita quaſi per gradus laxabatur convivarum taciturnitas, ſoluta ſenſim hilaritate: ut cum indignatio ventorum primas in mari undas ſuſpendit, turbaturque magis otioſa quies, quàm fluctus attolluntur. A primo hoc motu grandiora increbreſcebant pocula, & effuſa convivantium hilaritas dignam Baccho excitabat tempeſtatem. Excipiebat hîc K: Quis igitur Cœnæ caput, & illum Ερωτος οἶνον expectabit, ſi tantæ capacitatis lagenæ in Promulſide convivii militant? Sed noli de illo ſollicitus eſſe, *dicebam*, quando Dictatorem habemus, qui hoſpites ſuos non adeò duriter ad veterum leges adſtringet. Etiam illum vetuſtæ Religionis ritum neglexit, quâ *in Deorum laudem* præbibebatur. Princeps Crater Iovis erat Olympii; ſecundus Heroum; tertius Iovis Soſpitatoris. Quæ ſapientium quoque olim pocula dicebantur: primum ſanitatis: ſecundum Amoris: tertium Somni. Si quid accederet ulterius; Injuriæ erat.

In Deorũ laudem præbibi ſolitum.

f *Hor. 3. Car. O. 19.*

[f] *----- tres prohibet ſupra*
Rixarum metuens tangere Gratia.

Medi-

Medici primos hauſtus Siti; alteros Voluptati; tertios deinde Ebrietati; quartos Inſaniæ tribuerunt. Poëtæ tribus Gratiis pocula definiebant. Quam egreſſi menſuram, ſi juvaret inſanire,

g Qui Muſas amat impares, g *Hor. Carm.3. O.19.*
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates.

Vetuſti quoque moris fuit, quando largiore vino invitare ſe ad liberam ſolutamque hilaritatem volebant, ut in *Amici honorati, & Amicæ ſalutem* biberetur, nomine ipſorum palam expreſſo. Itaque Poëta non ſumpturum ſe ſeveri partem Falerni dicit, niſi ſignificet amicus compotor *In Amici honorem libitum.*

---- quo beatus
Vulnere, qua pereat ſagitta.

Idem in novæ Lunæ, & Murenæ recenter in Augurem electi honorem Chii poculum depoſcit. Fortè *dicebat* Kn. Hoc *undecimum fuit Veneris poculum*, & Theocriti *Amoris vinum*; ſi decimum ſalutatis Muſis Apollini ſacraretur. Numeroſâ verò Amoris hoc poculum, *dicebam*, fœcundum erat prole, toties ebibi ſolitum, quot Amicum nomen literis ſcribebatur. Audi de eo Nepotum combibonum apud *Martialem* Senatuſconſultum:

h *Nævia ſex Cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur.* h *L 9.*

Idem in Amicorum honorem præcipit,

Quin-

i L.11. i *Quincunces, & ſex Cyathos, beſſemque bibamus,*
Caius ut fiat, Iulius, & Proculus.

Plautus Amatoria pocula Digitorum defini- vit numero

-----[k] *tot quot digiti tibi ſunt in manu,*
k In Sticho. *Tibi propino decem.*

Hîc B: Atqui tu, *Neuhuſi*, ſi me amas tantillum, propina mihi vel ſemel. An me Tantali dignum ſupplicio cenſes, quem ſiti ſiccum fugace vino crucies. Age, circumfer ocius poculum; niſi faxis, pleno bibã cantharo. Quid me Græcorum illa juvat cãtio, ἢ πέντε πίν', ἢ τρία πίν', ἢ μὴ τέτταρα, ſi flagrante palato, exuſtiſque intus viſceribus extinguor ſiti. Neque cogitas quidem, langueſcere ſub manibus vinum, defloratâ meri dignitate. Imò madebis ſtatim, *dicebam*, plus ſatis. Simul arrepto poculo cum priſcâ gratulatione apprecabar,

l Plautus in St. [l] *Benè vos, benè nos, benè te, benè me, benè noſtros quoque Naſſovios*

Vt eduxi ſatis impigro hauſtu poculum, conm Dion. in Comm. ſonâ omnes voce plauſuque ſalutem apprecari; ut *verteret benè vinum*, ut[m] *viverem & valerem*. *Ech*. quærere ut ſaperet? Cui ego: Videris mihi tu in hoc convivio Lymphis aqua & igni interdixiſſe,

n Catull. [n] *Vt lex Poſthumiæ jubet magiſtræ.*

Ita purum putum hoc eſt vinum, prorſus ut ſua natum eſt matre. Vt dant ſeſe initia, non lympha-

lymphato vino lymphata tamen reddi mens poſſet, ſi hoc mero paulò largius tingeremur. *Tum ille:* Ad Liberalia; non Cerealia vos vocavi. Liberè hodie licet liberali gaudio Libero patri litare. Quid contrahis frontem, *Neuhuſi?*

-----° manu candida Cantharum dulciferum ° Plautus St.
Propinare ſuaviſſima amicitia, neque eſſe alium alii
Odio, nec moleſtis ſermonibus, nec morologis uti.

Adhuc loquebatur E. cum I. H. *Gvvalterum, M. Nieuhuiſium*, A. *Vierſenium*, LL. Doctores, in ipſo Gratiarum ſinu complexuque doctos & eductos, præ foribus adeſſe diceretur. Ad quē nuncium exiliens properè E. amiciſſimos homines injectâ benignè manu in cœnaculum adduxit. Et, ſi ipſa mihi opportuna Opportunitas fuiſſet, non potuiſſem, *dicebat*, acceptiores nanciſci convivas. Atque utinam magis propitio ducti Genio maturius colloquiis noſtris interfuiſſetis! Quos liberaliſſimæ doctrinæ audiviſſetis ſermones! Quàm cepiſſetis lętitiam ex jucunda cum illo communi ingeniorum noſtrorum parente, & gratiſſimis ſtudiorum collegis confabulatione! Illi familiariter dictâ ſingulis ſalute, ne fraudi ſibi eſſet, rogabant, quod ad convivium venirent invocati. Quæſiviſſe ſe domi ſuæ *Neuhuſium*: quem ubi eſſe apud *Echtenium* comperiſſent, viſum adire illum, ſi fortè aliquam liberi temporis daret

facul-

facultatem ad inambulandum. Atqui ego, Amici, *dicebam* feſſus ambulando hîc nunc acquieſco, & E. noſtro condixi cœnam. Simul deponere pallia & conſidere juſſi, nullam verentes notam. Licere mihi apud E. tres à me hoſpites dare, etſi umbræ corpus meum tantum ſit unius. Vt accubuêre rogatu omnium, cum principibus poëtis exclamabam:

p *Hom.* p Τρὶς μάκαρες δαναοὶ, καὶ τέτταρες.

q *Virg.* q *O terque quaterque beati!*

Septenarii perfectio. Quibus ex Quaternario & Ternario Septenarius perfectionis ſummæ numerus conſurrexit. Ad ſeptimæ coctionis aurum omnibus abſoluta numeris puritas exigitur. Septenaria juſti à caſu ſuo ſurrectio, ſeptenaria DEI ſupplicatio omnis puncti numeroſitatem ſignificat. Septem Planetarum curriculis cœli regiones, ambiuntur. Ad ſeptenarii rationem homo concipitur, perficitur, adoleſcit, confirmatur, emoritur. Septimo die quietem ſibi ac homini opifex DEVS indixit. Hebdomas annorum una Terræ matri ab aratro, militibus à caſtrenſi labore vacationem permittit. Milleſima ſtatus Naturę ab opere ſuo ferias promittit. Etiam Apollini Muſiſq; ſeptenarium Poëtæ ſacrum dicunt. Quo magis lætor, quod Ternarii veſtri ad Quaternarium noſtrum acceſſione Septenarium magnę poteſtatis numerum nobis expleveritis. Hîc quatiēs leviter

caput

caput E.: Eruditè tu quidem illa dicis, *Neuhuſi*: & gratulor mihi vobiſque optatiſſimam amicorum acceſſionem. At ſciant tamen Magiſtratum hîc eſſe & leges, quarum imperiis gerere morem illos decet, ſi nobis Muſiſque in hoc cœtu propitiis uti velint. Namque ut exſortes ſe ferant & aſymbolos, nulli Comeſſalium obnoxios juri, non ſinam, non patiar, non feram: ita mihi cordi ſit meæ dignitas dictaturæ. Hîc *Vierſenius* ad inſolentem Dictaturæ vocem ſubridens; Quis verò hunc novum *Quinctium*, *dicebat*, à Minervæ incude vocavit ad Dictaturam? Quo bono jure imperium tenes E.? Quibus auſpiciis regnum in hoc Libertatis cœtu poſſides? Neque enim, ſi tua tibi Iuno clavum domi permittit, baſilicas in convivam hoſpitem habere potes edictiones. At fortè, *excipiebat Nieuenhuiſius*,

r ---- *Venus Arbitrum* r *Horat.*
Dixit bibendi.

Sorte vini Regnum, ut conjicio, nactus eſt E. Baſilico talorum jactu convivii magiſterium conſequutus. Neque enim dubito, quin in hoc Muſarum collegio quam plura priſci moris exhibita ſint ſpecimina. Ego verò, *inferebat* E., & jure hîc imperito meo; non obnoxius uxoriæ dominationi, non adſtrictus alieni foci legibus; & benevolo convivarum meorum ſtudio; qui me cunctis ſuffragiis convivii decla-

Digitized by Google

rarunt Regem. Vobis dico, edico, ut imperium meum habeatis ſapienter curæ. Qui ei derogarit, obrogarit, abrogaveritve, duci eum jubebo, aut bis educere illum uno ſpiritu Deuncem. Hoc Regiæ gravitatis territi ſupercilio, ut dixere ſacramentum, & obligarunt ſuam Principi fidem, Ille, compoſito in triſtem ſeveritatem vultu, & indicto ſilentio, Non expectate à me, *dicebat*, ſanguine ſcriptas leges, non Manliana imperia; aut Syllanas edictiones. In ſummæ poteſtatis faſtigio ſummam in cives meos clementiam laudari volo. Laborioſi nihil quicquam operis imperabo. Nihil injuſtè graviterque vobis præcipiam. Summa verò mandatorum hæc eſt; ut novitii hoſpites, quando bis circumlato poculo tertium venerit ad manus, poſitam de ſtudiis noſtris literariam Quæſtionem per vices diſputent. Et quia noſtræ de *Re Veſtiaria* diſſertationi *illa ex Alimentis & Aëre circumfluo morum indicia* ſuccedunt, illud præcipuè argumentum eos diſceptare volo. Tu, *Gvvaltere* quæ ex *Poculentis*; tu *Nieuhuiſi*, quæ ex *Eſculentis* animi reluceat imago, docebis. *Vierſenius* in ambiente foris *Aëre* morum documenta veſtigabit. Hoc in cœnam ſinguli ſymbolum danto. Hîc *Gvvalterus* corrugata in modicam tempeſtatem fronte, Quam verò hæc eſt iniqua dominandi ratio, *ait*, Viris bonis legem dicere, cui non ſint præſtandæ!

Digitized by Google

ſtandæ! An tu homo nos domi ſcholas habere putas, & facundiam profiteri in omnem quæſtionem paratam? Vis nos *Carneadis* in dicendo promptitudinem præſtare, qui [f] Athenis miſſus Romam legatus, ſtupente auditorio, de Injuſtitia copioſiſſimè diſſeruit, cum pridie de Iuſtitia pari, omnium calculo, ubertate ornatuque orationem habuiſſet? Aut [t] *Gorgia, Anaximenis, Lampſaceni, Calliſthenis, Demadis, Proæreſii ſophiſtæ*, *Critolai Peripatetici* ſubitam referre eloquentiam? qui in theatrum progreſſi, Προβάλλετε, populo acclambant, in extemporaneam parati, quâ de re vellent, diſceptationem. Næ nos ſiniſtris domo egreſſi auſpiciis hûc intrâvimus, ubi perdita libertate etiam famæ bonique nominis alea ſubeunda ſit! Cum K. & B. ſecundum ſatis auditorium promitterent, neque eſſe dicerent, ut aut metueret alicujus Ariſtarchi notam; aut extimeſceret vetus *Neuhuſii* ſupercilium; quo ſolebat in Rhetorico pulvere inſolentem ipſorum dictionem percellere; *Gvvalterus*, compoſito ad dicendum vultu, in hunc propè modum, *de Poculentorum indiciis*, cœpit.

[f] *Quint. l. 12. c. 1.*

[t] *Cicero & Plut.*

Cap. VI.

De Poculentorum Indiciis.

EQuidem non falli quenquam opinione ſua putarim, ſi quis in Poculis animi ſen-

ſa deliteſcere, & vino abditam morum indolem divulgari ac in conſpectum proferri ſtatuat. In *vino veritatem* eſſe tritum communi effato proverbium loquitur. Neque alia Sapiētium eſt ſententia: quorum princeps [u] nullam eſſe in largiore potu fidem arcani teſtatur. Cui Gentilis ſapientiæ ſubſcribit Apex: [x] *qui nihil eſſe ait, in quo manifeſtius ac in vino ingenia ſpectentur.* Qua mente *Heraclius*, ſtultitia, *inquit*, etſi aliquandiu ſobrietatis integumento celetur; vino tamen affuſo forâs illam prorumpere, nullo ſimulationum frœno inhibitam, nullo ſilentii repagulo clauſam. [y] Tunc *pectorum opertarecluduntur.*

u Prov. 31.4.

x Plato 1. de Leg.

y Hor. l.1. Ep.

z Ovid. li.1. amor.

> [z] *Tunc aperit mentes ævo rariſſima noſtro*
> *Simplicitas, artes excutiente* Deo.

Non eſt aliquod morum in hominum animis depreſſum veſtigium, non inſita vitiorum virtutumque indoles, quam non Ebrietas in lucem proferat. Vbi poſſedit animum nimia vini vis, impudens morbum profitetur ac publicat; non continet linguam aut manum petulantia, non coërcet malignitatē invidia, nō tegit crudelitatem ſævitia, non obvelat inſolentiam ſuperbia, non inhibet obſcænam venerem libido. Quicquid intus malè latet, vini hauſtus largior in lucem protrudit. Si qua eſt corrugati pectoris plica, evolvitur. Si quid in cæcis animi latebris receſſuque intimo abditum

Digitized by Google

tum eſt, in conſpectu ponitur. Hinc eſt quod *Plato* explorandis adoleſcentium ingeniis aliquando convivia indulſit: quibus invitati largius ſtudia cupiditateſque ſuas ab intimis præcordiis effunderent & propalarent. Itaque

[a] *Reges dicuntur multis urgere culullis*
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant,
An ſit amicitia dignus.

a *Hor. in arte* 430.

Qua arte [b] *Bonoſus* Hiſpanienſis, apud *Aurelianum* Imp. Germanorum Legatos inſtructiſſimis conviviis maximiſque poculis accepit, ut vino atque epulis onerati ſecreta pectorum evulgarent. Nam ut muſto dolia rumpuntur, atque omne, quod in imo eſt, in ſummum eructat vis caloris: ita æſtuante in membris vino, quicquid in animi fundo jacet, effertur & in medium prodit. Neque aliter ut in ære criſtallove vultus: ita morum atque animi in poculis relucet imago. Quam ſi quis videre cupiat, illum in vinolentiæ contubernio potorum gregem intueatur, Circæo ebrietatis poculo in brutorum ſpeciem transformatum. Ille, madentibus vino membris, Caninę mordacitatis aciem in bonorum famam atque exiſtimationem diſtringit. Iſte manu pugniſque exercendis impiger lupinam in compotorem ſævitiam uſurpat. Hic porcina immundus ſorditie in olido teſquore ac cœnoſo helluationum lacu volvitur. Alius, ſimiolorum more,

b *Avent. l. 2. ann. Boj.*

ridiculo corporis motu geſtuque inepto joculare præſentibus ſpectaculum præbet. Aliquis ad fœcundos diſertus calices ingenium in vino maximè oſtentat, de Religione diſceptat, difficiles atque arduas quæſtiones agitat. Eſt, qui dilutis mero curis in liberam ingenuamque hilaritatem ſolvitur, & ſyncero gaudio ac jucundis ſalibus redundat, dignus geniali ſociorum menſa, dum ſeveritatem rebus ſeriis, leporem jocoſis adhibere novit. Rarò animus, ubi vino incaluit, in ſua eſt poteſtate, inſitoſque à naturâ mores abſcondit. Quo magis nequam illud Quadruplatorum genus odi, quod ficta in conviviis ebrietate, mirâ in aliorum conſilia vitamque ſagacitate inquirit, & inſidioſe odoratur atque obſervat, quæ inter pocula patēte in fraudem animo incautius effutiuntur. Sunt enim ſæpe in geniali amicorum cœtu

c Iuven. Sat. 1.

-----[c] *Docti ſpectare lacunar*
Et docti ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

Ex potu mores formantur.

Vt verò produnt arguuntque; ita faciunt formantque mores uſus quotidiani Pocula, pro illorum conditione ac natura animo in diverſos habitus tranſeunte. Quales ſunt in humano corpore ſpiritus & humores; tales animi ſunt mores, ex mutuæ ſocietatis contubernio tracta naturæ cognatione. Si ſpiritus ſint ſynceri, ſi ſanguis defœcatus, animus quoque ab omni

Digitized by Google

omni perturbatione anxiiſque curis vacat, ingenium vegetum eſt, mens alacris & erecta probè ſuo officio defungitur. Ex craſſo ſpiritu & humoribus denſis animus contrahitur, ingenium hebet, ſenſuum facultas oppreſſà lãguide negligenterque partes ſuas obit. In potione magnum omnino eſt ſpirituum ſanguiniſque formandi momentum. Quæ ſi tenuis fuerit, pura, defæcata, ſibi ſimilem ſanguinem gignit, & ſpiritus. Craſſà, difficilis, cruda ſuæ in corpore indolis veſtigia relinquit. Eorum, quæ dico, ex olido Ganeonum grege documentum ſumite; qui hordeaceo vernaculi liquoris potu in popinis ſe ſaginant. Quàm illi fœdam ex impuriſſimo corpore animam exhalant! quàm inquieto turbulentoque ſpiritu aguntur! quàm ex craſſo ſanguine barbara ferocia inſoleſcunt! quanta in ingeniis hebetudo, in ſenſibus ſtupor, in membris languor; in animò cupiditatum ebullientium ęſtus ac fluctuatio! ut facilè in iràm excandeſcunt; in pugnas & certamina feruntur; in vehementis violentiæ impetus tranſeunt!

Aquæ ipſius potio quantum in formandis animi moribus virium habeat, præter authorem *Hippocratem*, corporis ex illius uſu affectio teſtatur: quæ ſuam animo vitæ ſocialis collegæ indolem imprimit, mutua utriſque valetudinis ac naturæ cognatione decinctis. Quan- *Aquæ potæ effecta.*

Digitized by Google

tæ erat illud in Æthiopia ſtagnum poteſtatis, [d] quod potum de poteſtate mentis hominem dejiciebat! Quantæ [e] Aphrodiſium in Pyrrhea flumen ſterilitatis; Ceæ fons hebetudinis; Trœzeniæ aquæ pedum addito vitio infamis. Sed illis lethiferæ nocentiores ſunt, præſentem cum primo hauſtu mortem propinantes. Talis [f] ad Nonacrin Arcadiæ urbem Styx erat, ut hominibus beſtiiſque exitialis; ita vaſa vi frigoris rumpens. Tales in Beroſo Taurorum colle fontes; [g] Lycus in Leontinis; ad Soracten, & in Thracia apud Cychros fontes; & [h] illæ ultra Rhenum ad maris littus aquæ, quæ Germanici militibus dentes excuſſere. Vt illæ peſtilentes; ita [i] Choaſpis & Eulæi medicæ ſalubritatis ſunt aquæ: ex quibus ſolis Perſarum Reges pocula ſibi vendicabant, etiam in longinquas peregrinationes cum Regia culina vectitata. Non minore valetudinis commodo [k] Thearus Thraciæ ſcabiẽ curat; [l] Cydnus Ciliciæ podagram profligat; [m] Nilus Ægypti ventrem ſolvit; [n] Æthiopum Macrobiorum aquę vitam producunt; [o] Alyſſon Arcadię rabidi canis morſum ſanat; Pamiſi [p] amnis fontes infantium morbis medentur; [q] Orchomeni fontiũ alter oblivionẽ, alter memoriã affert; Nus Ciliciȩ ſubtiles ſenſus; Zama Africȩ vocẽ canorã rẽddit; Cupido Cyzici amoris incẽdium reſtinguit; Linus Arcadiæ abortũ fieri

d Diod. l. 2. c. 5.
e Plin. l. 31. c. 2.
f Plin. l. 3. c. 103.
g Pl. l. 31. c. 2.
h Cardan. de Elem.
i Solin. c. 51.
k Herod. l. 4.
l Pl. l. 31. c. 2.
m Athen. l. 2. c. 2
n Herod. l 3.
o Pauſan. in Arc.
p Pauſan. in Meſſen.
q Plin. l. 31. c. 2.

fieri non patitur; [r] Antiquarius Beticę calculũ
diſſolvit; in Bonicca Hiſpaniolę fons ſenes re-
ſtituit. Pari curãdæ valetudinis indole nobiles
fuere quondã Silloæ & Callirrhoes in Palęſti-
na fontes: ad Syrię Hierapolim, ad Smyrnã, ad
Anchialũ in Thracia, apud Tarbellos in Aqui-
tania, apud Puteolos in Campania, apud Sta-
tiellas in Liguria, apud Sextias in Narbona, in
Bajano ſinu Campaniæ, in Lebediorũ agro, in
Lilanto Calcidis cãpo, in Liparâ & Ænaria in-
ſulis, ad Budam Hungariæ, ad Aquisgranum
atque alibi Germaniæ, calidarum aquarũ ſca-
turigines: quarum aliæ vulnera ſanarunt, mẽ-
bra corporis languida confirmarunt, mentis
uſum reſtituerunt; aliæ alio divinæ ſalubrita-
tis uſu ægrorum commodis conſuluerunt.

[r] Marin. l. 1. rerum Hiſp.
[ſ] Card. de Element.

Neque minus in conſtituendo corporis ha-
bitu Quotidiani uſus Aqua pollet. Officit plu-
rimum valetudini craſſa, gravis, turbulenta.
Lympida, levis, fluidi, pręcipuè ad ęſtivum ſo-
lis ortum, curſus incolumem ſanitatẽ pręſtat.
Atque utinam Patriam noſtram in hanc rem
teſtem non haberemus: quæ certè non pari
benignitate Acheloia pocula; quàm reliquam
tolerandæ vitæ copiam ſubminiſtrat. Vnde e-
nim illa ſtagnans in corporibus pituitæ ſenti-
na? unde niger redundante bile icterus, lie-
num obſtructio, ſiticuloſæ raucæque fauces?
Vnde tàm crebra hydrops, tam vulgata ſto-

macace & ſcelotyrbe, tot novarum quotannis febrium cohortes? Magnum ego vitiatæ valetudinis crimen lacuſtres & paluſtres Friſiæ aquas ſuſtinere puto: cujus illas turbida decolorq; facies, & inſuavis ad guſtum ſapor, ad nares odor convincit, per hyemem nive geluque rigidas, per æſtatem ſideris calore fervidas, pigra ſemper quiete torpentes. Neque ciſternina imbrium aqua ſalubrior eſt, vermium ex putredine fœtura infamis. Putei verò bituminoſi ceſpitis indolem referunt. Ita multæ vernaculæ valetudinis incommoda ab aquis ad corpora, atque inde ad animum ipſum derivantur.

Vini moderatio. Vini generoſi potio majorem ſanè ſalubritatis laudem obtinet: quod cum facilè in naturam tranſeat ſanguinis, deducto in omnem corporis partem alimento, ſpiritus lucidos minimeque denſos generat, torpentes languenteſq; reſtaurat, virtutem cordis corroborat, animum hilaritate perfundit, mẽtis aciem ſenſuſque ad penetranda veritatis adyta exacuit. Itaq; ſumptum moderatè vinum, ex Platonis ſententia, caperatam triſtitudinis frontem exporrigit, corpori virium fomentum præſtat, ingenio ſapientiæ pabulũ ſufficit. Cui tantum tribuiſſe creditur *Aeſculapius*, ut æqua id cum Numinibus lance ſtatuerit. Suffragatur illi *Aſclepiades*, qui condito volumine vini

præſtan-

Digitized by Google

præſtantiæ vix Deorum æquari potentiam ſcribit. Et adjicit calculum [t] *Aethiopum Rex*, qui reliqua Cambyſis aſpernatus munera, vinum ſummis laudibus extulit. Cujus dignitatis encomio vinum apud Poëtas audit

t *Herod. l.3.*

Magnum addẽs viro robur.

[u] *Ἀνδρὶ δὲ κεκμήωτι μένος μέγα οἶνος ἀέξων.*

u *ζ. Iliad.*

[x] *Pellens animo curas*; [y] *Lætitiæ Bacchus dator*; [z] *reſtituens corpora*; [a] *parans animos*; [b] *ingenium faciens.* Hinc Bachum Vetuſtas juvenem pinxit, & alatum: quod vires corporis incolumes præſtaret, & ingenio ſuperandis ſiderum metis pennarum adderet remigium. Quæ Palladem illi quoque ſapientiæ Deam eorundem ſacrorum contubernio junxit:

x *Hor. 1. Carm.* y *Aen. 1.* z *Val. 2. Argon.* a *Ovid. 2. Met.* b *Ov. 7. Met.*

-----[c] quod ſi qui abſtemius odit
Vina, Deæ nullum ſentiat auxilium.

c *Alciat.*

Ex hoc fonte ingenioſam Poëtarum nationem in Bacchi tutela [d] *Horatius* veſter, cliens ipſe pampinei Dei, conſtituit. Quem ſe quoque Martialis libens meritoque profitetur:

d *2. Ep. 2.*

Poſſum nil ego ſobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poëtæ.

Si vobis ſiccis viſum aliter, tamẽ [e] *Horatio* teſte,

e *In Epiſt.*

Nulla placere diu, neque vivere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus.

[f] Perſæ verò etiam de ſummis Reip. negotiis inter pocula conſultarunt, vino ali prudentiam arbitrati.

f *Athen. l. 1. c. 6.*

Hoc verò divinum Vini beneficium eſt, quod

Digitized by Google

quod rigidam morum aſperitatem corrigat, excuſſoque ſeveritatis ſupercilio intractabilem ingenii duritiem, quam non ullis verborum lenociniis, nullis blandimentis emollias, ad jucundum humanitatis uſum traducat. Lãguet animus homini impranſo ſenſuſque torpent; ut ſepulti cineribus ignes nullum de ſe ſplendorem emittunt. Si potu & cibo irrigentur, reviviſcunt, refectiſque nativi caloris viribus ad obeundas vitæ ſuæ functiones excitantur. Ita tetrici homines ingenii, queruli, moroſi, præfracti, vultu importuno, moribus aſperis, animo dejecto, alieni ab omni hominum contubernio, vini meracioris percuſſi flore, exporrectâ fronte, diſcuſſaque mœſtitia, in geniales jocos & manſuetudinem exhilareſcunt. Vini illa vis eſt, quæ depurgato ſanguine, exhauſtaque fœculenti humoris ſentina, depreſſos & languentes ſpiritus ad mentem ſenſuſque illuſtrandos excitat.

g Hor. l. 3. Carm. Q. 21.

g *Narratur & priſci Catonis,*
Sæpè mero caluiſſe virtus

quo perfuſus ille liberalius non vibrabat horribilem ſeveritatis aciem, non præ ſe ferebat cenſoriæ gravitatis notam. Ejus princeps ſectę *Zeno*, homo ad prodigium uſque ſeverus aſperque, cum interrogaretur; Cur inter pocula tetricæ mœſtitudinis remitteret ſupercilium; h *Lupinis aſſimilem ſe dixit*. Quod leguminis genus

h Athen. l. 2 c. 14.

genus etſi amarum ſit, adeò ut vermes interimat; maceratum tamen atque aqua perfuſum, exuta elotaque amaritudine dulceſcit.

Atque ut ſumptum moderatè vinum corporis animique vires confirmat, & intractabilem morum aſperitatem edomat: ita potio ejus immoderata & cruda ingluvies corpus debilitat, ingenium obtundit, ſenſibus ſtuporem, moribus turpitudinem injicit. Ad libidines & proterviam inflammat, ad audaciam & temeritatem incitat, furoris incendio facem, iracundiæ in pugnas arma ſubminiſtrat, hominem dejectum bonæ mentis poſſeſſione in belluinæ feritatis & nefariorum ſcelerum contubernium abducit. Veſtras maximè mẽtes teſtor, Amici, quàm inter populares noſtros, in hoc civilis vitæ commercio oppidò multi ſint, qui eximias ingenii dotes in lethali Bacchici liquoris lacu obmerſerunt, cum popinarum trullis omni mente ſenſuque interbibito. Quibus idem quod Polyphemo accidit, in Vlyſſæo ebrietatis poculo lumine pectoris extincto. Aut quod improvidis remigibus Circæi ſuccu veneni in belluinæ feritatis indolem commutatis. Lyſimachus ob ſitim coactus ſe Scythis dedere, cum eam frigidæ hauſtu reſtinxiſſet, [i] *Dii boni*, inquit, *quàm brevis voluptatis cauſa quàm magnam depoſui felicitatem!* Næ illi Bibones ita ſuas miſerias querantur,

Vini immoderata potio.

i *Plut. in Apoph. Reg.*

tur, exhauſta cum poculis mente, fama, fortunis. Quod ne [k] *Cyro* adoleſcenti eveniret, præbibitam ab avo pateram recuſavit, quem pridiana commeſſatione ſuæ impotem mentis corporiſque viderat, manifeſta bibiti furoris ſuſpicione. [l] *Diogenes* vero Cynica fronte largius poculum in terram effudit. Quod cum indigne ferrent alii, *Cur verò cum vino biberem mihi*, inquit, *perniciem ipſi*? Itaque [m] *Leotychidas* percunctanti, *Cur ita parcè biberent Lacones*? Ne, inquit, *alii conſulant pro nobis*: ſanam vino mentem extingui ſentiens. Non audet hoc diffiteri fœcũdi amator calicis *Horatius*, in ſeipſo expertus

[k] Xenoph. in pæd.
[l] Stobæus.
[m] Plut. in Lacon.

[n] ---- *quod corpus onuſtum*
Heſternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affligit humo divinæ particulam auræ.

[n] L. 2. Serm.

Quem ut non habeamus teſtem, ſapientiæ divinæ vox dicit: [o] *Vinum & ebrietas cor auferunt*. Vt enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt: ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſâq; mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur. Quod obſervans Pythagoras, [p] *Ebrietatem*, ajebat, *inſaniæ eſſe meditationem*. Ex eadem mente [q] *Plato*, *Ebrios, uti ſenes, bis eſſe pueros*; [r] *Chryſoſtomus* ebrietatem rectæ mentis alienationem; [ſ] *Baſilius* malitiæ omnis matrem, virtutum hoſtem, prudentiæ exitium dixit. Quod cum dico, tuũ mihi,

[o] Oſea 4.
[p] Stob. Serm. 18.
[q] Stob. Serm. 18.
[r] Max. Serm. de Ebr.
[ſ] Ibid.

mihi, *Neubuſi*, in memoriam recurrit monitũ, quod inculcare nobis pueris ſolebas:

Mente caret Bacchus; Nox fronte; Cupido pudore;
Et loca ſola metu. quattuor iſta fuge.

Ita excuſſo immanibus poculis rationis imperio, dejectaque à gubernaculo mente, excors vinolentia & ſuiipſius obliviſcitur, & rerum gerendarum omnem memoriam deponit, imagine conceptuum inundantis liquoris affluxu obliterata. Denique manifeſtus debacchantis inſaniæ conſuetudine furor concipitur; qui repreſſo verecundiæ obluctantis conatu, attritaqne fronte, præcipitem in omne facinus audaciam obfirmat. Inſolenti ſuperbiam, crudeli ſævitiam, temerario audentiam adjicit. Vinolentia in violentiam tranſit, crebro ebrietatis uſu: dum vino affuſa vitia etiam ſine vino valent. Ex eo cornua Baccho vetuſtas appinxit, in ferocitatis inſolentięque ſymbolum. Si quidem Bacchæ pater,

[t] *Tu ſpem reducis mentibus anxiis* t Hor. 2. Carm.
Vireſque, & addis cornua pauperi:
Poſt te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Ex quibus inſolentis audaciæ cornubus *βȣγενῆ διόνυσον*, *bovegenitum*, *ταυρόμορφον*, *ταυροκέφαλον*, *βȣκέρωτα* Græci appellarunt. Cujus honori & memoriæ veteres, quando ſe ingurgitare volebant plenius, grandibus potare

tare Cornubus ſolebant. Quam ſequuti conſuetudinem [u] *Germani* vaſta Vrorum Cornua, circumcluſis argento labris, in conviviis uſurpabant. Valuit ille in Friſia mos, neque etiamnum abrogatus, ut magnæ capacitatis cornua, argenteis inſignia laminis, ad ſolvendam convivarum hilaritatem, in dapalibus cœnis circumferantur.

u Cæſar l. 6. Comm.

Hoc vinolenti furoris impetu [x] *Alexander* geniales mēſas propinquorum ſanguine adſperſit. Quem non conſerta toties cum Barbaris prælia, non viarum & tempeſtatum incommoda, non fluminum & marium formidabilis vaſtitas, non ipſa rerum Natura frangere potuit, illum invictum, & veluti Deum in humano corpore hoſpitantem Herculeanus fati Scyphus ſuffocavit. Hoc inſaniæ poculum [y] *Noachum* in liberorum riſum & contemptionem diſſolvit; [z] *Lotho* filiarum virginum pudicitiam proſtituit; [a] *Cambyſem* ad principum cædes impulit; [b] *Antonium* Triumvirum civium cruore madefecit; Centauros & Lapithas pugnis exitialibus commiſit: alios ad alia efferatæ immanitatis flagitia inflammavit. Atque ut vini fervor, ebulliente in præcordiis ſanguine, ferociam accendit: ita ad obſcœnas hominem libidines proritat, igne in pabulo ſuo furenter ſæviente. Diſtento enim vino cupediiſque corpore genitales Naturæ partes turgeſcunt,

x Curtius.
y Gen. 9.
z Gen. 19.
a Herod. l. 3.
b Plin. l. 14. c. ult.

cunt, obortaque tentigine in venerem ardentius deſpumant. Hinc auribus animoque exitiales cantilenæ, amplexus contractuſque indecentes mulierum, tripudia & verborum geſtuumque lenocinia, ſpumantes inter pateras Nepotum adhibet laſcivia. Quare Romano more, ex Numę Regis inſtituto, vino fœminis interdictum erat: ne ex ebrietate in dedecus aliquod prolaberentur.[c] *Proximus enim à Libero patre intemperantiæ eſt gradus ad venerem inconceſſã.* [c] *Val. l. 2. c. 1.*

Poſtquam hæc copioſè graviterque dixiſſet *Gvvalterus*, epoto confeſtim poculo; Nunc tuæ, *inquit*, *Nieuhuiſi*, bibendi & dicendi ſunt vices, ut, *Quam homo ab Eſculentis morum trahat indolem*, ſignifices. Quod facturum te pari, ac ego, facilitate, & regia jubet ſanctio, & promittit æquitas humanitaſque tua.

Capvt VII.

De Eſculentorum Indiciis.

Excepit dicentis ſermonem *Nieuhuiſius*. Et, Quod feciſſe[d] *Ciceronem* legimus, *inquit*, ut oraturus apud Centumviros *Erotam* ſervum manumiſerit, eo quod nunciaſſet cognitionem in poſterum diem prorogatam; hoc cum liberali in nuncium præmio evenire nunc optem mihi. Cum enim neque parem *Gualtero* noſtro ad dicendum afferre facundiam poſ- [d] *Plut. in Cic.*

ſim; neque quicquam in rem præſentem meditatus ſim, merito profecto vereor in dubiã ingenii aleam ire, & omnem hodie de meo nomine fortunæ calculum permittere. Sed ne videar convivii hujus ſymbolam juſſioneſque veſtras pervicaciter detrectare, dicam de *Eſculentorum indiciis*, quantum mihi memoriæ meæ penuarium ſuggeſſerit. Veſtræ eſt gratiæ, timide tenuiterque dicentem bonâ cum veniâ audire. Qui Cibi cum corpore; ille eſt corporis cum Animo contubernali conſenſus & cognatio. Ex alimenti ſucco valetudo corporis temperatur. Corporis indoles in animũ tranſfunditur, ſuum ex ipſius habitu ſtatum & conditionem ſortitum: ut erectus alacerque vigeat; aut rigeat langueatque humi dejectus. Æqua cõſorſque eſt utriq; ejuſdẽ fortunæ poſſeſſio. Mutuam ambo, *ut dicentem audiviſtis Collegam*, operam expoſcunt. Si ſua corpori ſine ulla offenſione valetudo conſtiterit, promptè alacriterque impoſitum à Natura munus obit, libidinem imperiis obſequentem, ſenſus perſpicaces, mentem ad ſcientias capacem habet. Sin domicilio illi vitium offeratur, illico hoſpitans in ſuo corpore Animus elangueſcit, cupiditas effrænatior rationis imperio obluctatur, ingenii ſenſuumque acies obtunditur.

Spiritus facultatũ in corpore animato moderator.

Præcipuum verò in Animato corpore functionis obeundæ inſtrumentum eſt Vitalis ex

Cibi

Cibi ſucco *Spiritus* : qui pro ſuo ingenio in diverſos Animum impetus rapit; erigit, inclinat; turbat, componit; acuit, obtundit. Pro ſua conditione ſtatum illius immutat, vitæque omnes facultates moderatur. Equidem nihil homini in hac mortali vita tam neceſſarium quàm

[e] *Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano:* e *Iuven. S.12.*

Vt ſpiritus, unicum illud vitæ caloriſque fomentum & gubernaculum limpida à fontibus ſuis exeat ſcaturigine, ac ſine ullo ſentinæ affluxu liquidus valenſque per rivos ductuſque arteriarum in omnem corporis partem, ad ciendas animæ actiones, decurrat. [f] *Spiritus lætus*, Sapientiæ ipſius teſtimonio, *ætatem efficit floridam*; *ſpiritus triſtis areſcere facit oſſa, vitam præcipitans morte properatâ.* Quid enim eſſe cauſæ putatis, quod aliâs magis compoſito tranquilloque animo ſimus, ſedatâ cupidine, placidis moribus, ingenio vivido vegetoque; alias, turbato quietæ mentis otio, violentiore cupiditatum impetu concitemur, iræ doloriſque æſtu vehementius jactemur, in quotidiano convictu difficilem moroſitatem, in tractandis ſtudiis hebetes ac obtuſos ad intelligendum ſenſus præſtemus? Neque enim ita quenquam noſtrûm exactis eſſe moribus arbitror, ut non in aliqua quandoq; re delinquat, nunquam enormem cupiditatis impetum ſentiat,

f *Prov. 17.22.*

Digitized by Google

nullo affectuum incurſu exorbitet, ſemper æqualem in omni vita, ſine ulla offenſione, curſum teneat. Si quis eſt in hoc cœtu eâ moderationis indole, næ ille multum ſani corporis ſpiritibus debet: à quorum defæcatâ puritate animi tranquillitas, morum rectitudo, ſenſuum perſpicacitas deſcendit. Si labem illi aliquam contraxerint, ſi ab impuro fœculentoque ſanguine vitium acceperint, ſtatum animi tranquillum evertunt, moribus querulam aſperitatem, ingenio ſtupidam ruditatem afferunt. Ventorum violenti flatus, ſi quando

g Æn. 1.

g *Vna Euruſque Notuſque ruant, creberque procellis*
Africus, & vaſtos volvant ad littora fluctus,

maria terraſque vehementiſſimè perturbant, & gravi motu convellunt. Non minor in humano corpore ſpirituum vis eſt: quorum inquies & turbulentia animum præcipiti concitatum impetu vehementiſſimè jactat, excuſſoque rationis clavo, in dubios cupiditatum ſcopulos impellit. Gentes univerſæ in ſuffragium eunt ſententiæ meæ: quæ in ſuam quæque indolem ex diverſi natura ſpiritus formātur. Arctoi ſideris Aquilo homines generat feroces, aſperis moribus, minaci voce, virili animo: ad excipiendum ferri aciem intrepidos, ad ſubeundum periclitantis vitæ diſcrimen infractos. Eoi tractus tepor imbecillis puſillique animi mollitiem producit vulnerum

Digitized by Google

rum impatientem, Martis infeſti & Mortis incapacem, acres iras impetumque animi vehementem; ſed brevem & evanidum, ad primi fruſtrationem conatus collabentem. Illic denſi corpulentiq; ſpiritus ſtabiles ac diuturnos animi motus efficiunt, ab ipſo ſæpè periculo auctiores; iſtic invalidi exileſque ſpiritus in faciles animum impetus concitant, qui in tenui & caduco pabulo, ut fugax in ſtipulis flamma, cito deferveſcat.

Sed evidenter etiam in ipſo Corporis *Temperamento*, & ſtagnantibus intus Humoribus morum habitat indoles, ex hoc fonte naturam ſuam derivans. Pituitę redundantis ſentinam cogitate. Nonne illa, ſopito ſubmerſoq; natalis foci domeſtico calore, vim mētis & ingenii acumen retundit, ſenſus obnubilat, memoriam humoris affluxu obliterat, ad inertes ſomnos & ignaviam hominem dejicit? Hoc tamen laudabilis nomine, quod reſtincto bilis ardore, ac hebetatâ calliditatis acie, iracundiam cohibet, conatumque fraudandi improbum elidit. Croceam Bilioſi humoris proluviem ſpectate. Nonne ebulliente ad præcordia ſanguine iram, ſubditâ velut face, inflammat, levi momento incandeſcentem, levi deflagrantem; animum erectum, alacrem, inquietum; ingenium acre, ſubtile, varium producit, capax bonarum juxta & malarum ar- *Temperamentum*.

 tium,

Digitized by Google

tium, ſubitum præcepsque in omnia? Fœculentum Melancholici ſanguinis colamentum conſiderate. Nonne tetricis frontem rugis caperat, ſupercilia adducit, oculos obliquat, mẽtem triſtitiæ nebulis obumbrat, ad inhumanitatem, ad diffidentiam, ad deſperationem adducit? Floridum ſanguinem, pabulum vitæ, fomitem nativi caloris videte. Nonne meraciſſimo perfuſum liquore hominem puerili ſtoliditate jactantiaque effert, incompoſito motu inepte juvenari, ludis & jocis immoderatè indulgere, effuſe ac inaniter exultare, nullam in dictis, in factis, in inſtituto vitæ prudentiæ partem præ ſe ferre? Tanta inter corporis animique temperationem eſt cognatio.

Nunc, quam magnum in Cibis formandæ indolis poſitum ſit momentum, cognoſcitis. An verò aliud genitale ſpirituum eſt ſeminarium, quam Cibi ſuccus, ad ignem excoctus foci penetralis? An liquor ille vitalis corporumque noſtrorum temperatio ex alio deſcẽdunt fonte, quàm quotidiani uſus victu familiari? Quod enim noſtis, *Amici*, ſpiritus rector moderatorque vitæ à natali parentum ſemine primam generantis Naturæ induſtria originem ſumit. Tum; uti pabulo ſuo ignis; ſumptis confectiſq; alimẽtis enutritur. Abſq; quo eſſet; ut ſubtracto flammæ oleo; deficiente vitali humore, interiret & emoreretur. Igitur
Cibus

Digitized by Google

Cibus attritus comminutuſque in ore mandibulis, in ventriculum dejicitur: ubi viſceris calore confectus, rejectis purgamentis, ad Hepar, atque inde per ſuos ductus ad Cor defertur, in naturam ſanguinis elaborandus. Hæc ſpirituum genitalis eſt officina, hoc rudimentum & perfectio. Si enim Cibus ſumatur nutrimenti laudabilis, ſi ſuo ventriculus munere probe fungatur, & purioris alimenti ſuccos ad fabricandi ſanguinis tabernas tranſmittat, puri ſyncerique vitæ natureque ſpiritus generantur. Qui tum ſurſum per arteriarum & venarum canales in Cerebri evecti aulam, Animali ſpiritui materiam atque alimentum præbent. Inde per nervos in univerſum exiens corpus, inprimiſque animæ ſeſe offerens, quo illa intenderit, erumpit, ſenſum omnem ac imaginationem, appetitum & motum, opinationem ac intelligentiam moderatur. Igitur ſi craſſus fœculentuſque ſit ex improbo alimento ſanguis, ſi in duro difficilique cibo concoctio fruſtretur, impuri ab Hepate ac corde ſpiritus in cerebrum aſſiliunt, qui animi ſimul ac corporis ſtatum evertunt, mentem obnubilant, ad enormes affectus animum abducunt. Ex coctis digeſtiſque probi ſucci alimentis ſynceri ducuntur ſpiritus: qui à ſuis officinis in caput delati, roſcido cerebrum madore irrigant, mentis aciem deterſâ ſtupiditatis ca-

ligine illuſtrant, libidinum turbulẽtarum motus ad quietem componunt, omnes animi corporiſque facultates ad rectitudinem ſui muneris deducunt.

Ex cibo corporis temperatio. Quàm verò manifeſta in generandis Humoribus, temperandoque valetudinis ſtatu, Ciborum vis eſt! Quàm certa atque efficax in multis Alimentis, ad inundandum Pituitę fluxione corpus, ad inflammandam Bilem, ad fundendam puri Sanguinis ſcaturiginem indoles! Quis non noſtrûm aliqua ſæpè languidus ægrotatione, ad imperioſas Medicorum, in præſcribendo victu, ſanctiones exhorruit? Cui non illæ, de inſtituenda Diæta, & delectu Cibi, Leges nauſeam & faſtidium fecerunt? Ille Pituitæ ſcatet purgamento; ne comederis. Iſte in Bilem proferendam facilis; ne guſtaris. Hic aut refrigerat validius; aut accendit flagrantius; aut humectat largius; aut adſtringit fortius: ne, per ſalutem tuam, attigeris.

h Hor. 2. Scr. 2. [h] *Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoq; tumultum*
Lenta feret pituita: vides, ut pallidus omnis
Cœnâ deſurgat dubiâ.

Ille verò eſt ſalubris; ille commodus; in illo nulla profligandæ valetudinis, noxiique humoris latet ſuſpicio. Ita valetudo noſtra ſummum aut præſidium habet in alimentis, aut perniciem, ex illa indole ſtatu corporis animique temperato. Igitur ad morum bonitatem pluri-

plurimum refert, quo aliquis cibo utatur. Qui ſi probi fuerit ac laudabilis, ad opificium ſanguinis, ſucci, mentem ſenſuſque illuſtrat, affectus placidos ſedatoſque reddit, omnes animi motus ad rationis imperium componit. Sin ex pravo Alimento vitioſi humores ſpirituſque turbidi proveniant, effumante in cerebrum fuliginoſo vapore, gravem animus noxam contrahit, ſenſus obſtupeſcunt, affectus efferati tumultuantur, intelligentiæ nubilum prætenditur Cimmerium.

Vnde enim eſt, quod Opificum & Bajulorum contubernia, & illa ex luſtris & receſſu pomœriali gregaria hominũ multitudo paſſim intractabilis ſit, ſtupida, ferox, litigioſa, ab humanitatis conſuetudine aliena? Vnde eſt, quod magnatum flagrantes ſint iræ, acres inimicitiæ, indomita moroſitas? Multum, meo quidem judicio, peccat victus ratio familiaris. Illic malignus ſaburræ humor turbulentis cerebrum ſpiritibus obnubilat; iſtic creber ferarum aromatumque uſus bilem inflammat. Nócturna, quæ per quietem objici ſolent mẽti, viſa illam in formando animi ſtatu Ciborum efficaciam demonſtrant. Si ex improbo difficilique paſtu craſſis corpus humoribus ſtagnet, horrenda ſomniorum ſimulacra offeruntur, lemures, ſtriges, harpyiæ, cadaveroſæ facies, vultus monſtroſi. Moventur cum ad- *Ex cibo viſa ſomniorum.*

verſario lites, conſeruntur pugnæ, patrantur cædes, deflagrāt ædificia, in cœnis & ſordibus volutari ſibi homo videtur. Si facili bonique ſucci utaris victu, aut placidè per ſummam tranquillitatem, aut in jucundis lætitiæ ſpectaculis ſomnus exigitur. Idem verò, qui per quietem horrendis ſomniorum oſtentis animum jactat ſpiritus, diurnis eum horis quoque fatigat, & concitatum procelloſo affectuum æſtu, rectoque excuſſum curſu, graviſſimarum perturbationum ſcopulis illidit.

Cibus immoderatus. Illa turbulenti ſpiritus inquietudo & fluctuatio à *paſtu ciborum immoderato* evidentes ſumit vires, nunquam ſui compote animo, ſi corpus abundantiore cibo ſaburretur. Vtenim,[i] *Columella teſte*, prævalente fundo alliditur dominus, cum robuſtiore congreſſus luctatore: Ita ſupra Naturam ſumptum copioſius alimentum, vim omnem mentis frangit, ſenſuſque obſtupefactos ad languorem & inertiam peſſumdat. Verum eſt illud vetus: παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. *Pinguis venter mentem non gignit tenuem.* Quis eſſe bonæ Mentis potuit uſus apud guloſos *Bœotios*; apud voraces *Pharſalios*; apud *Caupones Maronios*; apud ſaginatos *Sybaritas*; apud luxurioſos *Lydos*; apud *Cantibaros* Perſas,[k] defatigatis edendo maxillis, cibum in apertum os, ut in vaſculum ſolitos demittere; apud *Syros*, *Siculos*, *Ionas*;

qui-

[i] L.1.c.3.

[k] Ath. l.1.c.1.

quibus toto die venter ad immobilitatem uſque differtus diſtendebatur? Quo fungerentur ſapientiæ munere veteres illi gulæ architecti, *Sergius Orata, Lucinius Murana, M. Apicius, Hyperides, Philoxenus, Eriſichton Theſſalus, Gnoſippus Lacon, Timocreon Rhodius, Pontifices & Salii Romani, Claudius* & *Vitellius* Impp., *Mœnius* ille

Ingluvies & tempeſtas barathrumque macelli:
Qui quod quæſierat ventri donabat avaro,
Exhauſtiſque bonis patinas cœnabat, omaſi
Pinguis, & agnini, tribus urſis quod ſatis eſſet.

Lithyerſas Midæ F.

[l] *Totum clitellarum trium panem ipſe edit*
Parvo die. — l *Ath. l.* 10. *c.* 1.

[m] *Aglaïs* tubicen carnis XII. libras, quatuor panis ſemodios; [n] *Milo Crotoniata* libras XX, & aliquando quadrimum taurum; [o] *Maximinus* Imp. libras XL; Firmus Seleucius ſtruthiocamelum; [p] *Clodius Albinus* Imp. X. capones, C. ficedulas, præter oſtreorum, ficuum, uvarum, melonum incredibilem copiam; [q] *Aureliani* phago aprum integrum, vervecem & porcellum, centum panes, aut uno accubitu, aut uno die abſumpſerunt. Quis in illâ ſaginâ ingenii fuit locus? Quæ copia conſilii ac prudentiæ? Ingurgitavit omne ingenium pecuina ventris ingluvies, opimatique corporis abdomen mentis obſtruxit lumini: ut ſolis radii nubium prætenti caligine hebetantur; aut offuſum

m *Ibid.* n *Ibid.* o *Sab. l.* 10. *c.* 10. p *Ibid.* q *Fl. Vop.*

craſſo

craſſo vapore ſpeculum imaginem non reddit. Inceſtæ verò mentis libido & petulans protervitas hac ſaginâ opimatur. Stimulant enim lumbos adaucti ex copioſo victu humores, unde affecta tentigine Natura in Venerem prurit ardenter. Atque ut patinariæ; *liceat ita cum Comico loqui*; ſtruices, ventriſque ingluvies, intenſo pubis ſaltu libidinem irritat: ita ſubductus adoleſcenti corpori cibus, & attenuata infra naturæ modulum paſtio corpus in rugoſam ſquallentemque gracilitatem ſtringit, venuſtatem oris deflorat, ſuccum vigoremque exhaurit, mentis alacritatem & erectionem dejicit, ſpiritum proſternit, indolem deniq; omnem animi divino ingeneratam munere extinguit, ut emergere ac incaleſcere ad res præclaras nunquam poſſit. Domitis enim inediâ viribus, & depaſto vitæ ſucco, neque corpus, neque animus ad juſtam ſui maturitatem & magnitudinem aſſurgunt, homine properatâ ſenectute ac morte confecto. Cui idem contingit, quod arboribus herbiſque virentibus, quæ ſubtracto terræ ſucco, prohibitaque irrigatione langueſcunt & emoriuntur.

Inedia.

CAPVT VIII.

De circumflui Aëris conditione ex Ambientium claſſe.

POſtquam hunc ferme in modum dixiſſet *Nieuhuiſius*, videns, ad ſe cum poculo vices veniſ-

Digitized by Google

veniſſe dicendi *Vierſenius*, Benignè mecum agitis, *inquit*, quod homini verecundo & pudéti ſpumantem vino pateram apponitis: ſi forte carens fronte Bacchus ſoluto pudore aliquam mihi ad dicendum faceret confidentiam. Noſtis os vultumque meum ad prima ſæpè verba pudore confuſum. Noſtis ingenium ſubruſtico penè pudore præſtrictum. Equidem non parva me circumventum difficultate video; niſi meæ timiditati ab hoc poculo, & veſtrâ gratia copiæ veniant auxiliares. Sentio enim in alieno me foro verſari, & ad illam detruſum provinciam, quæ philoſophicum magis acumen, naturæque ſecretioris; quàm legum & juris Conſultum requirit. Itaque nihil à me in hac Quæſtione eximium exſpectate ac ſingulare: qui nihil in rem præſentem dicam aliud; quam quod cum communis auræ hauſtu ruſtica omnes homines Experientia docuit. In his verbis arripit cyathum, à cujus hauſtu ſumpto animo, diffuſaque in hilaritatem fronte, ita *de Circumflui Aëris indole* diſſeruit.

Si ea eſt Corporis Animique cognatio & conſenſus; quod vos modò docuiſtis, *Amici*; ut mutua afficiantur valetudine: magnas profecto Aër formandæ indolis vires habet: qui ſe corpori latenter inſinuans, ſuæ illi qualitatis habitum affundit. Magnum omnino in illo mutandæ valetudinis eſt momentum: ſive ut *Aer valetudinem afficit.*

fulciat

fulciat integri corporis ſtatum; ſive ut ſanitatem demoliatur. Qui ſi peſtilens noxiuſq; fuerit, longè majus infert nocumentum, & conficit corpus celerius; quàm pravæ indolis alimentum. Illud propelli forâs, & egeri illo poteſt aditu, quo acceſſit. At Aër, ſi quando corripuit vitalia, venaſque ſubiit, ita inhæreſcit, ut expugnari ægrè poſſit. Illud non penetrat ſtatim in vitales partes; niſi coctione mutetur, domita mitigataque malignitate. At Aër inſertus pulmonum fibris, protractuſque ad cordis eventationem, ac inde per latẽtes meatus univerſo obrepens corpori, vim afferre valet confeſtim lethalem. Ille purus & ſine noxâ hauſtus intra corporis receſſum, quàm eſt illi commodus; quàm ſalutaris! ut recreantur vires, conceptâ vini meraci aura! quam benignam cerebro herbæ floreſque redolentes animam halânt! Quis non ſalubri aromatum afflatu hilareſcere ſpiritus, & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari ſentit?

Ventorum vis in corporis ſtatu mutando.

Quis noſtrûm omnium ita duro obfirmatoque eſt corpore, ut non externis in aperto ſolutoque aëre Flatibus, aut refici vehementer valetudinem; aut offendi percipiat? Quis non cum inſtabili Ventorum impetu in diverſum ſe rapi corporis ſtatum experitur? Nonne flantibus ab ortu Aquiloniis, ut diſploſis nubibus aër ſerenatur; ita noxii in corpore humores

mores exhauriuntur, animi mentiſque nebulę diſcutiuntur, ſenſionum facultates vigent, vires ſuam incolumi valetudine firmitatem habent? At ſi à contrario cœli cardine Auſtrini inſurgant flatus, quantum ſæpè valetudo detrimenti capit! ut collabuntur & langueſcunt reſolutæ fluido madore vires! ut enim terra largiore perfuſa imbre humectatur, linteæ chartæque flacceſcunt, paludes & cloacæ fœdam animam halant: ita liquefactis diffuſiſque toto corpore humoribus, pectora & fauces catharris obſidentur, tinniunt aures, lippiunt oculi, pulmones tuſſi, caput vertigine tentatur, nervi muſculique fluxu humorum lubrici podagricis doloribus infeſtantur. Quã blandam primo vere aurulam Zephyri adſpirant! quàm ſalubri afflatu flores atque herbæ, aperto terræ ſinu, eliciuntur; ſanguis, qui per hyemem delituit, provocatur; mens ipſa, diſcuſſo mœroris nubilo, nova hilaritate perfunditur! ſi à ſeptentrione Corus Circiuſve, hybernis maximè menſibus, intonuerit, quantas in nervis & muſculis accumulari ſibi puncturas, rigores, laſſitudinem homines morbidi queruntur! quàm violento frigore Cæciæ Thraciive à vicino mari aura, in patrio ſolo, corpora penetrat, meatus obſtipat, pituitam compreſſis muſculis exprimit.

Ipſa, me tacente, Muſæa noſtra, & Cænacula do-

la docent, quantam in mutando corporis
tu vim habeant aurarum afflatus. Non ſe
mus,pro aëris,cui proſpectus patent,inge
aut refici vehementer valetudinem; aut ſ
tis confectiſque viribus deperdi? Non qu
mur, firmitudinem, admiſſo in feneſtras
ſtro,concidere,cerebrum gravari, corpus
morum fluxu madeſcens flacceſcere; cum
cepto Aquilone melius valeamus? Mer
me quondam à *præceptore Neuhuſio* audire,
pocratem in populari peſte, quæ univerſam
ripuerat Græciam; multis hominum mill
incolumem præſtitiſſe valetudinem,cum,
cluſo Auſtri ſpiritibus aditu, Aquilonem
tromitteret. Quod cum Corcyræ,infeſto c
tagioſis halitibus aëre, *M.Varro* præſtitiſſet
omni lue ſe familiamque omnem vindica
Itaque Mytilene, in Leſbo oppidum, pe
cioſa infame habitatione fuit: quod Af
Coroque obverſum,concepta humorum c
ruptela,crebra ægritudine afficeretur. Ne
enim poſſunt inculpatâ uti valetudine ho
nes, vitamque in grandiorem ſenectam p
rogare, ubi gravis & inſalubris cum aëre h
tus cōcipitur. Inde ego illas in *Friſia* noſtra
novarum febrium cohortes, & Ephem
contagioſas; tàm crebras ex humorum de
latione querelas; tàm frequentes icteros;
uſitatam ſcelotyrben & ſtomacaccen p

em

emergere, noxiam ſtagnis & paludibus animam ſpirantibus. Quanquam in noſtra *Leoverdia* ſalubrem magis aërem trahi exiſtimem: quem ſuavis à paſcuis aura temperat: non ſtagnantibus in proximo aquis, non halitu pluſculum remoti maris contaminata.

Quam pro diverſa Ventorum ſtatione ac motu; eam pro ſua temperie, frigoriſque & caloris halitu, in afficiendâ corporum valetudine poteſtatem Aër habet. Docent hoc quadripartita Anni tempora: quæ cum æſtuum rigorumque viciſſitudine variè corpus afficiunt, & pro recepti aëris conditione, aut cõfirmant ſtabiliuntque vires; aut dejiciunt. Ille ubi Caniculæ inflammatus radiis plus nimio concaleſcit, & immodico corpus calore infeſtat, flavam bilem, febrium ardentium materiam, accendit, languorem membris inducit, debilitato ſtomacho coctionem prępedit. Sin ab immani Capricorno & Aquario, in extremo ſolaris receſſus limite, perfrigeratur, poris meatibuſque conſtipatis, pituitæ generat illuviem, ſomnos & ignaviam producit, artus animumque veterno ſtupefacit. Quando plus æquo pluviis madeſcit, copioſo humorum defluxu corpus onerat, menti caliginem affundit. Cum ſuavi vernantique cœlo aura temperatur, meatus laxantur, humores libero ſolutoque ventilati motu à recrementis purgan- *Temperies frigoris & caloris.*

tur, animantes omnes hilareſcunt, mentes hominum eriguntur, corpora receptis de novo viribus vegetantur. Tantam quidem Aër in formando corporis ſtatu atque habitudine vim habet: unde morum animique trahi indolem, unà mecum omnes ſtatuitis.

Aeris & ventorum vis in animum.

Quod ſi quiſquam illius in fingendo Mentis animique ſtatu vires neget, à ſe ipſo ſumat documentum, in diverſos morum habitus, pro aëris flatuumque externorum conditione, commutatus. Cum iſto cœlo, cujus ſpiritum ducimus, hilareſcimus, aut triſtamur. Cũ inſtabili aurarum ſtatione in diverſas animorum ſpecies tranſimus: ita plerumque affecti intus, ut ductus illi ſuctuſque ſpirituum vitales mentem fingunt. Liquido ſerenoque aëre, cum fronte animum exporrigimus; nubilo impuroque dejicimur, ad mœrorem & triſtitiam deducti. Quando pura de cœlo hauritur anima, quàm alacris & erecta nobis mens eſt! quàm excluſa omni moroſitate tractabilis! quàm ad functiones obeundas expedita! Quanta verò illius eſt contractio; quàm gravis animum obſidet ſollicitudo; quàm difficiles ſumus & ſtomachoſi, cum craſſus multaque ſordidus caligine aër nobis offunditur! In aperto cœlo quàm diverſos illi ventorum flatus adſpirant animo mores! Qui ſi violenti fuerint, ferociuſque ſæviant, animum unâ ſuo con-

Digitized by Google

concitatum impetu perturbant, dejectumque de quietis ſtatu ad enormes affectus propellunt. Vt enim maria vi tempeſtatum ab imis refuſa vadis intumeſcunt, fluctuſque inſolenter attollunt: Ita, furentibus atrociter ventis, ſuo quodam ęſtu humores in corpore efferveſcunt; qui evecti in cerebri arcem, impulſis ſpiritibus, turbidos animorum motus concitant, averſos à ratione, inimicos mentis vitæque tranquillæ. Hinc illa tempeſtuoſo cœlo affectuum eſt intemperies, illa in colloquiis difficultas, in animo iracundia, in converſatione moroſitas. Suam verò etiam ſinguli vēti, in formandis animi moribus, indolem habent: aliter hominibus ab Aquilone; aliter ab Auſtro; à Favoniis; à Circio Cæciave affectis. Si Auſtri ſint in ſtatione, mens langueſcit, ad ſomnos & ignaviam dejecta, functionibus oſcitanter fungitur, offuſa humorum uligine ſtupida inerſque redditur. Aquilones & Zephyri, quando irrigatur ſolis ſplendore cœlum, animum ab omni mœſtitiâ erigunt, alacrem, vividum, curando muneri aptum præſtant.

Quis neſcit univerſarum Gentium mores & ingenia hoc aurarum ſpiramine temperari, & ex ventorum afflatu in diverſos animorum habitus componi? Quis non teſte didicit experientiâ, ſuffragante illuſtrium ſcriptorum

Gentium mores à Ventis.

authoritate, acutiora eſſe ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër eſt tenuis & purus; hebetiora corũ, qui craſſo utuntur cœlo. Quo diſcrimine in una olim Græcia Thebanos atque Athenienſes natura diſtinxerat: illos ex craſſo concretoque Bœotiæ aëre ſtupidos; iſtos ex tenui ſerenoque perſpicaces & intelligentes. Itaque Pallas ſapientiæ aſylum de ſuo nomine dictas Athenas conditura, locum ſaluberrimum & temperatiſſimum elegit. Marinæ afflatus aurę homines ad iracundiam ferociamque exaſperat. Mitiori ſunt ingenio, qui ab agris, dulcium aquarum fœcundis irrigatione, arborumq; umbraculis aërem hauriunt temperatum. Ad ventorum liberum objectos impetum Polonos, Croatas, Thracas, barbara inhumanitate immanes experimur. Neque enim ſedata in illis eſſe mens poteſt, qui perpetua jactatione ac turbine ventorum huc illuc verſantur. Vt in alto nautæ irrequietis agitati tempeſtatibus ferociunt, animoſque habent inſtabiles & turbulentos: Ita ventorum flagellati flabris populi, ut corporibus; ita animis perpetuo fluctuant, inſipidi, intractabiles, truculenti.

Cum in hoc eſſet ſermone *Vierſenius*, pulſato tenuiter oſtio, famula ſignificat, *Neuhuſii* filium *Reinerum* præ foribus adeſſe, & conventum

Digitized by Google

tum velle Patrem. Qui cum omnium voce adduci juberetur: ut intro venit, dictaq; omnibus ſalute adſedit, *rogatus*, quid novarum rerum ſecum ab almâ ferret Franica, ut haberent ſe ſtudia literarum, qua viverent valetudine Profeſſores; contractis in mœrorem ſuperciliis, Nihil quidem, *ait*, auſpicatum, nihil lætum nuncio, graſſante immaniter in Doctorum noſtrorum capita letho. Nuper magno ſtudiorum noſtrorum damno ſubtractus eſt è vivis *Ammama*, ſanctę linguæ vir ſcientiſſimus. Nondum obducta iſti vulneri cicatrice, præmaturo fato diem obiit *Hachtingius*: qui Logicam artem cum laude profitebatur. Eheu, meus, *dicebam*, occubuit *Hachtingius*! meus vitam mortalem peregit *Hachtingius*! quem quidem propter animi candorem atque integritatem, inde uſque à primâ adoleſcentiâ, cum ſub diſciplina verſaretur mea, inprimis amavi charumque habui.

Hachtingii mors præmatura.

Sic mihi te, Vir chare, trucis vis improba Fati
Abſtulit; & letho merſit acerba dies!
Mors fera, tu ſacræ ferrum ſupponere meſſi,
Inſignemque audes ſternere falce Virum?
Tu ſacros Phœbi vates, turbæque Magiſtros
Aoniæ, ſerum ſubruis ante diem?
Cur non in vetulos aciem diſtringis, & enſe
Plebeia reſecas ſtamina longa coli?

Aut tu Palladias ſi jus tibi ſumis in arces;
Improbitas fati lege reciſa cadat.
Iſte meus Pylias ævi tranſcendere metas,
Neſtorioſque dies vivere dignus erat.
Dignus honoratæ virtutis præmia, dignus
Ingenii pretium ferre decuſque diu.
Sed tibi digna dedit cœleſtis præmia vitæ
Et merito evinxit Chriſtus honore caput.
Tempus edax fluxos hominum populatur honores;
In cœlo ſtabilis vita decuſque manet.
Stat ſua cuique dies: breve vivitur omnibus ævum.
Et juvenem in leges mors rapit atra ſuas.
Vt, quæ mane viget; ſero Roſa veſpere languet:
Arrepit tacito Parca maligna gradu.

Plura dicturum impediebat ex chariſſimi hominis obitu dolor; cum converſus ad filium, Tu verò, *inquiebam*, nullo tui amantiſſimo præceptori parentaſti carmine? Satisfeci, *dicebat ille*, officio meo: atque ecce tibi *Næniam funebrem*, quæ ſi limato politoque tuo judicio non ſatis placuerit, veniam, ut ſpero, feram ætatis. Neque enim parum mihi metuo à Cenſoria tuæ notationis acie, quam diſtringere in meas ſcriptiones ſoles: quaſi nihil à me his Tyrocinii annis proficiſci debebat, niſi quod perfectum eſſet ingenio, & judicio elaboratum. Iubentibus vero Amicis, eam de charta in hæc verba prælegit.

Eheu,

Digitized by Google

Eheu, quàm querulus verberat æthera
Hinc atque hinc gemitus! quàm furit, & graves
Sors infeſta minas incutit! ut mala
Lethiferos meditatur ictus!
Cæcas impatiens ut latebras dolor
Mentis ſollicitæ perfodit ictibus!
Vt fletus patulo proſiliunt lacu!
Ceu rapido ruit unda fluxu.
Heu, heu! quàm tetricas ſæva Neceſſitas
Strages accumulat Pieridum in choris!
Quanto jam furiis triſtibus æſtuans
Trux Libitina ruit tumultu!
O triſte arbitrium terrificæ Deæ!
Tu triſti cumulans funera funere,
Phœbæos avidâ falce metis viros,
Et tumulum tumulo addis atrox.
Vix pullam poſuit Muſa dolens togam;
Et cor lethifero vulnere ſaucium
Senſus præteriti deſtituit mali:
Vix animi coiit cicatrix:
Sanctis ante diem Manibus Amamæ
Hachtingî exuvias adſtruis impia:
Quos & viva fides nexu adamantino
Iunxerat, hos ſocias ſepultos.
Crudelis nimium Parca! nimis ferox
Minos! quid Iuvenum robora fortium
Strictâ falce ſecas? cur Heliconidum
Magnanimos perimis Dynaſtas?
Tu Bacchi, & Veneris turpiculum gregem,

Rugoſoſque ſenes, vulgus & inſcium;
Quod nec Relligio, nec pietas juvat;
Mortiferis ferias ſagittis.
Hachtingum opperiet perpetuus ſopor?
Cui Doctrina, pudor, Iuſtitiæ ſoror
Incorrupta Fides, nudaque veritas
Vix unquam invenient parem.
Multis ille bonis flebilis occidit:
Pallas, Relligio fata dolent ſua,
Et largis ſophiæ, flumineum in modum,
Imbuitur lacrymis ſepulchrum.
Heu, quàm vita hominum multimodis ſcatet
Fortunæ inſidiis! quàm citò ſtamina
Rumpit Clotho minax, & furialibus
Perniciem meditatur armis!
Quid glebas petimus Peruvii ſoli?
Quid terras alio ſub Iove quærimus?
Aut pennâ ingenii Dædalium in modum
Scandimus æthereos ſub axes?
Mors ſtat certa viris omnibus: inclyta
Regum Sceptra furens Parca Ligonibus
Exæquat rigidis. Lege ſemel data
Intrepidi pereunt Catones.
Vt fumus vacuo diffugit aëre:
Vt prati nitidum decutitur decus:
Sic humana perit vita, perit vigor
Arbitrio rapientis Orci.
Felix ter nimium, quem Pietas juvat,
Et recti ſibi mens conſcia: quæ neque

Formi-

Formidat rabiem Funereæ Deæ,
Nec gelidi tenebras ſepulchri.

Volebat dicere Filius beatam *Hachtingii* in cælis conditionem, & corporis humati Tumulum; cum ego abeundi veniſſe tempus monerem, ducente maturam noctem Heſpero. Hîc ſurgentibus obluctatus *Echtenius*, non dimittam vos, *inquit*, priuſquam *ſupremum Gratiæ poculum* libemus: ut hæc bona omnium gratia, ſicut cœpit convivatio noſtra, ita deſinat, nullo unquam intercurſu offenſionis turbata. An verò tu, *inquam ego*, dum abitum molimur, Gratias in medium revocas, quibus initio ſacrificatum ſatis. Si hoc agis, ut nos vino deponas, madidoſque facias, cur non *boni genii poculum* circumferri jubes: quo finiri antiquitus convivia ſolebant? Priſci fuit moris; quod vos ſcire arbitror; ut diſceſſuri convivæ boni Genii poculum ſibi præbiberent. Ibat hoc in ordinem, cum mortis imagine: ut à Genialis mẽſæ gaudiis, ad caducæ ſortis & humanæ fragilitatis memoriam ſinguli revocarentur. Admiſcebatur vino Abſynthium: ut nullum eſſe in mortali vitâ merum perpetuumque gaudium, & voluptatis dulcedinem plerumque triſtitiæ interpolari amaritudine cogitaretur. *Clamabant hîc uno omnes ore*, & bibitum eſſe ſatis, & humanæ fragilitatis documentum ex præmaturo *Hachtingii* fato ſumi poſſe: ut ad

Boni genii poculum.

memoriam noſtræ ſortis Abſynthio non ſit opus.

Fateor, *inquam*, fateor. Et quis illis uſus jucunditaſque Abſynthii eſſet: qui, aut coitis recenter nuptiis, aut ſponſis, in delicato ſinu complexuque dulcem amori operam navant? Manete quæſo, *Amici*, dum his aut Maritis novis, aut ſponſis, nuptiali acclamo carmine.

In ſacrum Connubiale

D. AHASVERI à VIERSEN,

Synd. Leov. cum

VLIA BONERA.

Viderat ingenio florentem Aſtræa, ſuaque
VIERSENIVM virtute virum, *rectiſque decorum*
Moribus, & vegetæ vernantem pube Iuventæ:
Viderat, & pulchrum Lauri de floribus orbem
Conſeruit, Iuvenemque vocans: hoc accipe Sertum,
Inquit, & advela civili tempora Lauro,
Flos virtuſque virûm Virſeni: *Civica Iudex*
Iura; rudimentum magnarum nobile rerum;
Et juſto leges liteſque examine pende,
Non obliquato privata ad commoda vultu.
Vidit, & invidit Themidi Venus ignea tanto
Nomine mancipium, prædæque cupidine ducta;
Ille meis etiam, non inferiora ſequutus,

Miles

Miles erit caſtris, inquit: *neque jactet alumno*
VIRSENIO *ſe ſola Themis: Cum Virginis altum*
ULIÆ *blando pectus pertentat amore,*
Et tacitum inſinuat flagrantibus oſſibus ignem.
Illam habeat, jungatque ſibi, ſervetque ſepulchro,
Et multa faciat; ſi Vir ſit; prole parentem.
Hoc illi mecum firmetur pignore fœdus.

Ardet amans Virgo, mollique in pectore cæcum
Vulnus alit; cum Virſenium *complexa pudico*
Ore refert. O luce magis mihi chare benignâ,
O dilecte mihi Iuvenis: tu cauſa doloris
Vna mihi ſuperes: tu noſtri fomes amoris,
Et focus indomitis penetras præcordia flammis.
Tu me crudeli fixiſti vulnere, nemo
Quod, niſi tu ſolus, tollat, curaque magiſtra
Auxilioque levet medico. Sis οὔλιος, *oro,*
Ουλίας, *Dilecte, tuæ*, fidamque ſalutem
Affer opemque mihi. *Totam me mancipo, totam,*
Virſeni, *me dedo tibi. Niſi ferrea fati,*
Non vis ulla meos à te mihi ſolvet amores.

Dixerat: & magno dudum ſuccenſus amore
VIRSENIVS, *voto fruitur, Nymphaque potitus*
Gaudet, & addictam præſenti pignore firmat
Teſtaturque fidem. Dum blandi luminis aura
Veſcor, ait, Virgo: dum vivo ſanguine vena
Mota ſalit, memori repetam tua munera mente,
Synceraque fide junctos meditabor amores.
Nulla tui noſtræ venient oblivia menti:
Sive diem Titan ducat; ſive Heſperus umbras.

O dile-

O dilecte Deo *Iuvenis! cui donat Honores*
Conſpicuos Aſtræa Themis: cui jungit Amores
Ingenuos propenſa Venus: cui Gratia Mores
Compoſitos tribuit: Virseni, *ſorte benigna,*
Οὖλε τε καὶ μέγα χαῖρε. Ulias ὄλιος *eſto*
Ipſe tuæ. Fidam vobis, in mutua juncti
Fœdera, fortunante Deo, præſtate ſalutem.

D. MEINHARDI NIEUHUYS

cum

Maria Hagia.

Nieuhusius Mariæ *dulces ſibi jungit Amores,*
Vt florente Novam *fundet Amore* Domum.
Dulcis Amor Mariæ *timidis nova fulcra ruinis*
Subjiciet, ſocii vivida fulcra tori.
Dulcis Amor firmo ſtringit duo Corpora nexu,
Et junctas thalami jure fideque Domos.
In Maria *dubii quæris* Maria *horrida fluctus?*
Nieuhusius *refluum neſcit* amare Mare.
Orta Mari *Venus eſt; Animo Venus improba fluxo;*
Sæpè bonum fallax luſit amica Virum. (chro
Sed Mariæ, Meinharde, *tuæ ſub pectore, pul-*
Cum candore Fides intemerata ſedet.
In Maria *peſtem quæris tibi fellis* amari?
Melleus in Maria quis ſit amaror amor?
In Maria *nihil eſt, quod non mereatur* amari:
Corporis ut ſpectes, Sponſe, *animique decus.*

Felix

Digitized by Google

Felix ſorte tua, Iuvenis; cui lege Iugali
Conſeritur tantis ſplendida Virgo bonis!
Felix ſorte tua, Virgo; quæ jure marito
In thalamum tanti ducere nupta Viri!
NIEUHUSIUS *primo virtutem doctus ab ævo*
Spectata morum dexteritate nitet.
Ingenioque valens, & divitis ubere venæ,
Excoluit multa ſedulus arte caput.
Macte vir, Aoniam cole nunc cum Virgine Muſam.
Nomen Muſa; tori pignora Virgo dabit.
Conſere felices hoc atque hoc ſemine Campos.
Hinc à prole; illinc vita ab Honore fluet.
Hoc magnus Socer, atque Pater, Meinharde, *pre-*
Hæc ſunt NEUHUSII *vota preceſque tui.* (*cantur:*
Exerito, MANHARDE, *Viri, Vir maſcule, robur:*
Vt ſis clara Novæ *lux columenque* Domus.

JOHANNIS H. GWALT-HERI
cum
IOANNA REGIA.

N*Vgatur audax Pieris, artifex*
Mendaciorum callida, Gratias,
Terra relictâ ſede, cœlum
Præpetibus ſubiiſſe pennis.
Illa remotas Cœlituum domos
Celſique tractus Aetheris incolunt,
Quas IANVS *hîc &* IANA *nexu*
Conjugii ſociant amico?

IANUS

Digitized by Google

IANVS *decentem Nomine* GRATIAM,
Et IANA *præfert Nomine* GRATIAM.
Ridete Nymphæ: Gratioſo
Gratia *grata coit marito.*
O pacta fatis fœdera proſperis,
Dextroque junctos omine Conjuges!
Quos Gratiæ lecti jugalis
Fœdere conſociant beato.
Quos non furoris concitat impetus,
Iræque triſtes, & querimoniis
Horrens Eris, rixæque ſolvent
Ante diem gemitus ſupremi.
Bini ſub uno Nomine tranſeunt
In fœdus unum, Nominis omine.
In corpus unum bina vinclo
Conjugii coeunt revincta.
Hîc vos ſolutis Gratiolæ zonis
Formate riſus: hîc pede libero
Pulſate terram: ferte lætos
Ad numerum ſuper aſtra plauſus.
Non diræ frontis nubila Regiæ;
Non hic Heri vis *noxia pallidos*
Vibrat timores. Regna vimque
Gratificæ moderantur artes.
Huc ô benigni munera Numinis
Adferte, Divæ: Candida Gaudia,
Pacem ſerenam, rem peculi,
Nomen, & incolumem pudorem.
Vna Cupido ludet, & ignea

Libra-

Digitized by Google

Librabit arcu vulnera ſtridulo:
Nymphæque fragrantes odores
Vberibus calathis profundent.
Aglaia clarum Nominis *inclyti*
Spondet decorem: divitis Ingenî
Dotes benignas Euphroſyne:
Floridulam ſobolem Thaleia.
O te beatum conjuge Gratiâ!
O te beatam compare Gratiâ!
Quæ Gratias ſolvet jugales
Vis? niſi vis truculenta Fati.
IOANNA *pulchris* REGIA *moribus,*
VIRTVTEM HERILIS *dilige conjugis.*
In Gratioſi regno Amoris,
Vis jacet indomiti furoris.
Vires Heriles *Gratia temperet,*
Nymphaſque fluxas Vis Hera *fulciat:*
Vt prole lectum, pace tectum
Gratia Numinis *ampla ditet.*
Vincti jugalis fœdere Gratiæ,
Multos per annos, ſoſpite Gratiâ,
Grati DEO, *mortalibuſque*
Vivite terque quaterque grati.

In hoc verbo omnes ſurreximus, precatique mutuam ſalutem, ad ſuos quiſq; lares, divertit.

Supereſt, ut latentem ſub Fortunæ involucris Animum veſtigemus: & quos formet Mores Nobilitas, Divitiæ, Paupertas, cognoſcamus.

CA-

Capvt IX.

De variâ Nobilitatis conditione, ſtrictim.

I*Oannes Onuphrius Baro de Schvvartzenberg*, & *Valerius* à *Kamminga*, ſummò Iuvenes nati loco & genere: quodque rarum eſt in illa Nobiliſſimi ſanguinis ſtirpe, præclaris doctrinæ virtutumque ornamentis Illuſtres, ob veteris beneficium inſtitutionis, ſummam mecum amicitiæ habent neceſſitudinem. Illi me ſalutatum domum meam veniebant; cum fortè in horto deambularem, pomeridiana quarta: ſicut pro more habeo eo tempore, cum liquidum eſt cœlum, ad conſpectum ludentis in floſculis ſtirpibuſque Naturæ, fatigatum ſtudiis animum recreare. Vt videbam amiciſſima mei pectora, datâ confeſtim manu ſuum utrique adventum gratulabar, lætus gaudenſque de benevolentię affectu, quo neglectis Æqualium ſtudiis, me in ſeceſſu meo venirent inviſum. Simul eos in Hortum invitavi; ſi placeret ſub frondeo ambulacro facere mecum ſpatia, datumque peroptatò otium familiari colloquio conſumere. Hîc, *dicebam*, refici mihi ſolet à ſtudiis animus: hîc aures à ſcholaſtico ſtrepitu conquieſcere. Neque ſcio, quo in Vrbis loco habitare meæ Muſæ commodius poſſint; quàm in hoc ſilentio: ubi remotus ab hominum clamore plebeiiſque turbis, ſolis ſine

ſine magna interpellatione ſtudiis vaco: quæ me ita ſibi addictum habent, ut hinc rarò in publicum exeam, & populi cœtus frequentem. Quod in [a] *Auſidium* jocatur Cicero, cum illius domum pręteriret, *Hic ſepultus eſt Auſidius:* hoc in me penè dici poſſet, qui in ſepulchrorum confinio ſepeliri me penè curis meis patior vivum ſpirantemque. Atq; ut veſtra mihi à rudi pueritià cognita eſt indoles, non majorem in forenſi tumultu vulgique perſtrepentis vociferatione; quàm in ſepoſita liberalis otii quiete delectationem habetis: ubi cum *Scipione*, [b] *nunquam minus ſitis ſoli, quam cum ſoli eſtis.*

a *Cicero.*

b *Cic. Scip.*

Me quidem, dicebat *D. Schvvartzenbergius*, arcana quædam vis trahit ad vitam in ſolitudine innoxiam: ubi mecum ipſo habitem, tanquam in mediis humanarum jactationum undis, liber tranquilluſque. Nunc verò ita multa ſunt, quæ ab hoc loco & ſtatu animum demovent, meque ex ſecuro quietis raptum portu in medios graviſſimarum perturbationum conjiciunt fluctus. Quid enim non habet moleſtiarum difficilis *Præturæ provinciæ*, tum inquieto, tum incompoſito Ruſticorum vulgo: qui negotium ex negotio, laborem ex labore ſerunt? Quàm ſæpè operam præſtari ſibi Reſp. poſtulat, hoc maximè tempore, quo in ſumma nummariæ rei difficultate, domi

Solitudo hortenſis laudatur.

Digitized by Google

Tribunitiis ſeditionum fluctibus perſtrepimur, foris cum potentiſſimo hoſte bellum imminet? Vt cupiam declinare turbas, vix tamen unquam per ſilentium & quietem agere mihi licitum eſt: ita variis modis huc illuc verſor, rapior, trahor. Noſti tamen, dicebam, *D.Schvv*. Non nobis, noſtroque penitus otio nos eſſe natos; ſed patriæ quoque, & Reip. quæ in ſui uſum vitalem naſcentibus auram impertivit, adoleſcentes bonis diſciplinis informavit, viros ad honorum functionem vocavit. Nos, qui in literario vivimus otio, procul à Rep. bonos Reip. cives in umbris Muſæorum noſtrorum formamus. Vos vocati ad Remp. eſtis, ut publica communi bono negotia geratis, civibus conſulti reſponſa detis, domi foriſque patriæ ſalutem curetis. Indignum tuo eſſet nomine, hoc difficillimo Reip. tempore, patriam deſertam prodere malis hominibus, & tecum ipſum extra telorum jactum gaudere certamina Reip. reliquiſſe.

Hîc leniter arridens *D.Kamminga*: Equidem oppido multi ſunt Atlantes, qui ſuos Reip. humeros offerunt, ne prolabatur: ut nihil hodie in Friſia minus deſiderare videamur; quàm viros Reip. dignos muneribus: quos in magna copia; ut priſcos Roma Cincinnatos & Serranos; ſtivæ promittunt, & ſordidi quęſtus officinæ. Ego ſanè, quando virtutis præmia

mnia poſſidet Ambitio; neque cuiquam penè, incolumi probitatis famâ, accedere ad Remp. licet; procul ab omni moleſtia, remotus à curiæ curæque publicæ ſtrepitu, in paterno hortorum noſtrorum ſeceſſu me maximè oblecto. O te felicem Iuvenem, *inquiebam*, de innoxiâ ſecuraque in amœnis iſtis viridariis animi tui tranquillitate: quam non ſpes honoris improba perturbat, non metus effundendæ popularis auræ ſollicitat, non inſatiabilis cretatæ Ambitionis cupiditas interpellat! O laudabilem agrariæ vitæ functionem: quâ neque ulla inter homines eſt honeſtior, neque ipſi DEO probatior! Deſideramus illius Antiquitatem? Cum ipſis Mundi incunabulis cœpit, DEO authore inſtituta, Adamo poſteriſque uſurpata. Quærimus ſanctitatem? In ipſo incorruptæ beatitudinis diverſoriô exercita
fuit, à diviniſſimis hominibus culta, [c] cœleſti testimonio comprobata, promiſſione divinæ benedictionis ſtabilita, [d] ſapientiæ conſanguinea, juſtitiæ, diligentiæ, parſimoniæ magiſtra, omnium aliarum artium parens, humanæ vitæ nutrix, ſine invidiâ damnoque alterius quæſtum præſtans pium maximeque liberalem. Petimus Nobilitatem? Illius ſtudio ſanctiſſimi veteris ævi Patriarchæ, maximi terrarum orbis Reges, clariſſimi ſapientiæ Magiſtri vacarunt. [e] *Noachus* vitibus ſerendis terram fati-

[c] *Lev.* 26.

[d] *Cic.* 1. *Off.*

[e] *Gen.* 9. 20.

f Gen. 13. gavit. [f] *Abrahamus* poſterique pabulo nutriendo campos excoluerunt. [g] *Saulus* ab aſinis; [h] *David* ab ovibus ad ſummum honoris gradum adſcendit. [i] *Moſes*, [k] *Eliſæus*, [l] *Amos*, à pecorum curâ ad prophetici muneris dignitatem emerſerunt. *Chriſtus* ipſe patre ſe natum agricola glorians, ſubinde cœleſtis regni myſteria, cum vitium arborumque inſitione, cum ovibus oviumque Magiſtris confert. Non minore cura magni rerum hominumque principes agris hortiſque colendis operam impenderunt. In his [m] *Alcinoum*, Phæacum Regem, ſumma cum voluptate verſatum; [n] *Laërten* ſenem abſentis filii deſiderium levaſſe, *Homerus* ſcribit. In his [o] *Aſcræam* urbibus pulſam ingenuam poſuiſſe delectationem, Heſiodus laudat. Hîc [p] *Cyrum* invenies arbores ſua inſitas manu in quincuncem dirigere; *Semiramidem* in aëre nemora ſuſpendere; *Abdolominum* naturæ deſideria ſuis manibus explere; *Maſaniſſam* herbas irrigare; *Catonem Cenſorium* olera plantare; *Primiſlaum* de ferrea menſa cibum ſumere. *Numa Pompilius*, *Hiero Syracuſanus*, *Philometor Aegyptius*, *Attalus & Archilaus*, Aſiæ Reges; *Galerius*, *Maximinus*, *Iuſtinus*, *Conſtantius*, *Probus*, *Aurelianus* Impp., ſolerti hortorum cultu laudem apud poſteros meruerunt. *Fabii*, Piſones, Lentuli, Cicerones, Pilumnii, non aliunde, quàm impenſa hortis cura, illuſtria ſui generis nomina tra-

g 1. Sam. 9. 3.
h 1. Sam. 16. 11.
i Ex. 3. 1.
k 1. Reg. 19. 20.
l Amos 1. 1.
m Odyſſ. κ.
n Odyſſ. ω.
o Heſiod.
p Xenoph. Cyrop.

na traxerunt. Cum ſulco Serranus ſereret; cum Cincinnatus ſolum ſubigeret; cum ad ſceptra ab aratro Duces accerſerentur, ipſa Terra laureato vomere, & triumphali aratore viſa eſt gaudere, fructumque proferre uberius: ſive illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella, eademque diligentia arva diſponebant, qua caſtra: ſive honeſtis manibus omnia felicius proveniunt, quoniam & curioſius fiunt. Quid quod ipſi principes, ſumpta à Rep. miſſione, armiſque, ut dicitur, ad poſtem religatis, tranquillum in hortorum ſpatiis ſpiritum duxerint, eminentiſſimę dignitatis imperiique pertæſi? Inter illos [q] *Lucullus*, victo *Mithridate*, manus ſceptro adſuetas ſerendis arboribus adhibuit. [r] *Sylla*, depoſita dictatura, otioſam in hortis ſuis Dictaturam exegit. [ſ] *Diocletianus* conſita ad Salonam olera invidendis Sceptri honoribus prætulit. Quàm præclara ingenii opera ſub illis opacarum frondium umbris provenerunt! Quàm pulchrum in tranquillis hortorum ſilentiis Philoſophi ac Poëtę otium egerunt: cum à moleſtis fori torique negotiis ad ſe revocati ipſos, in optimarum rerum cogitatione mentis aciem libere intenderent!

[q] *Plin. l. 15. c. 25.*
[r] *Sabell. de Sylla.*
[ſ] *Cuſpin. Avent. l. 2. Boj.*

Neque miror, *excipiebat Schvv.*, priſcis Regibus & ſapientibus tantis Hortos in deliciis fuiſſe: qui præter ſecurum animis ſilentium, etiam jucũdam oculis amœnitatem offerrẽt.

Quàm eſt ſpecioſus ille Floſculorum tuorum cultus, in miram colorum varietatem ingenioſâ Naturâ! Quàm ſuavi delectant voluptate illæ diverſarum ſtirpium herbarumque familiæ, dulcem è longinquo animam halantium! Vt ibi Narciſſus candidis ſtellatus foliis radiat, in medio fimbriata corolla ex croco purpuraſcente! Vt iſtic Iris amœnâ colorum miſturâ, curvatâ in anſulę ſpeciem fronde, cœleſtem in nubibus arcum imitatur! At Lilium illud Macedonicum; quod ex Turcici pilei imagine Tulpanum vocant; quàm ſpectanda varietate eſt mirabile! Natura in hoc flore, ad extremum virium ſuarum conatum, omnes effinxiſſe colores videtur: hîc purpura rutilante; illic lacte candente; iſtic ſanguine florente; alibi lutea, phœnicea, herbacea, verſicolori ſpecie viſendo. Non minor in Vettonicis illis, ſive Caryophyllis, varietas eſt, & venuſtas. Illæ croco fulgent; iſtæ ſaturata purpura nitent; aliæ niveo candore blandiuntur; quędam vermiculato & vario adſpectu arrident. Facilè quidem credo, non *Salomonem*, in ſuæ magnificentiæ ſplendore, ad hujus floris nitorem adſpirare potuiſſe.

Ad hæc *Kamminga*: Ego quidē Caryophyllum illud omnibus peregrini cœli floribus præfero: quod non grata tantum coloris ſpecie oculos viſentium delectat; ſed ſuavi quoque

que odoris fragrantia nares afficit. Neque enim poſſum noſtrorum hominum ſatis mirari ſtultitiam: quibus tanto eſt in pretio Tulipę flos advena, ut ſæpè rarioris coloris aliquam carius emant; [t] quàm mullum priſcem Romanus: pauculos caducæ venuſtatis floſculos ſupra equeſtrem Quiritium cenſum æſtimantes. Ex quibus ſi aliquis forte à vermiculis arroſus emoriatur, diemque ſuum obeat, parum abſit, quin ſumptis lugubribus caſum amici floris mœreant: ut [u] *Hortenſius* & *Caßius* mortuam in piſcina murænam luxere pullati. O malè feriatorum hominum genus, *inquam Ego*, quod oculos tantum in vanâ & pereunte amœnitate paſcit; & nullā defuſæ à cœlo indolis animæque intus ætheriæ rationem habet: in floſculorum deliciis, ut in pupis & imagunculis pueruli, proterviens. Cum vernantem colorum varietatē naturamq; diverſam intuemur; venire nobis in mentem ſummi Opificis potentia & ſapientia debet: quæ tam difformem herbarum florumque ſobolem terrę fœtu producit. Cum ſpecioſam venuſtatem adſpicimus; cui non par eſt Regii ornatus dignitas; divinæ providentiæ fiduciam cōcipere animis debemus, quæ, deflexa in caducos agri floſculos cura, nobis in mortali vitâ de omnibus animo corporique neceſſariis certò ſit proviſura. Cum in ſuam quemque

t *Iuven. Sat. Criſp.*

u *Macrob. l. 3. c. 15. Sat.*

Digitized by Google

naturam vireſque aſſurgere videmus; cogitare oportet, nobis etiam ingenii noſtri dotes à Deo datas, quas in publicos uſus conferamus. Cum alios oriri, alios labentibus comis mori cernimus: caducæ mortalitatis ingredi memoriam convenit: ut in fragili vitâ ſedulam virtuti operam demus, abductoque à fluxis Mundi rebus animo, cœleſtia curemus.

Floſculus immiti ſolis depaſcitur æſtu,
Decuſſoque novæ pubis honore cadit.
Sic nos in primo miſeri ſuccidimur ævo,
Naſcendoque ſimul vita caduca perit.
In cælo nullis incluſum finibus ævum,
Et ſtata perpetui tempora veris erunt.

Hoc ego animo in ruſculo iſtoc meo ſoleo verſari: ita ad me ipſum revocatus corpus mẽtemque in conſpectu ludentis naturæ recolligere: non magis ſpectanda colorum amœnitate delectatus; quàm divino ætheriæ auræ ſpiraculo paſtus. Vos nunc, *Amici*, eundem mecum in tenuiculo pauperis Horti apparatu animum adhibete, quo domi veſtræ, in illo elegantiæ cultu copiaque verſari ſoletis. Itaque, ſi id vobis placet, ſumamus aliquam ad manus *liberaliſſimæ eruditionis Quæſtionem*, quam ſub hoc frondeæ teſtudinis ambulacro inter nos diſputemus. Cum placere conditionem uterque dicerent, peterentque ut dignam gerendis ſermonibus materiam præberem, de *Nobilitate*

pro-

propoſui: ut apud Nobiliſſimos Iuvenes, de *Nobilium indole moribuſque*, quàm poſſemus nobiliter, diſſereremus. Eam in rem diverſam Nobilitatis conditionem; ſine quo cognoſci ingenium illius non poteſt; ex origine ſua atque initiis ſtrictim cœpi deſcribere.

Varia inter homines Nobilitatis eſt æſtimatio: alia ex vulgi opinione, tituloque vani nominis; alia ex veritate pretium habet. Si enim non ex re tantum; ſed verbo cenſenda ac ponderanda ſit Nobilitas, etiam improba quædam fuerit Nobilitas, nefaria, turpis, malis quæſita artibus, parricidio, funeſtis conjugiis, violentiæ impetu, dignitatis nundinatione, falſi nominis uſurpatione parata, nequitiarum exercitatione in vulgus nota. Eo jure paſtus ſcelere ac maleficio latro, pirata, meretrix, peſſimo infamis dedecore nebulo, Nobilitatis appellationem accipit. Quàm multa turpi initio Nobilitas cœpit, nullo veri honoris ornamento conſpicua, nullo ingenuæ dignitatis ſplendore illuſtris! Quàm ſæpe aliquis à ſordida parentum officina, & mercenarii quæſtus opera, ad magnæ nobilitatis faſtigium furtim prorepſit! Quàm multi à raſtris, à remo, ab humili fortunæ loco, domeſticiſque emerſi tenebris ſummi ordinis inſignia ſurripuerunt! Quem paulò ante vili amictum ſagulo, in ruſtico perone, ſervilem locare operam

Nobilitas infamis.

Digitized by Google

ram vidimus, ut nactus rem eſt, illico gentem ſtirpemque ſui generis effert, priſcos Reges & Dynaſtas familiæ conditores jactat, nomen titulumque jam pridem mortuæ Nobilitatis aſſumit, aurea calcibus calcaria, lateri enſem accingit. Hi à cenſu & pecuniis nobilitatem auſpicantur: ut oblitæ auro veſtes ocreæque; ita generis dignitatem opibus venire arbitrati. Alii, miſto nuptiis ſanguine, à ſtola & colo ſtirpem ducunt: parum referre putantes, utro de ſexu condendi generis initium ſumatur. Sunt, qui malis nequitiarum artibus inclareſcunt, obitoque ſceleris deteſtandi facinore ſuum ad poſteritatem nomen divulgant. In quo Nobilitatis ordine *Cainum* videamus & *Romulum* fraterno parricidio devinctos; *Chamum*, in paternam nuditatem illudentem; *Nimrodum*, ferro imperia condentem; *Eraſiſtratum*, Dianæ templo facem ſubjicientem; *Catilinam*, patriæ bellum molientem; *Iugurtham*, ab inceſto ſanguine, exciſa Regiæ nobilitatis ſtirpe, ad ſceptrum provolantem; priſcos Mundi Gigantes, cœlum armis territantes; Chaldæos, Macedones, Romanos, Turcas & Saracenos, cæde atque latrociniis ad terrarum Orbis principatum graſſantes. Multi aut barbaro ferarum laniatu; aut infeſtatis piraticâ maribus; aut collecta turpi miniſterio principum gratia; aut patriæ proditione; aut Palatini

tini ſcorti matrimonio; aut ementita claræ originis ſtirpe, equeſtrem honoris gradum meruerunt.

Vulgus hominum ex *Virtute Generis* naſcendique fortunâ Nobilitatem æſtimat. Si quis de parentum meritis clarum familiæ nomen habeat; ſi vetuſti generis ſtirpem aliqua cognatione attingat; ſi veteres in atriis Ceras, fumoſaſque majorum Imagines longa oſtendere ſerie poſſit: ille clarus inſigniſque, ille princeps nobilitate ſummi honoris ſublimem ſedem ſuo jure ac merito tenere creditur. Qui homines in aſtragalis & patritii menſura clavi nobilitatem geſtant: non ſuo; ſed alieno ſplendidi ornamento. Opes, quas relictas à majoribus jactitant, fortunæ verſantur arbitrio. Priſca Generis gloria virtuti benemerentium debetur, ad degeneres tranſmiſſa poſteros, ut effœta ſtirpis virtus in omnium oculis ponatur. Quàm eſt vana ſuperbia ſumpto mutuum decore gloriari! Quàm ſtolida dignitatis oſtentatio, quæ non honeſtet; ſed aviti honoris ornamenta turpet! Vilis hiſtrio Regiam in ſcenâ perſonam gerit. Illi majorum inſoleſcunt ornamentis: quibus detractis, humilem abjectumque plebeiæ ſortis videas homuncionē. Quorum imaginem in Aſino videatis Cumano: qui Leonis indutus exuviis, elatuſque magnificè regio in omnes faſtu inſultabat. Manſit am- *Nobilitas ſanguinis.*

ſit ampliſſimæ dignitatis fortuna, donec proditus obſcœna aurium mole, cum omnium riſu & ludibriis, alieni honoris habitu ſpoliaretur. Suo quiſq; pretio æſtimandus eſt, ut qualis ſit, cognoſcatur. Deponendum eſt aviti honoris opumque patrimonium, detrahēda paternæ laudis ornamenta. Corpus ipſum, atque omnis fortunæ cultus exuendus, ut animus videatur: ſuone; an alieno decore nobilis dici mereatur.

Nobilitas Virtutis.

Itaque vera eſt ex *Virtutis actione* Nobilitas: ut non quàm illuſtri aliquis genere, claroque parentum deſcendat à ſanguine; ſed quantum excellentis animi vi ſapientiaque alios antevertat, quantum honeſtatis emineat ſplendore, conſideretur. Virtuti uni vera laus debetur. Virtuti nihil eſt formoſius, nihil pulchrius, nihil melius. Virtus beatum facit, honoratum, nobilem. Cætera omnia caduca ſunt, incerta, mobilia; Virtus ſola temporum fortunæque vices neſcit: in tempeſtate quieta, in tenebris ſplendida, non obſoleſcens alienis ſordibus, non debilitata incommodis ſuis. Qui illius fuerit compos, ille mihi in veræ nobilitatis veniſſe ordinem cenſetur. Magnis ingenii dotibus ſapientiaque altæ mentis divinam præſtantiam attingere, Deum ſumma pietate ac religione colere, animi libidinem Rationis imperio coercere, in omni fortuna animum invi-

Digitized by Google

ſinvictum gerere, patriæ conſulere, amicam egentibus operam præſtare, in omni vitâ honeſtatem ſequi: hoc demum eſt clarum, hoc eſt magnum nobilemq; eſſe. Optimus quiſq; nobiliſſimus eſt. In cujuſcunque animo virtus ineſt, illi plurimum tribuendum. Eadem plebeiis Regumque filiis naſcendi ſors eſt. Non hos purpura, & diſtincta gemmis auroque palatia à communi hominum miſeria eximunt. Non illos centones & caſulæ vili contectæ ceſpite ad pejorem fortunam dejiciunt. Omnibus æquale Natura temperamentum præſtat. Omnes in ſordibus concipimur, formamur, naſcimur. Omnes cum lacrymis orimur & morimur. Non parentum ſanguis, non majorum claritas, nõ familiæ opes diſtinctã faciunt natalium; quoad animum; conditionem. In virtutis eſt excellentia, ut alius alio ſit nobilior. Illa ab humili prodeuntes caſa in ſummæ dignitatis loco collocat. Illa ab infima hominum natos ſorte in præcipuæ Nobilitatis cenſum adſcribit. Itaque *Democritus* interrogatus, in quo Nobilitas conſiſteret, [q] *Pecudum*, inquit, *in bono validoque corporis habitu; hominum autem in bonitate morum*. Cui *Diogenes* aſſentit: [r] qui *contemptores opum, vanæque gloriæ & voluptatis, hominum nobiliſſimos dicebat*. Itaque *Theocritus*, audiens aliquem de amplitudine gloriaque aviti nominis commendari, [ſ] *Heus*, ait, *bone vir, Nobiles*

q *Stob. ſer.* 34.
r *Max. ſer.* 63.
ſ *Stobæus.*

Digitized by Google

les eſſe arbitreris eos,non qui ex Nobilium ſtirpe oriundi ſunt; ſed qui honeſtatem omnibus rebus præpoſuerunt. Quod ſi ad hanc animi Virtutem majorum quoque accedat claritas, & equeſtris opum cenſus copiæque, illa, ſine controverſia, vera eſt Civilis vitæ Nobilitas: hinc generoſo majorum ſanguine illuſtris; illinc præclaris animi dotibus, recteque factorum gloria laudabilis.

Nobilitas Chriſtiana. At quia nulla eſt ſine Virtute Nobilitas; Virtus verò nulla eſt, niſi ſummum reſpiciat bonùm, & ad divini numinis gloriam referatur: illa demum perfecta, ſuiſque abſoluta numeris eſt Nobilitas, quæ divinæ virtutis ſplendida lumine, ad Creatoris DEI imaginem, & illam primævi generis dignitatem quàm proximè accedit. Illa verò non naſcitur nobiſcum; ſed divino beneficio datur. Non ex parentum ſanguine trahitur; ſed ſancti Spiritus gratia effunditur. Ad quam non Ethnici homines docti ac inſtituti; ſed Chriſtiani fideles cœlitus facti ac imbuti ſunt. [t] *Hoc eſt Electum illud genus, hoc Regale ſacerdotium, Gens ſancta, & populus acquiſitionis. Hi* [u] Filii DEI, *in medio pravæ nationis, luminarium inſtar, ſine ulla reprehenſione fulgentes.* In hac cum DEO cognatione ſumma eſt Nobilitas. Qui cœleſti ſatu progeniti ſunt; qui divinæ imaginis conformitatem habent; qui depoſita caducarum rerum cura, abdu-

[t] 1. Pet. 2. 9.

[u] Phil. 2. 15.

abductique à vanis Mundi gaudiis, in cæleſtium rerum meditatione ſtudia curaſq; ſuas defigunt, illi proximi Cœlitum præſtantiæ vere Nobiles ſunt cenſendi.

Diverſa Nobilitatis diverſi mores.

Vt origine; ita *Indole varia eſt Nobilitas*: illis plerumque artibus exercita, quibus initio parta eſt. Videtis illum à macellaria patris taberna, aut facto furtis quæſtu, opumque magnarum præſidio; aut fictis avitarum imaginum titulis, & claræ originis mendacio; aut mixto connubiis ſanguine, paratiſque illuſtrium hominum affinitatibus, in Nobilitatis cenſum irrepere? Stirpi generis abjecti animus reſpondet humilis, anguſtus, illiberalis: nihilo mutuatis honorum titulis illuſtrior; quàm ſi vilis equus ſtragulo virgato; aut putris de ſepulchro lapis vittis faſciiſque conſecratis inſternatur. Si detrahas fictæ Nobilitatis exuvias, fortunæque apparatum, tum demum obſoletum pudendis ſordibus genus, mores inhumani atque agreſtes, indoles animi plebeia, iners, depreſſa, in conſpectum veniet. Videtis illũ in ſummæ dignitatis inſignia manus rapaces per ſcelus & maleficium injicere: & aut infami militia rapiniſque; aut funeſtis latrociniis; aut ſtuprorum conſuetudine; aut collecta fœdis miniſteriis principum gratia; aut projecta in omne facinus audacia, ad Equeſtrem Nobilitatis gradum adſcendere? Quibus paratur

ratur artibus dignitas, iiſdē retinetur & ad poſteros profertur. Vaſtus ſubeſt animus, ferox, malitioſus, præceps ad offerendam injuriā, paratus ad audendum quidlibet. Non legum virtutiſque reverentia, non ſceleris conſcientia reſtringitur. Nihil apparet in eo ingenuū, nihil moderatum, nihil pudens, nihil pudicum. Vt tueatur raptæ Nobilitatis æſtimationem, neque penſi quicquam habet, neque ſancti. Ecce verò iſtum *nudo Nobilitatis nomine* fortunaque generis glorioſum! Vt magnificè per hominum ora incedit, clavi lunatæque pellis oſtentator! Vt majorum claritatem ſtirpemque inclyti ſanguinis deprædicat! Vt diſtincta imaginibus atria jactitat! Quanta homines alios arrogantia illud Iovis germen contemnit! Quàm intoleranda ſuperbia eminentem ſuæ Nobilitatis conditionem ſupra omnes effert! Stultus, qui neſcit alienam ſe perſonam gerere: non ſuo; ſed mutuato aliunde decore magnum. Quo major generis eſt nobilitas; eo ignobilior mens eſt, in ignaviæ ſocordiæque luſtris depreſſa. At ô præſtantem animi virtutiſque in illis hominibus indolem: qui non majorem à parentum meritis; quàm à ſe ipſis laudem quærunt: & nobilitatem non in longa ſtemmatis ſerie, non in baltheis calcaribuſque deauratis, non in gentilitiis vetuſtæ familiæ ſignis & nominibus; ſed in pulcherrimarum

Digitized by Google

rum rerum functione diviniſque ingenii dotibus collocatam habent. Illi ad optimarum rerum ſtudia vehementiſſimè accenſi nihil in omni vita expetendum putant; niſi quod cum laude ac honeſtate ſit conjunctum. In vultu pudorem, in verbis fidem, in omni actione decentiam obſervant. Virtutem bona fide ſequuntur: non tam fronte ac profeſſione; quam ſtudio boni. Conſcientiam magis, quã famam attendunt, nullum plus veriti cenſorem ac judicem; quam ſeipſos. Domitas habere libidines, coercere cupiditates, præſcriptionem modumque omnium rerum tenere, æquam in utraque fortuna mentem ſervare, nulli injuriam offerre, Reip. commodis conſulere, bene agendo ad gloriam niti: hæc veræ Nobilitatis ſunt ſtudia, hæc certa & compendiaria ad ſummi honoris ordinem via. Ita ad legum rectitudinem laudemque honeſtatis: quâ unâ vitam contineri beatam judicat; Civilis agit Nobilitas. Chriſtiana virtutes omnes religioſa in Deum pietate fideque temperat: in conſiliis factiſque ſuis ad ſummæ Majeſtatis gloriam tota mente ſtudioque enitens.

Equidem diſtinctè atque illuminatè ſatis, *Neuhuſi, excipiebat uterque*, variã Nobilitatis originem indolemque deſcripſiſti. At quia jam otium nobis aliquod ſuppetit, & in nobilem

Digitized by Google

de Nobilitate ſermonem dilapſi ſemel ſumus; niſi id moleſtum tibi fuerit; paulo de illa fuſius atque uberius audire, & in ſuis fontibus *Indolem moreſque Nobilitatis* penitius cognoſcere cupiamus. Et quibuſcum, *inquam ego*, quaque de re libentius per hoc otium ſermonem conferam: modò in tantarum rerum explicatione, tum deſiderio meo, tum expectationi veſtræ ſatisfacere poſſem. Itaque in partem vos laboris mei voco: ita quidem, ut obita mutui ſermonis vice hærentem ac deficientem juvetis.

CAPVT X.
De Nobilitate Plebeiâ.

DUm in hoc verſamur ſermone, *tres ab Harinxma germani Fratres*, nobili Iuvenes ſtirpe generis, & virtute doctrinaque ſingulari, ad me accedunt: ut de felici ex Galliis reditu mutuam nobis gratulationem faceremus. Gaudebam tum optato, tum auſpicato clariſſimorum Iuvenum adventu: deductiſque à primo complexu ad communes amicos; cum benigne inter ſe omnes conſalutaſſent; Quæ vovi, *dicebam*, vota, ſi ſalvi domum rediiſſetis, eorum me factum compotem, eſt quod gratiam habeo DEO. Hoc verò vehementer vobiſcum omnes dolemus, quod *Spectatiſſimus ſummo honore ac virtute ſapientiaque Pater*, ſtatim à veſtro in pa-

in patriam reditu mortalium ereptus contubernio, acerbo vos, Remque publicam casu, gravi bonos omnes mœrore afflixerit. Ita nulla hominum ſolida ſtabiliſque diu eſt in his terris felicitas, magnis plerumq; gaudiis adhæreſcente gravi dolore. Sæpè initium eſt triſtitiæ delectatio noſtra, & recentia voluptatis veſtigia gemitus occupat luctuoſus. Habuit tamen Pater veſter, quod verè conſtanterque gauderet; cum poſt geſtam diu ſummâ fide magnaque laude Remp. tres videret Filios certam ſuæ virtutis effigiem, & ex illis Vnum publico Procerum ſuffragio paternæ dignitati & loco ſubſtitutum, commodo patriæ, ornamento familiæ, præſidio innocentiæ. Cum vos ille à nobili reverſos peregrinatione contueretur, quid dicere potuit ſanctius; quàm quod pater *Iacobus*, viſo *Ioſepho*: *Moriar modo, poſtquā ego vidi faciem tuam: adhuc enim tu vivis.* Vidit enim vos mactos animis corporibuſque, maximaque cumulatus voluptate vitam mortalem depoſuit, ut deinceps ab omnibus liber curis moleſtiisque vitam in cœlis ageret beatam. Nos nunc iſtam *Divo patri* beatitatem; Tibi tuam D. *Homere Harinxma*, Dignitatem; quæ tibi, familiæque tuæ, Reiq; publicæ benè vortat; gratulamur. Illi demum rectâ viâ ad honoris enituntur arcem, qui non ambitu immani, non amico-

rum opum que valido præſidio, non audaciæ impetu Remp. immeritam rapiunt; ſed debitam delatamq; virtuti accipiunt. Eam tu inter paucos laudem habes, ut nihil ambienti, nihil cogitanti, cum longiſſime domo abeſſes, patre jam depoſito peneque conclamato, ſummi Ordinis dignitas publico conſenſu mandaretur. Non quæſiviſſe te Rempubl. ſed illam quæſiviſſe te videtur, cui gloriam ſplendoremque conferres. Et jam ante tanti honoris tirocinium in Galliâ Aureliis depoſuiſti: quæ te ſumma cum omnium laude & gratulatione popularium ſpectabilem Germanicæ Nationis Præſidem & Iuventutis Principem vidêre.

Hîc tũ *Schvvartzenb.*, Eſt profecto, *Neuhuſi*, quod ſibi de te Patria gratuletur, tuque gaudeas: qui quinquagenaria nondum ætate tam è Diſciplina tua multos Viros Iuvenesq; vides: qui ingenio gloriaq; florentes ampliſſimis in Remp. muneribus perfunguntur. Tu Curiæ ſapientes Senatores, Præfecturis graves Prætores, Academiæ doctos Profeſſores, Templis religioſos Concionatores, Iudiciis conſultos Advocatos, etiam Caſtris, armatâ ad propulſandam injuriam Pallade, fortes Tribunos & Centuriones dediſti. Novi inter illos ego Nob. DD. *Edzardum* & *Suffridum à Burmania*, *Franciſcum Eizinga*, Prætores. Cujus

jus Frater alter *Ielto ab Eizinga*, in Supremo Belgicorum Ordinum Senatu primæ dignitatis locum tenet; alter *Richæus ab Eizinga*, Ordinum Friſiæ in Comitiis agit Delegatum: quem nobiſcum honorem gerunt *Gvvaltherus H. Gvvaltheri*, *Io. à Velſen*, *Iac. à Buttinga*, J.U. D D. Secretarii. *Io. à Bootſina* ærario præeſt publicus Quæſtor. Ejus Frater *Abelus à Bootſina* pridem Centurio; nunc luſtrando Exercitui datus eſt Recenſor. Quam nuper operam Patriæ *Epeus ab Oſterſee* J.U.D. & *Suffridus à Riſpens* præbuêre. *Fecco à Ieltinga* ſummam Quæſtoriæ rei nummariamque Reip. rationem apud Batavos proximè curavit. *Franciſci Rouſellii* memoriam ſubjicit mihi tuum de illo carmen; cum Chiliarcha Vulturias in *Vbiis* diſtinens acies mortem oppeteret.

Franciſcus alta nobilis indole,
Friſæ Iuventæ gloria, concidit
Ferro peremptus: dum Tribunus
Marte pio patriam tuetur.

Fulſiſſent in hoc Honoris gradu, primumque præ aliis locum tenuiſſent tui, *Kamminga*, Fratres, *Petrus* & *Io. à Kamminga*: niſi exemptos rebus humanis glorioſiſſimis Cœlitum ordinibus Deus adſcripſiſſet. Non ſubeunt memoriam alii: qui meæ impares ætati, nulla mihi vitæ ſtudiorumque communione fuerunt juncti. Quanta vero eſt præſtantium Iu-

venum copia, & qui à Sapientiæ mercatu domum reverſi laborem ſuum, fidem, ingenium promptum paratumque Reip. exponunt: & qui adhuc in animi cultu impigri calenteſque, cum magna virtutis doctrinæque expectatione, apud Exteros vivunt. Multum ſanè, *Neuhuſi*, Friſia univerſa, multum nos omnes de Inſtitutione Diſciplinaque tua tibi debemus. Atque utinam ſors ferret, ut aliquod meritis tuis reponere precium poſſemus: quorum nos nullam referendâ gratiâ partem conſequi poſſe fatemur. Memoriam tamen illorum gratis ſemper pectoribus per omnem vitam circumferemus, in Liberos etiam, & poſteritatem tui generis, cum debito amore benevolentiaque proferendam.

Cui tum ego: Satis magna eſt, ut hoc fatear ipſe, copia egregiorum Ingeniorum, quę multam ſui profectus partem noſtræ, poſt DEVM, curæ induſtriæque debent: quorum etiamnum pluſquam 80. de Divinis rebus ad Populum loquentes utilem Eccleſiæ DEI operam præſtant. Taceo politiſſimos liberali doctrina Viros ac Iuvenes; qui aut litibus diſceptandis, aut Medicina facienda, aut in Academia Gymnaſioque noſtro pubi docendæ producendæq; in uſum Reip. vacant. Quos ſi omnes nominarem, ambitionis; ſin paucos, injuriæ fortaſſis verberationem ſubirem. Sæpe ta-

pe tamen tacitam illorum ingredior memoriam: quæ me in ſollicito hoc docendi munere plurimum reficit recreatq;, & ad decurrendum onerofi laboris curriculum, ſpernendaſque vitæ ſplendidioris conditiones animum confirmat. In vobis, *Chariſſima Pectora*; neque id pudet dicere; exulto, glorior, omnibus lætitiis efferor. In vobis opes meas, voluptatem, ornamenta repono. vos mea eſtis gloriatio, vos nominis mei honor & dignitas. Et ſatis quidem dignum amoris ſolertiæque meæ fructum & mercedem à vobis datam mihi arbitrabor, ſi animum in benè meritum memorem præſtetis. Quem ſi cum firma benevolentia in Liberos meos; quando merebuntur; ſervetis, magnam cumulatè gratiam præceptori veſtro exſolutam judicabo.

Sed ſatis diu in hoc ſermonis hæſimus diverticulo. Redeamus verò in viam: ut ſuſpenſam de Nobilitate orationem pertexamus. Non renuent DD. *Harinxma* in ſocietatem venire laboris, &, ſicubi uſus feret, mutui ſermonis vicē ſubire. Principio de *Infami atq; ignobili Nobilitate* loquemur: quæ ab inceſto manãs fonte nullũ veræ laudis habet ornamentũ. Eſt enim quædam inter homines deſpectæ probroſæque originis Nobilitas: ſive illa pretio ſit empta, ſive cenſu opumque magnarum & affinitatum præſidio aſſumpta; ſive menda- *Infamis Nobilitas.*

cio ficta; ſive ſcelere maliſque nequitiarum artibus parta. Majorum melioris ævi integritas ſolo virtutis inſigni Nobilitatem à plebe diſcriminavit. Cum æquam omnibus Natura naſcendi dediſſet ſortem, vis animi ingeniique indoles præſtantior diverſo dignitatum gradu homines diſtinxit. Ita deterſa plebeiæ obſcuritatis caligine ſummi honoris ſplendor eluxit, ad poſteritatem quoque generis diffuſa paternæ claritatis dignatione. Nunc vel ſola virtutis agere opus *Pecunia* poteſt: quæ domina & Regina rerum humanarum cum forma genus largitur & dignitatem. Illa multos à textrinis, à ſutorum ſartorumque officinis, à ganeâ, à ſterquilinio, à ſcropharum ſordarumque paſtu ad illuſtrem honoris gradum provexit. Illa pudendos obſoleti generis natales in Equeſtri ſummæ dignitatis loco collocavit. Vt quiſque ad decies centena pervenit, facillimè à plebe infimaq; ſellulariorum multitudine in patriam ſortem irrepit, aureis ad Nobilitatem gradibus aſſurgens. Quoties fœda mercede veniit dignitas, quæ parari virtute boniſque artibus non poterat! Quoties ſibi aliquis viam ad eminentem honoris gradum largo auro ſtravit: quam ipſi domeſticæ ſordes plebeiæque indolis & fortunæ obſtruxerat anguſtia! Quam multi Equum Annulumque pretio emerunt, erutoque de plebis tabula nomine, à

Empta Nobilitas.

ſtiva

ſtiva & remo ad faſces, & ſcutata inſignia provolarunt! Quàm eſt improba honorum noſtris etiam moribus nundinatio! Quis tam eſt illuſtris in Rep. locus, tantæ dignitatis ſplẽdor & amplitudo, quæ non aureo Jovis imbri ſit obnoxia! Vt [a] *Macedo ille Philippus* nullam tam eſſe firmam arcem ſtatuit, quæ non expugnetur, ſi aſinum auro onuſtum poſſit admittere: Ita nullus eſt tam ardui honoris gradus, qui non pecuniis & largitioni pateat. Quas admiratus opulentiæ vires [b] *Cyclops apud Euripidem*, Ο πλοῦτος, *ait*, ἀνθρώποισι τοῖς σοφοῖς θεὸς, τὰ δ᾽ ἄλλα μῦθοι, καὶ λόγων εὐμορφίαι. Cupit aliquis venerabili pallio cingi, & purpuratos inter Antiſtites ſedem tenere? Pretio mercabitur. Cupit in patritium ordinem referri, clavum Reip. moderari, magnæ doctrinæ ſapientiæq; nomen tenere, ſupra alios verticem efferre? Pecuniâ impetrabit.

[a] *Plut. Phil.*

[b] *Eurip.*

Aurum quiſquis habet, ſuperos mercatur & aſtra,
Captivoſque tenet ſub ditione Deos.

Hæc prima ſunt apud multos Nobilitatis rudimenta: in liberos tanti honoris tranſcripta hæreditate. Quo jure quamplures auratorum Equitum, Comitum, Marchionum, Ducum titulos, empta cum fundo Nobilitate, in familiam ſuam attulerunt: qui nuper ſcrutarii, inſtitoreſve ac nummularii quæſtum plebeiis artibus faciebant.

c Hor. 2. Serm. Sat. 3.

-----c Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens, ſimul & Rex,
Et quidquid volet.

Omnia effici pecunia poſſunt: quæ una compendiaria eſt & certa ad honores & nobilitatem via. Sit aliquis ex radice natus obſcuritatis, ſit infimi homo ſubſellii, ſit omnibus vitiis & dedecore infamis; quàm primum nactus rem eſt, facile ex ſummis vitæ nataliumque ſordibus ad lucem & ſplendorem emergit. Statim nomina tituloſque illuſtris fortunæ aſſumit, in primam honoris claſſem ſe intrudit, ſuperbo comitatu habituque venerationem & cultum à vulgo extorquet. Pudendos natales precioſa veſtis operit. Turpes majorum ſordes fulgens auri in baltheis & calcaribus ſplendor obliterat. Tam eſt ornata ſervulorum ſpecies, tanta in domeſtica ſupellectile copia, in cultu corporis dignitas, ut magnifico apparatu obſtructis omnium luminibus, veteris fortunæ ſqualor, & agreſtis morum ruſticitas non videatur. O miſeram Nobilitatem, quæ turpi mercede venit, quæ opum male quæſitarum cumulis extruitur, quæ in oblitis auro veſtibus, & bullato pugiunculo geritur!

Veſtium luxuria.

Hîc *Kamminga*: Pudet me ſanè pigetque

horum

Digitized by Google

horum morum ac temporum, quibus nullus colendo corpori modus, nulla ratio adhibetur, noſtratibus, ſine ullo diſcrimine ordinum, in omnem veſtium luxuriam effuſis. Quod dum dico, ſubit in mentem mihi, quod [d] *Ioannæ, Philippi pulchri* R. uxori, in Brugenſium fœminarum prodigo evenit ornatu. Venerat in urbem illa; cum matronarum virginumque lectum nimis cultum contuita obſtupeſceret primum, & fortunas incolarum tacite miraretur. Poſtea muliebris æmulationis percita œſtro queſta eſt, *non ſe ſolam Reginam eſſe*, Regiæ honeſtatis decore ad promiſcuos fœminarum uſus divulgato. Non minor hodie noſtratium eſt in veſtiendo corpore profuſio atque inſolentia: quorum moribus vilis ab infima plebe homunculus regio penè magnificus habitu incedit. Non vilem de taberna cauponem, à ſenatore; non ſordidæ mercis inſtitorem, à nobili; non cerdonem, à docto; non operæ mercenariæ ſervulam, à præcipuæ dignitatis virgine dignoſcas: ſi prodigum corporis cultum, & magnifico ſaturatas impendio veſtes conſideres. Ille Dominus omnium [e] *Auguſtus* veſte non temere alia; quam domeſtica utebatur: quâ conficiendâ uxorem cum filia & nepotibus fatigabat. [f] Maximi terrarũ orbis principes magis virtute; quam purpura habituque ſplendido inter cives enituerunt.

d *Guicc. in Civ. Brug.*

e *Suet. Aug.*

f *Panorm. Alph. l. 1.*

runt. [g] *Phocionis* uxor in mariti rebus geſtis & gloria; *Cornelia* Gracchorum mater in bonis liberorum moribus mundum ſuum habuit. Nobis nent texuntque barbaræ ſub alio ſole Gentes. Nobis Perſæ, nobis Seres & Indi ſuperbiæ laborant vexilla. Nobis uterque ſudat Oceanus, per tot pericula in dedecus & perniciem quæſitis luxuriæ fomentis. Quo magis veterum laudo moderationem: qui diſtinctis honorum gradibus veſtiarias ornando corpori leges conſtituerunt. Romani Clavorum inſigni & menſura; ut ex *Neubuſii* habemus diſciplina; ordines diſcriminabant. Plebs Rectam, nullo intertextam clavo purpurave veſtem gerebat. Quorum more Annuli Equeſtrem civium ordinem, Stola matronalem pudicitiam, Toga quæſtuoſi corporis fœminas notabat. Iidem Cæcilia lege poliendarum veſtium rationem fullonibus præſcripſerunt: ne exquiſitior ornandi corporis cura viriles animos effœminaret. [h] Perſarum conſuetudine nemo, niſi nobili loco natus, equo vehebatur. [i] Parthorum plebi manicatæ tunicæ; [k] Athenienſium ſervis manicæ alterius interdictus fuit uſus. Ex Byſſo nobilium apud [l] Indos erāt veſtimenta. [m] Qui inauribus quoque, ſicut [n] Perſæ & [o] Athenienſes, nobilitatem ſignificabant. Apud [p] Germanos opulenti atque illuſtres viri olim ſtrictam, quæ ſingulos artus

expri-

g *Plutar.*

h *Strabo l.* 15.
i *Ibid*
k *Pollux Onom. l.* 7. *c.* 13.
l *Philoſtr. in Apoll.*
m *Arrian. Alex.*
n *Apul. l.* 1.
o *Plut.*
p *Tacit. Germ.*

Digitized by Google

exprimeret, veſtem gerebant: Cæteri ſagum fibula ſpinave contextum. Quorum [q] Suevi, quiſquis ingenuus erat, nodo fluentem crinem ſubſtringebant; ſervis horridâ comâ impexis. Quod [r] Ægyptiis tamen; ut nunc noſtris moribus; nobilitatis erat inſigne. Prô pudor, barbaræ nationes dignitatum gradus ordineſque civium, veſtium habitu diſtinxerunt; noſtris moribus vulgi procerumque cultus eſt indifferens, plebeia fece ac ſordidis officinis auro gemmiſque ſuperbientibus!

Etiam Gallorum hodie, *H. Harinxma* referebat, conſuetudine, ex veſtimentis ordinum diſtinguitur dignitas. [ſ] Illorum cautum eſt legibus, ne plebs utriuſque ſexus torquem aureum, coronam argenteam, annulos, gemmas, pelles Scythicas, ad ornatum corporis, uſurpet. Non minor [t] Germanorum eſt modeſtia & frugalitas: quorum edicto, ſub *Rudolpho Cæſare*, Attalicæ veſtes, & Sericæ togæ aureis fimbriatæ ſegmentis nobilibus prohibetur. Quibus ex Serico tantum Damaſcenum; ſed nullo virgatum auro; permittitur. Stivis & officinis vernacula lana pelliſve in uſum veſtis injuncta. Neque deſunt patriæ Edicta & ſanctiones, quæ frugales majorum mores injungunt, immodico cœnarum apparatu luxuriaque veſtium coërcita. Sed fruſtra bonas laudamus leges, quibus mores non conveniunt: quos

[q] *Tacit. Germ.*
[r] *Herod. l. 2.*
[ſ] *Bod. Rep. l. 6.*
[t] *Conſtit. Imp. tit. 11.*

Digitized by Google

quos ſecundarum rerum proventus opumque magnarum affluentia in luxuriam ſolvit. [u] *Gell. l.2.c.24.* Et quid apud Romanos in lege [u] Fānia, in Orchia, in Didia, in Oppia, in Cornelia, in Antia & Julia, ad cohibendam victus veſtituſque luxuriam, præſidii fuit: cum poſt ſubactam Aſiam, & Attali patrimonium, incultam veterum parſimoniam divitiarum copiæ abolerent? [x] *Tac. l.2.* Quod cum videret [x] *Tiberius*, de coërcenda profuſione legem laturus, mentem mutavit: in magnis Civium opibus fruſtra ſanciri edictis continentiam ratus. Et tantum quidem apud nos paucorum annorum ſecunda potuit fortuna, ut nullus ſumptibus ſit modus, perditiſque ſemel luxu moribus, illi ſummæ Nobilitatis gloria tribuatur, qui magnis circumfluens opibus in omnium rerum domi abundantia vivit.

An opes nobilitēt. Excipiebat fratris ſermonem I. *Harinxma*: ut non laudem noſtratium in cultu corporis profuſionem, Laconico, ſi ferat uſus, jure togaque contentus; opibus tamen magnis multum tribuendum videtur: quæ priſcæ vetuſtatis judicio Nobilitatem ſæpe meruerunt. Quis neſcit illud Euripidis: ἡ δὲ εὐγένεια ἐν χρήμασιν? [y] *Polit.* Quis ignorat, [y] Ariſtotelem primum dignitatis ordinem in opibus; ſecundum in claris natalibus; tertium in virtute poſuiſſe? *Solon* ipſe cives ex opum cenſu fortuniſque ad

que ad honores & imperia promovit. Quos ſequuti Romani, civibus in quinque tributis claſſes, primi honoris ordinem Equitibus, aliiſque qui Equeſtrem haberent cenſum, aſſignarunt. Itaque[z] *Auguſtus* cenſum ſenatorium tenuibus ſupplevit: ne familiaris rei anguſtiâ ſplendor ampliſſimi ordinis vileſceret. Gallorum verò Reges aliquando, premente ærarii inopia, Nobilitatis jura pecuniis venalia expoſuerunt. Quod noſtra quoque ætate Hiſpaniæ Rex fecit: cum à Belgis terra marique fatigatus præſtare militibus ſtipendium non poſſet.

z *Tranq. in Aug.*

An itaque, *inquam Ego*, infamis lictor & carnifex, ſi divitiis affluat, principem honoris locum obtinebit? An ſicarii, ſacrilegi, venefici, vitioſa & flagitioſa vita nebulones, ſi ad magnas venerint pecunias, in Equeſtri dignitatis gradu enitebunt? Quid eſt omnium rerum turpius, quam Nobilitatis jura in hominũ venire commercia, & pendi pecuniis Reip. dignationem, quæ ſolo virtutis pretio æſtimanda ſit? Quid indignius, quàm honorem quæſtu, ordinem nummis, nobilitatem fluxæ fortunæ commodis metiri? Illa ut ſubito affluunt, ſubito recedunt: ita malis quandoque partæ artibus labem & dedecus afferunt poſſeſſori. At honeſtas nihil cum infamia habet commune. Veræ Nobilitatis poſſeſſio nullis

obno-

Digitized by Google

obnoxia fortunæ imperiis, nullis ſubjecta tẽporum caſibus, ſtabilis atque immota ſemper perſiſtit. Euripides quidem pecuniis venire nobilitatem ex vulgi dicit judicio: qui alias nullam eſſe virtutis & nobilitatis ait nundinationem. Solon & Romani ſplendorem nobilitati à pecuniis accedere; non parari ipſam Nobilitatem voluerunt. Quâ de causâ Auguſtus princeps illuſtri viros ſtirpe virtutiſque indole largis opibus donavit: ne præſtantes animi dotes penuria domeſtica protereret. Principum vero munere conceſſa Nobilitas ſine virtute nullum veræ Nobilitatis habet decus, hominum tantum ficta opinione.

Stola nobilitas. Sed à *Stola* etiam, dicebat *P. Harinxma*, venire aliquando dignitatem memini, prælustri majorum ſtirpi ſanguine inſerto Ruſticitatis. Ita ſæpè aliquis ex infimâ fece terræ filius, indigno devinctus matrimonio mutuatã aliunde dignitatem in poſteros tranſmittit. Ego vero generis ſplendorem nomenque dignitatis totum à viris pendere puto. Quod adeò verum eſt omnium populorum moribus & inſtitutis, ut fœminæ illuſtres, quæ obſcuræ familiæ viris nupſerunt, partam nobilitatem amittant, neque liberi ullum nobilitatis decus *Ficta nobilitas.* à matris origine vendicare ſibi poſſint. Quanto magis ignobilis eſt Nobilitas, quæ ementita genus, furata illuſtris familiæ titulos, turpi men-

mendacio in alieni nominis & dignitatis poſſeſſionem irrepit! Hac multi noſtro ævo homines ſuperbiunt, Scenici nobiles atque imaginarii: nominis tantum ex faſtis ſurrepti; non ſanguinis cognatione clari generis jactatę ſtirpi conjuncti. Qui mihi priſcos illos illuſtrium nominum aucupes, in Regum principumque familiam adoptare ſe auſos, referre videntur: [a] *Smerdem*, Cambyſis; [b] *Prompalum*, Antiochi Epiphanis; [c] *Protarchum*, Antiochi Soteris; [d] *Archelaum*, Mithridatis; [e] *Andriſcum*, Perſei; [f] *Equitium*, Tiberii; [g] *Herophilum*, Herodis; [h] *Alexium* quendam, Manuelis Comneni; [i] *Baſilium*, Conſtantini Ducæ fratrem ſe fingentem. Non defuit, qui plenis impudentiæ velis ad ſummum audaciæ progreſſus gradum, pro *Nerone*, pro *Druſo*, pro *Henrico IV*, pro *Frederico II*. Imp., pro *Balduino* Flandro, pro *Edoardo* Anglo, pro *Alphonſo* Hiſpano, in publico orbis cōſpectu ſe geſſit. Non eſt alia illorum hominum temeritas & impudentia: qui aſſumpto demortuę familię nomine, ſtirpem generis mentiuntur.

a *Herod. l. 3.*
b *Fulg. l. 9. c. 16.*
c *Ibid.*
d *Ibid.*
e *Sab. l. 9. c. 5.*
f *Val. l. 9. c. 16.*
g *Ioſ. l. 17. c. 4.*
h *Nicet. l. 3.*
i *Cedren.*

Mores nobilitatis plebeia.

Recte tu judicas, *inquam ego*, meritoque deteſtaris, *macte Adoleſcens*, illos ἐν πορφύρᾳ πιθήκους· qui præter inanem Nobilitatis ſpeciē nihil admodum habent, quod commendes. Si vitam illorum moreſque inſpicias, cum prima origine, & ſordidæ nobilitatis ſtirpe conve-

niunt. Nulla animi virtutiſque viget indoles. Nulla eſt ingenii præſtantia, nulla morum integritas & rectitudo. Quid enim illa, aut empta pretio, aut adumbrata magnifico corporis cultu, aut tracta de colo, aut ficta mendacio nobilitas magnâ dignum laude haberet? Vnde iſti caligini lux aliqua gloriæ, iſtis ſordibus claritudo dignitatis accederet? Quæ tanta ſit opum magnitudo, tanta falſi nominis oſtentatio, quæ pudendos natales, ſordidumque à ſtirpe ſua genus vera Nobilitatis laude commendet? Si equo ſtrigoſo floridum injicias ſtragulum, num eo reddes meliorem? Si meretricii vultus mariſcas fuco illinas, num ſpurcam corriges deformitatem? Si mortuorum ſepulchra ſpecioſis colorum pigmentis adornes, num cadaveroſam tolles deformitatem? Si generoſæ arboris trunco ſylveſtrem propaginem inſeras, num feram mutuæ vitæ coalitu dediſcet indolem? Vt fructus natalem fundi locum radicemque ſuam ſapiunt: Ita Ignobilis illa Nobilitas paternarum ſordium refert naturam, nullis fortunæ commodis, nulla affinitatum conjunctione, nullis illuſtrium nominum titulis, & alieni ſtemmatis uſurpatione immutatam. Struthio volandi habet ſpeciem, cum volare non poſſit: carbunculus ignem refert, nulla ignis virtute. Illa Nobilitatis imaginem oſtentat, à vera Nobilitate alieniſſima.

Digitized by Google

niſſima. Atque ut Ægyptiorum templa pulcherrimè extus picta magnæ religionis fidem faciebant; at quæſito intus Numine, fœdæ turpitudinis aliquod monſtrum, felis, ſerpens, caniſve ad oculos veniebat: Ita illa cùm nomine habituque eximiam dignitatem promittat; nihil re ipſa præſtabit, quàm animi turpificati dedecus & labem. Per Equeſtrem corporis ornatum, pictamque gemmis & auro veſtem, per ſplendidum vitæ cultum, per ſuperba jactati generis inſignia, in familiari convictu, in ſermone, in moribus turpis ſe prodet Ruſticitas.

Videtis illum cum omni fortunæ cultu ſcenicæ Nobilitatis Agamemnonem, fictitii honoris nomine tituliſque furtivis ſuperbientem? Volitant ſummo in vertice criſtata plumarum muſcaria, vanæ levitatis indicia. Pendet ſiniſter ab humero cirrus, aut puellari innexus redimiculo, aut ſoluto fluens villo, antiis, Gallicani more catuli, in fronte horreſcẽtibus. In pectus deſcendit telæ totius patagium reticularibus filorum tæniis fimbriatum. Verutum auro argentove oblitum à vermiculati operis cingulo ad latus ſuſpenditur. Cui aut follicata tibialia, aut equeſtres reſpondent ocreę, ſtridulis armatæ calcaribus, certo nobilitatis argumento. Veſtes barbarico ritu lancinatæ miris aureorum filorum mæandris, qui-

Digitized by Google

bus avicularum & florum intertextæ ſunt formæ, pinguntur. Vitreum de ſerico pallium; quod cum Poëta textilem ventum dicas; cinctu fermè Gabinio, pectus humerumque alterum obtegit. Crurum calceorumque ligulæ humum verrunt. Ita toto corpore fibulis, uncinulis, globulis, obſtragulis, tæniis innectitur, ut non incedere, ſed volare videatur.

O generoſa profectum ſtirpe ſummaque nobilitate hominem, ſi bene pexi ornatique corporis exuviæ virtutem adderent & dignitatem! Intus pudendæ ſunt ſordes. Intus ruſtica eſt morum aſperitas, & bonæ mentis inopia. Itaque ut plebeia eſt deſpecti generis humilitas: ita animus dejectus, imbecillis, anguſtus: Nulla ad ferendos fortunæ caſus adeſt conſtantia, nullum ad conſequendum magnę laudis præmium cupiditas. Suis delectata ſordibus indoles nihil in arduo poſitum aggreditur, nihil aliqua dignum prædicatione molitur. Vtque in rudi hominum vulgo nullum eſt conſilium, non ratio, non diſcrimen, non diligentia: Ita nihil hîc ad intelligendum mentis, nihil ad providendum eſt rationis: Vt trunci viarum Hermæ picti pulchris coloribus, ſenſum & cerebrum non habent. Vita omnis inculta eſt, & horrida. Sermo, ad captum ruditatis, vulgaris. Vultus motuſque corporis vaſtus atque agreſtis. Si nudum hominem ſine

fortunæ

fortunæ ſuę cultu inſpexeris, aliquem de venalitio grege Cappadocem dicas, immanem animo, ſtupentem corpore, ſine ſapientiâ, ſine ſenſu.

His moribus vitæque cultu Plebeia populo ſe venditat Nobilitas. Quæ ut miſerationem meretur; ita digna eſt odio *Flagitioſa Nobilitas*: quæ parta ſcelerum artibus in ſcelere ſemper & maleficio verſatur.

CAPVT XI.

De Nobilitate Flagitioſâ.

DE [a] *Eroſtrato* fama eſt, quod Dianæ Epheſiæ celeberrimum toto Oriente Templũ exuſſerit: ut ſacrilegio inclareſceret, cum parare ſibi virtute gloriam non poſſet. Vt ille pulcherrimi operis: ita [b] *Pauſanias* maximi Regis exitio aditum ſibi ad Honoris ædem eſt molitus. Ille *Hermoclem* percunctatus, quomodo ſubito conſequi nominis claritatem poſſet: qui cum reſpondiſſet, *ſi virum aliquem illuſtrem occidiſſet*; *Philippum* Regem obtruncavit. Quod petiit, aſſequutus eſt. Vt enim virtute rebuſque geſtis *Philippus*: ita paricidio ille in ultimam poſteritatis memoriam nomen ſuum nobilitavit. Quæ vulgandi nominis cupiditas in Rep. principes ad impia ſæpe bella tumultuſque concitavit; in Eccleſia Doctores ad ſe-

a *Val. M. l. 8. c. 14.*

b *Ibid.*

Digitized by Google

minandos errores impulit. Multos denegati honoris indignatio in Patriam armavit, ut libertate illius everſa dignitatem ſibi pararent. Atque ut Romana illa *Tullia*, acto per cadaver parentis ſui curru, ad ſoliũ provolavit: ita non rarò per Reip. ruinam ad honores & gloriam adſcenditur. Obvia ſunt cogitantibus *Coriolanorum*, *Gracchorum*, *Syllarum*, *Mariorum*, *Sertoriorum*, *Catilinarum*, *Cæſarum* nomina: qui dirutæ Reip. gradibus ad dignitates & imperia viam ſibi fecerunt.

Plurimi namq; ab omni ævo mortales ſcelere flagitiiſque Nobilitatem quæſiverunt: quoties aliquis ambitionis impulſus ſtimulo, quem bonis artibus honoris obtinere gradum non potuit, maleficio impetravit. Igitur alii præcipiti violentiæ impetu, per latrocinia, per cædes, obſeſſis prædonum manu itineribus, geſtis immaniter imperiis ad ſummos honores obrepſerunt. Alii fœda in Dominos ſuos perfidia, raptoque per vim gubernaculo, ad Nobilitatem acceſſerunt. Alii ab inceſta ſtirpe, & ſpurco generis ſui ſanguine dignitatis initium ſumpſerunt. Sunt, qui proditione, qui ſtupro, qui flagitioſis obſequiis, qui ſervili aſſentatione, qui crudeli ferarum laniatu, qui denique aliis nequitiæ artibus in Equeſtrem ordinem, nullo adjuti virtutis prę-ſidio, irruperunt.

Quis

Quis non miretur ſub primum Mundi initium homines fuiſſe, qui à divinæ cognationis deflexi ſtirpe infamem ſcelere violentiaque Nobilitatem extruxerunt? architecti ſuperbiſſimarum Dominationum, obſeſſores dignitatum, oppreſſores innocentiæ, ſectores & carnifices generis humani. Illius princeps ordinis [a] *Cainus*, in DEVM parenteſque contumelioſus, in fratrem impius, malignus alienæ virtutis obtrectator, edito paricidio, patriâ extorris domo, *Hanoch* civitatem filio ſuo cognominem ædificavit, perpetuum apud poſteros fundatę abs ſe Nobilitatis monumentū. Cujus ſequuti ſtudia vitæque ſectąm nepotes, contempta DEI ac naturæ lege, vim liberis corporibus intulerunt, imperia conſtituerūt, matrimonii ſocietatem ad plures fœminas divulgarunt. Vnde nati *Gigantes*, [b] *nobiliſſimi nominis viri*, ferro in obnoxiam innocentiam graſſabantur, rapinis magnas opes parabant, nuncupatis de ſe terris maribuſque glorioſos ſe faciebant. Quibus aquarum eluvie abſorptis, ex *Noachi* filiis *Chamus*, ab intorta paternæ dignitati contumelia, flagitioſam primus, reſtaurato hominum genere, Nobilitatem condidit, ad ſummum orbis terræ imperium pronepoti *Nimbrodo* patefaciens viam. Ille igitur Avi ſequutus inſtituta, [c] *potens coram Iehova venator*, acceptam hæreditate Nobilitatem ad

Nobilitas ex violentia.

a *Gen.* 4.

b *Gen.* 6. 4.

c *Gen* 10. 10.

ſummum ſplendorem extulit, Regium Babylonis imperium fundavit, leges ſancivit, *jura* pro arbitrio dixit, ferro atque armis indocilem ſervitutis plebem facere imperata coëgit. Eadem poſteros & claritatis ambitio, & habendi cupiditas inceſſit, tanto ſe aliis ratos nobiliores, quanto plus ferro audaciæque im-
[d] *Gen.* 21. petu poſſent. Ita in Abrahami domo, [d] *Iſmaë.*
[e] *Gen.* 25. ſpurius; in Iſaaci, [e] *Eſavus*, homo durus & agreſtis, ab efferata in homines belluaſque ſævitia, & cruenta armorum tractatione, ſui generis nobilitatem auſpicati ſunt. Quorum deinde exemplo, apud Romanos, *Romulus, Viriatus, Maximinus*; apud Parthos, *Arſaces*; apud Perſas, *Artaxerxes*, Artabani ſucceſſor; apud Macedones, *Antigonus* Cyclops; apud Sicyonios, *Cleon*; apud Sarracenos, *Mahometus*; apud Turcas, *Othomannus*; apud Scythas, *Tamirlanes*; apud Ægyptios, *Sultani*, obſcuro nati loco, latrocinii piraticæque tirocinio, per furta & cædes dominationes maximas, Nobilitatem literis monumentiſque glorioſiſſimam pararunt. Eorum nunc veſtigiis inſiſtunt *Primipili Vulturiæ Militiæ Tribuni*: qui conculcata Germaniæ libertate, dejectis Imperii principibus, peſſumdata Religione, per ruinas patriæ, per cadavera clariſſimarum urbium, per cumulos trucidatorum corporum, ab infima hominũ fece pudendaque natalium fortuna, ad prin-

cipatus

cipatus & Dominatus, magno rerum humanarum ludibrio, aſſurgunt. Sed ſpero ego, illos lubricæ fortunæ gradibus in altum exire, ut, cum venit ſceleris & furoris tempeſtiva maturitas, in prima regreſſi veſtigia fœdam ſubito lapſu faciant ruinam.

Nec ſemper imbres æthere nubilo
Manant: nec altè grandineâ nive
Conduntur agri: nec procellis
Aeriæ quatiuntur orni.
Et ſæpè pulſis nubibus emicat
Frons læta Olympi: ſæpè Dieſpiter
Excludit imbres, & ſerenam
De rutilo jacit axe lucem.
Nec ſemper ungues Vulturios ferox
Stringet cruentus Cæſar, & impiis
Graſſatus armis, per ruinas
Victor aget patriæ triumphum.
Fato Tyrannus præcipiti ruet,
Crineſque fœdo pulvere collinet
Prædo Croatus: jamque fortem
VIRGA DEI GOTHA *librat ictum.*
Iam Beſtiales diffugiunt Duces,
Cæſique potant Albin & Oderam.
GODSTAVUS *acri victor enſe*
Barbaricas furit in cohortes.

Obfirmate verò animos veſtros, & adverſus timorem ſumite vobis conſtantiæ munimentum, dum truculẽta ſpecie, immani rictu,

cruento ore, terribili ſonitu, vaſto ventre, aduncis unguibus *Beſtias*, ſummorum Imperiorum apud Prophetam ſimulacra, in theatrum produco. Quid truculenta illa ſævitia rabieſque belluarum immanis aliud notat; quàm, Babyloniorum, Perſarum, Macedonum, Romanorum Regum Regnorumque Nobilitatem, belluina immanitate partam, & conſervatam eſſe? Quid fuit aliud omnis principum illorum vita; quàm exercitatio ſtrenua diligenſque Giganteæ improbitatis, vexatio liberorum corporum, trucidatio innocentium hominum, expilatio fortunarum, vaſtatio regionum, denique æqui bonique ſubvertendi opera cruenta & quæſtuoſa? Videte illum *Babylonicæ feritatis Leonem*: ut animoſum in publica damna pectus oſtentet! ut vibret ferociter caudam, evaginatis in prædam unguibus! ut tollat immanem rugitum, concuſſoque alarum remigio in cæde ac ſanguine miſerrimorum hominum debacchetur! Poſtquam deſæviit in Mundum Leoninę pecudis rabies, evulſiſque alis in ordinem eſt redacta Babylonica nobilitas, *Perſicus obſcuris de latebris urſus* ad ſummi honoris faſtigium prorepit, diductoque vaſti oris hiatu, & ſtricta cruentorum dentium acie, beſtialem fundendi ſanguinis cupiditatem largo humanæ carnis paſtu exſatiat. Vrſum *Macedonicus excipit Pardus*: qui IV. ſub-

Digitized by Google

ſublevatus alis, quatuor inſignis capitib⁹, celeri volatu terrarum orbē emetitur: quocunq; ferro flãmaq; progreſſus, omnia ſtupendo ſucceſſu in poteſtatē ſuã trahit. Tenuiſſet diutius Macedo imperium, præcipuę Nobilitatis inſignis gloriâ, niſi obſtupefactus terrificâ Romani monſtri ſpecie, relicta ſtatione, ſummi honoris principatum depoſuiſſet. Igitur, dejecto Adverſario, *Romana Bellua*, ut à paſtoritia Romuli caſa & parvis Curibus ad eminentem dignitatis apicem evaſit, ſtatim gravi omnia formidine complevit, grandes eoſque ferreos dentes in prædam exercuit. Quo impetum dedit, omnia proſtravit, laceravit, & in habitum redacta pulveris, pedibuſque ſubjecta ſuperbiſſimè conculcavit. Iiſdem artibus *Gemina iſtius Belluæ ſoboles*, illinc Mahomedica, hinc Papalis Beſtialitas, ad conſpicuæ Nobilitatis arcem adſcendit, à pudendis initiis, acie carnificis ferri, per funera & ſtrages piorum hominum, ſupra Regũ principumq; vertices, ſupra omnem DEVM provecta. Non volo hoc loco de Europæ dicere Regibus & Regnis: quorum plæraque à barbarico violentiæ impetu, à funeſtis impiæ militiæ armis, à fratrum & propinquorum paricidiis, à proditione, à ſcelerata in Dominos perfidia, denique à ſpurii ſanguinis ſtirpe infame Nobilitatis ſuæ initium acceperunt, ſcelere ut plurimum acqui-
ſita,

ſita, ſcelere confirmata & ſtabilita.

Ex paricidiis & perfidia. Præter infamem latrociniis Militiam occurrunt impia fratrum parentumve paricidia, pulſi de honoris vitæque ſuæ ſede principes, in quorum erat verba juratum: à quo principio multa fluxit magni nominis Nobilitas. Effer te adverſus Regem & Dominum tuum, [f] *Ierobeame*, invaſoq; Iſraëliticarum Tribuum imperio, infamis ſolii tranſmitte in Filium hęreditatem. Conſurge à pulvere cænoque tuo adverſus Nadabum, [g] *Baaſa*: & cæſo cum omni familia Rege, ſummæ poteſtatis & honoris apprehende faſtigium. Occupa Syrię regnum regiæque Nobilitatis poſſeſſionem, [h] *Hazaël*, Benhadado ſtrangulato. Arripe [i] Ægypti ſceptrum, *Amaſis*, atque interfecto Aprie erubeſcendam tui generis fortunam fœdo paricidii ſcelere cohoneſta. Emerge ex Idumææ latebris, & in Judææ prodi lucẽ, [k] Herodes, deletaque Davidis familia, à ſævitiæ magnitudine Magni cognomen ſume. Sine honoris nomine, ſine nobilitatis titulo, in plebeio hæſiſſes ordine tu [l] *Dionyſi*, tuque [m] *Soſiſtrate*, apud Syracuſios; tu [n] *Panæti*, apud Leontinos; tu *Polycrates*, apud Samios; tu *Clearche*, apud Heracleotas; tu *Clodovee*, apud Gallos: niſi per ruinas Dominorum veſtrorum perfidiæ gradibus ad nobilitatis apicem conſcendiſſetis. Niſi ſocerum Regem, *Tarquini*; fratres, *Perſa*, & *Iugur-*

f *1. Reg. 12.20.*
g *1. Reg. 15.*
h *2. Reg. 8.*
i *Herod. l. 2.*
k *Ioſeph. antiq.*
l *Diodor. l. 13.*
m *Polian. l. 5.*
n *Ibid.*

Digitized by Google

Iugurtha; Mauritium Imp. *Phoca*; Gordianum, *Philippe*; Alexin, *Myrtille*; Galbam *Vitelli*; alii alios interfeciſſetis, nemo proditam veſtræ dignitatis memoriam teneret.

Ex ſtupris & proditione.

Nullum eſt tantæ turpitudinis ſcelus, nullum tantæ improbitatis facinus, unde Flagitioſa nobilitas ſumere ſibi erubuit originem. Quæritis corruptelas & adulteria? Veniet in conſpectum [o] *Gyges*, Candaulis uxori Reginæ; [p] *Tryphon*, qui cum Imperio Emanuelis ſumpſit nomen, Ireni; [q] *Michael Paphlago*, Zoi Auguſtæ illato ſtupro, præcipuæ nobilitatis dignationem conſequuti. Spectatis Proditiones? Offerunt ſe [r] *Aeneas* & *Antenor*, Trojæ patriæ; [ſ] *Euphorbus* & *Philagrus*, Eretriæ; [t] *Theagenes*, Sami; [u] *Xenias*, Elidos; [x] *Tydeus* & *Adiamanthus*, Athenienſium militum ad Ægos flumen; [y] *Antidorus Lemnius*, Perſicę ad Salaminem claſſis; [z] *Phanes*, Ægypti; [a] *Cilicon*, Mileti; [b] *Doſitheus*, Hircani; [c] *Eurybatus*, Crœſi proditione nobilitati. Alii Veneficiis, Paraſitatione, Detractione, Sycophantia, Præſtigiis in probroſæ Nobilitatis ordinem ſurrepſerunt. Multi pręſtitis turpiſſimarum rerum obſequiis, proſtitutis liberis aut uxoribus, lenociniis juvenilium corporum, belluina helluatione; plures immani ferarum pecudum laniatu illuſtrem honoris titulum meruerunt. Quo gradu [d] *Caii Imp.*, familiares, ex perditiſſimorum homi-

num

[o] *Cic. 3. off.* [p] *Cuſpin.* [q] *Zonar.* [r] *Sab. l. 5. E. 1.* [ſ] *Herod. l. 6.* [t] *Herac. Polit.* [u] *Pauſan. Achai.* [x] *Pauſ. Phocic.* [y] *Herod. l. 6.* [z] *Herod. l. 3.* [a] *Suidas.* [b] *Ioſ. l. 15. 9.* [c] *Suidas.* [d] *Sueton.*

Digitized by Google

num lecti grege, ad ſummi honoris locum ſunt progreſſi. Et Antonii Triumviri [e] *Cocus*, ob paratam ſcitè cœnam magnis à principe opibus donatus. At [f] *Pomponius Flaccus* Syriæ, L. *Piſo* urbis præfecturam à Tiberio impetrarunt, cum biduum integrum potando epulandoque cum ipſo conſumpſiſſent. Qui aliquando etiam [g] viliſſimum Quæſturæ candidatum nobiliſſimis antepoſuit, ob vini amphoram ipſo propinante epotam. Non jam [h] Sybaritis & Perſarum ſuccenſeo Regibus: qui nati in voluptatis ſinu, ſuave aliquod edulium in gulę irritamentum invenientibus ampliſſimas dignitates & munera dederunt. Ex quibus [i] *Xerxes* regio edicto præmium illi propoſuit, qui novum voluptatis genus reperiſſet. Quos in Perſia mores edoctus [k] *Alexander*, inſtituto potandi certamine, victori præter honoratam aulæ familiaritatem, talenti mercedem donavit. Sed quid miramur obſoniorum nobilitatos Artifices; [l] ſi *Phryni ſcorto* auream Delphis ſtatuam Græci poſuerunt, inter Archidamum Lacedæmoniorum, & Philippum Macedonum R. præclaro Nobilitatis in poſteritatem monumento collocatam? Rectè quidem [m] *Crates* ille Cynicus de conſecrata meretricię nobilitatis memoria ſenſit: cum conſpecta Phrynes ſtatua, *Ecce*, diceret, *pulchrum Græcæ intemperantiæ monumentum*. Non inepte quidem

Philip-

e Plut. Ant.
f Sueton.
g Suet.
h Athen. l. 12. c. 12.
i Val. l. 9. c. 1.
k Aelian. l. 2.
l Athen. l. 13. c. 22.
m Ael. var. h.

Digitized by Google

[n] *Philippus* meretricium claudit latus: qui *Alexandrum* ſtupro ſibi cognitum Epirotarum regno donavit. Parum hoc viſum *Adriano* Imp., qui [o] *Antinoo* amaſio templum & divinos honores conſecravit, quinquennali ludicro apud Mantineenſes celebrandros: adjecta in divinitatis certitudinem fabula, quod ex Antinoi ſpiritu ſtella nata eſſet, tum primum in cœlo conſpecta. Et fortè hoc Jovis factum exemplo: qui in mercedem perceptæ libidinis *Ganymedem* ſupra mortalium evectum ſortem divinitatis cognatione nobilitavit. Neque Furunculis quidem clauſus fuit ad Nobilitatem aditus: quorum aliquis expilato miris artibus Regio theſauro, ob aſtutiam ſuam, à [p] *Ramſpinito* Ægypti R. Reginæ filiæ nuptias impetravit.

n *Plut.*

o *Euſeb. l.4.c.8.*

p *Herod. l.2.*

Spurii nobilitati.

Sunt verò etiam, qui inceſto nati conjugio eximiam ſibi Nobilitatem adſciverunt, ſpurii generis fortunâ indignis honorum ornamentis decoratâ. Quam dignitatis prærogativam [q] *Moabus*, & *Benammi*, pudenda Lothi ex filiabus ſoboles, poſteris cum internecino pietatis odio reliquerunt. Illa nobilitandę poſteritatis ſpe [r] *Abimelech* Gedeonis ex ſerva F. trucidatis 70. fratribus, Iſraëlitici populi principatum invaſit: quem illi cum vitâ fœminea extorſit manus, molari lapide in paricidæ verticem dejecto. Qua Nothæ Nobilitatis notati infamia,

q *Gen.19.*

r *Iud.9.*

mia, *Phraates* Parthorum ſolium occupavit: *Ariſtonicus*, mortuo Attalo, Aſiæ; *Perſes*, occiſo per inſidias fratre Demetrio, Macedoniæ; *Iugurtha*, cæſis Maſaniſſæ Nepotibus, Numidiæ; *Heliogabalus*, Caracallæ ex ſcorto F., Romanũ; *Lamuſius*, Longobardorum; *Genſericus*, Vandalorum; *Manfredus*, ſuffocato Frederico II. Imp., Siculorum regnũ, cum ſummi honoris titulo invaſit. Quod hominum genus inter Ethnicos, ut natalium dedecus honeſto generis authore obtegeret, ad Deos originem referebat, à cœleſti ſatione tracta ſummæ Nobilitatis dignatione. Jactarunt Romani, primos ſui generis parentes, alterum Veneris, alterum Martis progenitum ſatu, nobiliſſimam, tum ſummæ humanitatis atque elegantiæ, tum invictæ fortitudinis indolẽ poſteris ſuis ingeneraſſe. Prædicavit *Hercules* & *Perſeus* à Jove profectum genus. Celebravit *Helena* ovum de luna prolapſum. Extulit *Plato* ſumptam à Virgine matre originem. *Seleucus* ad Apollinem; *Servius Tullius* ad Larem familiarem; *Alexander, Scipio, Auguſtus* ad Draconem; *Aethiopum Belul* ad Salomonem; *Saraceni* ad Abrahamum divini generis initia retulerunt. Quis dubitet illos ex ſcortis & meretriculis natos ad velandam natalium infamiam cœleſtem originem finxiſſe: ut inceſti generis opprobriũ ſub honeſtatis titulo in vulgus benè audiret? Hinc

alii

alii Trojanos aut Macedonas, incertis vagabundos ſedibus, ſtirpis ſuæ conditores oſtentant. Alii, tecta fabulis turpitudine, à Meluſina, Merlino, à Cygno nobilitatem ſuæ gentis auſpicantur. His gradibus Flagitioſa conſurgit Nobilitas: quæ nihil penè aliud eſt, quàm gloria & præmium publicæ iniquitatis: eo clarior digniorque, quo eſt vita ſcelere pollutior. Nunc *Flagitioſæ Nobilitatis mores*, & tam ſplendidi ordinis indolem ſignificabo.

Mores flagitioſæ nobilitatis.

Diomedes ille Pirata ab Alexandro captus rogatuſque, *cur infeſta prædationibus maria faceret? Ego*, inquit, *quia uno latrocinor navigio, accuſor pirata. At tu, qui ingenti claſſe militumque copiis orbem terrarum infeſtas, vocaris Imperator.* Si tu ſolus captivuſque eſſes, latro & pirata dicereris. Si ego populos genteſque ſub ſignis ducerem, Rex & Imperator audirem. Jure cauſaque belli non differimus: niſi quia deterior eſt, qui rapit alienum violentius, qui juſtitiam perſequitur vehementius, qui Gentium leges & libertatem oppugnat manifeſtius. Me fortunæ iniquitas; te improba ambitio in latrocinia conjecit. Miratus Flagitioſæ Nobilitatis indolem *Alexander*, juſſit eum militiæ ſuæ adſcribi, ut ſalvis inpoſterum legibus militaret: h.e. raperet, ſpoliaret, luxu faſtuque difflueret, publicæ omnium ſaluti bellum inferret.

Violentia.

Ecce ſpecimen & ſimulacrum Flagitioſæ

Nobilitatis: quæ parta ſcelere, in omni ſceleris exercitatione verſatur, animo ferox, manu rapax, audax in omne facinus, effrænatâ violentia, profuſa luxuria, intolerabili arrogantia. His virtutum ornamentis Infamis illa Nobilitas exultat. His moribus quæſitam dignitatem ſuſtentat & tuetur. Nullam ſibi poſitam legem, nullo ſuas libidines jure circumſcribi arbitratur. Pro lege eſt, quicquid impotens ſui animus ſuaſerit: Pro juſtitia, quicquid ſuggeſſerit furibundæ ferocitatis impetus. Ut quiſque injuriæ obnoxius eſt, huic violentiæ res fortunaſque ſuas debet. Nullum eſt in æquitate præſidium, nullum in legibus auxilium. Vnde ſperare veniam aliis non licet, inde illa contemptis imperiis gloriam virtutis aucupatur. Hoc vexata miſeris modis ſubditorum innocentia dolet. Hoc oppreſſi ab hac immanitate aratores queruntur: armatâ quãdoque in perniciem nobilitatis indignatione, cum ægrè ferrent, ſuo ſudore ac ſanguine Harpyas illas ſaginari. Igitur omnis Nobiliũ iſtorum vita in violentiæ exercitatione verſatur. Nihil meliore ſe tenere jure putant; quam quod vi manuq; vendicẽt. Nullius rei jucundiorem fruitionem arbitrantur; ac quam rapto percipiant. Nullum eſſe prȩſtantius virtutis opus exiſtimant; quàm legum ſanctiones infringere, malum immerenti dare, fortunas miſe-

miſerorum diripere, contumeliam bonis imponere, ſacra profana ſuſque deque facere. Nihil penſi, nihil moderati habent. Ipſi tamen inter quotidianas rapinas perpetuo inopes ſunt: dum quæ avarè rapiunt, intemperanter abſumunt. Aut ad *Syllæ* ingenium munifici prædones, alios aliorum injuriis locupletant: ita quoq; liberalitatis aucupati famã. Iſtâ fuit rapacitatis violentiæq; indole [s] *Iſmaël:* qui hoſtili omnes oppugnans manu hoſtilib⁹ omniũ manibus oppugnabatur. Iſtâ *Chamus*, *Eſavus*, *Nimbrodus*: qui hominũ robuſti venatores per cædes & latrocinia magnas opes & imperia pararunt. Iſtâ [t] *Ieſabel* Achabi, vitâ fortuniſque, *Nabothum* evertens. Quo violentiæ raptus impetu [u] *Liſander*, Argivis de ditionum finibus jure legibuſque diſceptantibus, ſtricto enſe, *Qui eo*, dixit, *eſt ſuperior, optimè de finibus diſputat*. Et [x] *Themiſtocles* ab Andriis argentum poſtulans, *Duas*, inquit, *adduco ad vos Deas, vim & ſuaſionem: Si ſuadendo nihil impetravero, vim adhibebo. Marius* inter tympanorum tubarumque ſonitus legis vocem non audiebat. *Pompeius* accinctus armis inculcata à Mamertinis jura contemnebat. Bajaſites Hungaris vim ſibi fieri querentibus, de *Imperiis gladio certandum in campo* monebat: Jura & leges armis cedere. Qui bello prævaleat, rectius diſputare. Quam Scythicę violentiæ indolem profeſſus *Vergas* ille, cùm patriam

s *Gen.* 16. 12.

t 1. *Reg.* 21. 13. 16.

u *Plut. in Lac.*

x *Plut. Them.*

libertatem & privilegia trucibus Hiſpanorum imperiis everti Belgę quererentur, Mauro ore barbarus, *Non cúramus*, ait, *veſtros privilegios*. Igitur merito prædatrix illa Nobilitas Aquilarum, Vulturum, Falcorum, Accipitrum, Corvorum, Harpyiarum, Gryphorum, Tigridum, Leonum, Luporum, Pardorum, Vrſorum, Draconum, Serpentium, Gladiorum ſe oſtentat inſignibus: quia rapto vivere ſueta violento in modeſtiam impetu effervescit.

Luxuria. Atque ut avide omnia rapit prædaturque; ita prodigit ſtrenuè: non in prædam violentior; quàm gulæ ventriſque obſequio indulgentior. Quicquid ad manum eſt, ſumit, conſumit, perdit. Dies noctesque bibit, græcatur, paſcit paraſitos, ducit ſcorta, obſonat pollucibiliter. Hoc unum laudi ducitur, ſi in aleâ eludere ſocium nequius poſſit, ſi corporis vires ingentibus poculis commonſtret, ſi veneri fortiter indulgeat, ſi pecunias decoquat, ſi dira verba ejaculetur, ſi furore amentiaq; pręceps neque Deos curet, neq; hominum quenquam extimeſcat.

Superbia. Luxum ſuperbia comitatur, indignam fortunam graviſſimè vehementiſſiméque jactās. Vt enim ſemel ex cœno tenebriſque ſuis in lucem emerſit illa Terræ ſoboles Cyclopica, tantos ſibi ſtatim ſpiritus, tantam arrogantiam aſſumit, ut non ſit ferenda. Videas illam magni-

magnifice ſe inferre, omnium rerum principatum arrogare, neminem præ ſe hominem ducere. In animo barbaram omnium contemptionem, in convictu immitem aſperitatem, in vultu ſupercilium trucis indicium faſtidii notes.

His jactat ſe plerumque moribus *Infamis Gigantea improbitatis Nobilitas*. Nunc quam *ſanguinis aviti claritas*, & illuſtri de ſtirpe tractum genus indolem offerat, cognoſcemus.

CAPUT XII.

De Nobilitate Sanguinis.

QUando hominum ſtudia ſenſuſque mecum cogito, mirari ſoleo, quid ſit, quod ita plerique erroribus ducantur, ut de rebus fere omnibus falſo judicent. Magnum illius erroris præſens de Nobilitate diſputatio præbet documentum. Eam alii in divitiis opumque abundantia ponunt. Alii ab honoris gradu, & illuſtri civium gratia, à ſplendididis connubiis, & affinitatum conjunctione, à magnæ poteſtatis amplitudine, à principum largitione, quodque turpiſſimum eſt omnium, à ſcelerum licentia, & flagitioſæ vitæ moribus clari nominis dignitatem quærunt. Plures veræ Nobilitatis ornamenta in Majorum meritis, & antiqua ſtirpe generis collocant: ſi ſummo

loco nati illuſtres familiæ ſuæ conditores referre poſſint. Sed quo pacto illa dici poteſt Nobilitas, quæ aut cum ſumma turpitudine ac dedecore eſt conjuncta; aut fortunæ hominumque ſubjecta arbitrio levi momento huc illuc transfertur. Quàm miſerabile *Crœſus* ſpectaculum præbebat, cum everſus omnibus fortunis, ſpoliatus dignitate, nudus amicorum præſidio, Solonis nomen in pyrâ inclamaret! Quid *Craſſo* & *Mario* fuit contemptius: cum dejecti ab honoris faſtigio, ille Parthorum ludibriis vexaretur; iſte Minturnarum oblitus cœno, imminentem jugulo ſicam extimeſceret? Quod in copiis potentiaque ſalutis ſuæ præſidium habuit *Xerxes*, piſcatoriȩ cymbȩ tot adoratum hominibus caput committens? Quod *Policrates*; ab *Orœte* Darii Satrapa in cruce ſuſpenſus: *Perſes*, ad Pauli genua ſubmiſſus; *Pompeius*, Ptolomæi Regis juſſu obtruncatus; *Iugurtha*, in cloacam detruſus; *Valerianus*, ſuperbo Saporis pede calcatus; *Bajaſites*, poſt illuſtres x. annorum victorias, in ferrea caveæ oſtentui circumductus? Qua fronte Abrahami patris nobilitatem *Iſmael*, Noachi *Chamus*, Davidis *Abſolon*, Africani majoris *Scipio*, Allobrogici Fabius, Hortenſii *Corbio*, Germanici *Caius*, Antonini *Caracalla* efferre audeant: qui parentum ſuorum ſplendorem teterrimis ignaviæ nequitiæque ſordibus offuſcarunt?

Generis nobilitas caduca.

Quis

Quis *Themiſtoclis, Socratis, Epaminondæ, Phocionis, Ciceronis* filios nobiles dicat: qui acceptam à majoribus lucem in tenebras converterunt: non parentibus magis ſimiles; quàm tritico lolium, ex eodem cum ipſo agro natum? Caduca nimium eſt, & fluxa ſanguinis generoſi dignitas: quæ in degenere clariſſimarum imaginum fœtu nihil priſci retinet ſplendoris: in hoc ad poſteros tranſmiſſa, ut eorum labes ac turpitudo ex clari nominis titulo magis innoteſcat.

Quærebat hoc loco P. *Harinxma*, *Quem ego genere ac ſanguine Nobilem dicerem*. Scire ſe, quod oppido multi, jactata natalium ſuorum fortuna, pręter decus & meritum in illuſtrem ſeſe Nobilitatis ordinem intrudant. Eſſe, qui ſola vetuſtate memoriaq; avitorum nominum, ſi quæ è ſepulchris literiſve exeſis eruerint, nobilitatem metiantur. Qui ab honoratis parẽtum officiis generis ſui dignitatem auſpicentur. Qui à claritate nuptiarum & materno ſanguine, ab equeſtri cenſu, à mercenaria militia, à redemptis ære villis magnam ſibi nobilitatem vendicent. Putare ſe, non omnes ſanguine domoque nobiles habendos, qui nobilitatis inſignia in baltheis & clypeis circumferant. Cui *ego*, multos eſſe thyrſigeros, reſpõdebam; paucos Bacchos. Multos alta majorum nomina & demiſſum à priſcis Dynaſtis genus *Quæ generis ſit Nobilitas.*

gloriari, ſummumq; in Orcheſtra honoris locum tenere, à quatuordecim gradibus ad inſima plebis ſubſellia merito dejiciendos. Illum ſtirpe Nobilem cenſeri, qui ex illuſtri majorum ſanguine genus ducat, temporis vetuſtate, opum honorumque amplitudine, virtutis diſciplina commendatum. Falſo illos dignitatem ſui generis jactare qui non referre ejus authores poſſint, rebus præclare geſtis, & honoribus populi fortuniſque in civitatibus ſuis illuſtres.

Hebræorũ nobilitas. Sacerdotalis.

Hebræorum moribus genere nobiles cenſebantur, qui aut à Regum ſtirpe genus trahebant; aut ab *Aarone* oriundi ſacerdotii dignitate præfulgebant. Cum enim illi in Religionibus & Dei cultu ſummam bonorum omnium collocarent, nobiliſſimos omnium judicarunt, qui proxime ad immortalis Dei numen accederent. Itaque *Aſmonæa* Levitici generis familia, excuſſa *Epiphanis* ſervitute, Pōtificatum maximum unà cum regno, ad *Herodis* Idumæi uſque dominationem, cc. annos tenuit. Quo exemplo vetuſtiſſimi Reges, ut majorem populo ſuæ nobilitatis opinionem injicerent, pōtificiam cum imperio dignitatem exercuerunt. Quos imitati Græci & Romani principes *Pontifices ſeſe Maximos* appellarunt, eademque ſæpe manu, qua in acie gladium vibrabant, exta Diis immolarunt. Ex qua Anti-

chriſtia-

chriſtianæ radicis traduce *Mahomedicus Arabum*, & *Romanus Cleri Princeps* inſignem utraque dignitate verticem attollunt, Regum & ſacrificulorum functi ſimul munere. Vnde eſt, quod hodie ſacrorum moderatores, & Præſulum ille ſacer Ordo primum in conſeſſibus honoris locum teneat, civilium quoque onerum immunitate donatus. Ita muneribus, non perſonis, poſteritati commendatur nobilitas.

At Græci veteres nobilitatem non ex obitis publicorum munerum officiis; at Regum & Heroum ſtirpe æſtimabant: ſi quis aut Heraclidas, aut Æacidas, aut Cecropidas, aut alios alti nominis principes cognatione attingeret. Tum, ut ſua virtuti conſtaret dignitas, illis honoratæ originis gloriam tribuerunt, quorum majores, ob res præclare geſtas, publico decreto Coronam auream, immunitates, ſtatuas, primos conſeſſus, victum in publico fuerãt conſequuti. Ita [a] *Lycurgo*, Lycophronis filio, Athenienſes æneam in foro ſtatuam collocarunt, natuque poſterorum maximo victum in Prytaneo præbuerunt. Et [b] *Harmodii* tyrannicidæ poſteris victum publicum & immunitates conceſſerunt. Quod omnibus [c] Græcorum civitatibus commune fuit, ut liberis eorum, qui pro patria fortiter occubuiſſent, victum de publico darent. Romani ta-

Græca & Romana Nobilitas.

a *Plut. Lyc.*

b *Iſæus Orat.*

c *Ariſt. polit.*

men amplis adminiſtratæ Reip. muneribus nobilitatem metiebantur: ut illos honore generis aliis præferrent, quorum parentes *Curulem Magiſtratum* geſſiſſent, jus erigendæ ſtatuæ conſequuti. Itaque qui primus in gentem ſuam muneris iſtius dignitatem intuliſſet, *Novus* dicebatur, nullarum homo imaginum, non atria vetuſtis ornata ceris, non fumoſos Equitum magiſtros & Dictatores, non altis inclytum titulis genus oſtentans. A Novis nati *Nobiles* vulgo cenſebantur, generis ſplendore majorumque gloria principem in Civitate locum meriti. Hinc [d] *Cicero* primum ſe nobilitatis refregiſſe clauſtra prędicat. Et [e] *Marius* Novum ſe hominem, nullis illuſtrem majoribus, nullis inclytum imaginibus, ex virtute paraſſe ſibi nobilitatem, quam acceptam alii corrumpant, gloriatur. Hæc Nobilitas quo longiore cenſa ſtemmate vetuſtiores familiæ conditores referre poſſet, eo major erat & honoratior. Itaque *Patricii* generis præcipua erat Romæ dignitas: quod à *Scriptis*, ſub Romuli imperio, & à *Conſcriptis*, P. Valerio Cos., originem ducebat. Proximum ab illis Nobilitatis gradum *Equites* tenebant: qui publicum à cenſoribus equum habebant, mille aſſarium Equeſtri cenſu, Annuli, & Anguſti honore clavi inſignes.

d *Rull. Or. 1.*
e *Saluſt.*

Generis nobilitas quid.

Nobis hoc loco non alia *Generis eſt Nobilitas*, quàm

quàm ex majorum virtute, rebuſque præclare geſtis, commendatio poſteritatis. Quæ ad exiſtimationem hominum gloriæ hæreditas tam ad *Civitates univerſas*; quam ad homines ac *Familias ſingulas* dimanat. Quanta effertur nobilitatis laude [f] *Bethlehemũ* Judęæ, ob Meſſiæ natales non poſtremo inter Judæ principes poſitum loco! In quam illuſtri gloriâ verſantur *Athenæ*, tanto fortiſſimorum Civium, qui maximis patriam beneficiis obſtrinxerunt, proventu feraces? Quam eſt ad poſteritatis memoriam inclyta *Lacedæmon*, *Carthago*, atque illa Gentium nobiliſſima Imperatrix *Roma*: unde, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt: quorum virtute domi foriſque geſta Reſp. in celſiſſimam dignitatis & honoris ſedem adſcendit! In quanta eſt nobilitatis dignatione *Miletus*, *Anaximenis* Philoſophi, *Thaletis* Aſtrologi, *Timothei* Muſici, *Anaximandri* Phyſici, *Hecatei* Hiſtorici, *Aeſchinis* Oratoris inclyta natalibus! Qua honoris commendatione inclaruit *Cartheia*, *Simonidis*, *Eraſiſtrati*, *Ariſtonis*; *Bithynia*, *Xenocratis*, *Hipparchi*, *Theophanis*, *Aſclepiadis*; *Cyrenis*, *Callimachi*, *Ariſtippi*; *Germania*, *Caroli M.*, *Henricorum*, *Ottonum*; *Hiſpania*, *Nervæ*, *Trajani*, *Theodoſii*; *Pannonia*, *Decii*, *Aureliani*, *Probi*, *Diocletiani*, *Cari*, *Valentiniani* cunabulis nobilitata!

In Civitate univerſa.

[f] *Matth.* 2.

Quem ampliſſimi nominis ſplendorem Fami-

In Familiis ſingulis. Familiæ ſingulæ conſequutæ ſunt: ut ea egregiè Nobilis habeatur, quæ clariſſimorum hominum frequentia maximè illuſtratur. Quæ enim tam ſera erit poſteritas, quæ non *Ieſſæi* nominis decus atque amplitudinem honorabili ſemper memoria proſequatur, ſanctiſſimis DEI HOMINIS natalibus illuſtratum? Quæ tam ſurdæ literæ, quæ de *Maccabæorum* conticeſcant gente, tam amplo fortium virorum proventu glorioſâ? Quæ tanta vetuſtatis iniquitas, quæ Græcorum *Heraclidas*, *Aeacidas*, *Agidas*; Romanorum *Claudios*, *Cornelios*, *Fabios*; Gothorum *Balthos* & *Amalos*; Turcarum *Ebrenes* & *Malcoccos*; Gallorum *Valeſios* & *Borbonios*; Anglorum *Eboracenſes* & *Lancaſtrios*; Italorum *Vrſinos* & *Columnenſes* oblivionis obruat ſilentio? Quis Germanico *Saxonum*, *Bavarorum*, *Auſtriorum*, *Naſſoviorum* ſanguini ſummæ nobilitatis ſplendorem detrahat: unde, propagata in multam ætatem ſtirpe, innumeri principes prodierunt, qui ſuæ gentis nomen iiſdem, quibus ſolis curſus, ſpaciis ac regionibus terminarunt? Eadem à *Doctrinæ ſapientiæque ſtudiis* familiarum trahitur claritas: ne illam ad caſtra & Bellonæ tantum cruenta arbitria referamus. Illâ magnum ſibi ante alias nomen *Aeſchyli* paravit familia, quæ octo Tragicos Poëtas; *Curionum*, quæ tres ordine Oratores; *Annæorum*, quæ ſex illuſtri nomi-

nomine Philoſophos terris dedit.

Ex illo clari generis ſplendore majorumque gloria præcipua vulgo Nobilitatis eſt cōmendatio. Neque quiſquam pene noſtris moribus Nobilitatis meretur laudem, niſi qui ſummo natus loco illuſtres ſui generis authores referre poſſit. Qua quis ſit ad virtutem genitus indole, quibus artibus vitam inſtituat, quantum divini animi conſilio ſapientiaque præcellat, non attenditur. Vana verò eſt & futilis iſtius Nobilitatis gloriatio: quæ ſolis parentum innixa meritis in fortuna conſiſtit naſcendi, & ſtulta vulgi opinione inducta; neque dignitatem ullam habet, neque ad aliquod bonorum genus revocari poteſt. Audebit quiſquam de Patriæ civitatiſque ſuæ nobilitate gloriari? Audiat ille loquentem ſibi Ariſtotelem: [g] *Nihil, an celebri in patria natus, ſed an ea dignus ſis, refert.* Jactabit quiſquam clarum à ſtirpe genus, & inclyta majorum nomina? Accipiat ille hoc Theocriti: [h] *Nobiles arbitror non eos, qui ex illuſtri parentum ſanguine originem habent; ſed qui honeſtatem omnibus rebus præferunt.* Quis verò hanc laudis dignitatem à patria trahat: quam naſcendi ſors cum improbis, cum ſcortis, cum brutis beſtiis communem nobis fecit? An *Caium* & *Neronem* in mundi natos vertice propitia natalium fortuna nobilitavit? An Corinthi claritas *Laidi*, Athenarum *Thaidi* & Phryni,

Vana gloriatio nobilis patria.

g *Laert. l. 5. c. 5.*

h *Stobæus.*

Phryni, profligatiſſimæ verecundiæ proſtibulis, ullum veræ laudis ornamentum attribuit? Prodit turpium hominum fœditatem patriæ nobilitas, erutamque è latebris in apertum trahit, ut improbitatis infamia magis innoteſcat. Quæ inter tot oculos latebra nequitiam abſcondat? Neſcimus verò parvam contemptamque patriam magnis viris; magnam parvis abjectiſque natalem lucem ſæpe impertiviſſe? Fuit *Bias* Prienæus, *Pythagoras* Samius, *Anacharſis* Scytha, *Democritus* Abderites, *Ariſtoteles* Stagirita, *Theophraſtus* Leſbius, *Tullius* Arpinas. Nihil in iſtis viris ſoli natalis anguſtia ingeniorum obſtitit magnitudini. Curete *Numam Pompilium*, Veliterna *Auguſtum*, Tuſculum *Catonem*, Arpi *Marium*, Corduba *Senecam*, Reate *Veſpaſianum*, Chous *Hippocratem*, *Phidiam* & *Apellem*, & ſi fas eſt, tanti hoc loco nominis meminiſſe, *Chriſtum Servatorem* Bethlemum dedit. Non inhibuit tam magnam virtutem patriæ humilitas; quo minus ſuprà naſcendi provecti locum in altiſſimo honorum faſtigio eluceſcerent. Sæpe obſcura de casâ vir exiit magnus, & ruſticum tecti pendentis tuguriolum hominem emiſit in frequentiſſimâ celebritate, & clariſſima maximarum Civitatum luce verſantem. Neque enim magis ad veram Nobilitatem officit obſcura & ignobilis Patria; quàm matre deformi & puſilla natum eſſe.

Niſi

Niſi verò per te fulſeris, nihil tibi, præter tenebras, afferet patria: quam ſola Civium gloria illuſtrat. Stultus ſis, ſi à vetuſtate, ab opum magnitudine, à ſpectata fertilitate, ab incolarum numero, à natura ſitus, à munitionum firmitate, ab ędificiorum ſplendore, ab exundãte cibis foro, ab aëris ſalubritate, à portuum commoditate, à gregum & armentorum frequentia patriæ nobilitatem æſtimes. Sola civium virtus lucem illi affundit. In contemptu poſita fuiſſet *Lariſſa*; niſi famam illius *Achilles* vulgaſſet. Neſcirentur horrentes *Ithacæ* ſcopuli; niſi eos *Vlyßis* ſapiẽtia illuſtraſſet. Lateret *Pelleæ* nomen; niſi à *Philippo* & *Alexandro* nobilitatis gloriam accepiſſet. Humiles illæ Romuli caſæ, & ignobilia paſtorum & fugitivorum latibula non effulſerunt ante, quàm ab excellenti civium virtute rebuſque geſtis inclareſcerent. Scite *Themiſtocles* Seriphio cuidã, illum patriæ nobilitatis ſuæ ſplendorem debere dicenti, [i] *Non hercule*, reſp. *ſi ego Seriphius eſſem, ignobilis eſſem: neque tu, ſi Athenienſis, clarus umquam fuiſſes.* [k] *Anacharſis* verò Scythicam objicienti originem, *Mihi*, ait, *patria probro eſt; tu patriæ.*

i *Cic. in Caton.*

k *Laert. l. 1. c. 6.*

Generis gloriatio vana.

Neque meliore quiſquam jure *Aviti generis familiæque ſuæ ſplendorem* & nobilitatem auſit jactare. Quis enim de eo ſe merito prædicet, quod alienum eſt, quod mortuis debetur, in cujus paranda poſſeſſione nihil à nobis operæ, ni-

rę,nihil ſtudii temp[illegible]ve eſt impenſum? Quis oſtentet magnific[illegible]ea, quæ temporis fortunæque ſubjecta legibus facile in prima ſtirpe deficiunt, neque unquam ad degeneres tranſeunt poſteros; niſi cum majore corrupti generis opprobrio? Quis illa magnopere affectet ornamenta, quæ perditiſſimis ſępe hominibus fortunæ favor & naſcendi caſus attribuit? Quis eo inſoleſcat atque efferatur, cujus poſſeſſio nihil homini ad felicitatem præſidii affert?

Alienum bonum nobilitas.

Aliena eſt claræ ſtirpis nobilitas: quæ parta majorum induſtria naſcendi quadam ſorte ad poſteros tranſmittitur, ut dedita bonis maliſve ſtudiis vita magis in conſpicuo ſit. Quis cum Aſino Cumano leonis exuvias oſtentet? Quis alius partam virtute gloriam ſibi vendicet, & ſumptis mutuum ornamentis cum Æſopica cornicula ſuperbiat? Non ille in [1] *Alphonſo* Rege animus fuit: qui de ſtirpe Regii generis ab aulico paraſito laudatus, *Laus illa*, inquit, *non mea eſt; ſed majorum. Si quæ ſunt in me ipſo virtutis ornamenta, ea mihi laudi duco; non quæ ſtulta ambitio è parentum ſepulchris eruit.*

1 Panor. l. 2. Alph.

Nobilitas caduca.

Quàm verò fluxa ſunt, quam caduca & fragilia Imaginum illa ornamenta, quibus ſuperba Nepotum incumbit gloriatio! Vt aliarum rerum; ita Nobilitatis eſt quidam flos & juventa: quam maturatâ ætate ſenium excipit,

& in

& in primo ſæpe honoris limine ſubita mors occupat, ne veſtigio quidem priſcæ Nobilitatis relicto. Eximit ſe ſubito aliqua de vulgo Familia, & ſecundis gratiæ auris ad conſpicuam lucem ab ignotis tenebris emergit. Eadem ſtatim, obſoleſcente venuſtatis ſplendore, vix majorum gloriam tuetur. Tum magis magiſque extabeſcens concidit, & eruta hominum ſenſibus ſempiterna oblivione deletur. Hoc Glaucus ille Homericus Diomedi queritur.

Quid genus inquiris, Danaûm fortiſſime noſtrûm!
Nam genus humanum eſt foliis par: tempore verno
Evocat hæc nodis levis auræ ſibilus; illa
Sylva virens nutrit: quæ mox à frigore marcent.
Sic genus humanum viget hoc nunc; concidit illud.

Quæ nunc ex Judęis, ex Chaldæis, ex Græcis & Romanis illuſtrium familiarum reſtant propagines? Quæ Juliæ Gentis, Metellorum, Fabiorum, Scipionum poſteritas eſt incolumis? Omnis priſcorum Nobilitas cum fortuna populorum ita ſepulta eſt, ut ſi hodie ſe aliquis ad illorum ſanguinem & genus referat, Pythagoræ defendere ſomnia & migrationes diceretur.

Sed incolumi quoque ſtirpe deficit ſæpe ac emoritur paternæ nobilitatis gloria, in prima poſterorum gente, deficiente virtute, extincta. Neque enim, ut paterni oris ſpecies & vultus lineamenta; ita virtutum imago in filiis

ſemper relucet. Vt qui vino & luſtris obruunt corporis valetudinem, & immodicâ luxuriâ, quaſi exitiali veneno, mortem ſibi ante naturæ curſum conſciſcunt: ita multa nobilium imaginum poſteritas acceptam à majoribus lucem tetris ignaviæ nequitiæque ſuæ ſordibus offuſcant, & cum illa maximè ſplendere videtur, extinguunt. Qua nobilitatis ſimilitudine *Adamum Cainus*, *Noachum Chamus*, *Abrahamum Iſmael*, *Iſaacum Eſavus*, *Iacobum inceſti ac paricidæ*, *Heli ſacerdotem luxurioſi filii*, *Moſen Eliezer & Gerſam*, *Samuelem Ioël & Abias*, *Gideonem Abimelech*, *Davidem Abſolon*, *Salomonem Roboam*, *Ioſiam Ioachazus & Ioacimus*, *Ezechiam Manaſſes* retulit? Quam paternæ virtutis imaginem habuit *Telemachus Vlyſſis*, *Ninus Semiramidis*, *Cteſippus Chabriæ*, *Xantippus Periclis*, *Lyſimachus Ariſtidis*, *Meleſias Thucydidis*? Pudet me dicere magni *Themiſtoclis* ſobolem ad luxum proterviamque peſſumdatam, *Phocionis* vino corruptam, *Socratis* deliram, *Sophoclis* paricidam, *Ariſtarchi* inertem, *Ariſtippi* abjectam, *Catonis* laſcivam, *Ciceronis* bicongiam. Indignor *Fabii* filium, ob diſſolutæ vitæ licentiam exhæredatum, *Scipioni Africani* annulum cum paterna imagine detractum, *Caligulam Germanici* indignum ſepultura habitum, *Domitianum Veſpaſiani* in libidines & ſævitiam præcipitem, *Commodum Antonini*, *Carinum Cari*, *Conſtantini M.*, *Theodoſii M.*

libe-

liberos in omnem vitæ turpitudinem prolapſos. Quis hos nobiliſſimorum hominum filios nobiles dicat: qui in omne provoluti dedecus domeſticæ gloriæ lucem ſua turpitudine obtenebrarunt? Vt ſplendor in obſcura ſpeculi parte nuſquam apparet: ita degenerans à virtutis ſtirpe proles, obtritis majorum laudibus, nullam priſcę nobilitatis gloriæque reddit imaginem. Itaque [m] *Stilpo*, cum illum multi in ſiniſtræ famæ Filia dehoneſtari dicerent, *Nihilo magis*, inquit, *Filia me dedecorat; quam ego decoro illam. Ariſtippus* verò [n] Filios ſuos degeneres, *ut natam ex ſe pituitam & pediculos* procul abjiciendos judicavit; nullaq; ſibi ſanguinis nobilitate conjungi dixit, qui paternæ virtutis ſimilitudinem non haberent.

[m] *Laert. l.2.c.12.*

[n] *Ibid.*

Interpellabat medium ſermonem *Schvvartzenb.* Nobilitatem generis non digno ſatis verborum honore deſcribi ratus. Ego quidem, ait, *Neuhuſi*, magno merito in pretio habeo illam ſpectati generis claritatem, & illuſtris fortunæ Natalia, commendata divino judicio, honorata Gentium teſtimoniis, illuſtrata rebus in omnis ævi memoriam præclariſſimè geſtis. Quęris divini judicii authoritatem? Voluit DEVS Reges & Sacerdotes Hebrææ Gentis, facto generis diſcrimine, certis de familiis ad Remp. regendam admoveri. Voluit, ut Judæ progenies præcipuâ inter duodecim

Generis Nobilitas laudatur.

principes dignitate floreret, agmen prima duceret, vota prima faceret, prima immolaret: ejus imperium & authoritatem reliquæ tribus ſequerentur. Voluit ex illo ſanguine inſignes belli duces, fortes gerendarum rerum principes, maximos populi Reges, ipſum Mediatorem Chriſtum mundo naſci. Et tanta quidem in DEI populo ratio fuit habita Nobilitatis, ut [o] ſpurii ſanguinis homines à ſacrorum limine arcerentur, & [p] poſt reditum à Babylone loco moverentur quotquot ſuos referre majores non poſſent. Petis Gentium aliarum ſuffragationem? Ne referam ſingulas, magno ſemper apud omnes inclytæ ſtirpis proſapia in pretio fuit. Huic principem in congreſſibus honoris locum, primum in ſuffragiis dicendæ ſententiæ arbitrium permiſerunt. Huic onerum immunitates, plebeiorum munerum vacationes, venandi aucupandique jus conceſſerunt. Hinc flagrante bello militiæ duces, fluctuāte patria Reip. gubernatores ſumpſerunt. Ad hanc dubiis rebus, tanquam ad unicum ſalutis palladium, confugerunt.

o *Deut.* 23.2.
p 2. *Eſdra* c.13.

Nobilium geſta.

Et merito quidem illud. Quid enim unquā magna dignum laude geſtum eſt, quod non huic ordini debeatur? Quando hoſtium acies felicius profligata, civium ſalus fortius propugnata, Reſp. domi foriſque rectius adminiſtrata;

ſtrata;ac cum aliquis illuſtri parentum de ſanguine rerum potiebatur? Qua celebrarentur laude *Athenæ*; niſi eas *Miltiades*, *Cimon*, *Ariſtides*, *Pericles*, aliique ſummo nati genere homines æternis virtutum ſuarum monumentis condecoraſſent? Qua ingloria verſarentur *Spartiatæ*, qua *Thebani*; niſi ſub nobiliſſimis *Agidis*, *Cleomenis*, *Leonidæ*, *Ageſilai*, *Epaminondæ* nominibus ad poſteritatis memoriam inclaruiſſent? Quos *Roma* ſine *Camillis*, *Fabiis*, *Papyriis*, *Scipionibus*, *Catonibus*, *Manliis*, *Aemyliis*, *Pompeiis*, *Cæſaribus*, triumphos duxit? Quid Germani, Galli, Britanni, cæteræque nationes magna dignum laude fecerunt; niſi per viros ampliſſimis familiis oriundos? Illi parva ſæpe manu magnas hoſtium copias fregerunt. Illi patriæ in ultimum adductæ diſcrimen lucem attulerunt. Illi ſuos cives ab exitio ad ſalutem, à deſperatione ad ſpem, à morte ad vitam revocarunt. Tantumque ſemper opinio valuit Nobilitatis, ut qui ſe viderent ab illa adjutos, non humanis opibus; ſed Deorum numine ſe conſervatos crederent. Res geſſere maximas Athenienſes, fudere Perſarum exercitus, tenuere magnam Græciæ atque Aſiæ partem ſub imperio; donec illuſtri nobilitate principes ad regendæ Reip. clavum ſederent. Quibus dejectis cùm plebeia obſcuritas dominatum arriperet, multis domi foriſque vexati cladi-

bus cum imperio fortunarum jacturam fecerunt. Heraclidæ Laconum Reges magna diu virtute libertatem defenderunt, hoſtium vires fregerunt, invictæ fortitudinis gloriam ſibi pararunt. Extincta eſt Spartanæ virtutis indoles, jugulataque Rep. concidit civitatis ſalus, cum plebeius Ephororum magiſtratus, coactis in ordinem Regibus, ſummam poteſtatem uſurparet. Rem Romanam initio Reges conſtituerunt, conſtitutam principes atque optimates, prolato feliciter imperio, amplificarunt. Illam popularis dementia Tribunitiis fractam contuſamque tempeſtatibus impotenti Triumvirorum & Cæſarum libidini ſubjecit. Ita clariſſimas terrarum orbis Reſp. Nobilitas condidit, conſervavit, auxit; plebs vexavit, diripuit, evertit. Nullam unquam civitatem humilis plebs conſtituit. Nullam cum collapſa eſſet, in priſtinam dignitatem reſtituit. Quid enim ab illa præſtetur; quæ neque ad providendum conſilio providentiaque valet; neque ad res gerendas animi altitudine impellitur.

Virtus propagatur in ſobolem.

Excipiebat ea verba *Kamminga*, certamque eſſe dicebat dignitatis & virtutis ab ortu Generis æſtimationem: inſita ſemel omnibus rebus ab opifice DEO indole, ut aliis alia naturæ viriumque ſuarum precio antecellerent. Si in cœlum referantur vultus, ſidera impare radiorum

rum vibratu ſplendeſcere. Si in terram deflectantur oculi, plantas atque animantes in diverſam virtutis indolem naſci: ſive forma naturaque differrent; ſive eadem ſpecie continerentur. Non parem ſolo generandis frugibus fœcunditatem datam. Non eandem ſtirpibus atque arboribus vim proferendis fructibus adgeneratam. In curſum equos, in ſagacitatem canes, in mulctra vaccas diverſo naturæ impetu ferri.

Eſſe in juvencis, eſſe in equis patrum
Virtutem: & imbellem feroces
Non generare Aquilas Columbam.

Tum verò maximè in Homine

Fortes creari fortibus,

parentumque virtutem per genitale ſemen in ſobolem tranſire. Vt in ſerendis arboribus cõſpicuæ nobilitatis ſumitur ſurculus: propagãdis domeſticarum animantium familiis generoſa parentum ſpectatur indoles: ita mores & virtutem hominibus à ſtirpe generis infundi. Raro ex inclyto ſemine naſci filios, in quibus non emineat imago paternæ nobilitatis. Ita Græcorum *Heraclidas*, *Aeacidas*, *Perſeidas*; Romanorum *Brutos*, *Fabios*, *Scipiones*; Germanorum *Saxonas*, *Bavaros*, *Naſſovios*, ex ipſa natos virtutis ſtirpe, excellentem animorum vim avitoſque mores longa ſanguinis propagine ad ſeram Nepotum poſteritatem traduxiſſe. At-

que hoc non in ſingulis tantum familiis; ſed Gentibus etiam univerſis eluxiſſe, in certam morum indolem ab opifice Natura efformatis. Hiſpanos ad induſtriam rebus gerendis dignam; Italos ad ingenium percipiendis doctrinis aptum; Gallos ad alacritatem tranſigendis negotiis verſatilem; Germanos ad audaciam ſubeundis periculis interritam; Boreales ad efferatam inhumanitatem; Auſtrales ad ſolutam mollitiem factos. Sequi quemque naturæ ſuæ ſemina, quæ & imitatione paternorum ſtudiorum, & vitæ familiaris conſuetudine, & diſciplinæ cultu adoleſcant & confirmentur.

Nobilitas virtutis in pretio.

Hîc tum ego: Neque diffitear quidem, magnum eſſe ad felicitatem momentum, bene naſci, honeſto loco oriundum, magnæ virtutis ſtirpe generatũ. Adeoq; cum *Platone* vobis aſſentior, *pretioſum liberorum theſaurũ, in parentum virtute ac gloriâ poſitum eſſe.* Pulchrum eſt nulla pudendæ originis verecundia erubeſcere, nullo paterni dedecoris opprobrio cõfundi. Magnum eſt virtuti à generoſi ſanguinis indole, à domeſtico honeſtatis contubernio, à parentum ſtudiis vitæque æmulatione præſidium. Itaque inclyti generis nobilitas divinæ authoritatis commendatione ornatur, omniũ Gentium ſuffragiis primum honoris locum tenet, rerum geſtarum gloria ſupra humilem plebem

bem effertur. Vnde verò tantum Nobilitati precium accedit? Quid eſt, quod tàm in illuſtri gloria illi clariſſimarum imaginum fœtus verſentur? An ſolis parentum meritis avitæque dignitatis ſplendori tantæ laudis præconium debetur? An vos principatum honoris, commendationem poſteritatis, gloriam veræ nobilitatis ad pauculas urinæ genitalis guttulas confertis? An byſſo & purpuræ, in qua aliquis naſcitur, tantum decus adſcribitis? Virtus vero fuit, quæ cum illuſtri conjuncta genere tantorum nominum memoriam præſtantium facinorum monumentis conſecravit. Virtus fuit, quæ majorum ingreſſos veſtigia ſupra plebeiam ſortem ad illuſtre honoris faſtigium extulit. At vana eſt & futilis Nobilitas, quę majorũ magis ſanguine, quàm virtute nititur ſua. Quę cum à propriâ nihil habet induſtriâ, de alieno ſuperbè gloriatur.

Nuda Nobilitatis mores.

Quid in vobis potius culpem, delira nobilium portentorum capita? An arrogantiam, fœdæ ignaviæ majorum ornamenta prætendentem? An vero turpitudinem veſtram, avitæ Nobilitatis florem iniquiſſime depopulantem? Latere putatis veſtram infamiam ſub glorioſi generis velamine? Eam verò majorum magna nobilitas in omnium ingerit oculos, ne ignoretur: ut in facie deformitas magis eſt dedecori; quàm nævi ſub veſte latentes.

 Quan-

Digitized by Google

Quanto majorum veſtrorum vita eſt præclarior: tanto ſocordia veſtra eſt flagitioſior. In parentum moribus & ſplendore familiæ ſummam laudem ponitis? Nemo facile aliena jactat decora; niſi qui caret ſuis. Vt obſoniorum fumus non nutricat; tantum nares proritat: Ita Majorum claritas generoſis pectoribus ſtimulos ſubjicit ad virtutem; non confert veram dignitatem. Parentes veſtri egregiis facinoribus ſtructo in cœlum itinere magnam ſibi gloriam pararunt. Vos ignaviæ impediti vinculis partum virtute decus diſſipatis. Illi præclaris intenti ſtudiis ad illuſtrem honoris verticem emerſerunt. Vos in fœdum prolapſi dedecus, extincto tanti nominis ſplendore, tenebras vobis poſteriſque offunditis. Illi viam vobis ſignarunt, quàm ingreſſi feliciter ad gloriam graſſaremini. Vos, deſerto virtutis curriculo, in turpiſſimis voluptatum luſtris, acceptam à majoribus gloriæ hæreditatem decoquitis. Quàm enim pudendis eſtis moribus! quàm flagitioſa vita! quæ non turpitudinis labes nomini veſtro inhæret! Quid, præter libatam ex majorum induſtria laudem, gloriari poteſtis? Si tamen ex illuſtri comitatu, ex ſplendida veſte, ex glorioſa fictæ Nobilitatis oſtentatione, & verborum geſtuumque magnificentia pretium ſtatui homini oportet; næ vos magni merito omnes pendimus.

Vide-

Digitized by Google

Videte mihi illam veteris proſapiæ multarum imaginum Sobolem, præter inane Nobilitatis nomen, nulla ingenii laude florentem, nullo virtutis ornamento conſpicuam. Truci ſuperbus majeſtate certis ingreſſu numeris utitur. Iactat pedes, arrigit cervicem, circumfert vagos in omnem partem oculos, ſi quis ſit, qui honorem illi ex merito impertiat. Cupiat in genua omnes decidere, ambulantiſque veſtigia aut vultu, aut pallio verrere. Si pronis in terram vultibus adoretur, ſi forenſi civium conſalutatione honoretur; tum demum ſe felicem, ſupra quàm dici poteſt, arbitratur, lætus gaudenſque de tanta nobilitatis ſuæ exiſtimatione. Sin languidiora videat populi in cultum tantæ dignitatis ſtudia, ruſticos hominum mores, rudem, barbaram, neſciam bonarum artium plebem accuſat. Nullum eſſe eximiæ nobilitatis precium, ſublatam de mundo virtutis exiſtimationem, nullum debiti honoris relictum magnis viris fructum queritur. Plebem nullis illuſtrem imaginibus ad ſtivam, ad remos, ad ſordidi quęſtus tabernas damnat: Sibi Reip. imperium, ſibi ampliſſimorum ordinum dignitates, ſibi, ut prædiorum & villarum, ita omnem gloriæ honoriſque hæreditatem deberi. In hominibus illuſtri natis loco magnas plerumque virtutes eniteſcere, beneficio ſanguinis poſteritati adgeneratas.

Omni-

Omnibus perſuaſum Gentibus paternæ præſtantiæ indolem in liberos infundi, morumque excellentiam clari generis eſſe indicem. Ita manu promptos, conſilio ſapientes, pugnis inſignibus claros, omnium rerum ſcientia illuſtres naſci. Ab his Remp. dubiis fortunæ jactatam caſibus conſervatam, hoſtium vires fractas, res ſépiterna dignas memoria patratas. Plebem ſordidis ortam natalibus ſuæ originis indolem referre, abjectam, demiſſam, nulla ad gerendas res animi elatione concitatam. Nullo conſilio & ratione; ſed impetu & dementiſſima temeritate duci. Cui imperium dare, nihil pene ſit aliud; quam effrænatæ cupiditati ad perniciem civitatis arma largiri. Scilicet *contemptor animus & ſuperbia commune Nobilitatis malũ eſt.* Itaq; fugit plebeia conſortia, ſuamq; violari dignitatem putat, ſi aliqua cum illa familiaritate conjungatur. Quæ tantæ dignitatis perſuaſio ita Patritiæ Romanorum inſederat genti, ut pollui religiones crederet, ſi cum plebeio genere nuptiarum coiret ſocietatem.

Atque ut majore ſe apud multitudinem in pretio ponat, eximiæ amplitudinis objecta hominibus ſpecie, magno cum ſervulorum comitatu ingreditur: qui oculis habituque inſolenti domini ingenium circumferunt. Illi nati factique ad omnes aſſentandi palpandi-

que

que artes, nullàm in colendo hero devotiſſimę reverentiæ partem prætermittunt, oculos ejus vultumque ſtudioſè obſervant, nutus omnes ſolicitè circumſpiciunt, verba ſuſpenſa aure hauriunt, veſtigia ſupplices adorant, hominem quaſi Deum cœlò miſſum auguſte ſanctèque venerantur. In eo ille ſibi ſupra modum placere, gradum grandius grandire, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus, jactatis inſolenter alis inferre, omnes deſpicere, hominem præ ſe neminem putare, ſe ſolum beatum, ſapientem, divitem arbitrari. Quem ita in oculis hominum triumphantem aliquis intuitus, cum *Ariſtotele* merito compellet: [q] *Vtinam talis eſſem, qualis ipſe tibi videris: qualis autem revera es, tales fiant hoſtes mei.*

[q] *Anton. Mel. parte 2. ſer. 74.*

Non minorem in Cultu veſtium cum oſtẽtatione ac magnificentia mireris apparatum: ita ornato pexoque corpore, ut mimum perſonatum, aut in purpura ſimiam videre te putes. Neque majus aliud vulgo Nobilitatis videtur argumentum; quàm aut fœmineam in mollitiem, aut monſtrificum Barbarorum habitum, veſtem componere. Laſcivientium ex more puellarum capillus comitur, cincinnorum fimbriis per frontem humeroſque ludentibus. A Scythis, à Croatis & Coſacis immanium cultuum ſumuntur ludibria, moribus in ſimilem barbariem efferatis. Si pendeat phrygio de

gio de baltheo ſica, ſi ocreatis cruribus aurea ad inceſſum tinniant calcaria, ſi ſaturatum cocco ſuperbiat ſericum, omnes impleri nobilitatis numeri putantur. Stulte, neſcis munditiem mulieribus, laborem viris convenire? Non pudet te exterioris cultus, quando quod eo tegis, cogitas: fimum purpurâ, buſtum auro, cadaveroſam ſorditiem ſerico? Quid comis ad fœminei cultus mollitiem capillos; moribus ad aprinam duritiem horridis atque incultis? Quid incedis ſumptuoſo magnificus ornatu, animo à cultu virtutis vaſto? An exquiſiti colores aut odores meretriciam corrigunt fœditatem, eo magis aut conſpectam, aut ſuſpectam? Neque tibi operoſus ille prodiguſque veſtium apparatus ullam confert dignitatem.

Si propius hominem accedas, loquentiſque ſermonem percipias, jactatorem ex fabulis militem, & glorioſum Thraſonem audire te dicas. Effert magnifice genus alto ductum ſanguine. Jactat relictas à parentibus divitias, Attali patrimonio pares. Extollit oratione præſtantia majorum facta: demens, qui neſciat, illorum gloriam ſibi lumen eſſe, quod turpitudinem ſuam eſſe in occulto non patiatur. Tum de ſuis quoque laudibus inſolenter prædicat: directos in hoſtium ora gladios, dejectos ſingulari congreſſu adverſarios, junctas cum

cum ſummis viris familiaritates , collectas principum puellarum gratias, extractas in clarum diem potationes, peragratas terras atque maria, ſuperatos magna virtute dubiæ fortunæ caſus, omnia præclara & magnifica tumidis buccis commemorat. Si verba ad rem cõferas, cupreſſo ſimilem dixeris: quæ cum proceritatis ſit eximiæ; fructum tamen nullum producit. Si ſolicitis rebus operam illius Reſp. poſtulet; ut ignarus omnium rerum, ita ignavus ad ſubeundum laborem nullum ſui uſum præbet, nullum laboranti patriæ auxilium præſtat. Omnis penè in deſidia Nobilitas ponitur: quaſi ideò quiſquam claris oriatur natalibus, ut in turpi otio corporiſque voluptatibus ætatem degeret. Amat, potat: ubi laſcivam adoleſcentiam habuit, ibi ſenctutem agit. In conviviis & luſtris majorem, quàm in virtutis palæſtrâ libidinem habet. Et cum aliis ſudorem pulveremque relinquit, ipſe omnibus infamis flagitiis bonorum præmia it ereptum. Quę cum tenet, omnia ſibi licere putat; adverſus bonorum criminationes in majorum gloria, in cognatorum & affinium opibus, in multis clientelis paratum habens præſidium. Igitur, ut cum Poëta concludamus,

----[r] *Nobilitas ſola eſt atque unica virtus,* r *Iuv.*
----*Quis enim generoſum dixerit hunc, qui* *Sat.8.*

Indi-

Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis?

Capvt XIII.

De Nobilitate Virtutis.

Homines à Natura æque nobiles.

EAdem omnibus eſt naſcendi conditio, eadem vivendi moriendique cuncti tenemur lege. Ex ſatu conceptuque facti parentum in maternæ latebris alvi ad tempeſtivam gignendi maturitatem claudimur. In natalem fuſi lucem ab ejulatu & lacrymis vitam ordimur. Non deliteſcunt maternis in anguſtiis mollius meliuſve Regum magnorum fœtus. Non levant pariendi difficultatem faſciæ auro fimbri[illegible]æ. Non excludit vitæ prodeuntis acerbitatem in purpura naſcendi fortuna. Atque ut inchoandæ; ita exigendæ vitæ conditionem æqua omnibus lance Natura parens admetitur. Omnes infinitis miſeriis & anxietatibus implemur. In metu & dolore verſamur. Per multos fortunæ caſus, per varia rerum diſcrimina ad mortem imus. Pariter incerta fragiliſque omnium eſt vita: illis etiam, quibus ea largiſſimè contingit, exigui temporis curriculo definita. Pariter omnes acerbiſſimis in vita curis torquemur, non minus in futurum anxii, quàm ſoliciti in præſens, etiam præteritorum recordatione obſtupefacti. Ingreſſum

Ex pari vita conditione.

greſſum primæ lucis infantilis ignorantia, progreſſum labor, egreſſium dolor, curſum omnem error, ſolititudo, anxietas obſidet. Quotuſquiſque mortalium unam diem tranquilli ductu ſpiritus exigit? Quæ tam læta nobis illuceſcit aurora, ut non cum tenebris aliqua facilè ſurrepat moleſtia? Quæ tam jucunda hilariſque cum amicis convivatio, quam nulla turbet doloris incurſio? Quam verò grave, quam internecinum eſt bellum, quod perpetuo cum fortunâ gerimus? Quam iniquo Marte cum immaniſſimo hoſte congredimur, trepidi, imbecilles, exarmati? Vt nos ille pilæ in modum huc illuc jactat; attollit, iterumque dejicit; in gyrum rotat, miris ludibriis exponit: Ita per omnem vitam verſati vexatique ad miſerrimæ ſenectutis anguſtias deducimur. Hebeſcunt ſenſus, torquentur membra, emoritur viſio, elangueſcit auditio, pedes eundi, dentes molendi facultatem amittunt. Extremum denique malorum Mors obluctantem fatis animam hoſpitio ſui corporis avellit. Quis hominum omnium ab his mortalis vitæ peſtibus eſt immunis? Quâ melioris fortunæ conditione Nobilitas vivit, ac aliquis infra omnes infimos homo ſemiſſis? An diuturniore lucis uſurâ fruitur? An curis moleſtiiſque minus urgetur? An felicius aut accipit vitam, aut deponit? Sed neque viribus eſt valentior, neq; pe-

Digitized by Google

dum celeritate velocior, neque valetudinis firmitate robuſtior, neque ſenſuum facilitate acrior, neque imperii dotibus præſtantior. Imò verò ut in altum ſemper fumus enititur: ita novercantis fortunæ malignitas eos potiſſimum infeſtare ſolet, qui in altiore dignitatis gradu collocantur.

Ex generis primâ origine. Quod ſi nec in corporis ſenſuumque præſtantiâ, nec in meliore mortalis vitæ conditiore ullum eſt hominum inter homines diſcrimen, quid illuſtris à ſtirpe nobilitas jactatur? Quid paterni ſanguinis generiſque prædicatur dignitas: cujus, ſi primordia noſtra ſpectamus, eadem cunctis à primo mortalitatis ſatu eſt origo? Eadem eſt omnibus ut vivendi; ita naſcendi denaſcendique conditio. Eadem quoque ab ortu generis omnium eſt nobilitas. Vnus humanæ gentis author conditorque Deus eſt. Vnus omnium ſator Adamus: ſive per ſplendidos; ſive per ſordidos gradus ad illam metam origo cujuſque revocetur. Si periodos ævi rerumque intueamur, eunt hæc in orbem, ut alternatis vicibus obſcura illuſtriſque naſcendi homines excipiat fortuna. Si obſoleta Majorum circa nos videamus nomina, & parum propitio fato mercenarius in propinquo ſtet pater; tranſiliamus quicquid in medio ſordidi jacet. In ſummo ſplendidam cognoſcemus generis noſtri nobilitatem. Quamcunq;

enim

enim revolverimus ſtirpem , alibi illuſtrem claritatem , alibi deſpectam obſcuritatem inveniemus. Nulla eſt tam inveterata multoſq; ducta per gradus nobilitas, cui non vili conditione ſervulus illigetur. Nulla tam plebeia infimi gradus obſcuritas, in quâ non aliquis illuſtri vir dignitate refulgeat. A plebe Reges; à Regum ſanguine plebeii deſcendunt. Quis credat? Inter fulgentes purpuras & ſceptra rutilantia *Davidis* pedum, *Agathoclis* olla, *Abdolomini* ligo, *Diocletiani* ſcriptorius calamus, *Bonoſi* ferula, *Primiſlai* aratrum, *Sforciæ* ſtiva, *Picinii* macellarius culter, *Sixti Pontificis* remi conſpiciuntur. Inter coronatos apices *Iephta* ſpurius, *Viriatus* paſtor, *Tamirlanes* prædo, *Pertinax* libertinus, *Aurelianus* alienigena, *Papienus* faber, *Licinius* agricola, *Mahometes* mango, *Ioannes* II cerdo locum habet. Ita alta ſummi generis nobilitas humili quandoque nata eſt loco.

Obſcuri initii nobiles.

Et quid referam ſingulos; cum Regna Genteſque poſſem oſtendere, quæ contemptiſſimum ſummæ magnitudinis initium habuerunt. Erat nobile Iſraëlitarum in Palæſtinâ regnum, copiis firmum, opibus locuples, gloriâ geſtarum rerum tantâ, quantam vix capere cœlum poſſet. Si originem Gentis repetas, inopum exilia, ſervulorum ergaſtula, ſpes libertatis & imperii Nili fluctibus credita. Erat longè maxima Perſarum potentia, omnem

Digitized by Google

penè Aſiam, partemque Europæ atque Africæ magnam armis obſidens. Si principium tantæ
a Dan. 7. 5. dominationis inquiras, ille [a] *tenebroſo prorepens latibulo Vrſus*, Cyrique abjecta cunabula, & agreſte tugurium venient in conſpectum. Erat inclytum Macedonum nomen, opes everſo Perſarum regno ſupra omnium Regum fortunas provectæ, imperium in centum quinquaginta populos prolatum. At illi principio Emathiæ clauſi anguſtiis, deſpecti, ignobiles, ægrè quondam à vicinis libertatem pretio tributiſque redimebant. Roma maximi domicilium imperii ac gloriæ, lux terrarum orbis, arx & curia omnium Gentium, à contemptâ fugitivorum manu & Romuli caſâ initium ſumpſit. Gothi, Vandali, Longobardi, Franci, univerſam armis gloriaq; Europam pervagati ab extremo Barbariæ receſſu in lucem terrarum orbis penetrarunt. Turcæ Caſpiis egreſſi portis à mercenario rudimento militiæ maximam in terris dominationem condiderunt. Ipſe ſub utraque Imperialis Statuæ Tibiâ Antichriſtus, divinæ humanæque poteſtatis ferox amplitudine, ab humili ſacrificulorum ordine ad tantę Majeſtatis faſtigium conſurrexit: ille Orienti; iſte Occidenti manu injectâ. Vt extollat Gallos ſummæ nobilitatis fama; *Pharamundus* tamen patriâ profugus, *Pipinus* Regis fratriſq; ſui ſector & paricida, *Capetus*
in

in macellariâ natus tabernâ conditores tanti imperii fuerunt. Vt jactent ſuam nobilitatem Hiſpani & Britanni; illi tamen *Ramirum* & *Alphonſum* nothos; iſti Saxonas & Pictos advenas Regum ſuorum ſtemmati innectunt. Belgas in hac geſtarum rerum gloriâ, & utriuſque ſolis divitiis, non pudet *Geuſiarum Ampullarum*, & nauticæ deſpectiſſimorum hominum turbæ: quæ terræ mariſque ſuperbum imperio Regem, & *ſperare* docuit aliquid, & *timere*. Hominem videmus, ut conceptus in utero quotidiano auctu ſenſim grandeſcat, egreſſuſque in lucem inops, tener, exilis, ſumpto feliciter incremento, in juſtam exurgat ſtaturam: donec, vergentibus in ſenium annis, decreſcat, exhauſtiſque corporis atque animi viribus deficiat atq; emoriatur. Ea prorſus humanæ Nobilitatis Regnorumque illuſtrium eſt conditio. A tenui obſcuroque initio, quaſi per gradus, ad ſummum dignitatis faſtigium enituntur: quò cum pervenere, eodem calle, quo ad magnitudinem conſcenderant, ad ruinam digrediuntur. Editæ altitudinis arbores à parvo ſtipite ſuccreſcunt. Vaſtæ magnitudinis flumina ab exili fonte promanant. Magnæ nobilitatis deſpecta plerumq; ſunt initia, ad temporum rerumque vices mortalium fortunâ commutatâ.

Ita fatalis rerum in ſe remeantium orbis

 vol-

volvitur, ut ſurgat hominum regnorumque nobilitas, cadat; occultetur, emergat; alternatis vicibus in imperium & ſervitutem homines naſcantur.

b Hor. od. 34. l. 1.

b —— *ſolet ima ſummis*
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens; hinc apicem rapax
Fortuna, cum ſtridore acuto,
Suſtulit: hinc poſuiſſe gaudet.

Qui nunc præcipuâ illuſtres nobilitate, altoque poſiti loco rerum potiuntur, veniet ſua illis dies, & ſeneſcente gloriâ tracti in labem, ad infima, unde pedem primò promoverunt, ſubſellia prolabentur. Et jam, niſi me fallit injecta jam pridem animo præſagitio, Auſtriacus ille Bavaricuſque fulgentiſſimæ in Germaniâ nobilitatis ſol interceptâ luce paulatim emoritur: novumque clariſſimi imperii ſidus inde uſque à deſpectâ Gothiâ illuceſcit. Perge, Maxime Regum, GVSTAVE, eo, quo cœpiſti, gradu, ad victoriam & gloriam graſſari. Perge, macte armis animiſque princeps, & disjectis vulturiorum Ducum copiis, ſæculo pacem tuo, Eccleſiæ quietem, Antichriſto exitium, Tibi opes, imperia; triumphos para. Conſurge tandem ad coercendam Giganteæ Nobilitatis ferociam, ter maxime Ieſu; protritoque Babyloniorum Equitum faſtu atque inſolentia,

tia, miſerrimis vexatam modis Eccleſiam à terrore mortis, & dominatu Reginæ Meretricis in libertatem vindica.

Magne Deus, triſti mœrens Eccleſia vultu
Attollat rutilum celſa ſub aſtra caput.
Diruta convulſæ reparentur tecta Sionis:
Relligio patrios tuta reviſat agros.
Corruat infami Meretrix Babylonia caſu,
Et ſubeat propero Tartara nigra gradu.
Et Scorto devota manus, Gens fœda Procorum
Romulidum, dignâ peſte citâque ruat.
Sive illi calamo ſpargunt & voce venenum;
Seu Chriſti vexant enſe rogoque gregem:
Exul, inops, regnis DAVID dejectus avitis
Victrici repetat Regia ſceptra manu.
Et qui nunc volucri tenet & ferit aëra pennâ,
Raptor in exitium flebile MILVVS eat.

Nulla igitur meritò ſplendidi generis eſt gloriatio, nulla ſanguinis Nobilitas; niſi quæ ſtulta multitudinis opinione ficta poſterorum ſuperbiæ atque ignaviæ prætenditur. Si primum vitæ aditum, ſi abitum curſumque expendamus, nullum eſt humanæ conditionis diſcrimen. Si primordia noſtra ad priſcos humani generis parentes, ad ævi fortunæque periodos revocemus, non quiſque altero eſt nobilior. Nemo reſpectu generis ſanguiniſque paterni jactare poteſt *Ex Virtute Nobilitas.*

Naturæ indulgentiam; aut conqueri injuriam. Itaque, *Civilem Nobilitatem nullâ aliâ in re, quam in ipſâ virtute poſitam cenſemus.* [b] Optimus quiſque eſt nobiliſſimus. [c] In cujuſcunque animo virtus ineſt, illi plurimum tribuendum. Si quis divinâ mentis acie ſit inſtructus, ſi conſilio induſtriaque cæteris præcellat, ſi omni genere virtutis floreat, ille ampliſſimum dignitatis ordinem eſt conſequutus. Militem ſcripturus fidem æſtimamus & manum; non generis ſtirpem. Frumentum empturi nutriendi probamus aptitudinem; non agrum natalem. Cur in hominum æſtimandâ nobilitate non morum magis probitas quam majorum claritas pretium haberet? Vidit hoc Democritus: qui rogatus, in quibus conſiſteret vera nobilitas, [d] *Pecudũ*, inquit, *in bono validoque corporis habitu, hominum autem in morum rectitudine.* Quæ *Diogeni* quoque mens fuit, quando [e] *voluptatum, honorum, opum, vitæ ipſius contemptores verè nobiles eſſe diceret.* Quem ſequutus *Antiſthenes, eoſdem ſibi videri nobiles, & virtutis ſtudioſos*, ſcripſit. Neque ſenſit aliter Euripides:

a Dion. Halic. l. 3.
b Vell. pater. l. 2.
c Ibid.
d Stob. ſer. 84.
e Ibid.
Eurip. Dyct.

Ο μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἐμοίγ' ἀνήρ.

Injuſtus, Iovem ſi patrem habeat, ignobilis cenſetur.

Virtus caduca ſortis, & invidi
Expers ſepulchri, nominis inclyti
Famam perennem, gloriæque
Perpetuum decus una donat.

Regum

Regum vetuſtas alta palatia,
Formamque ſeri depopulant dies.
Deflagrat auri lux, & auræ.
Incolumi ſtat honore virtus.
Virtus potenti ſceptra tenet manu,
Rerumque caſus temperat arbitra.
Illam patentis orbis omnes
Indigenæ dominam verentur.
Virtus amico fœdere cœlico
Humana jungit pectora Numini,
Monſtratque callem, ter beatas
Quo ſuper ætheris itur arces.
Non ſtemma multis nobile flexibus,
Et picta ſignis atria; non domi
Res ampla; non faſces ſuperbi,
Nobilitat generoſa virtus.

Non curat illa generis ſplendorem, non ſpectat dignitatis amplitudinem. Nudo contenta homine ſuique dives precio nullis eget fortunæ ornamentis. Neque minuitur, ſi ex altiore faſtigio in humilem caſam, à regio ſceptro ad ruſticum ligonem deſcendat. Omnes ſine delectu recipit, omnes in complexum admittit, nulli aditum præcludit. Non ſtirpem generis, non formę decentiam, non equeſtrem cenſum reſpicit. Hanc ſufficere ſibi ad felicitatem [g] *Antiſthenes* prædicavit. Hac deſtitutum Perſarum Regem; etſi magnitudinis ſuperbiat titulo; nihilo ſe majorem [h] *Ageſilaus* putavit.

g *Laert. l.6.*
h *Plut. Lac.*

i *Laërt. l. 5.* Hac contentus i *Demetrius Phalerœus*; cum ſuas Athenis dejectas ſtatuas cognoviſſet, optimum ſibi ſupereſſe theſaurum dixit: in quem nulla hominum fortunæque injuria poteſtatem habeat. Tua, ô Di[illegible]tus, plurima & maxima ſunt ornamenta, non furunculorum inſidiis, non tyrannorum minis, non fatorum arbitriis ſubjecta! Tu probas hominum mores atque ingenia immortali gloriæ commendas. Tu viros ſummâ ſapientiâ doctrinâque illuſtres propinquâ cum Deo cognatione conjungis. Tibi beatitatis, tibi nobilitatis meritò palmam boni omnes tribuimus.

Exempla nobilitata virtutis. An verò præter Virtutem alia honoratæ Nobilitatis eſſe putatis incunabula & rudimenta? An præſtantes viros diverſa ad tantæ dignitatis faſtigium graſſatos eſſe viâ creditis? Quid itaque k *Ioſephum* à carcere & ergaſtulo ad Ægypti principatum ſuſtulit? Quid l *Ioſuam*, præterito herili filio, ab humili famulatu ad ſuæ Gentis imperium provexit? Quid ab eodem gradu m *Calebum* ad principem inter populares dignitatem promovit? Quid n *Iephtam* natalibus infamem; o *Saulem* patris aſinas quærentem; p *Davidem* ad cuſtodiam gregis rus relegatum; q *Eſtheram* exilio, orbitate, ſecta deſpectam, ad coronam & ſceptrum vocavit? Divina erat virtus, animiq; altitu-

k *Gen. 41. 41.*
l *Num. 27. 18.*
m *Deut. 1. 35.*
n *Iud. 11. 5.*
o *1. Sam. 10.*
p *1 Sam. 10.*
q *Eſth. 2.*

Digitized by Google

altitudo, quæ ampliſſimos merita honores clariſſimum gloriæ lumen & honeſtamentum poſteris reliquit. Vnde eſt, quod Regiæ nobilitatis inclaruit ſplendore *Amaſis*, Ægypti Rex, plebeio natus loco? Vnde *Darius Hiſtaſpis*, Cyri ſatelles; *Amyntas Philippi*, ſervus; *Perſes* Macedonum, nothus; *Perdiccas*, mercenarius; *Arſaces* Parthorum, paupertinæ fortunæ miles; *Agathocles* Siculorum Rex, figulus? Quibus ingreſſi veſtigiis *Gelon* Hippocratis ſatelles, Syracuſanorum; *Seleucus*, *Ptolemæus*, *Eumenes*, Alexandri milites, Aſiæ; *Tullus Hoſtilius*, paſtor; *Servus Tullius*, ſervus ſerva natus; *Tarquinius Priſcus*, exul, Romanorum principatum ſunt adepti? Virtus illos produxit, virtus extulit, virtus ad ſummi honoris evectos apicem immortalitati conſecravit. Quam fuêre plebeii generis obſcuri natales *Deciorum*: qui ſe pro patriæ ſalute Victoriæ devoverunt! Quam inglorio parentum fuit de ſanguine *L. Martius*: qui Remp. cæſis Scipionibus collapſam ſuſtinuit! Quam humili conditione *M. Cato*, *Marcellus*, *Ter. Varro*, *Cn. Marius*, *P. Rutilius*! At quam illuſtrem illi homines, deterſis natalium ſordibus, ſplendorem ſunt conſequuti? Vt diffudit ſeſe eximiæ nobilitatis gloria, illius domicilio communibus imperii finibus terminato! Quam deſpecto natus

natus fuit loco *Auguſtus*, generis argentarii; *Veſpaſianus*, Reatini; *Ælius Pertinax*, Libertini; *Severus*, Equeſtris; *Macrinus* Servilis; *Probus*, *Aurelianus*, *Valentinianus*, Pannonii; *Galerius Maximianus*, Agrarii; *Conſtantinus* M. Cauponarii; *Theodoſius*, publicani; *Mauritius* Cappadox, Notarii; *Iuſtinus* Thrax, Suillii! At non obſtitit illis contempta majorum humilitas; quo minus contento ſtudio curſuque ad ſummi Imperii gubernacula, ductu auſpicioq; Virtutis, pervenirent. Virtus *Iphicratem* à ſutrinâ ad patriæ principatum; *Abdolominum* ab hortorum pulvere ad Tyri & Sidonis regnum; *Attiliū* Romanum, *Primiſlaum* Bohemum, *Pyaſdum* Polonum, *Othomannum* Turcam, *Sforciam* Italum, à ſtiva & vomere ad ſceptrum & diadema; *Maximum Pupienum* à ferrariâ incude ad Romuli faſces; *Abdelminum* à figulinâ ad Africę regnum; *Tamirlanem* à pedo & caula ad Aſiæ imperium vocavit.

Nobilitas ab Eruditione. Atque ut illos Armorum; ita Literatæ ſapientiæ diſciplina viros ingenio ſapientiaque præſtantes, ab infimo plebeię conditionis ſubſellio, in ampliſſimum Nobilitatis ordinem cooptavit. Pater marmorarius, & mater obſtetrix, ſpecimen illud virtutis, lumen Græcię, principem eruditionis *Socratem* genuerunt. Inopes à cultellariâ fabricâ parentes illud Gręcæ Eloquentiæ fulmen protulerunt. Pauper

ab

ab annulorum ſculpturâ pater illum divinâ ingenii magnitudine doctrinâque admirabili *Pythagoram* edidit. *Anacharſin* Scythica vaſtitas procreavit. *Æſchinem* Oratorem pater inſtitor, *Bionem* circitor, *Theophraſtum* fullo, *Alphenum Varum* ſutor, *Ciceronem* plebeius, *Maronem* figulus, *Horatium* & *Statium* libertinus, *Euripidem* mater hortulana in lucem dedit. Quos cum natalium fortuna fœdâ generis caligine obſcuraſſet; ſapientia atque eruditio ſummæ Nobilitatis ſplendore illuſtravit. Quis enim viris excellenti ingenio, cumulataque multarum rerum atque ingenuarum artium cognitione adimat glorioſæ Nobilitatis ornamentum? quos egregię animi dotes cum immortalis Dei laude conjungunt, viva divinæ bonitatis & ſapientiæ ſimulacra. Quis Eruditioni aditum ad ampliſſimæ dignitatis ordinem occludat? quæ magiſtra virtutis, obſtetrix humanitatis, præſidium vitæ, cuſtos legum & diſciplinæ, perfugium adverſitatis, ornamentum proſperitatis, domina omnium rerum, homini cumulatam bonorum complexionem largitur. Neque enim eſt pulchrius,[r] *Socratis* judicio, animal; *quã homo doctrinis ornatus.* Neque quiſquã,[ſ] ex *Thaletis* ſententiâ, dici beatus debet; *niſi qui corpore eſt ſanus; animo eruditus.* Itaque[t] *Caſſiodorus Doctrinam ex obſcuro hominem facere nobilem* affirmat. Quod ipſarum quoque[u] Legum eſt oraculum:

r *Ant. Meliſſ. par. 1. ſer. 50.*
ſ *Laert. l. 1. c. 1.*
t *L. 9. ep. 7*
u *Leg. providendum de poſtulan.*

Digitized by Google

raculum: quę viros præſtantium rerum ſcientiâ excellentes *Nobiliſſimos* nominant. Martia militum Nobilitas Aquilarum Leonumque inſignibus ſcuta diſtinguat: Nos pegaſos pennatos, & perpetuæ honore frondis Lauros atque Hederas, & ſcaturientis venæ limpidos Fontes, & illibati candoris Cygnos, & Phœbeam Lyram, in dignitatis virtutiſque indicium, oſtentamus.

Ille igitur verè Nobilis eſt, qui egregiis virtutum ornamentis Ingeniique divinis inclytus dotibus præ aliis effulget, & venerationem meretur. Ad quæ ſi claritas Majorum, & Generis accedat ſplendor, cum opum honeſtarum copiis, tum demum perfectæ cumulatæque dignitatis erit Nobilitas. Cum enim in aliquâ familiâ plures incitati Majorum exemplo in cupiditatem glorię incubuerunt, tum illa maximè lumine generoſæ nobilitatis eluceſcit. Age verò, nunc *peculiares Nobilitatis hujus mores*, ex ſecretiore Virtutum maximarum indole eruamus.

Mores peculiares Nobilitatis Civilis.

Principatum tantarum in Nobili pectore dotium *Iuſtitia* tenet, debitâ in Deum pietate, in commerciis fide, in omni vitæ uſu æquitate inſignis. Nihil illi prius eſt aut antiquius, quam ad legum præſcripta vitam conformare, ſuum cuique tribuere, omnem injuriæ, perfidiæ, proditionis infamiam declinare. Ita-

Iuſtitia.

que

que odio ſunt turpes nocendi per vim fraudemve artes. Religio eſt, verbis incautam ſimplicitatem circumvenire, vultu benevolentiam fingere, amicitias ex uſu magis quam ex æquo ęſtimare, linguam, manum, fidē quæſtui habere, nequitiam ſupercilio, ſcelera parietibus tegere. Non tàm profeſſione virtutis; quam illius ſtudio & cultu gloriam affectat. Laborantium amicorum cauſam adverſus inimicorum injurias propulſat. Implicatam inſidiis innocentiam omnibus opibus tuetur. Extinguit latrocinia, reprimit cædes, vindicat illatam ſupplicibus injuriam, potentes cum tenuioribus pari jure retinet. Pro patriæ ſalute, pro legum incolumitate, pro diſciplinę ſtabilimento, perpetuā adverſus improbos cives dimicationem ſuſtinet.

Illâ nobilis Iuſtitię indole fuêre primi Humanitatis noſtrę cultores, viri ſumma ęquitate ſapientiaq; excellentes: qui mortales à ſylvis & ferarū paſtu ad Civitatis officia, & cultum virtutis traduxerunt. Illâ priſci Reges & Principes: qui conſtitutis imperiis furenti in publicā perniciē audaciæ frœnū diſciplinę injecerunt, repreſſiſq; cędibus & latrociniis otio & ſecuritati pręſidium poſuerunt. Illâ veteris memorię ſapientiſſimi legumlatores, *Pittacus Mytilinæus, Lycurgus Lacon, Chiron Centaurus, Draco & Solon Athenienſes, Minos & Rhadamantus Cretenſes,*

Aeacus

Aeacus Aeginenſis: qui, deſcripto civibus *jure*, ampliſſimos ſibi Iuſtitiæ artibus honores acquiſiverunt, & nobilem in multos annos ſtirpem propagarunt. Quantam ſummæ Nobilitatis laudem conſequutus eſt [x] *Samuel* Iſraëlitarum Iudex, de juſtitię ſuæ integritate ad Dei hominumque judicia & conſcientiam provocans! Quantam *David* & *Salomon*! qui daturi in reos judicium, ſubmotâ libidine metuque, legem, fidem, religionem ſemper in conſilio habuerunt. Quantam [y] *Ioſaphatus*! cum diſceptandis populi cauſis Iudices conſtitueret: & conſtitutis, *ut juſte pieque facerent judicia*, inculcaret: quæ *non eſſe hominis crederent; ſed Dei*. Quis ex Nobilitatis excludet ordine [z] *Zaleucum* illum Locrenſem, ſibi unum, & unum filio adultero oculum eruentem? ut legi in adulteros à ſe latę ſatisfaceret: admirabili æquitatis temperamento, inter benignum patrem, & juſtum legiſlatorem ſe partitus. Quis [a] *Ariſtidem*, Themiſtoclis conſilium, de incendendâ Laconum, ad Cithieum, claſſe; quod iniquum eſſet, quanquam utile; repudiantem? Quis [b] *Camillum*, transfugam cum proditis Phaliſcorum liberis Pædagogum, hoſti remittentem? [c] *Fabricium*, de cavendis Medici inſidiis, Pyrrhum monentem? [d] *Abratatum* Laconem parentum; [e] *Rutilium* Romanum iniquas amici petitiones rejicientem? O ſancta pectora! quibus tanta juris

x *1. Sam. 12. 3.*
y *2. Par. 19. 6.*
z *Val. l. 6. c. 6.*
a *Val. l. 6. c. 5.*
b *Val. l. 6. c. 5.*
c *Val. l. 6. c. 5.*
d *Plut. in Lac.*
e *Eraſ. l. 5. Apoph.*

ris

ris legumque fuit reverentia, ut nullam, niſi ex æquo & publico bono conjunctam ſibi cum propinquis amicitię neceſſitudinem putarent. Videte [f] *Alexandrum*, ad dicenda ſedentem judicia, in criminationem actoris aurem alteram obturantē; ut alterã reo integrã atq; illibatam pręſtaret. Legite ſcriptas Macedonibus ab [g] *Antigono* Rege literas: quibus regia edicta, ſi legibus repugnarent, improbare mandabat. Audite eundē, gratiæ in extollenda Regũ poteſtate aucupem perſtringentem. [h] *Per Iovem*, inquit, *barbaris Regibus honeſta ſunt omnia & juſta. Mihi ea modo honeſta ſunt, quæ honeſta; & juſta, quæ juſta.* Proſequamini triſtibus oculis [i] *Regulum*, ut datam hoſti fidem ſolveret, Carthaginem proficiſcentem. Suſpicite [k] *Numam Pompilium*, in fidæ ſocietatis & pacis cuſtodem, Terminum finibus conſecrantem. Laudate [l] *Marium*, manipularem tironem, quod impotentem libidinis Nepotem ſuum Tribunum, gladio transegiſſet, corona publicè donantem, cum hoc elogio: *quod pulcherrimum facinus edidiſſet hoc tempore, quo fortibus exemplis opus eſſet.* Applaudite [n] *Andronico Comneno*, ad præſides & Magiſtratus ſcribenti: *Aut injurias, aut vitam relinquite.* Tu [o] *Trajane*, da enſem præfecto tuo, ut te illo, ſi rectè ageres, defendat; ſin malè, oppugnet. Tu [p] *Theodahade*, dic regiam de te Rege ſententiam: *Cum omnia poſſimus, ſola credimus licere no-*

f *Plut. Alex.*
g *Fulg. l. 6. c. 5.*
h *Cæl. l. 23. c. 14.*
i *Polyb. l. 1.*
k *Plut. in Quæſt. Rom.*
l *Plut. in Apoph. Rom.*
n *Lipſ. in Ex. polit.*
o *Suidas.*
p *Caſſiod. Var. l. 1.*

bis laudanda. Tu [q] *Magne Pompei*, mone *Phraatem* Parthorum Regem; ut non Euphratis fluento, ſed juſtitiæ menſurâ regni ſui fines ab imperio Romano dirimat. Tu [r] *Friderice* Imp. inculca tuis aulicis, quod æquitatem opibus potiorem haberes: cum te illi in cædem *Ladiſlai*, Hungariæ & Bohemiæ Regis pueri, ampliſſimorum regnorum præmio irritarent. Quis non dicat lapſam de cœlo Iuſtitiam in iſtorum principum animis templum atque domicilium fixiſſe, ut ſempiternam tantis viris ſummæ nobilitatis gloriam impertiret?

q *Plut. in Ap. Rom.*

r *Aen. Syl. l. 3. Alph.*

Magnanimitas.

Iuſtitiam comitatur animi Magnitudo atque excelſitas, non ſuffecturam forte nocentium injuriis; niſi iſtoc robore ſuſtentaretur. Sublimis erectuſque indolis generoſæ ſpiritus nihil abjectum, nihil unquam humile cogitat. Non demittit ſe ad ſerviles aſſentationes; non inflectitur turpi blandientium obſequio. Vt non affectat indebitos honores; ita veræ gloriæ ſtudio impensè ducitur: ad quam ſummâ ſemper ope induſtriaque incumbit. Nihil verò niſi magnum ſuaque dignum virtute appetit, popularis auræ vanique ex vulgo rumuſculi contemptor. Eadem ſe firmitate adverſus ſuperba malevolentium faſtidia, & invidorum malignos ſuſurros intendit; in virtutis precio, & rectitudinis conſcientiâ ſibi ſufficiens.

Digitized by Google

ciens. Neque repetit quidem vindictam ab obnoxio adverſario; neque ulciſcitur injuriam, quam potuit contemnere. Ipſe incorruptus, liber, invictus agit atque habet omnia; non habetur. Atque ut lucidus ille in cœlo Sol, etſi inſinuet terræ radios, à ſuo tamen domicilio non excedit: ita ille curis negotiiſque inſertus humanis, in ſuâ perpetuo ſtatione ſibi ſemper ſimilis conformiſque perſiſtit: ſic omni tempore affectus, ut ratio atque æquitas poſtulat. Non vincit eum impotens ſui libido. Non infringit iræ ſævientis impetus. Non dejicit blandi amoris illecebra.

[f] *Non civium ardor prava jubentium,* [f] Horat.
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolidâ.

Ipſa rerum Domina Fortuna nullam in ipſum poteſtatem habet, neque efferentem ſe proſperis, neque dejicientem adverſis. Si incumbit negotii magnitudo, contrà erigit ſe, atque reſiſtit: etiam ultrò ſæpè accurrit. Si ſubeunda pro patriâ dimicatio, omne intrepidè periculum obit, mortem contemnit, animam profundit. Vt nihil omnium rerum præter virtutem magni facit; ita illam parcè in aliis laudat & miratur, ſuæ ſibi ipſe conſcius præſtantiæ. Amicorum tamen merita non mutuis tantum officiis amplectitur; ſed ad ea remuneranda curam omnem & cogitationem

Digitized by Google

conſert, non facilè paſſus ab alio ſe beneficiis vinci.

Magnanimæ Nobilitatis palmam omnibus præripit nationibus populus Romanus: de quo verum olim [t] *Mutius* ille oraculum protulit: *Et facere, & pati fortia, Romanum eſt.* Quem in omnem fortunam obnixi & invicti roboris animum *Pyrrhus* eſt expertus: cum grandibus victor præliis, & peragrata victoriis Italia, à trigeſimo penè lapide Romam proſpiciens, hoc plenum animi reſponſum acciperet: [u] *Pyrrhus Italia cum copiis excedito. Vbi exceſſerit, de pace, ſi volet, agito. Ni exceſſerit, arma, & viros, & aciem exſpectato. Neque deſtituros ab incepto ſe; etiamſi ſexcentos Lævinos prælio viciſſet.* O nobilem indolis Romanæ ſpiritum, nulla civium ſuorum clade, nullius malignæ fortunæ conatibus infractum! At in quantam ſe ille firmitatem bellis Punicis extendit! Vt exeruere ſe illi fortium animorum nervi, cum, hauſto virili civitatis ſanguine, ipſis penè portis Africana ſigna inferrentur! Audiebat *Regulum* cum toto exercitu in ſolo hoſtili oppreſſum. Non terrebatur. Sciebat vel pugnis adverſis, vel naufragiis ſeptingentas quinqueremes, & in illis trecenta fermè hominum millia ſublata. Non percellebatur. Noverat Hannibalem ter acie conſerta victorem, in Cannenſi pugna extincto juventutis flore, jugulum civitatis ipſum impetere,

t *Liv. Dec. 1. l. 2.*

u *Liv. & Plut. Pyrrh.*

impetere, & præcordiis hoſtile ferrum admovere. Non dejiciebat animos. A graviſſimo caſu majores fortioreſque conſurrexerunt, & contuſi Punicis armis, imbecillo ſenũ & puerorum exercitu, tot inſolentem victoriis hoſtem profligarunt. Quam erat alti ſpiritus, cum, oppugnatâ ab Hannibale Româ, agrum caſtris Punicis inſeſſum ſub haſtâ venderet! neque minoris quidem, quam ſi pax Italiæ ab hoſtibus eſſet. Quam virilis animi, cum eodem tempore ad unam portam Pœnus pugnaret; alterâ militem & auxilia in Hiſpaniam emitteret! Hoc Martia illa Luporum natio per *Scipionem* ſuum ad *Antiochum* Regem gloriatur: [x] *Animos eoſdem in omni fortuna geſſimus gerimuſque: neque eos ſecundæ res extulerunt; neque adverſæ minuerunt.* x Liv. Dec. 4. l. 7.

Quæ Civitatis univerſæ, illa etiam indoles fuit ſingulorum: quorum multi, maximè primis Reip. temporibus, adverſus divitias, voluptates, honores, fortunam ipſam animos invictos geſſerunt. Ex illâ fuit Gente [y] *Scævola*, y Liv. D. 1. l. 2. non ad mortem minus animi quàm ad Porſenæ R. cædem habens: etiam admotâ igni manu teſtatus, quanto animo magnam gloriam peteret. Ex illâ [z] *Curius* & [a] *Fabricius*, repudiato hoſtium auro, in tenui fortunæ cultu Regiam opulentiam deſpicientes. Ex illâ C. [b] *Atilius*, & P. [c] *Craſſus*: ille Gallo victori inflicto z Cic. in cat. a Gell. l. 4. c. 8. b Val. l. 3. c. 8. c Ibid.

atrociter baculo, quod barbam ſuam eſſet auſus promulcere; iſte, cum in Parthorum eſſet poteſtate, directâ in barbari oculum virgâ, ad ſui cædem iram hoſtilem provocans. Ex illâ prior [d] *Africanus*, poſt Cannenſe Reip. vulnus, nobiles Romanos fugam parantes ſtricto in capita conjuratorum gladio, à propoſito deterrens. Ex illa [e] *Cato*, victus ſupra victorem Cæſarem animum attollens: non ſe, ſed hoſtem, oppugnatæ Reip. ſcelere convictum & victum profeſſus. Suſtinuiſti contento animi robore Remp. [f] *Cunctator Fabi*; cum, obſtructis ad obtrectantem famam auribus, eam, *non pugnando*, ab exitio revocares, tuo honori publicam omnium ſalutem anteponens. Meruiſti Magni nomẽ [g] *Pompei*; quod te nemo alia omnia minus, aut gloriam magis concupivit. Et tum quidem bono civium maximo; cum laboranti patrię adferens ex Sicilia commeatũ, cunctantibus in magna tempeſtate nautis maturare profectionem juberes: [h] *quod neceſſe eſſet navigare; non ipſos vivere*. Prodidiſti magnitudinẽ animi tui [i] *Iuli*; cum Gadibus Alexandri intuitus imaginem, in hanc vocem & gemitum erumperes: *Heu! nihil etiam memorabile à me geſtum eâ ætate, qua iſte orbem terræ vicit*. Quo ſpiritu inter piratas captus imperia & minas ſpiraſti. Et in ignobili Alpium caſtello primus, quam Romę ſecundus eſſe maluiſti.

d Plut. Scip.

e Plut. Cat.

f Liv. D. 3. l. 2.

g Vell. pat.

h Plut. Apoph. Rom.

i Plut. Cæſ.

Sed

Digitized by Google

Sed iſtâ magnitudine vapulavit Romana libertas. In [k] *Cyro* verò prodidit ſe ille animi generoſi affectus multò honeſtius, pro verâ gloriâ nullos labores detrectante, nullum periculum declinante. Et in [l] *Agide* Laconum Rege: qui in carcere rogatus ab Ephoris, An eorum, quæ feciſſet, pœniteret? magno elatoque animo reſpondit: *Se nulla benè geſtarum rerum conatuumque fortium pœnitentia duci: ſi moriendum ſit, ſatis ſibi magnam in virtutis conſcientia poſitam mercedem.* Quâ animi conſtantiâ [m] *Socrates* cum judicibus amiciſque benignè hilariterque loquutus, nullo timoris edito ſigno, cicutam & mortem hauſit. De quo ipſa dedit [n] *Xanthippe* teſtimonium, quod exeuntis & redeuntis eundem ſemper in omni fortunâ vultum vidiſſet. Sed quam ſtupenda fuit animi in *Anaxarcho* firmitas; cum à Nicocreonte in mortarium conjectus, [o] *Tunde, tunde Anaxarchi vaſculum*, diceret; *Anaxarchi conſtantiam non contundes.* Quæ [p] *Theodorum* quoque in extremo vitæ periculo non deſeruit; qui Lyſimacho Macedoni mortem infamem minanti, *Minitare*, inquit, *illam purpuratis tuis. Theodori quidem nihil intereſt, humine an ſublimi putreſcat.* Quam illi in vitâ deponendâ; eam [q] *Themiſtocles* in gloriâ apppetendâ magnitudinem animi oſtentavit, *Miltiadæ trophæis excitari ſe à ſomno profeſſus.*

k *Xen. l. 1. Cyrop.*

l *Plut. ag.*

m *Plato in Apol.*

n *Stob.*

o *Bruſon. l. 2. c. 2.*

p *Cic. Tuſc. l. 1.*

q *Plut. Them.*

r Plut. in Alex.

Illa in r *Magno Macedone* nimia forte fuit, & debito major: quem non orbis terrarum vaſtitas explebat, ſuſpirantē in *Anaxarchi* de mundorum pluralitate verba: *Me miſerum* ! *qui nec unum mihi ſubjeci* ! Patrem creſcere ac inclareſcere audiens, *Heu* ! inquit, *quam tandem pater nobis gloriæ ſegetem relinquet?* Quanti erat animi! cū roganti patri, *placereturne in Olympico pulvere Martis aleam ſubire? Sanè,* diceret, *ſi Reges habeam adverſarios.* Quanti! cum *Parmenioni*, de invadendis per noctem hoſtium caſtris, conſulenti, *Victoriam non furabor.* Cum duobus victus præliis *Darius* filiam cum magnâ Aſiæ parte in dotem offerret, diceretque *Parmenio*: *Acciperem illam conditionem, ſi ego Alexander eſſem*: *Et ego*, inquit, *illam acciperem, ſi eſſem Parmenio.* O magni Regis longè maximum ſpiritum! Qui tamen in *Diogene* dolium verſante non fuit minor; cum illum Regem ſuam ipſi offerentem gratiam opemque à ſe removeret, ne publicæ luci obſtrueret; de cæteris regii ſe auxilii & benignitatis non indigere. Et Germani quoque magni Regis magnitudinem ſprevere: non magis eam veriti, *quam ne cælum ſoluta compage in ipſos rueret.* Quam Teutonicæ granditatis indolem miratus eſt in ſ *Maroboduo* Tiberius, cum ille, pulſus ab Harminio regno ſcriberet ad Cæſarem, *non ut ſupplex, & profugus; ſed ex memoria præteritæ fortunæ.* Dignum Germanico

ſ Tacit. l. 2.

manico

Digitized by Google

manico principe ſpiritum, ex Tiberii teſtimonio magis metuendum Romanis, quam *Pyrrhum* olim & *Antiochum*, aut Athenienſibus *Philippum*. Exeruit ſe ille poſtea excellentius in [t] *Io. Frederico* Sax. Duce: cum captus adductuſque ad victorem *Carolum, tractari ſe poſtularet, ut Imperii Principem.* Non generoſius aliquando ab Alexandro petiit [u] *Porus*, ut traditus in ipſius poteſtatem *regiè haberetur.* Quid verò cogitabas, *Cæſar*, cum minatus fortiſſimo viro mortem, audires, *Fruſtra eſſe, timorem ſibi mortis incutere, animo adverſus omnem caſum obfirmato?* Quid tum? cum denunciatâ ipſi per fecialem morte, nihil vultu turbatus, Erneſtum Brunſvicenſem, *ut pergeret ſcacchis ludere*, infractæ virtutis ſpiritu hortaretur. O virum verè virilem! quem Hiſpanica etiam ſtupuit eo tempore immanitas, faſſa victorem exercitum ab unâ victi Ducis vinci virtute. Ab iſtâ eſt indole, quod [x] *Mithradates* Boſphori R. ad *Eunonem* Adorſorum R. profugus diceret: *Mithradates, terrâ mariſque Romanis per tot annos quæſitus, adſum ſponte. Vtere, ut voles, prole Magni Achæmenis: quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt.* Ab iſtâ, quod [y] *Caractacus* Britannorum R. ad *Claudium* tractus Cæſarem, in metu & trepidatione ſuorum, ipſe neque vultum demitteret, neque verbis veniam precaretur. Quæ virilis animi firmitas glorioſior tibi fuiſſet, [z] *Perſa*

[t] *Avila de bel. Germ.*

[u] *Plut. Alex.*

[x] *Tacit. l. 12.*

[y] *Tacit. l. 12.*

[z] *Plut. in Perſ.*

Digitized by Google

ſa Rex, quam degeneres illi quiritatus, & turpis Regii corporis ad *Æmilii* victoris genua dejectio. *Quid miſer*? Pauli te ore objurgo; *maximo crimine liberas fortunam? Quid minuis victoris labores, & victoriam commaculas?* Pudeat verò te vilitatis tuæ pluſquam ſervilis, a *Pruſia* Bithyniæ Rex; quod pileatus capite raſo, cum libertorum inſignibus, obviam R. P. *Legatis* ires! Quod in Curiâ humi demiſſus oſculo limen contingeres, & Deos ſervatores tuos Senatum appellares! Regum ſacroſancta Majeſtas ingemere ad hoc ſpectaculum & queri videbatur, quod à Pruſia indigniſſime proculcaretur.

a *Liv. D. 4. l. 5.*

Liberalitas.

Iſta magnæ virtutis granditas in prolixâ & beneficâ Nobilium naturâ inprimis conſpicua eſt. Suarum rerum munifici, libentes volenteſque ſuam amicis operam præſtant: læti ſi aliquam adjungere ſuis beneficiis gratiam ſibi poſſint. Pecunias ex largiendi tantum uſu æſtimant: tum valde pretioſas, cum erogatæ in benemeritos deſinunt poſſideri. Vt animo gaudenti; ita manu facili beneficia conferunt, ipſam quoque largiendi moram averſati: ne pendens diu inter manus gratia evileſcat. Neque ita dant quidem, ut ſuperbè dent, ut ambitioni largiantur, ut lato beneficio ejus ſtatim fructum velint metere. Nihil æque ſpectant, quam ut honeſtas ſibi benevolentias adjungant,

jungant, ut amicorum beneficia remunerent, ut ſe benignitatis cognatione ad divinam accedere præſtantiam ſignificent. Accepta ab aliis beneficia prolixè cumulateque rependunt: ut non magis manum ad promerenda officia paratam; quam ad referendam gratiam expeditam laudes. Ita verò ſemper liberalitatis ſuæ fontes aperiunt, ut neque indignis illi pateant; neque fluxu largiore exareſcant. Vt promant largiter benignitatis ſuæ fontes, ſummæ eſt benignitatis. Vt premant eos, ne ęquo longius evagentur, prudentis eſt judicii.

Ecce vobis inſigne hujus Nobilitatis in [b] *Cyro* ſpecimen: qui miſſa ſibi ad corporis cultum ornamenta in amicos diſtribuit: tum ſe inſigniter ornatum arbitratus, cum ornatos ſuis ornamentis amicos videret. Non cedit Perſæ *Macedo*, ut omni genere laudis Magnus; ita beneficentiæ gloriâ major ſe ipſo. Quam enim erat humaniſſimæ liberalitatis, [c] cum, ſuſceptâ in Perſiam expeditione, regia partitus in amicos vectigalia, ſolam ſibi ex omnibus regni opibus ſpem reſervaret! Quam inſigne regiæ magnitudinis dabat documentum, cum dicenti cuipiam, quod ſupra fortunæ ſuæ conditionem ampliſſimis cumulatus ab ipſo beneficiis eſſet, reſponderet! [d] *Non curo ego; quid te accipere oporteat; ſed quid me deceat dare.* Quam benefici in amicos

b *Max. ſer.* 6.

c *Plut. in apoph. Reg.*

d *Seneca de benef.*

amicos animi præbebat indicium, cum, remiſſis à Xenocrate L. talentis, quod illis opus non haberet, cum indignatione diceret! [e] *An verò ille amicum nullum habet, cui ſubveniat? Nam mihi vix Darii opes in amicos ſuffecerunt.* [f] Quos tanto complexus eſt amore, ut rogatus de theſauris, *amicos oſtenderet*. Quo in amicos animo fuit *Ptolemæus Philadelphus*, ſolitus dicere, [g] *Melius eſſe ditare amicos, quam diteſcere.* Et in milites ſuos [h] *Ageſilaus*: quos magnificis ex prędâ opibus locupletavit, ipſe gloriæ ſolius fructu contentus. [i] *Alphonſus* etiam de ſuo fuit liberalis: cùm accepta x. aureorum millia, amico cuidam, qui ſe tantâ pecuniâ beatum reddi poſſe dicebat, donaret in hæc verba: *Accipe, quantumcunque hoc eſt, & beatus eſto.* Quo & imperio major, & munificentiâ [k] *Sigiſmundus* Cæſar x L. M. aureorum, ex Pannoniâ allata, in viros aliquot, ingenio doctrinaque præſtantes, diviſit. Iudicavit Imp. ex [l] *Conſtantini Chlori* ſententiâ, *Melius à multis publicas opes poſſideri; quam ærarii latebris conſtringi.* In quam mentem dixit [m] *Xenophon: præclarius eſſe beneficiorum; quam trophæorum memoriam poſt ſe relinquere.* Magis enim regium eſt, ex [n] *Artaxerxis Longimani* judicio, *addere aliquid ſubditis; quam adimere.* Hoc armorum diritate; illud nobilis naturæ benignitate efficitur. Quæ tanta fuit in [o] *Alexandro Severo*: ut amicum nihil petentem objur-

[e] Plut. Al.
[f] Max. ſer. 6.
[g] Ælianus.
[h] Plut. in Apoph. Reg.
[i] Panorm. in Alph. l. 4.
[k] Dubrav. l. 25
[l] Eutropius.
[m] Stob. ſer. 48.
[n] Plut.
[o] Lamprid.

Digitized by Google

objurgaret, *Quid verò eſt*, inquiens, *quod nullum tibi à me conferri beneficium poſtules? an me tibi debitorem eſſe gaudes?* Cujus indolis ne *Dionyſius* quidem fuit expers: qui ad filium ingreſſus, conſpectâ vaſorum aureorum multâ ſupellectile, p *Non eſt in te*, ait, *regius animus, qui his poculis non collegiſti tibi gratiam præſtantium amicorum.* Neque q *Piſiſtratus* & *Pericles*: qui ad percipiendos fundorum ſuorum fructus aditum omnibus fecerunt. Sanè nobilis illa fuit magnorum principum liberalitas: quæ cum in præſtantia ſe ingenia, & doctorum hominum labores diffundit, marmoratis in cœlum tolli laudibus meretur. Cujus gloriæ decus adeptus eſt r *Cæſar*: qui potens rerum omnes liberalium artium Doctores civitate donavit. Neque degeneravit *Auguſtus*, ſervos, ſupellectilem, totos fundos Horatio & Virgilio largitus. Quorum exemplo ſ *Veſpaſianus* Rhetoribus annua centena, hoc eſt, *bis mille & quingentos Philippicos*: & *Saleio Baſſo* poëtæ, unâ donatione quingenta, hoc eſt, cenſum equeſtrem donavit. Inſtitere publicæ in bonas literas munificentiæ t *M. Antoninus* Philoſophus, *Antoninus Pius*, *Alexander Mammaæ*, *Diocletianus* atque alii: qui & liberalia Doctoribus ſtipendia conſtituerunt, & exquiſitis illos honoribus muneribuſque ampliſſimis affecerunt. Vbi nunc aliquem inter principes viros invenias *Periclem*? qui deficienti Anaxa-

p *Plut. in Apoph. Reg.*
q *Athen. l. 12. c. 15.*
Munificentia in Doctos.
r *Sueton.*
ſ *Sueton.*
t *Dion. Cuſpin.*

Digitized by Google

Anaxagoræ lucernæ oleum infundat. Vbi *Philadelphum*? bina auri talenta Bibliorum interpretibus dantem. *Hieronem*? mille tritici modios Archimelo poëtæ largientem. *Alexandrum*? Ariſtoteli fortunam ſuam debentem. *Antoninum*? auream præceptori Frontoni ſtatuam dicantem. *Africanos* Ennio & Polybio; *Pompeium*, Theophani; *Auguſtum*, Maroni & Horatio ſingulari familiaritate gratiaque conjunctum? Nunc aut ferox Bellona, aut turpis Ambitio Eruditorum hominum obtinet præmia, Muſis in deſpectum pulverem relegatis. Quid reſtat? quam ut, neglectis & rejectis liberatæ ſapientiæ ſtudiis, priſca Monachorum Barbaries, à Gothicis regurgitata tenebris, in lucem ſe iterum refundat.

Volebam de circumſpectâ Nobilium prudentiâ, deque Civili honorum & voluptatum Moderatione addere, cùm me *Chriſtianæ Nobilitatis* fulgor hærentem ſtupentemque ad tantæ dignitatis imaginem in ſe totum converteret. De illâ ſtatim, ubi me à longiore locutione parum collegero, diſſeremus. Interea ſedeamus hîc, *Amici*, in vivo Chamæmilli ceſpite: ſi fortè etiam vos diuturna deambulatio fatigaſſet.

CAP.

CAP. XIV.

De Nobilitate Chriſtianâ.

POſtquã conſediſſemus herbaceis infuſi ſedilibus, *H. Harinxma* admiratus eximiam maximarum virtutum in Ethnicis indolem, eam inſigni prædicatione efferebat. Illos verè Nobiles extitiſſe, qui in omni genere laudis excellentes, egreſſique penè humanæ ſortis terminum, virtutis magnitudine à beatâ cœlitum prꝯſtantiâ quam proximè abfuiſſent. Nullam eſſe aut vim in hominum ingeniis, aut ſcientiam in bonarum artium diſciplinis, aut virtutem in animis, aut ſedulitatem atque induſtriam in laboribus, quæ non ſummã in illis gloriam mereatur. Nullam tantæ rem difficultatis fuiſſe, quam non & conſilio regere, & integritate tueri, potuerint. Nullum in terrarum orbe locum, in quo non plurima extent tantæ magnitudinis impreſſa veſtigia. Nullam venturam ætatem, quæ tantꝯ memoriam gloriæ ſit abolitura. Superaſſe illos invicto animi robore infeſtos fortunæ caſus. Viciſſe invidiam rerum geſtarum gloriâ. Continuiſſe impotentes libidines, ne bonæ Mentis excuterent imperium. Poſtpoſuiſſe honeſtati opes, dignitates, gratias. Exegiſſe omnem ꝯtatem in curſu gloriæ: à quo nõ communium tem-

Virtutum Ethnicarum excellentia.

Digitized by Google

temporum ærumnis, non voluptatum dulcedine, non curarum moleſtiâ, non improborum malevolentiâ potuerint avelli. Nihil in vitâ expetendum putaſſe, niſi quod eſſet cum laude ac honore, & cum dignitate conjunctum. Itaque quamcunque mereatur virtus prædicationem, quæcunque Nobilitati ſit dignitas, quæ ingenii conſiliique laudetur gloria, illa omnia priſcæ laudatiſſimorum hominum Gentilitati deberi.

Quę enim ſunt, *ajebat*, virtutum eximiarum ſtudia, in quibus non ſummâ cum laude fuerint verſati? Quæ veræ gloriæ palæſtra, in qua non ſuæ induſtriæ æternum in omnem ſęculorum memoriam depoſuerint monumentum? Petimus propenſiſſimæ in patriam Charitatis & Fidei exempla? Occurret *Curtius*, conſcenſo equo in vaſtum terræ hiatum proſiliens; *Ælius* prætor, occiſo pico, Reip. cladem in ſui ſanguinis perniciem vertens; *Decius* pater filiuſque, ſuum pro publicâ ſalute caput victoriæ devovens; *Scipio*, poſt Cannenſem pugnam Italiæ deſerendæ conſilia ſtricto in profugorum capita ferro evertens; *Romanæ matronæ*, corporis colendi ornamenta in ærarium conferentes; *Carthaginenſes*, capillum ad armandam funibus claſſem reſcindentes; *Codrus*, ſui capitis exitio Athenas ſervans; *Themiſtocles*, ne adverſus patriam militaret, exceptum paterâ

tauri

tauri ſanguinem hauriens; *Philæni fratres*, pro dilatando Pœnorum imperio vivos ſe terrâ obrui patientes. Requirimus conjunctiſſimæ in familiares & propinquos amicitiæ? Offeret ſe *Alexander*, in *Ephæſtione* partem ſui alteram ponens; *Damon* & *Pythias*, alter pro altero mortis periculum ſibi accerſens; *Pomponius*, ſui corporis objectu *Gracchum* defendens; *T. Volumnius*, in occiſi *Luculli* complexu trucidari rogans; *M. Fabius*, delatum à Senatu triumphum, ob cæſum in prælio fratrem, recuſans; *Coriolanus*, ad unius adſpectum matris, bellum atrox ſalutari pace mutans; *Africanus*, vulneratum in prælio patrem oppoſito corpore tegens; Romana mulier matrem; *Perus* Græca, patrem lactantibus admotum uberibus in carcere ſuſtentans. Deſideramus fideliſſimæ in benè meritos gratiæ? Veniet in conſpectum *populus Romanus*, in *Fabii Max.* funus, ut ſpecioſius duceretur, pecuniam certatim conferens; *Minutius*, *Fabio* alteri, Legionum Servatori, faſces ſubmittens; *Q. Terentius Culeo*, *Scipionis*, liberatoris ſui, currum pileatus ſequens; *Marius*, Camertium cohortes, vim Cimbrorum ſuſtinentes, civitate donans; *Sylla* Dictator, Pompeio privato caput adaperiens; *Attalus*, Populo Romano Aſiam teſtamento legans; *Maſaniſſa*, benefactoris Scipionis memoriam ad ultimum vitæ

Rr con-

conſtantiſſimâ fide perducens; *Cyrus*, nutricem Spaco perpetuo honore proſequens; *Populus Syracuſanus*, Timoleontis, quod Dionyſium expulerat, memoriæ ſolennes ludos conſecrans; *Athenienſis*, Ariſtidis filias publico ſumptu elocans; *Plato*, celebratâ Socratis memoriâ; *Alexander*, reſtauratâ Ariſtotelis patriâ; *M. Antoninus*, conſecratâ Frontoni ſtatuâ; *Achilles*, *Pericles*, *Auguſtus*, *Alexander*, *Severus*, ſingulari veneratione præceptorum ſuorum nomina colentes. Quantum præbuit Humanitatis Clementiæque documentum *Alexander*, obſtupefactum frigore militem in regiâ ſede collocans; *Pyrrhus*, Tarentinis contumelioſe de ſe loquutis benignè ignoſcens; *L. Cornelius*, *Hannonem*, Pœnorum Ducem; *Antigonus*, *Pyrrhum*; *Hannibal*, *Gracchum* & *Marcellum*, inter diſtrictos mucrones, & contraria arma, magnifico funere efferens; *Marcellus*, captis incenſiſque à ſe Syracuſis; *Cæſar*, *Pompeii*, & *Catonis* morti illacrymans; *Pompeius Tygranem*, *Paulus Perſen* ſupplicem manu verbiſque ſalutaribus allevans; *M. Antonius*, *Bruti* hoſtis cadaver ſuo paludamento tegens? Quantum Aequitatis *Camillus*, proditos Phaliſcorum hoſtium pueros parentibus remittens; *Fabricius*, Pyrrhum, de cavendo vitæ periculo, monens; *Domitius*, Scauri; *Craſſus*, Carbonis; *Scylla*, Sulpitii adverſarii proditores ſervos juſto

ſupplicio

Digitized by Google

ſupplicio afficiens; *Pittacus*, oblatam patriæ tyrannidem, finito bello, deponens; *Ariſtides*, Themiſtoclis, de incendendâ Laconum claſſe, conſilium damnans; *Charondas*, ob violatam à ſe legem, quam ipſe tulerat, ferro incumbens; *Antiochus* injuſta ſua decreta reſcindi mandans; *Manlius*, Syllanum filium ſuo judicio repetundarum damnans! Quantum Abſtinentiæ *Scipio*, illibatam *Indibili* ſponſam, cum omni redemptionis precio, reſtituens; *Alexander*, oculos ab intuitu *Statiræ* libidinoſo continens; *Xenocrates*, Phrynis illecebras, incolumi pudore, contemnens; *Druſus*, intra conjugis charitatem Veneris uſum claudens; *Curtius* à Samnitibus, Fabricius à Pyrrho miſſum aurum repudians; *Cato* ex prædâ Cypriâ; *Martius* Volſcâ; *Q. Aelius Tubero* Aetolâ; *Paulus* Macedonicâ; *Aemilianus Scipio* Numantinâ & Punicâ, nihil præter laudem geſtæ benè Reip. decerpens! Quis non admiretur *Leonidæ Spartani*; *Epaminondæ Thebani*; *Gobriæ Perſæ*; *Miltiadis*, *Cononis*, *Cynegiri* Athenienſium; *Coclitis*, *Scævolæ*, *Torquati*, *Marcelli*, *Scævæ*, *Sicinii* Romanorum; *Harminii* Germani fortitudinem? Quem non percellat *Valerii Poplicolæ*, *Camilli*, *Cincinnati*, *Fabii Cunctatoris*, *Metelli Macedonici*, *Portii Catonis*, *Architæ Tarentini*, *Platonis*, *Socratis* divina in moderatione animi firmitas? Cui non ſtuporem inferat *Catonum*, *Varronis*, *Roſ-*

Digitized by Google

cii, *Demoſthenis, Pythagoræ, Democriti, Ariſtotelis, Carneadis, Archimedis, Cleanthis, Solonis* incredibilis in percipiendis magnarum rerum ſcientiis induſtria? O dignos immortali laude altioreſque communi mortalium naturâ homines! quorum in mortali corpore divinum animum vitæ peregiſſe ſtationem credatis: ut innoxius à malarum cupiditatum impetu perfectam expletamque omnibus numeris virtutem exerceret. Hos ego ſummæ nobilitatis jus tenere arbitror: quo vix adſpirare audeat languida noſtris temporibus effœtæ virtutis Chriſtianitas.

Ethnica virtus nõ vera & perfecta.

Hîc Ego: Magnas fateor, Ethnicorum hominum in civili functione vitæ fuit virtus, ingentes ad parandam gloriam à naturâ ſtimuli, fervida honeſtatis ſtudia: quibus ſui nominis famam in omnem poſteritatis memoriam diſſeminarunt. At verò quia nulla eſt virtutis perfectio, quæ non cumulatam omnibus bonis intendat felicitatem: nulla verò eſt felicitas, niſi quæ ad fontem bonorum omnium referatur Deum: Ethnicorum illa civilium functionum virtus verum Virtutis decus & laudem, quæ à cœlo proficiſcitur, non meretur. Stulti pravarum opinionum irretiti laqueis pro ſolidâ virtute virtutis umbram, pro vero dignitatis ornamento ſpeciem dignitatis inanem, pro beatæ felicitatis ſtudio, dubiam

biam

biam fluxamque mortalium bonorum frui-tionem captarunt. Miſeret me miſeriæ ve-ſtræ, miſeri mortales, qui pro theſauro car-bones, pro nucleo putamina, pro Deo vilem de ſepulchro lapidem quæſiviſtis. Vt Pene-lopes proci cum potiri Dominâ non poſſent, turpi amore exarſere in ancillas: Ita vos in momentaneis hujus vitæ bonis ſtudium indu-ſtriamque poſuiſtis, perpetuæ in cœlo felici-tatis ſecuri. Quid tam impigrè ad fœtentes accurriſtis lacunas, cum in conſpectu eſſent fontes divinæ beatitatis ſcaturigine manan-tes? Quid tenuem & caliginoſam à dome-ſtico foco lucem petiiſtis, cœleſti illo jubare tanti ſplendoris radios diffundente?

Ille rerum omnium ſator paterque Max. atque idem Opt. in cœlis Deus, caput author-que bonorum eſt omnium, fons proſperita-tum perennis, ſcaturigo beatitatis inexhau-ſta. Atque ita ille bonus eſt, ut bonitas ſit ipſa, perfecta omnibus numeris; expleta om-nibus partibus, cumulata omnium felicita-tum acervo. Ita ille bonus eſt, [a] *ut præter eum non ſit bonus quiſquã.* Itaque ut in ſeminibus cau-ſa eſt arborum & ſtirpium: ita ille ſemen eſt cunctarum, quas optare aliquis poſſit, com-moditatum. Cogitas Mundi ſpatioſam fa-bricam? [b] *Cuncta, quæ fecit Deus, fecit valde bona.* Conſideras Animantium moderationem?

Deus ſummum bonum.

a *Mat.* 19. 17.

b *Gen.* 1. 31.

[c] *Solem oriri facit ſupra juſtos, & injuſtos.* [d] *Dat cœlitus nobis pluvias, & tempora fructifera, implens cibo ac lætitiâ corda noſtra.* Attendis in Eccleſiam & fideles propenſionem? [e] *Ita dilexit Deus Mundum, ut filium illi unigenitum daret: ne quis in eum credens periret, & æternâ beatitudine deſtitueretur.* Quæris, quo fonte præſtantes animi dotes ſcateant? [f] *Deus omnis gratiæ author eſt,* [g] *Divina vis ipſius omnia nobis donavit, quæ ad æternam vitam & pietatem pertinent.* [h] Imò verò, *Omnis donatio bona, & omne bonum perfectum supernè eſt, deſcendens à patre luminum.* Neque quidem [i] *quicquã accipere homo poteſt, niſi quod datum ei ſit de cœlo.* O largam ejus bonitatem! ô admirabilem benignitatem! Si qua eſt in virtutis poſſeſſione beatitudo; [k] *tui Spiritus fructus ſunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas.* [l] Tuus Spiritus operatur omnes in omnibus virtutes, dividens ſingulis, ſicut vult. Si quam Sapientia confert homini felicitatem; [m] *Ille ſolus eſt ſapiens.* [n] *Illum nemo ſapientiam docet.* [o] *Apud illum eſt ſapientia & fortitudo: ipſe habet conſilium & ſapientiam.* Si quam in Gloriâ habemus perfectionem; [p] *Magnus eſt Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudo ejus non habet finem. Dei eſt regnum, & potentia, & gloria in omne ſæculum.* Si voluptatis fruitio ſummum continet bonum; Illo authore, [q] anima mea in bono morabitur. Illo datore, cœleſti perfrue-

c Mat. 5. 45.
d Act. 14. 17.
e Io. 3. 16.
f 1. Pet. 5. 10.
g 2. Pet. 1. 3.
h Iac. 1. 17.
i Io. 3. 27.
k Gal. 5. 22.
l 1. Cor. 12. 11.
m 1. Tim. 1. 17.
n Iob. 21. 22.
o Iob 12. 13.
p Pſ. 145. 3.
q Pſ. 25. 13.

Digitized by Google

fruemur voluptate, [r] *quam neque oculus vidit, neque auris audivit, neque homo cogitatione poteſt comprehendere.* r 1. Cor. 2. 9.

Ad hunc largitorem fontemque bonorum omnium quo quis accedit propius, eò, *Socratis* etiam judicio, [ſ] *melior eſt & beatior.* Sed deflexit ab illo fœdis illaqueata erroribus Gentilitas: quid eſſet Deus, quid verum decus, non attendens. Quomodo enim ſuſpicere in Divinum Numen poſſent [t] *In terras animæ curvæ, & cœleſtium inanes*: quæ omnia vitæ conſilia, vel ad rerum hominumque principatus, vel ad popularem laudem & caduci nominis fluxam gloriam referrent? Quomodo veram & eminentem honeſtatis formam amplecterentur, quæ quid verum perpetuumque eſſet decus ignorarent, fontem fomitemque illius perennem averſatæ? Hoc, hoc in æternam Ethnici nominis cedit infamiam, [u] *quod Deum, non ut Deum, glorificarunt: Sed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis, & obtenebratum eſt deſipiens cor eorum. Quum ſe profiterentur eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Itaque tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent, quæ minimè convenirent, oppleti omni injuſtitiâ, ſcortatione, improbitate: denique ad omne turpiſſimi ſceleris facinus profligati.* Quis jam miretur, illos priſcæ memoriæ tenebriones, à cœleſti averſos Deo, veræ felicitatis feciſſe jacturam? Vt enim quiſque actus

ſ *Eraſ. l. 3. Apoph.* Ethnici veræ felicitatis expertes.

t *Perſius.*

u *Rom. 1.*

turbulenti erroris impetu ſtultam animo concepit opinionem ; ita viam ingreſſus eſt, quâ cœco Andabatarum impetu ad felicitatem graſſaretur. Itaque multi qui nihil in ſe divinum agnoſcebant, omnemque animi ſenſum extingui cum vitâ corporis putabant, in fluxis mortalis vitæ bonis ſtudium atque induſtriam poſuerunt. Eorum alii infinitâ pecuniarum accenſi libidine, in eo poſitam ſummam felicitatis crediderunt, ſi conſtructis & coacervatis opibus domi re benè lautâ atque auctâ fruerentur. Alii in honoribus & dignitate proſperitatis cumulum collocarunt : quod in ampliſſimum locum perveniſſent, quod propitiam populi gratiam poſſiderent, quod ampliſſimâ poteſtate atque imperio eminerent. Alii, pecudum more, quas natura pronas, & ventri obedientes finxit, ad paſtum ſaginamque dejecti corporis, omni libidinis impetu in voluptates deſcenderunt. Quos ego homines vix aliquem ad capeſſendam virtutem conatum habuiſſe puto ; hoc unicè unum malis ſemper artibus molitos, ut perditam atque effrænatam turpitudinum cupiditatem explerent. Pauci Naturam ſequuti ducem, ad felicitatis aliquam ſpeciem adſpirarunt, ſummumque bonum non in fortunæ muneribus, affluxuque mortalium commodi-

moditatum ; ſed in *Animi opibus* collocarunt.

Sed ô mentium veſtrarum dementiam, miſerrimi mortales ! O ſtupidam Creatoris Dei naturæque communis ignorantiam ! Quam vos in illis animi opibus felicitatem ponitis : quas non divinâ benignitate dari ; ſed veſtrâ induſtriâ parari exiſtimaſtis ? Ab illo luminum ſummo patre , à datore donorum omnium Spiritu , à ſeminario eximiarum dotium cœlo virtutem & ſapientiam petiiſſetis. Ab illo fonte omnis humani ingenii vis , omnis animi integritas, omnis honeſtatis abſolutio deſcendit. Quid in veſtris viribus omnia poſuiſtis , in Deum impii , in vos ipſos injurii , ſupra naturæ conditionem ſtolidè elati ? Non cogitabatis in percipiendis magnarum artium diſciplinis ingenii veſtri tenuitatem , in cognoſcendâ veritate ſtudiorum difficultatem , in obeundis laudabilium rerum negotiis naturæ communis imbecillitatem ? Non vellicabat animum debilitatis humanæ conſcientia ? quam toties in libris veſtris graviſſimè culpaſtis, in ipſam ſæpè invecti naturam, quod parcè reſtrictèque nimis ſua homini munera tribuiſſet.

x 1. Cor. 3.19. *Sapientia humana tenuitas.*

Quæ enim eſt illa Sapientia veſtra ? quam divina veritas [x] *ſtultitiam* dicit : vos noctua-

Digitized by Google

rum oculis, & evanidæ Solis umbræ comparatis. Quis veſtrum cumulatam rerum omnium ſcientiam de homine glorietur; cum ille, Apollinis judicio, ſapientiæ princeps, *hoc ſe unum ſcire profiteretur, quod ſciret nihil*? Si tanta ingenii humani vis eſt, tanta doctrinæ abundantia; cur ea, quæ ante oculos noſtros interq; manus verſantur, ignoramus? Cur tanta inter doctos de facillimis quęſtionibus eſt diſſenſio? cur tot querelis obſtructā multis difficultatibus cognitionem, obſcuritatem naturæ latentis, caliginem animis affuſam deploratis? An quiſquam unquam fuit, qui omnes artium diſciplinas, omnes naturalium rerum cauſas, omnem Reip. moderandæ peritiam teneret? An ulla ſapientiſſimorum hominum induſtria infinitam ſciendi cupiditatem ſatiavit? Cur igitur alii, ad parandam multarum maximarumque rerum ſcientiam, nimis anguſtis circumſcriptam ſpatiis vitam accuſant? Alii in aditu conſtituti ſepulchri, in mortis ore ac faucibus deprehenſi inſano diſcendi ſtudio flagrarunt? Si ſumma in ſapientia humanæ conditionis eſt perfectio; quid eſt, quod in illius poſſeſſione nunquam animus acquievit? Aut quæ illa eſt beatitas, quæ non cumulat atq; explet omnibus bonis hominē, ut nihil amplius requirat?

Et Virtutis. Neque à Virtutis exercitatione petere illam bonorum ſufficientiam potuerunt: cujus inte-

integritatem ſæpè res domi anguſta impedit, amicorum inopia excludit, adverſi fortunę caſus evertunt, valetudo corporis, ſenſuum languor, virium debilitas, affectionum inquietudo, conſilii fruſtratio interpellat. Quàm verò manca debiliſque fuit illorum virtus; qui neque in cœlum, unde peti virtus debet, ſuſpiciebant: & omnia virtutis ſtudia ad popularem laudem & gloriam referebant? Nullam igitur Ethnici homines ab induſtria ſuâ perfectionem, nullam à ſe ipſis felicitatem impetrarę potuerunt, ſuî, Dei, rei pariter ignari. Si ſapientia ſummum contineat bonum; tum demum veram conſequuti felicitatem fuiſſent, ſi authorem illius Deum omni pietate ac religione coluiſſent. Si virtute metiri beatitudinem oportet; ea ſola virtus eſt, quæ infuſa cœlitus hominum animis ſolidum duraturæ honeſtatis decus amplectitur.

Nunc vos veſtris convincam teſtimoniis, veram ſolidamque felicitatem nulli unquam homini, ſine ullo miſeriarum intercurſu, contigiſſe. Monuiſti Crœſum, [y] Solon: *Neminem, ante editum vitæ ſpiritum ſupremum, de beatitate poſſe gloriari.* Reſpondiſti Midæ Regi, [z] Silene: *Optimum eſſe, non naſci; proximum vero, quamprimum ad mortem ire.* Inculcaſti Pauſaniæ, Simonides: [a] *Vt ornatus ampliſſimis fortunæ muneribus Hominem eſſe ſe cogitaret.* Qualem verò Hominem?

Infelicitas humana.

y *Plut. Sol.*

z *Plut.*

a *Ael. l. 9. v. h.*

b *Stob. ſer.96.* nem? Hominem,[b] Ariſtotelis ſententiâ, *imbecillitatis exemplum, temporis ſpolium, fortunæ luſum, inconſtantiæ imaginem, invidiæ & calamitatis trutinam: reliquum, pituitam & bilem.* Hominem,[c] Herodoti judicio, *rem calamitoſam*: Orphei & Homeri, *miſerum mortalem*: Democriti, [d] *miſerandæ conditionis animantem; cui bona quærenti vix parcè obtingant, mala verò & exquiſita, & præter exſpectationem*: [e] Epicteti, *vitam agentem torrenti ſimilem, turbulentam, plenam cœno, violentam, obſtreperam: ut ingreſſu difficilem; ita egreſſu luctuoſam.* Vitam caducam, vitam miſerabilem, quam graviſſimi homines tragœdiæ, tempeſtati, navigationi, carceri, ſomnio, floribus, foliis, vitro, ſimulacro, auris, umbræ, morti conferunt. Cui etiam ipſe in tanto fortunæ apparatu [f] *Xerxes* illacrymavit: [g] Thraces indoluerunt, editos in lucem infantes mœrore ac lacrymis; funera ſuorum tripudio & cantu proſequuti.

c *Lib. 1.*

d *Stob. ſer.96.*

e *Stob. ſer.1.*

f *Herod. l. 7.*

g *Solin. c. 15.*

Quis enim omnium hominum unquam fuit, qui à communis miſeriæ ſenſu immunem vitam egit? Quis ita ſemper in benigno fortunæ ſinu acquievit, ut à primo originis die, ad ultimum uſque fati tempus, nunquam ceſſante indulgentiâ, ad ſummum beatitatis culmen ſit perductus? Quem non aut publica, aut domeſtica funera, non invidorum malignitas, non corporis valetudo, non animi perturbatio,

turbatio, non aliqua caſus adverſi acerbitas ab inſtituto proſperitatis curſu abduxit? Religioſi vates luctus & dolores Deorum quoque pectoribus aſſignant; nedum homini mortali communium malorum tribuant immunitatem. Si fortè alicui ita propitia fuit fortuna, ut per omnes beneficiorum gradus in arcem conſpicuæ felicitatis evaſerit; denique tamen illum improviſo deſtitutum decurſu, quem in ſublime extulit, in profundam cladem demerſit. Vt enim ſegetem nimia ſternit ubertas: Ita immoderata felicitas tragico vitæ exitu ad ruinam homines impellit. Queſtus hoc eſt in pyrâ *Crœſus*, in cruce *Polycrates*, in ludo *Dionyſius*; ad conſpectum Ægyptiæ ſicæ *Pompeius*; Romani pugionis *Cæſar*; Parthici acinacis *Craſſus*; Germanicæ ſecuris *Varus*; in vinculis *Syphax*, & *Perſes*; in fatali lecto *Alexander*, & *Marius*. Quibus omnibus, cum [h] *Demetrio* Rege dicere ad fortunam liceat: *Tu me extuliſti, tu ipſa rurſus dejicis.* h *Plut. Dem.*

Quam itaque turpiter, in parandâ Beatitatis poſſeſſione, ratio fugit homines Ethnicos! à fonte bonorum omnium Deo, ad miſerabilem ſuæ induſtriæ conatum, à verâ felicitate ad illius inanem umbram, & ſimulacrum converſos. At ſi in capeſſendâ felicitate irrito laborarunt ſtudio, quid eſt, quod de *Virtutis poſſeſſione* gloriantur? Quid eximiæ Honeſtatis *Soli Chriſtiani verè Nobiles.*

ornâ-

ornamenta deprædicant, cujus tantum ſpeciem aliquam & imaginem apprehenderunt? Quod ſi autem veræ Virtutis deſtituuntur laude, ſi glorioſæ Honeſtatis vacant decore, fruſtra ſibi eminentem Nobilitatis principatum vendicant. Sola inter omnes mortales

Ob virtutis perfectionē. Chriſtianorum natio, ut Beatitatis & Virtutis in ſervatore Chriſto conſummatæ perfectione; ita cumulatiſſimæ Nobilitatis honore meritò gloriatur. Ambigere autem quiſquā de Chriſtianę Virtutis perfectione poteſt? Atqui

i *Eph. 1. 4.* [i] *elegit nos Deus ante Mundi conſtitutionē, ut eſſemus*

k *1. Io. 2. 8.* *ſancti & immaculati.* [k] *Tranſierunt enim tenebræ, & verum in nobis lumen lucet.* Id quod à Scriptu-

l *2. Tim. 3. 17.* râ lumen eſt, [l] *quæ nos edocuit, ut perfectus ſimus Dei homo, ad omne opus bonum inſtructus.* Ita qui-

m *Iac. 1. 4.* dem, [m] *ut in nullo ſimus deficientes.* Ita perfecti,

n *Mat. 5. 48.* [n] *ut in cælo Deus.* [o] *Vt nati ex Deo non peccemus.* Si quā innata libido ſuggerat pravitatem, [p] *coa-*

o *1. Io. 5. 18.* *leſcimus tamen tandem omnes in unitatem fidei, &*

p *Eph. 4. 13.* *agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram*

q *1. Io. 1. 9.* *ſtaturæ adulti Chriſti.* Namque [q] *de die in diem creſcimus in gratiâ & cognitione Domini noſtri, remiſſis peccatis ab omni iniquitate emundati.* Quo-

r *Heb. 6. 1.* tidie detersâ ruditate [r] *ad perfectionem ferimur, non jacientes rurſus fundamentum pœnitentiæ ab ope-*

ſ *Eph. 5. 27.* *ribus mortuis & fidei in Deum.* Itaque [ſ] *non habet glorioſa Dei Eccleſia maculam, non rugam, aut aliquid hujuſmodi, ut ſit ſancta, & ab omni labe immunis.* At

non

non eſt iſtæc ab humanâ induſtriâ ſanctitas, non à noſtrâ dignitate precium. *In* [t] *Chriſto ſanctificata eſt Dei Eccleſia.* [u] *In Chriſto mundata eſt lavacro aquæ in verbo vitæ.* [x] *Chriſtus purgavit ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* [y] *Per Chriſtum illæ ſpirituales operum noſtrorum hoſtiæ Deo ſunt acceptabiles.* [z] *Deus eſt, qui ſuam legem mentibus noſtris indit, & cordi inſcribit.* [a] *Deus eſt, qui mundat nos ab omnibus impuritatibus noſtris, ſubmotoque lapideo corde ſuum affundit ſpiritum, ut ſtatuta ipſius obſervemus.*

t 1.Cor.1.2. u Eph. 5.26. x Tit.2.14. y 1.Pet.2.5. z Ier. 31.33. a Ezech.36.25.26.27.

Tanta igitur Chriſtianæ virtutis eſt perfefectio, ut mortalem hominem cum ſuo Creatore [b] *naturæ divinæ conſortio* devinciat. Namque [c] *præſcivit Deus fideles, & prædeſtinavit, ut imagini filii ſui conformes redderentur.* [d] *Vt retectâ ipſis Dei facie, gloriam ejus tanquam in ſpeculo contuentes in in eandem imaginem à Dei ſpiritu transformarentur.* Hinc Electi [e] *manere in filio & patre dicuntur*, divinæ ſortis communione ſanctiſſimo Numini conjuncti. Hinc [f] *in unius corporis indiſſolubilem compagem coagmentati* perhibemur: [g] *cujus caput ſit Chriſtus; ut vir mulieris.* Neſcimus verò nos [h] *Templa eſſe Dei vivi*, habitacula Spiritus S. [i] fundata & conſtructa ſupra fundamenta Prophetarum & Apoſtolorum, ſuper angularem lapidem Chriſtum: *in quibus habitet, & inambulet divinum Numen*? Neſcimus, [k] *Domeſticos nos eſſe Dei, & concives ſanctorum*, ab omni ad-

b 2.Pet.1.4. c Rom.8.29. d 2.Cor.3.18. e 1.Io.3.24. f Eph.4.16. g Eph.5.23. h 2.Cor.6.16. i Eph.2.20. k Eph.2.19.

venarum

venarum hoſpitumque peregrinitate immunes?

Et fructū beatitatis. Ex hac cum cœleſti Numine Conjunctione illa Chriſtianorum hominum eſt Beatitas, & perfecta bonorum omnium cumulatio: quem ſcopum divina ipſorum virtus intendit. O felices ter & amplius! ô beatos Chriſtianos! [1] qui ſpiritu pauperes regnum obtinebunt cœlorum. Beatos, qui lugent: quoniam hæreditatis jure poſſidebunt terram. Beatos, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam: quoniam ſatiabuntur. Beatos miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur. Beatos mundo corde: quia Deum videbunt. Beatos pacificos: quoniam filii Dei vocabuntur. Beatos, qui juſtitiæ causâ perſequutionem patiuntur: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. O beatitatem, omnibus numeris gradibuſque expletam! O vitam omnium bonorum acervo redundantem!

1 *Mat. c. 5.6.7.*

Quo non dira malus portendat ſpicula Livor:
Non levet audacem Mors fera, Sorſve manum.
Chriſtus ubi plenis uberrima gaudia rivis,
Promiſſaſque manu divite fundit opes:
Immortalis opes vitæ: quas nulla vetuſtas
Solvere, non hominum vis inimica queat.
Omnia volvuntur dubio mortalia caſu;
Sola ſcatet certis cœlica vita bonis.

Cœlica

Digitized by Google

Cœlicaque ſidereos inter lætiſſima cœtus,
Intuituque ſui vita beata Dei.

Eſt igitur, qui Chriſtianis hominibus ſummæ Nobilitatis principatum auſit detrahere? qui ſoli omni ope operaque ad divinæ virtutis perfectionem atque abſolutionem enituntur: ſoli glorioſiſſimi Numinis honorem, & beatæ, ſine ullâ miſeriarum interpellatione, conditionem vitæ intendunt. Cur igitur ipſo veritatis ore [m] *Genus hominum electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis* appellantur? Cur nobile [n] *Abrahami ſemen*, *Filii ipſius Dei, Fratres Chriſti Domini*, [o] *conſortes divinæ naturæ* nominantur? An major inter homines eſſe poteſt dignitas, quam propinquâ cognatione eminentiſſimę ſanctitatis ſtirpi adnexum eſſe? An ſupra divinitatis communionem, ſupra cœleſtem originem, aliqua eſt nobilitatis illuſtrior conditio? Quid gloriatur ſtulta Gentilitas tractum de cœlo genus? Quid jactamus relictam poſteris avitæ virtutis & nobilitatis imaginem? Hæc vera eſt editiſſimi gradus Nobilitas, Creatorem Deum cognati generis ſtirpe attingere, vivum ſummi Numinis ſimulacrum ac effigiem perhiberi, cumulatâ omnium bonorum congerie ad divinæ Beatitatis ſortem quam proximè accedere.

m *1. Pet. 2.9.*
n *Pſ. 105. 6.*
o *2. Pet. 1.4.*

Quam ab Adamo poſſeſſam.

Hunc ſummæ Nobilitatis apicem Adamus

quondam in Paradiſo tenuit, imago opificis Dei, ſimulacrum æternæ virtutis, ſpeculum factum à Creatore, in quo ſuæ perfectionis florem & colorem vivis quaſi lineamentis adumbrarat. Hauſerat à Deo Animum, qui ſui authoris impreſſus ſimilitudine in elegantiſſimi Corporis domicilio ſummi honoris ſedem tenebat. Effulgebat maximarum virtutum indole, ad omnem ſanctitatem juſtitiamque à naturâ compoſitus. Mens divinæ ſapientiæ colluſtrata lumine Creatorem Deum rectiſſimè cognoſcebat. Voluntas ſequuta bonæ Mentis imperium promptiſſimè cultui Numinis vacabat. Nullum erat in corpore vitium, quod caliginem rationi offunderet. Nulla in animo Affectionum commotio, quæ libidinem in pravum abduceret. Nullus in Intellectu error, in ſenſibus hallucinatio, quæ exploratam Cauſarum cognitionem præpediret. Ipſe animo acer magnuſque, corpore ad originis ſuæ domicilium erectus, hæres arbiterque creatarum rerum, Regium in omnes animantes imperium tenebat. Nihil in ſolidâ ſecuráque felicitate *aut ſperare potuit, aut timere*: in cœlo quoque familiarius cum Deo victurus, ſi conſtanter divinis imperiis obtemperaret. Hoc primum veræ Nobilitatis eſt initium. Hæc ſumma hominis dignitas, & quaſi divinitas: ad quam quò quis propius accedit, eò eſt nobilior.

O præ-

O præclaram tui generis Nobilitatem, Adame, non ex ſtirpe humanitatis oriunde; ſed ortu divino edite! O præſtantem tuæ beatitudinis conditionem, quâ ad cœlitum dignationem proximo cognationis gradu perveniebas! Quantæ dignitatis, quantæ felicitatis relictum à te patrimonium haberemus; niſi improbis Diaboli artibus illectus in fraudem, obliteratâ divinæ Virtutis imagine, miſerabilem præſtantiſſimarum dotium jacturam feciſſes! Ex eo mentis acies fœdis circumfuſa tenebris obtorpuit, ſenſio obſtupuit, corporis robur elanguit, libido rationis obluctata imperio turbulentis animum motibus jactavit. Neque jam ſuſpicere Homo rectis oculis cœlum poterat, non intueri radiantem veritatis lucem, non cernere veræ dignitatis ſplendorem. Vbi ſemel hauſit ſpurcæ labis contagium, manavit illico malum in venas, infuditque ſe viſceribus, & luctuoſam corpori atque animo mortem clademque intulit, in omnem poſterorum gentem pernicie ſeminatâ. *Et deperditam.*

Ab iſto principio fluxit humanæ naturæ pravitas, contaminatum honeſtatis decus, obtenebrata primævæ dignitatis claritas, ſplendor inclytæ nobilitatis, gloria divinæ originis, honor ducti de cœlo generis eviluit. Et jam miſer homo afflictus amiſſione dignitatis, per- *Chriſtus reſtituit.*

territus acerbiſſimæ mortis metu, in omni ſe dedecore atque infamiâ volutabat, cum divino conſilio *veniens de cœlo Chriſtus*, Dei filius, tantæ turpitudinis labem ſuo ſanguine elueret, decore priſtinæ Nobilitatis mundo reſtituto.

Ille unus nobis moriendo reſtituit rem.

Ille implicatum mortis laqueis hominem in antiquam libertatem vindicavit. Ille conſecrato in ſalutem noſtram ſuo capite, peſtem ab Electis omnem propulſavit. Ille graviſſimas ſubiens miſerias, exaratus virgarum vibicibus, coronatus ſpinarum apicibus, laceratus immaniſſimis tormentis, affixus execratæ cruci, devotus in publicam expiandi ſceleris victimam, divinæ Virtutis imaginem redintegravit. O ſingularem tuæ beneficentiæ magnitudinem, Ieſu Chriſte! ô copiam munerum tuorum immenſam! [p] *Tu, cum eſſemus mortui peccatis, vitam nobis reddidiſti, unaque tecum ſuſcitatos in cœlis collocaſti.* [q] *Tu nos à peccatis liberatos, Deoque mancipatos, & eximio ſanctimoniæ fructu, & æternâ vitâ donaſti.* [r] *Tu abolita morte, illuminataque vita, immortalitatem per Euangelium fidelibus tribuiſti:* [ſ] *Tu nos in hæreditatem, quæ nec perire poteſt, nec contaminari, nec marceſcere, nobis in cœlis ſervatam, regenuiſti.*

p *Eph.* 2. 5.6.
q *Rom.* 6. 22.
r 2. *Tim.* 1.10.
ſ 1. *Pet.* 1. 4.

Hic eſt ille Chriſtianæ dignitatis ſplendor, hæc vera Chriſto authore Nobilitas: cujus

cujus nunc *genuinam indolem moreſque* conſiderabimus.

CAP. XV.

De Moribus Chriſtianæ Nobilitatis.

PRiſca Heroum natio cum aliquo virtutis edito facinore magnum inter homines nomen teneret, ementita ſui generis Nobilitatem divinam originem jactabat. Alii Iovem ſtirpis generoſæ Principem; alii Herculem, aut Liberum patrem, aut Venerem matrem prædicabant. Multi à pelagi profundo, à Terræ penetralibus, à Nubium tractu, oſtentatis longâ ſerie radiatorum capitum imaginibus, familię ſuæ natalem repetebant. Græci ſuarũ laudum ridiculi ebuccinatores, à Deucalionis lapidibus, & ſatu Cadmæorum Dentium originem deducunt. Quorum Athenienſes, nunquam mutato patriæ domicilio, Αὐτοχθόνες ſe dicebant: eandem, ex [a] *Antiſthenis* cavillatione, cum cochleis ſortiti laudem. Arcades verò προσελήνες ſe nominabant: quod Lunæ naſcentis incunabula gradu ætatis antecederent. Cujus æmuli gloriæ Romani fibulas eburneas ad Lunæ ſpeciem corniculantes, calceis aſſuebant, certo antiquiſſimæ Nobilitatis argumento. Quem tamen ſibi honorem Æthiopes, Chaldæi, Phryges, Phœnices ſibi vendica-

Vana Ethnicorum gloriatio de origine divinâ.

a *Laërt. l. 7. c. 1.*

vendicabant: mutuis ſæpè jurgiis de ſuæ Gentis vetuſtate altercantes. Qua Nobilitatis antiquæ gloriatione noſtris temporibus multi Trojanam & Romanam originem jactant, authoreſque generis *Tuiſconem*, *Mannum*, *Cambrivium*, Reges Dynaſtaſque Aborigines oſtentant: Quibus ſuæ Nobilitatis præconibus non ineptè aliquis cum Laconibus reſpondeat: *Sit Deus Alexander; ſi eſſe vult Deus.*

Quâ nobiles ſunt Chriſtiani.

Efferant ſtulti mortales ſummæ dignitatis antiqua principia, prædicent claritatem generis, glorientur fumoſas & famoſas centum avorum imagines. Chriſtianum genus liberâ fronte elatoque ſpiritu dicit, ſe divino editum ſatu, ſummum inter homines Nobilitatis tenere principatum. Neque enim illi Poëtas, nugaces Deorum figulos, ſequuti, commentitium Iovem, aut Mercurium, Herculemve, ſed creatorem Mundi Deum principem authoremque ſui generis nominant. Non longo ſtemmate inclytum priſcæ nobilitatis ſanguinem; ſed incluſum intus Numen, & cognatæ Divinitatis conſortium gloriantur. Nos in Divinâ numerati ſtirpe illum in cœlis Deum *patrem noſtrum* appellamus: magis authorem generis profeſſi, à quo accipimus immortalitatem; quam qui nos in hoſtem miſeræ mortalitatis genuerunt. Nos [b] *ex divinæ propoſito voluntatis*

[b] Eph. 1. 5

luntatis per Chriſtum Ieſum in cæleſtem adoptati familiam;[c] *geniti Verbo veritatis;*[d] *empti pretio magno;* [e] *filii Dei omnipotentis*, ab ipſo veritatis ore ſalutamur. Nos [f] *hæredes Dei, cohæredes Chriſti;* [g] *Fratres Chriſti;* [h] *concives ſanctorum & domeſtici Dei;* [i] *vocati in æternam gloriam;* [k] *domini principeſque Mundi*, digniſſimo honoris titulo inſignimur: O eximiam Nobilitatem, quæ divino inſerta generi Sanctos Dei homines Deique Filium propinquæ cognationis vinculo ſibi conjungit! Quæritis tantę Nobilitatis Antiquitatem? Non formidat illa novitatis invidiã, inde uſque à primo Mundi ortu in terris verſata: quoad homines extitere, qui Chriſti ſequuti diſciplinã, incenſi Chriſtianę pietatis ſtudio, recordati naſcituri de Mulieris ſemine Meſſiæ, delibuti ſanctiſſimę Vnctionis oleo; in Chriſto ſalutis authore ſpem potiundę ſalutis depoſuerunt. Petitis divinę Gentilitatis Inſignia? Non hîc Aquila falcatos in prædam ungues diſtringit, non hiat Leo cruentis faucibus, non ſibilant minaciter Dracones. Pro immanium Beſtiarum ſimulacris [l] *Lux bonorum Operum* illuſtri Charitatis ſplendore in Dei gloriã ad hominũ oculos effulget. Pro bullatis clypeorum ornamentis, [m] *immaculata fideliũ, ex obedientiâ & adſperſione ſanguinis I. Chriſti, ſanctitas* conſpicuę claritatis radios diffundit. Vultis ſcire, quibus artibus paretur tam præclaræ dignitatis ampli-

c *Iac. 1. 18.*
d *1. Cor. 7. 23.*
e *Io. 1. 12.*
f *Ro. 8. 17.*
g *Pſ. 22. 23.*
h *Eph. 2. 19.*
i *1. Pet. 1. 7.*
k *1. Cor. 6. 2.*
l *Mat. 5. 6.*
m *1. Pet. 1. 2.*
Sed gratuito.

amplitudo? Nemo in illum Nobilitatis ordinem à parentibus naſcitur: nemo ſuis illuc viribus, aut improbo honoris ambitu irrumpit.
n Rom. 9. 16. *Neque enim eſt* [n] *volentis, non currentis; ſed miſerentis Dei. Non eſt* [o] *ex nobis ipſis fides; Dei donum eſt.* o Eph. 2. 8
Non impetrat quiſquam æternæ felicitatis
p Rom. 8. 30. gloriam, *niſi* [p] *quem Deus prædeſtinavit, quem vo-*
q 1. Io. 4. 10. *cavit, quem juſtificavit.* [q] *Non dileximus nos Deum*
r Eph. 1. *priores, ſed ille prior dilexit nos.* [r] *Ille nos elegit in Chriſto ante Mundi conſtitutionem: ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus.* [ſ] *Ille nos genuit vo-*
ſ Iac. 1. 18. *luntariè Verbo veritatis.* [t] *Illius gratiâ juſtificati hæ-*
t Tit. 3. 7. *redes ſumus vitæ æternæ.* Quis hanc dignitatem aut natalium fortunæ, aut voluntatis ſuæ ar-
u Eph. 2. 3. & 4. bitrio adſcribat; cum [u] *omnes iræ ſimus filii, mor-*
x 2. Cor. 3. 5. *tui in peccatis.* [x] *Non idonei quidem ex nobis ipſis ad cogitandum quicquam; niſi id habeamus à largitore Deo?* Quos enim ſtirps illa malitiæ virtutis ederet fructus, [y] *ſenſa & cogitatione humani cordis,*
y Gen. 8. 21. *inde à primâ uſque adoleſcentiâ, in malum pronâ?*
Ita induratâ inveterataque pravitate, [z] *ut non*
z Ier. 13. 23. *corrigi poſſit facilius; quam Aethiops pellem, pardus maculas mutet.* Poſtquam illa primi criminis labes generi humano ſemel adheſit, nemo ſine divino inſtinctu ullam veræ virtutis actionem ſuſcipere, nemo pietatis religionem colere, nemo ſuæ ſalutis præſidium collocare in Servatore Chriſto potuit. Qui ordinati ſunt ad vitam æternam, qui adoptati ſunt in ſtirpem

divinæ

Digitized by Google

divinæ gentilitatis, qui unctionem habent à Spiritu ſancto, in ordinẽ & dignitatem Chriſtianæ Nobilitatis admittuntur. Divinæ Vnctionis virtute poſiti in terris cœlitum jura conſequimur, ad Chriſti ſimilitudinem Reges, Sacerdotes, Doctores facti.

Fruſtrà gloriaris, Iudææ, tractum ab Abrahamo patre genus, & aviti ſanguinis inclytam nobilitatem. Chriſtianos Deus, [a] vobis exciſis rejectiſque, in Abrahami ſtirpem inſevit: non illius ſanguine procreatos; ſed fidei virtutiſque veſtigia ingreſſos. Stulte circumciſam pellem, in teſtimonium divinæ Gentilitatis oſtentas. Chriſtianorum [b] *non ex homine; ſed ex Deo eſt circumciſio*, cordium præputio, in ſignaculum juſtitiæ, reſecto. Nihil eſt, quod ſuam docti ſapientiam, principes potentiam, generoſo majorum oriundi ſanguine nobilitatem collaudent. Ad Chriſtianæ Gentilitatis ordinem adſcripti ſunt [c] *non multi ſecundum carnem ſapientes, non potentes, non nobiles.* Qui ſtulti videntur mundo, qui infirmi, qui ignobiles, eos in familiam ſuam allegit Deus: ne quiſquam de ſuâ magis præſtantia; quam divinâ benignitate glorietur.

a *Io. 8.37.*

b *Rom. 2. 28.*

c *1. Cor. 1. 26.*

Vetuſtæ Nobilitatis Antiſtites.

In hac Nobiliſſimorum hominum familiâ clarum antiquis temporibus nomen tenuerunt Divini illi homines: qui tanquam in ampliſſimo collocati theatro ſpecioſiſſima vir-

tutum exempla orbi terrarum univerſo ad i-
d Gen. 4. 10. — mitandum propoſuerunt. Ex illis fuit [d] *Abel* ille
juſtus: cujus occiſi ſanguis, ſublato in cœlum
clamore, Deum paricidii vindicem implora-
e Heb. 11. 5. — vit. Ex illis [e] *Henoch*: qui familiariter uſus in
terrâ Deo, antequam mortem oppeteret, in
f Num. 12. 7. Deut. 34. 10. — cœlum eſt tranſlatus. Ex illis [f] *Moyſes*, ſervus
Dei fidiſſimus, propheta omnium hominum
maximus, corâm ſæpè cum Deo congreſſus.
g Gen. 20. 7. — Ex illis [g] *Abrahamus* propheta, miniſter, amicus
h Rom. 4. — Dei; [h] hæres mundi, pater credentium. Fuit
i Gal. 4. 26. — in hoc Nobilium ordine [i] *Iſaacus*, promiſſionis
k Gen. 22. — filius: [k] qui conſecratus Deo in hoſtiam Chri-
l Gen. 28. 12. — ſti ſupplicium adumbravit. Fuit [l] *Iacobus*,
Chriſtum ſcalis innixum ſummâ religione ve-
m Act. 13. 22. & 1. Sam. 13. 14. — neratus; [m] *David*, vir ſecundum cor Dei; [n] *Noa-*
n Gen. 6. 9. — *chus*, præco juſtitiæ, juſtus perfectuſque in-
ter mortales. Fuere religioſiſſimi Patriarchę,
diviniſſimi Prophetæ, Chriſtianiſſimi Apo-
ſtoli, infiniti alii veteris noviq; fœderis pręſtan-
tiſſimi homines: qui ſancti motu monituque
Numinis, ad virtutis exercitati ſtudiũ ſplẽdidę
Nobilitatis poſſeſſionem tenuerunt. Quos in-
ter Chriſtus Immanuel ſummũ honoris prin-
o Luc. 1. 32. — cipatum tenet, Filius ille [o] magnus Altiſſimi,
p Col. 1. 15. — [p] imago Dei inconſpicui, primogenitus omnis
q Col. 1. 18. — creaturę, [q] princeps Eccleſię caput, hęres crea-
torque omnium, ſplendor characterque divinę
r Col. 2. 9. ſ Io. 3. 34. — gloriæ, [r] plenitudo Deitatis, [ſ] perfectio abſolu-

tioque

tioque omnium virtutũ, Deus in [t] ſæculum ſæculi, [u] Rex Regum & Dominus dominantium. t *Heb.1.8.* u *Apoc. 19.16.*

Vos ô Divini homines, principes ſolidæ Nobilitatis, exemplaria Religionis, ſpecimina virtutum, omnium Gentium, omnis memoriæ clariſſima lumina, omnem humanæ laudis prædicationem exceditis. Non eſt tantum in me ingenii flumen, nõ eſt illa dicendi ubertas, ut cœleſtem animorum veſtrorum indolẽ virtuteſque admirabiles non dicam exornare; ſed enarrare poſſim. Quantum tamen poſſum valeoq;, excellentem glorię veſtræ ſpeciem atque imaginem tenui ſermone adumbrabo, & quã manifeſtis exprimere ſignis nequeo, rudis ſtyli ductu, & quaſi obſcuris lineamentis deſcribam: ſi forte ingenii veſtri ſimulacro quotidie oculis propoſito aliquam ejus præſtantiam, quam voluntate ſtudioque proximè accedo, imitatione poſſem conſequi.

Pietas religioſi ſenſus.

Primũ & principem Chriſtianæ Honeſtatis locum tenet *Iuſtitia*, illa omnium Domina & regina virtutum, jus cuique ſuum diſtribuens: Deo reverentẽ Honorem; proximo benevolentem Amorem. Illud Religioſæ eſt Pietatis, hoc gratioſæ Humanitatis. Pietas lumen columenq; cæterarũ virtutũ debito Religionis defungitur officio, purè caſtéq; de Divino Numine ſentiens, & diligentem illi Cultũ tribuens. Nihil æquè Chriſtiano homini ſtudio curæque

eſt,

eſt, quam Deum cognoſcere, & rectam de illius Numine ac Mente opinionem habere. Quam ſit immenſæ virtutis vis illa rerum omnium arbitra, quam interminatæ magnitudinis, quam inexhauſtæ bonitatis, quam perfectè æquitatis, quam infinitæ ſapientiæ, quam cumulatæ beatitatis, quotidie ſecum expendit & meditatur. De auguſtis Trinitatis admirandæ myſteriis, de patefactâ Divinæ Voluntatis certitudine, de ſatione curaque rerum omnium, à provido Numine profectâ, multam attentamque cogitationem ſuſcipit. Quæ cum captum humanæ rationis excedant, religioſius ſemper veneratur; quam indagine ſui ingenii venatur: miratur ſanctè; non rimatur curioſe. Itaque Deum in ſacris loquentem Literis aſſiduè frequentat, fuſa ipſius inſtinctu afflatuque oracula diligenter evolvit. Ex illis colendi Numinis religionem, conſequendæ ſalutis rationem, inſtituendæ vitæ moderationem diſcit. Quippe credit, [x] *inſpiratam eſſe divinitus Scripturam, utilem ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia:* [y] *fundatam in angulari lapide Chriſto, innixam ſtabilimentis Prophetarum & Apoſtolorum,* [a] *docentem ſalutis conſequendæ myſteria.* Hanc ſcrutatur, hanc intentis oculis animiſque noctes atque dies evolvit. Quâ diligentiâ reduces à Babylone [b] Iſraëlitæ quater quotidie divinæ Legis codicem

x 2. *Tim.* 3.16.
y *Eph.* 2. 20.
a 2. *Tim.* 3.
b *Nehem.* 9.3.

Digitized by Google

codicem legebant: [c] *Daniel* Babylonicæ captivitatis tempus ex Prophetarum ſcriptis computabat: Candaces [d] *Reginæ Aulicus* Ieſaiæ vaticinationes in itinere expendebat: [e] *Beroënſes* quotidie Scripturas ſcrutabantur: [f] *Apollos* & [g] *Timotheus* attentam & conſideratam ſacris ſcriptis lectionem adhibebant.

c *Dan.* 9. 2.
d *Act.* 8. 28.
e *Act.* 17. 11.
f *Act.* 18. 24.
g 1. *Tim.* 4. 13.

Religioſi cultus.

Ita inſtituti inſtructique cognitione Numinis omnem in eo colendo curam atque induſtriam collocant. Omnem rationem, actionem, cogitationem, in commemorandis beneficiis, in prædicandâ virtute, in celebrandâ Dei laude conferunt. Nullum ſine meditatione divinorum operum temporis momentum prætermittunt. Nullam in propagandâ Dei gloriâ occaſionem negligunt: non attendunt hominum gratias, non curant moleſtias. Tantâ obſtringuntur religione, ut non ſpirent penè ſæpius, quam de Deo cogitent. Non ita cervus vitreos fluentium aquarum deſiderat latices; non ancilla in heræ vultum defigit attentius oculos; non excubitor nocturnus diligentius ſurgentem obſervat diem: quam illi fontem bonorum omnium, authorem ſuæ ſalutis, rectorem omnium rerum, datorē omnium bonorum Deum. Vt [h] pictor Ethnicus ductâ quotidie lineâ inſignem ſuæ artis profectum faciebat: Vt [i] Imperator periiſſe diem putabat, quo non aliquam beneficio erogato

h *Apelles.*
i *Veſpaſianus.*

gratiam

gratiam collegiſſet: Ita illi omne vitæ tempus animique ſtudium in percipiendâ & perficiendâ virtute ponunt, ſine contemplatione operum cœleſtium nullam paſſi horam diffluere. Tam verò ſummi amantes ſunt boni, ut præ illo omnia mortalia nihilo minoris æſtiment, amico Numine ſatis felices. Tam illius reverentes, ut nihil magis offendat ipſos, quam offenſionem benè merenti Numini conciliare: citius rem, decus, vitam; quam illius gratiam effuſuri. Si quid malæ mentis vitio, & erroris humani culpâ deliquerint, ſtatim ad humiles dejecti preces veniam ſuppliciter poſcere, nativæ pravitatis indolem queri, gratiam cum offenſo Deo reconciliare, fidum pietatis obſe-
k Gen. quium promittere. Quâ dolentis animi ægri-
42.28. tudine [k] *Patriarchæ Iacobi filii* fœdum paricidii
l 2.Reg. 22.19. crimen; [l] *Iſraëlitæ* turpiſſimam in Deum perfi-
m 2.Par. 32.26. diam; [m] *Ezechias* ſuperbam operũ ſuorum glo-
n 2.Par. 33.12. riationem; [n] *Manaſſes* nequitiam; [o] *Eſdras* & po-
o Eſd.10.2. pulus idololatriam; [p] *Iobus* temeritatem; [q] *Nini-
vitæ* impietatem; [r] *Petrus* perjurium; [ſ] Dilapi-
p Iob 42.6. dator *Adoleſcens* vitæ diſſolutionem; [t] *Zacchæus*
q Ion.3.5. fraudationem; [u] *Latro* pendens juxta Chriſtum
r Luc.22.62. ſceleſtorum facinorum noxam, in miſerabiles
ſ Luc.15.18. effuſi gemitus, deplorarunt.

t Luc.19.8. Atque ut ardenter amant Deum ipſi; ita
non minus impensè amari ſe ab ipſo credunt,
u Luc.23.42. tam ſtabilis fiduciâ benevolentiæ omnis for-

tunæ

tunæ ſecuri. Habent namque ſibi perſuaſum,
[x] quod in unum coagmentati compactique x Ro. 12.
cum Chriſto corpus, [y] Hæredes Dei; [z] de- 5.
ſcripti in manibus Dei, [a] dilecti Deo, [b] ſelecti y Ro. 5.
è mundo, [c] electi ante mundi conſtitutionem, 17. z Eſa. 49.
[d] edocti actique à S. Spiritu, nunquam Dei 16. a Io. 16.
gratiâ excidere, nullâ vi à divini amoris con- 27.
junctione divelli poſſint. Itaque ſi proſperè b Io. 15. 19.
quicquam illis eveniat, Deo bonorum om- c Eph. 1. d Eſa. 54.
nium fonti juſtis honoribus promptaq; men- 13.
te gratiam perſolvunt. Sin adverſe; & immiſ-
ſam cœlitus cladem agnoſcunt, & erecti in
ſpem boni eventus, quicquid eſt damni, æ-
quo animo patiuntur: [e] nihil diffiſi, *ſocios paſſio-* e 2. Cor. 1.
num Chriſti, ſocios conſolationum fore. Interea [f] ſi- 5. f 1. Theſſ.
ne intermiſſione orant, certâ in Deum fidu- 5. 17.
ciâ, [g] quodcunque ſecundum illius volunta- g 1. Io. 5. 14.
tem petierint, impetraturos. Iſto adminicu-
lo [h] *Lothus* igneam, donec in tuto eſſet, procel- h Gen. 19.
lam repreſſit. Iſto [i] Abrahami *Famulus* deſi- 19.
gnatam divinitus herili filio ſponſam agnovit. i Gen. 24. 12.
Iſto [k] *Iacobus* immanem fratris animum miti- k Gen. 32.
gavit. Iſto [l] *Moyſes*, tenſis ad cœlum manibus, 11. l Ex. 17.
hoſtium violentiam inhibuit: iram [m] offenſi 11.
Numinis placavit: [n] ex petræ viſceribus ube- m Num. 16. 22.
rem aquæ fontem expreſſit. Magna precum n Num.
tuarum fuit fiducia, magna vis, [o] *Ioſua*: cum 20. 11. o Ioſ. 10.
præcipitem ſolis curſum refrænares. Magna 13.
tuarum, [p] *Hanna*: cum effœti corporis par- p 1. Sam. 1. 10.
tum

Digitized by Google

tum à Deo extorqueres. Magna tuarum, [q] *David*: cum ab omni nudus præſidio improbum Achitophelis conſilium conatumque tui perdendi everteres. Ita [r] *Salomon* divinæ mentis ſapientiam impetravit. [ſ] *Elias* tractam de cœlis animam mortuo reſtituit: cœlum obſtruxit, & reſeravit. [t] *Ezechias* vitam fugientem in plures annos protraxit. [u] *Aſſa* infinitas Æthiopum copias profligavit. [x] *Daniel* ſervitutis Babylonicæ jugum abjecit. Chriſtus & Apoſtoli ejus morbos ægris corporibus depulerunt, cœcis viſum, ſurdis auditum, mortuis vitam reſtituerunt.

q 2. Sam. 15. 31.
r 1. Reg. 3. 12.
ſ 1. Reg. 17. & 18.
t 2. Reg. 20. 2.
u 2. Par. 14. 11.
x Dan. 6. 11.

Piorum nobilium exempla.

Quando veſtrę Pietatis imaginem intueor, ſanctiſſimi Dei homines, profectò vehementiſſimè animus mihi ad æmulationem tantarum virtutum accenditur. Tuæ eſt bonitatis, Chriſte, ut creſcat illa mihi flamma in pectore: neque prius ſedetur, quam aliquam à tam pręſtantis honeſtatis gloriâ ſimilitudinem duxero. Satis mihi eſt, ſi ſectator bonarum artium ſerpam per ſignata ab illis veſtigia; etſi à præeuntibus longo relictus intervallo. Quis enim non cum juſto [y] *Abele*, oblatis religioſè victimis, in bonâ Numinis gratiâ cupiat verſari? Quis non cum [z] *Henocho*, & [a] *Noacho* familiari conſuetudine Deo deſideret conjungi? Quis non cum [b] *Abrahamo*, [c] *Iſaaco*, [d] *Iacobo*, conſecratis ſanctiſſimè monumentis, nomen Dei reli-

y Gen. 4. 4.
z Gen. 5. 22.
a Gen. 6. 9.
b Gen. 12. 7.
c Gen. 26. 2.
d Gen. 33. 20.

religiosè velit invocare. [e] *Moyſes* fideliſſimam e *Num.*
in Dei domo pietatis operam præſtitit: [f] fide *12.7.*
ſanguinis effuſionem & paſcha celebravit: f *Heb.11.* *24.*
[g] publicæ cladis deprecatione veniam igno- g *Num.*
ſcendi poſtulavit. Quem non tantæ pietatis *14.19.*
cogitatio afficeret? [h] *David*, vir ſecundum h *Act.13.*
cor Dei, promptè alacriterque divinæ volun- *22.* & *1. Sam.*
tati obtemperavit. *Simeon*, *Zacharias* ſacerdos *13.14.*
& *Eliſabetha illius uxor*, *Cornelius Centurio*, ſyncere pietatis & juſtitiæ laudem divino teſtimonio impetrarunt. Cui non ad æmulationem tantæ gloriæ animus exardeſceret? Quam excellenti divini Numinis cognitione inſtructus fuit [i] *Barnabas*, Antiochenæ Eccleſiæ Doctor,
Spiritu S. plenus; *Apollos* [k] Scripturæ potens; i *Act.14.* *35.*
[l] *Paulus* per Chriſti revelationem edoctus; [m] *A-* k *Act.18.* *24.*
poſtoli largiſſimis Sp.S. donis inſtructi; Prophe- l *Col.1.12*
tæ afflatu Numinis eruditi! Quam fuit amans m *Act.2.* *4.*
reverenſque Dei [n] *Abrahamus*, filium unigeni- n *Gen.22.* *12.*
tum Deo victimam oblaturus; [o] *Obſtetrices Æ-* o *Ex. 1.*
gyptiæ in jugulandis Iſr. infantibus crudum *17.*
Pharaonis imperium negligentes; [p] *Abdias*, A- p *1. Reg.* *18.*
chabi Regis *Oeconomus*; [q] *Hananias* Princeps; q *Nehem.* *7.2.*
[r] *Iobus* Deum timens, & à malo recedens, ſim- r *Iob.1.3.*
plex rectuſque; *Maccabæi* fratres, nullis neque territi minis, neque corrupti Regis blandi-
tiis, ut à Deo diſcederent; [s] *Maria* Chriſti ca- ſ *Mat.26.*
put unguento perfundens, pedeſque ejus la- *7.*
crymis rigatos capillo detergens; [t] *Petrus* & t *Io.21.*

Tt *Ioannes*

Ioannes ſingulari ſervatorem Dominum amo-
re proſequuti! Quam confidentes Deo *Ioſua*,
Samſon, *Iephta*, *Ionathas*, *Aſa*, *Ioſaphatus*, ma-
u *Dan.* 3. gnis animis hoſtiles copias adorti;[u] *Socii Danie-*
x 1. *Eſd.* 8. *lis* in æſtuante camino divinæ opis ſecuri;[x] *Eſ-*
dras præſidiarios Perſarum Equites repudians;
y *Neh.* 4. [y] *Nehemias* nullius in ædificandâ urbe periculi
z *Luc.* 1. terrore conſternatus; [z] *Maria* illibato pudo-
re conceptum utero ſuo Mundi ſervatorem
credens; [a] *Maria Magdalena*, [b] *Mulier Cana-*
a *Luc.* 7. b *Mar.* 7. *næa*, atque [c] *alia* moleſtiſſimo ſanguinis fluxu
c *Luc* 8. 43. cruciata! quorum fiduciam nulla vis adver-
ſitatum potuit labefactare. Quam ardens
propagandæ Religionis habuit ſtudium [d] *Ia-*
d *Gen.* 35. 2. *cob*, familiâ ſuâ à ſoceri Labanis idololatriâ ex-
e *Iud.* 6. 25. piatâ; [e] *Gedeon* patris ſacratam Baali aram de-
molitus; *Aſa*, *Iehu*, *Ioſias*, *Ezechias*: & illorum
imitati pietatem *Conſtantinus M. Valentinianus*
II. *Iuſtinianus* II. *Theodoſius*, *Carolus M.* & no-
ſtrâ patrumque memoriâ religioſiſſimi per
Europam Principes ac Doctores; qui aut ge-
neroſæ feritatis bipennem; aut animoſæ ve-
ritatis pennam in profanæ impietatis aras di-
ſtrinxerunt. O religioſiſſimos mortales, quo-
rum omnis actio, ratio, vitæ inſtitutum ni-
hil aliud fuit, quam conſtans ac perpetua di-
vinæ laudis prædicatio! Qui omni labo-
re ſtudioque in eam ſemper cogitationem
incubuerunt, ut cœleſti Numini ſuus in
terris

terris honor dignitaſque conſtaret.

Pietati affinis eſt *Charitas*: ut illa in colendo Deo religioſa; ſic iſta in diligendo proximo officioſa. Non alia eſt virtus, quæ hominem magis ad divinæ Nobilitatis ſimilitudinem efformat. Scivit hoc inter Ethnicos *Pythagoras*: qui rogatus, quomodo homines Deo redderentur conformes, [f] *Si aliis benefaciant*, reſpondit. Neque aliud eſt Deum imitari quàm prodeſſe omnibus, nocere nemini. Ille indigniſſimis miſericordiam ſuam impertit. Ille flagitioſiſſimis magnorum munerum facultatem tribuit. Ille ſuſpenſis ſcelerum pœnis, ut ad meliorem redeat mentem, reſipiſcendi ſpatium homini concedit. [g] Ille Solis lucem probis improbiſque, pluviam juſtis injuſtiſque de cœlo affundit. Ad cujus benignitatis imitationem tam contendit impigrè Chriſtianus, ut omne vitæ ſuæ ſtudium in omnium hominum Charitatem comparet. Novit ſancitum eſſe Chriſti lege, ut divini amoris exemplo [h] *mutuam aliis alii tribuant voluntatem*. Novit, [i] *ſine proximi charitate vanam & ſimulatam eſſe Dei dilectionem*. Novit, [k] *charitatem legis eſſe plenitudinem*: [l] *perfectionis vinculum*: [m] *operimentum peccatorum*. Nullam hîc metuas fucatæ orationis fraudem. Neque enim [n] *linguâ, ſed opere ac veritate*: ſed [o] *fraterno amore, ſimplicique corde*: cum [p] *conſcientia bona*,

Charitas.

f *Ælian. l. 12.*

g *Mat. 5. 45.*

h *Io. 13. 34.*

i *1. Io. 4.*

k *Ro. 13. 8.*

l *Col. 3. 14*

m *1. Pet. 4. 8.*

n *1. Io. 3. 18.*

o *1. Pet. 1. 22.*

p *1. Tim. 1. 5.*

 & fide

Digitized by Google

& fide non ficta Chriſtianus amat.

Beneſa-
ciens pro-
ximo.

Itaque proximum pro virili parte juvat, promovet. Labentem erigit, dolentem ſolatur, errantem ducit, laborantem confirmat, benè de univerſis meretur. Quicquid ingenio, labore, ſtudio, vigilantiâ perfici poteſt, ſemper pro aliorum commoditate liberaliſſimè ſuſcipit. Nullam in juvando proximo moleſtiam formidat, nullum corporis periculum ad propugnandam bonorum ſalutem extimeſcit. Tum demum ſequi ſe Ducem Chriſtum putat, cum omnes ſuas opes in publicum bonum erogat: ut ille divinas nobiſcum opes communicat. Neque hoc ita prorſus arduum: cum Chriſtianus etiam in anguſtiis omnia benignitatis jura tueatur, ut non deſideret magnarum opum abundantiam. Nunquam igitur beneficentiæ ſuæ fontem obſtruit: [q] majorem dati, quam accepti beneficii ratus beatitatem. Quâ bonitatis indole [r] *Abrahamus* Lothum patruelem hoſtium prædonum poteſtati eripuit, & in libertatem manu vindicavit. [ſ] *Lothus* Dei Angelos hoſpitio excepit. [t] *Moyſes* offenſi Numinis gratiam populo reconciliavit. Ægyptiæ [u] *Obſtetrices* maſculam Hebræorum ſtirpem conſervarunt. [x] *Abdias* centũ Prophetas Ieſabelis ſævitiæ eripuit. [y] *Sareptana* vidua Eliam in partẽ ſui commeatus accepit. [z] *Sunamitis* prætereuntem Eliſæum

q *Act.* 20. 35.
r *Gen.* 14. 14.
ſ *Gen.* 19. 2.
t *Ex.* 32. 32.
u *Ex.* 1. 17.
x 1. *Reg.* 18. 4.
y 1. *Reg.* 17.
z 2. *Reg.* 4.

ſæum ad epulas invitavit. [a] *Rebecca* Abrahami ſervo potum miniſtravit. [b] *Iacob* Eſavo fratri dona liberalia dedit. [c] *David* Ionathanis liberos benignè ſuſtentavit. [d] *Berzellaius Gileadites* fugientem Davidem commeatu juvit: ut captivam Iudæorum plebem [e] *primores Ephraimitarum.* [f] *Nehemias* æs alienum populo remiſit. [g] *Magi* Chriſto nato munera obtulerunt. [h] *Paulus* ſuum pro fratribus devoveri caput optavit. [i] *Chriſtus*, ille miſerationum theſaurus, populo eſurienti cibum ſuppeditavit.

a *Gen.24. 18.* b *Gen.33. 11.* c *2.Sa.9. 7.* d *2. Sam. 19.32.* e *2.Pa. 28.* f *Nehem. 5.10.* g *Mat.2. 11.* h *Ro.9.3.* i *Mat.15. 32.*

Pauperi.

Et ne fœnerari venarive putetur potius; quam dare beneficium: illis potiſſimum hominibus opitulatur, quos inopia impedit ad gratiam referendam. [k] Hoſpitem Chriſtum recipit, nudum operit, egentem ſatiat, infirmum viſitat. Fert miſeris, quam poteſt, opem. Præbet perfugium afflictis, tribuit miſericordiam perculſis, [l] *neceſſitatibus maximè Sanctorum opitulatur.* Nihil à ſuâ profeſſione putat alienius, nihil Deo adverſius; quam inhumanam in pauperes inhumanitatem: A quo vitio quam fuit remotus [m] *Boos*, omni deſtitutam ope Rutham benigniſſimè ſuſtentans! Quam averſus [n] *Iobus*, oculus cæci, pes claudi, pater pauperum! Quam alienus ille [o] *Samaritanus*; & [p] *Cornelius Centurio*; & [q] *Zacchæus publicanus*; [r] & univerſa ſub Apoſtolis Eccle-

k *Mat.25. 40.* l *Ro.12. 13.* m *Ruth. 2.8.* n *Iob 29. 15.* o *Luc.10. 33.* p *Act.10. 2.* q *Luc.19. 8.* r *Act.4. 32.*

ſiæ naſcentis Reſp.! quæ devincta mutui amoris conſenſione omnes ſuas facultates in communem omnium uſum effudit.

Inimicis. Hoc verò eſt cumulatiſſime Charitatis, non invidere ſuam cuique felicitatem, non ſuſpicioſe ſimplicium innocentiam arguere, non ſiniſtre alienam mentem interpretari, majorem cum pravitate ſuâ, quàm cum homine alio inimicitiam gerere. At cum non incenditur vexatus criminantium maledictis, cum provocatus injuriis nullam ultionem molitur, cum inimicorum improbitatem magnitudine beneficiorum vincit, cum illorum ſaluti conſulit, à quibus per ſummum ſcelus oppugnatur: hoc prorſus divinæ eſt virtutis. Quis tam effuſæ inter Ethnicos homines fuit benignitatis, ut eſurienti inimico cibum, ſitienti potum dederit? Vt pro adverſariorum ſalute ad Deum vota fecerit? Vt omnia manſuetudinis officia in hoſtes ſuos contulerit? Atqui eâ fuit propenſiſſimi amoris indole [r] *Chriſtus Servator*: qui ſectores ſuos impensè amavit, Solymææ Vrbis fortunæ acerbiſſimè illacrymavit, pro ſuorum hoſtium ſalute caput vitamque devovit. Cujus exemplo [s] *Ioſephus* ſanguinariam fratrum improbitatem omnibus ſummæ benevolentiæ officiis remuneravit. [t] *David* Saulis adverſarii vitam defendit; [u] mortem luxit; convitiantem [x] *Semei* ab exitio prohibuit.

r Ro. 5.8.
s Gen. 45. 3.
t 1. Sam. 26.9.
u 2. Sam. 1.12.
x 2. Sam. 16.

y *Samuel*

[y] *Samuel* rejectum à Deo Saulem graviſſimè doluit. [z] *Stephanus* protomartyr à Iudæis paricidis; [a] *Paulus* Apoſtolus ab improbis deſertoribus, vindicis Dei pœnam deprecatus eſt.

y 1. Sam. 15 35.
z Act. 7. 60.
a 2. Tim. 4. 16.

Hæc ut erga Deum atque Homines juſtitiæ præſtet officia Chriſtianus, à *Moderatione Continentiaque* præſidium mutuatur: ne pudorem inverecundia, rationem amentia, bonam mentem improba libido pervertat. Ita verò totum ſe moderatur, ut corporis utatur ſervitio, animi imperio. Senſiones actioneſque externas juſti pudoris coërcet frœno, ne ultra honeſtatis limitem exeat effrœnis licentia. Oculis, auribus, linguæ fidam ſemper cuſtodiam apponit, ut in bonæ mentis maneant imperio: ſermone gravis, vultu pudicus, aure religioſus. In dictis omnibus factiſque non famæ magis; quam præſentis Dei ſuæque reverens conſcientiæ. Præcipuam Linguæ adhibet cautionem, providetque diligenter, ne evagata longius vanâ profuſaque garrulitate finem & modum loquendi tranſeat. Vt aquis objiciuntur littora & aggeres, ne ſe effundant: Ita ille prudentiæ ſepimentum apponit, ne liberius diffluat: [b] *de otioſo quoque verbo reddendam Deo rationem ratus.* [c] *Infinitam loquacitatem peccati feracem:* [d] *turpiculos ſermones à turpificati cordis prodire ſeminario* ſtatuit: ex oratione æſtimatis hominum moribus;

Moderatio & continentia.
Lingua.
b Mat. 12. 38.
c Prov. 10. 19.
d Mat. 12. 35.

ut fictilia vaſa tinnitu. Itaque religio eſt, ridiculis in aliquem facetiis ludere, ſcurrilibus jocis indulgere, obſcœnâ dicacitate cavillari, de rebus vanis, alienis, turpibus ſermonem inſtituere. [e] *Nullum ex ore malum verbum effutit; ſed ſi quid ad ædificationem fidei bonum, & audientibus fuerit gratioſum.* Omnem verò orationem prudentiæ ſale adſpergit, [f] *ut cogitet, quomodo affari quemvis oporteat.*

e Eph. 4. 29.

f Col. 4. 6.

Oculorũ.

Eandem in gubernandis Oculis curam adhibet: ne vanâ vagâque volubilitate huc illuc otioſe oberrent, & [g] *cum ſtultis in extremo terræ verſentur.* [h] *Nequam vultu nihil putat eſſe pejus.* [i] Oculum lucernam eſſe corporis ſtatuit: *ex cujus rectitudine claram fundi lucem; ex pravitate ac malitiâ tenebras intendi.* Itaque ita ſemper luminum aciem moderatur, ut quæ recta ſunt, intueantur: ne cum Evâ, cum priſcis Dei filiis, cum Dinâ, cum Ægyptii Potipharis uxore, cum Dávide, & illius filio Ammone animum à virtutis ſcopo deflectant. [k] A vanitatis ſpectaculo oculos avertit. Quod concupiſcere non licet, hoc neque intueri fas putat.

g Prov. 17. 24.
k Eccl. 13
i Luc. 11. 34.
k Pſ. 119. 37.

Aurium.

Neque minore induſtriâ ad Aurium cuſtodiam advigilat: ne quis ſe illis obſcœnæ vocis ſuſurrus inſinuet, qui noxium animo vulnus infligat. Non Athletæ olim follibus muniebant aures diligentius, ne ad ictum paterent:

ut

Digitized by Google

ut ille, ne pravis ſermonibus occupentur. Si portarum aditus nullo cuſtode ſeriſve obſtruantur, certum ab hoſtili violentiâ imminet periculum: Ita pernicioſis ſermonibus libero ad aures acceſſu, in animum accipitur peccati malignitas, nullo facilè ſtudio præcavenda. [l] *Corrumpunt enim bonos mores prava colloquia.* Illiciunt in certam perniciem Sirenum cantus, humano ingenio in beſtialem fœditatem efferato. [m] Quid magis opus eſt, quam ſpinis aures ſepire, ſeraſque illis addere: ne malæ linguæ venenum intus hauriant, animo illecebrâ vocis obſcœnæ depravato? Ita ſui in toto corpore moderationem tenet, ut ſonum vocis libret modeſtia, in vultu refulgeat verecundia, aures religioſæ bonis tantum ſermonibus pateſcant.

l *1. Cor. 15.33.*

m *Eccl. 24.*

Præcipua ad componendum Animi ſtatum advigilat induſtria: ne indomitæ atque effrænatæ cupiditates, excuſſo Rationis gubernaculo, inſolentius efferantur, raptæque præcipiti furoris impetu bonæ Mentis ſtatum evertant. Anchora vado impacta fluctuantem in mari ſiſtit navem, ne ventorum violentiâ in ſyrtes detorqueatur. Equorum exultantium ferocia frœnis lupatiſque compeſcitur. Beſtiæ immanes vinculorum retinaculis coërcentur. Ita ille effundentem ſe vehementius libidinem Rationis continet imperio: ne de-

Affectionum & Libidinũ.

jecto ſemel jugo evagata libero curſu in certam perniciem hominem adducat, acerbis odiis, immoderato amore, infinitis deſideriis, metu lætitiave inconſultâ jactatum. n *Vt namque concepit concupiſcentia, parit peccatum: quod conſummatum generat mortem. Qui* o *verò Chriſti ſunt, carnem crucifixerunt cum concupiſcentiis & affectibus.* Non ſequuntur ſenſus & p *cogitationem humani cordis, inde uſque à puero in malum pronam. Non erigunt oculos* q *ad opes, quas conſequi non poſſunt.* r *Amoverunt à corde iram, à carne malitiam.* ſ *Divinæ conſortes naturæ fugiunt ejus, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.* Hoc animi ſunt robore, atque hac indole virtutis & continentiæ, ut reſpuant indecoram egregiis viris voluptatem: non efferantur improbâ ſpe: non dejiciantur degeneris animi metu. Quos non incendit iracundiæ acerbitas, non vexat miſera honorum contentio, non urget opum profuſa cupiditas, non inflat cæca ſuæ præſtantiæ perſuaſio, nullis obſcœnę veneris & vẽtris deſideriis extabeſcunt. Divitiarũ modum ex eo metiuntur, quantum cuiq; ſatis eſt. Neq; parum videtur, quod ſatis eſt; neq; multum quod ſatis nõ eſt, intra naturę mẽſurã coërcitã cupiditate.

n Iac. 1. 15.
o Gal. 5. 24.
p Gen. 8.
q Prov. 23. 5.
r Eccl. 11.
ſ 2. Pet. 1. 4.

Igitur non quærunt anxiè in terrâ theſauros, qui furto poſſint tolli, & vetuſtate conſumi. Neque tam abundantem opum poſſeſſionem diligunt; quam uſum moderatum. t Si affluunt

t Pſ. 62.

affluunt largius, non apponunt illis cor. [u] *Cenſus verò longè maximus eſt pietas, cum animo ſuâ ſorte contento.* Nihilo impenſiore ſtudio magni Nominis popularem quęrunt auram: neq; ſuſceptis de honoris principatu inimicitiis [x] *alii alios provocant, alii aliis invident:* [y] *Nihil gerunt per contentionem, aut per inanem gloriam, ſed ex modeſtiâ alium quiſque ſe præſtantiorem exiſtimat.* [z] *Quod altũ videtur hominibus, abominationẽ eſſe apud Deum ſtatuunt.* [a] *Qui ſe inſolenter attollit, eum divinâ manu humiliari, & ab edito honoris faſtigio dejici.* Contineri exiguis regionibus gloriæ ſplendorem, & intra breve admodum tempus extingui. Obſcurari humanarum rerum memoriam, tandemq; evaneſcere, ac oblivione ſempiternâ deleri. Vnicam in virtutis eminentiâ ſitam eſſe gloriam, quæ ad modeſtiam ſuique contemptionem homines componat: ut, cum ſol in alto eſt, minores jacit umbras, & gravidæ ariſtæ prono faſtigio ſe inclinant. Quo animi robore iracundiam cohibent: quâ nihil fieri rectè, nihil conſideratè poteſt. [b] *Omnem amarulentiam & excandeſcentiam, & iram, & clamorem, & maledicentiam cum omni malitia à ſe removerunt.* [c] *Cum modeſtia & manſuetudine, cum animi lenitate alii alios tolerant per charitatem.* Si fortè effervescente animo iraſcantur, non peccant: [d] *neque proferunt iram in ſolem tenebris conditum ab omni acerbitate & ulciſcendi libidine alieni.* Et

quia

u 1. Tim. 6.6.
x Gal. 5. 26.
y Phil. 2. 3.
z Luc. 16. 15.
a Mat. 23. 12.
b Eph. 4. 31.
c Eph. 4. 2.
d Eph. 4. 26.

quia uberiore corporis paſtu animi plerumque luxuriant & inſoleſcunt; ut ager injecto fimo in herbas effunditur; gulæ ventriſque deſideria intra naturæ modum reſtringunt: [e] *mentis præcincti lumbis ſobrii*. Ita corpori ſubtractis luxuriæ alimentis facilè animo caſtimoniam præſtant: [f] *hanc eſſe Dei voluntatem edocti, ut abſtineant à fornicatione, ſciatque unuſquiſque poſſidere vas ſuum cum ſanctificatione ac honore.*

e 1. Pet. 1. 13.

f 1. Theſſ. 4. 3.

Illam Chriſtianorum hominum natio moderationem rationemque continentiæ obſervat, diſſolutam vivendi libertatem ſibi præcidens, libidinem bonæ mentis imperio coercens, affectus rationi obluctantes intra modeſtiæ gyrum revocans, cibi potioniſque cupiditatem naturæ modo, pecuniam recto uſu, dignitatem virtutis precio æſtimans. Suâ ſorte contenta non ambit ſolicitè popularis gratiæ auram, non quærit anxiè abundantes opes, non obtrectat malignè alienæ felicitati. In ſole & ſale ſatis habet omnium rerum, ſi in propitii Numinis gratiâ verſari ſe intelligat. Dubitatis, iſtâ in victu cultuque corporis continentiâ, in moderandis animi affectionibus integritate homines unquam extitiſſe? Quam igitur de [g] *Iobo* habetis opinionem? qui ſe cum oculis ſuis pepigiſſe fœdus teſtatur; ne illicito venuſtatis paſtu oblectaretur. Qualem de

g Iob. 31. v. 1.

[h] *Davide?*

[h] *Davide*? qui ſummo enixus ſtudio ori atque linguæ cuſtodiam appoſuit: ne quod intempeſtivâ dicendi licentiâ facinus admitteret. Qualem de aliis Chriſtianis? qui [i] mortui cum Chriſto mortificarunt impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, avaritiam. [k] Qui depoſuerunt iram, excandeſcentiam, malitiam, maledicentiam, verborum turpitudinem, ſumptis hominis novi exuviis, ad Dei imaginem reformati.

h Pſ. 39. 1.
i Col. 3. 5.
k Col. 3. 8.

Magni eſt profectò Animi iracundiam cohibere, vindictæ cupiditatem reſtinguere, nullis turbatum injuriis de poſſeſſione mentis exire. At illâ fuit animi magnitudine [l] *Abrahamus*, ſedem fortunarum ſuarum potius alio tranſlaturus, quam ut cum patruele *Lotho* de paſcuis in contentionem veniret. Fuit [m] *Moyſes*: qui ſupra omnes homines mitiſſimus nullo fratris ſororiſque jurgio excanduit, pro illorum etiam incolumitate vota Deo faciens. Fuit [n] *David*, nullis *Simei* maledictis ad irã provocatus. Fuit [o] *Chriſtus*, miti corde; qui oppreſſus & afflictus non aperuit os ſuũ vexatus acerbiſſimis contumeliis, ut ductus ad mactationẽ agnus, obmutuit. Summæ eſt Virtutis, pudorem ac pudicitiam defendere, corpus purum atque inviolatum, mentem à libidinum impetu caſtam atque integram præſtare. At præſtitit illam caſtimoniam [p] *Ioſephus*, importunæ

l Gen. 13.
m Num. 12. 3.
n 2. Sam. 16.
o Eſa. 53. 7.
p Gen. 39. 8.

tunæ mulieris nefariam cupiditatem incolumi pudicitiâ refutans. Præſtitit alter [q] *Ioſephus*, Deiparæ ſponſus, in diuturno vitæ contubernio, tam à ſponſâ abſtinens, quam ſi ſoror illius fuiſſet. Præſtitit [r] *Vrias*, non regio permotus juſſu, ut, flagrante bello, conjugalis tori dulcedine frueretur. Vir fortiſſimus ita domitam habebat libidinem, ut reſpueret omnem voluptatem, & genialis tori blanditias, dum in armis Reip. ſalus diſceptaret. Egregiæ eſt laudis, in victu cultuque corporis Continentiam uſurpare, modicè modeſtèque vivere, nunquã genio ad luxum indulgere. At meruit illam laudem [ſ] *Daniel*, rejectis Regiæ menſæ dapibus, tenui leguminũ victu, & aquæ potu contentus. Meruit [t] *Baptiſtes*, abſque ullo vini ſiceræve uſu, ſylveſtri melle ac locuſtis famem depellens. Meruere complures utriuſque fœderis Sancti: qui religioſis ad cultum Numinis compoſiti jejuniis, [u] non *in commeſſationibus ac ebrietatibus, non in cubilibus & protervìis, non in lite & invidia verſati fuere: ſed Chriſtum induti, ad explendas cupiditates omnem luxurioſæ carnis curam à ſe removerunt.*

q Mat. 1.19.

r 2. Sam. 11.9.

ſ Da. 1. 8.

t Mat. 3. 4.

u Ro. 13. 14.

Romani ſummis laudum encomiis extulere *M. Catonem*, *M. Curium*, *Cn. Scipionem*, *Cincinnatum*, *Fabritium*, *Paulum Aemylium*, *Fabios*, *Aelios*: quod extinctâ pecuniarum cupidine animum ab omni quæſtu averterint, antecellen-

tes

tes aliis virtute ac honoribus, cenſu pares unicuique pauperrimo. Chriſtianorum verò proprium eſt, opes caducas contemnere; nihil avarè, nihil injuſtè, nihil incontinenter facere. [x] *Non parare ſibi theſauros in terra, quos ærugo & tinea depaſcat, fures effodiant & furentur.* Quærere ante omnia regnum Dei, neglectiſque fluxæ fortunæ bonis, ſpe divinæ benignitatis inniti. Cujus fiduciæ præſidio [y] *Iacobus*, profugus inopſque in ſolius gratiâ Numinis ſpes atque opes ſuas collocavit. Ex qua ſanguinis abſtinentiæque ſtirpe [z] *David*, in divinæ legis amorem, non in avaritiam inclinari cor ſuum petiit. Patris ſequutus exemplum [a] *Filius*, deprecatus opum magnarum abundantiam, tantum vitæ modicè ſuſtentandæ ſubſidia rogavit. Sed quis digno ſatis ore [b] *Chriſti* Domini Abſtinentiam deprædicet? qui cumulatiſſimas opum divitias mundo elargitus, ipſe non tantum habuit, ubi feſſũ caput reclinaret. Quâ indole illius *Diſcipuli*, [c] aurum veſtemque nullius concupivere; [d] oblatam à Mago pecuniam reſpuêre; cœleſtibus cõtenti divitiis [e] in fame, ſiti, nuditate magni erectique ſemper fuêre.

x *Mat.* 6. 19.
y *Gen.* 28.
z *Pſ.* 119. 31.
a *Prov.* 3. 8.
b *Mat.* 8. 20.
c *Act.* 20. 33.
d *Act.* 8. 19.
e 1. *Cor.* 4. 11.

Eximiâ celebrantur gloriâ *Valerius Poplicola, Camillus, Rutilius, Maximus, Africanus, Pythagoras, Phocion, Socrates, Ageſilaus*: quorum alii fieri ſibi honorum vacationem rogarunt; alii triumphos, dictaturas, ſtatuas, ſummæ virtutis

ſapien-

ſapientiæque encomia repudiarunt. Quanto verò illis in coërcendâ gloriæ honorumque cupiditate moderatiores fuere Chriſtiani: qui omnem gloriæ ſplendorem in fluxæ claritatis contemptione ac deſpicientiâ collocarunt: pro magno nomine, ignobilem obſcuritatem; pro dignitatis eminentiâ, neglectam humilitatem; pro faſcibus & imperio, abjectam plebeiæ fortunæ conditionem amplexi. Quorum omnis magnitudo in ſpe ac ſilentio, honor in animi demiſſione, dignitatis excellentia in faſtidio oſtentatæ amplitudinis verſatur. Novimus [f] *pauperculos & contriti ſpiritus homunciones* cordi curæque eſſe magno Deo. Tenemus, [g] illum *potentes dejicere ex ſublimi honoris ſede, humiles efferre*. Habemus ante oculos normam divinæ virtutis, ſpecimen abſolutiſſimæ modeſtiæ, *Servatorem Ieſum*: [h] *qui cum eſſet in formâ Dei, non duxit rapinam, parem eſſe Deo*. Sed ipſe ſe inanivit, formâ ſervi ſumptâ, factus ſimilis hominibus, habitu compertus humano. O ſubmiſſionem tuam, *Chriſte Ieſu*, in altiſſimâ dignitate admirabilem! ô ſpiritum caducæ mortalitatis contemptorem; ſupra omnem ſuperbi honoris gradum, ſupra fragilis gloriæ faſtigium elate! Quàm velim me illâ divinæ moderationis affici aurulâ, injectoque Mundi faſtidio ſupra mortalem fortunam ad illuſtrem cœleſtis gloriæ verticem ſemper eniti!

f *Eſa. 66.*

g *Luc. 1.*

h *Phil. 2. 6.*

niti! Tu in obſcurâ patriâ, obſcuris ad vulgi opinionem natalibus, naſci voluiſti. Tu, à primo lucis intuitu, dejectus in præſepe, deſpectus à popularibus, neglectus ab omnibus, preſſus inopiâ, afflictus fugâ, tenui cum plebeiis parentibus, in exilio, conditione vixiſti: Tu contempto aulicorum faſtu, ſpretâ illuſtrium virorum familiaritate, repudiato Regii honoris ſolio, poſthabitâ gratiæ popularis aurâ, cum contemptiſſimis hominibus, cœli terrarumque potens, vitam ab omni vultu & elegantiâ remotiſſimam inſtituiſti. Tu Diſcipulos, ab infima delectos plebe, ambitionem fugere, humiliter de ſe ſentire, ingenii ſui opibus diffidere, deſpectâ dignitatum eminentiâ ad immortalem gloriam incumbere docuiſti. Tu paſſus inſignes contumelias, coopertus turpiſſimâ infamiâ, cæſus acerbiſſimis flagris, ſublatus in execrabilem crucem, depreſſus ad Inferni tenebras, tuo docuiſti exemplo, protritâ gloriæ honoriſque cupiditate, modeſtiæ gradibus in cœlum adſcendi.

Et adſcendit iſtis in cœlum gradibus *Moyſes*: qui renunciatâ divinæ ad Pharaonem legationis provinciâ, [i] *Quis*, inquit, *ego ſum, qui vadam ad Pharaonem, & educam Iſraëlem ab Aegypto?* Neque ſenſit de ſe præclarius *Gedeon*: cum deſignatus popularium ſuorum Imperator, [k] *Mea*, diceret, *inter Manaſſeos familia eſt*

[i] *Exod.* 3. 11.

[k] *Iud.* 6. 15.

inſima, & ego minimus ſum in domo patris mei. Neque ille nobiliſſimi nominis *David*: qui ad jungendas cum Regiâ Filiâ vocatus nuptias, [l] *Quis ego ſum*, ait; *quæ eſt vita mea, aut cognatio patris in Iſraële, ut fiam gener Regis?* Quam in eminentiſſimi honoris ſolio retinuit moderationem, ſeriò apud Deum profeſſus, [m] *Quod non exaltatum fuerit cor ſuum, neque elati oculi*, neque ſectatus fuerit ea quæ excedere ingenium ſuum videbantur. Non degeneravit ab illâ modeſtiæ indole Filius *Salomon*; cum Regium capeſſens gubernaculum [n] *puerum ſe parvulum* fateretur, qui ad tenendum rectitudinis curſum alieno ductu indigeret. Atque ut ille Regio; ita [o] *Ieremias* Prophetico ſe imparem muneri agnovit, *puerum ſe infantem* profeſſus, qui loqui neſciret. Quanta verò divini [p] *Baptiſtæ* fuit demiſſio! non dignum ſe perhibenti, qui Meſſiæ Chriſto ſolvendis calveamentorum corrigiis ſervilem operam præſtaret. Quanta lectiſſimi *Apoſtoli*! qui etſi à Doctore Chriſto, raptus in tertium cœlum, maximarum rerum cognitionem doteſque ſapiendi dicendique divinas accepiſſet; [q] *abortivum* ſe tamen, & [r] *Sanctorum minimum* appellavit. Sed majorem illa in *Homine Militari* meretur admirationem: qui ſe non dignum dicebat, [ſ] *cujus tectum Dominus Chriſtus ſubiret.* Et in [t] *Publicano*, ex conſcientiâ debilitatis ſuæ non auſo in

l 1. Sam. 18. 18.
m Pſ. 131.
n 1. Reg. 3. 7.
o Ier. 1. 6.
p Luc. 3. 16.
q 1. Cor. 15. 8.
r Eph. 3. 8.
ſ Mat. 8. 8.
t Luc. 18. 13.

Digitized by Google

in cœlum oculos attollere. Mulieres quoque tantæ laudis capit æmulatio : inter quas *Deipara virgo* non elata glorioſo Numinis fœtu, quem intra cuſtodiam ventris ſui vi divinâ conceperat, [u] *humilem ſe & pauperculam ancillam* nominavit. [x] *Cananæa Mulier* cum herili cane jacentes ſub menſâ micas petiit depaſcere. [y] *Ruth Moabitis*, Ieſſææ mater familiæ, infra ſervilem ancillularum turbam ſe abjecit. [z] *Abigail* à Davide in matrimonium expetita ad humile pedibus abluendis miniſterium ſe obtulit, tantæ dignitatis conjugio indignam ſe profeſſa. Ita in maximis animi fortunæque dotibus demiſſe humiliterque de ſe ſenſere Chriſtiani, non minorem penè in contemnendis, quam in commerendis honoribus gloriam conſequuti.

u *Luc.1. 38.*
x *Mat. 15. 23.*
y *Ruth.2. 13.*
z *1.Sam. 25.41.*

Magnanimitas.

Quis crederet, in tam humili dejectione, tantam eſſe erecti animi Magnitudinem? quam non hoſtilis violentia debilitet, non fortunæ malignitas infringat, non rerum benè fluentium proſperitas peſſumdet, non inſtantis Tyranni vultus & mors ante oculos ipſa evertat. Fortia facere ac pati Chriſtianorum eſt. Æquo animo omnem fortunam gerunt: non perturbati rebus aſperis, non inſoleſcentes ſecundis. Mortem non interitum eſſe omnia tollentem & delentem; ſed quandam quaſi migrationem commutationemque vitæ

Digitized by Google

exiſtimant. Quæ debita neceſſitati ſi divinæ gloriæ pietatiſque commodo impendenda: ut appetunt eam cupidè; ita oppetunt fortiter. Nullis morborum cruciamentis, nullis carnificum tormentis à vitæ dignitate diſcedunt: in mediis flammarum rogis animo ex conſcientiâ ſuæ rectitudinis gaudente. Caduca fortunæ bona non eo, quo vulgus mortalium, pretio æſtimant: nihil magnopere mirati ſectatique, quod finitum brevis ævi ſpatio parvi temporis fructum pollicetur. Non vehemens elatæ mentis tumor ſpirituſque arrogans, non barbara morum immanitas, non profunda magnarum dignitatum deſideria, non magnifica ſecundarum rerum oſtentatio laudem tenet fortitudinis. Ille verè magno generoſoque eſt animo, qui non pendet à populari gratiâ & imperitæ plebis opinione: Non aucupatur vanos rumores & omnem tenuis gloriolæ umbram conſectatur. Non effertur inſolentius propter fortunæ abundantiam; non dejicitur infeſto humanæ miſeriæ caſu. Qui omnia, quæ cadere in hominem poſſunt, deſpicit, & pro nihilo putat, verſatuſque perpetuò in cogitatione rerum cœleſtium, infra ſe ducit, quod ſtulta mortalitas miratur.

Non quærit anxiè Chriſtianus levicula fluxi honoris ornamenta; at veræ gloriæ, quæ

virtutis

virtutis eſt fructus, cupiditate vehementiſſimè incenditur. Non jactat inſolenter, & oſtentat in conſpectu hominum glorioſè ſuas virtutes; at probari eas cœlitum judicio gaudet. Modicus bonorum ſuorum æſtimator humiliter de ſe ſentit; at fluxæ contemptor mortalitatis animus ſupra caducarum rerum curam attollitur, ſuæque memor originis cœlum affectat. In ſumma humanæ fragilitatis deſpicientiâ, generoſæ elationis eſt indoles, nihil niſi divinum, niſi inclytum cogitans. Sub temperatâ morum decentia magnus erectuſque habitat animus: qui divinæ familiæ glorioſus cognatione, omnia vitæ conſilia ad immortalem dignitatem refert. Dum à vanæ laudis cupiditate ſe abducit; ad inclytæ virtutis ſtudium diligentiſſimè incumbit. Dum ſe ſuæ memor fragilitatis, demittit; ſupra mortalis fortunæ faſtigium ad beatam cœlitum dignationem erigitur. Falleris opinione tua delira Profanitas; ſi Chriſtianæ manſuetudinis modeſtiæque laudem non pati generoſam animi magnitudinem, & veræ ſplendorem gloriæ putas. Non intelligis, divinam excelſæ mentis elationem; ſi eam furoris audaciæque impetu magis, quam virilis animi conſtantia & moderatione metiris. Hoc eſt Chriſtianæ temperationis; illud Giganteæ feritatis. An verò minoris eſſe animi putas, efferveſcentem

iracundiam conſilio & ratione reprimere; quam hoſtilem impetum ſuſtinere? An excelſioris eſſe ſpiritus arbitraris, pro fragili nominis gloriâ, aut gravem corporis cruciatum, aut vitæ periculum ſubire; quam ſibi ipſi imperare, & libidinem in poteſtate habere, ne mentẽ perturbet ab integritatis ſuæ ſtatu deturbatam? Cur itaque præſtantiſſimi quique inter Ethnicos viri tanto ſtudio manſuetudinis & patientiæ laudem, quanto Martiæ fortitudinis gloriam ambiverunt? Cur illi ſibi magnitudinis laudem adſciverunt, qui ſui contemptum contemnerent, contumelias ęquo animo paterentur, affenſas promptè condonarẽt, humanitate convitia, beneficiis injuriam rependerent? Cur, ut quiſque maximè parvi anguſtique eſt animi, ita facillimè à mentis conſtantiâ dimovetur, iram colligit, cupiditatibus ſuccumbit, injuriam concitati furoris impetu perſequitur?

In ferendâ fortunâ. Eſt ingentis profectò ſpiritus, utramq; fortunam moderatè pati: non inſoleſcere rebus ſecundis, non deficere adverſis. Nihil humanarum rerum aut intolerabile ad animũ demittendum, aut nimis lætabile ad efferendum videri. In eâ Magnitudinis laude præ aliis Chriſtiani excellunt: quos paratis in omnem caſum animis neutra frangit fortuna: non elatos bonarum rerum proventu; non debilitatos miſe-

riæ

riæ magnitudine: adverſus omnia, quæ incidunt, ſummâ virtute conſurgentes. Vt in mari Gubernator quamvis ferre doctus tempeſtatē contra ventos fluctuſque adverſos connititur: non raptum in turbines cœlum extimeſcit, nō concitati maris violentiam formidat: Ita illi fortunā omnem virtute ſuperant. Res adverſas fortiter; proſperas moderatè ferunt. Qualiſcunque ſe caſus offerat, ubique Chriſtianę magnitudinis retinent dignitatem. Sciunt vitam fortunamq; hominum divino fato deberi. Inde proſpera quæque, inde adverſa fluere. Parendum prompto animo cœleſti juſſioni. Ferendum, non culpandum, quod neceſſe ſit.[a] *Cedere omnia piis hominibus in bonum.* [b] *Si patiantur cum Chriſto, gloriæ illius conſortes fore in cælis.*[c] Nihil verò omnium in Mundo rerum accidere poſſe, quod eos à divini amoris fœdere, in Chriſto facto, ſejungat. Hoc animo *Abrahamus* ſecundas adverſaſq; res ſuſtinuit; nō ſublatus divinâ fortunarum & dignitatis acceſſione; nō infractus exiliis, & mandatâ dilectiſſimi filii mactatione. Hoc *Iacobus* à patriâ domo inops profugit, auctuſque rerum omnium copiis terram natalem, & complexus parentum repetiit, functuſque fortiter omni fortunâ in Ægypto de ſtatione vitæ demigravit. Hoc *Ioſephus*, *Daniel*, *Eſthera* tam miſeram ſervitutis conditionem, quā ſummi honoris principatū ſuſtinuerunt.

a *Rom.* 8. 28.
b 1. *Pet.* 4. 13.
c *Rom.* 8. 38.

Quam inſigni robore ſecundam excepit fortunam [f] *Gedeon*; cum domitis magno prælio hoſtibus oblatam à popularibus dominationem repudiaret! Quam fuit excellentis animi magnitudo in [g] *Apoſtolo*, ſaturare ac eſurire, abundare ac inopiam pati, omnia denique ferre ac præſtare gnaro, ſub auxilii divini præſidio! O magnos veréque nobiles viros! qui non effuſo nimis gaudio ſecunda apprehendêre; neque adverſa collabente animo detrectavêre. Scilicet [h] *Chriſti paſſi exemplum ſequuti & veſtigia*, [i] exhibuere ſe ipſos, *ut Dei miniſtros, in multâ patientiâ, in vexationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis*. In quo genere laudis magnum inprimis nomen obtinet exercitatiſſimus ille Dei miniſter, *Iobus*: cujus indomitam animi virtutem quâ proſequar admiratione, neſcio. Quam enim ſunt magni ſpiritus illa verba tua; cum uno die tot opibus, tot ſervis, tot liberis, tanto fortunæ deſtitutus apparatu, diceres! [k] *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, cur mala non ſuſtineremus?* Quis tam robuſtæ inter Ethnicos fuit præſtantiæ, ut ex ſummis copiis ad ſummam detruſus inopiam, loqueretur! [l] *Nudus ex materni ventris cuſtodiâ ſum egreſſus, nudus hinc diſcedam. Quod dedit Dominus, hoc abſtulit*. Prorſus ut palmæ arboris ramus adverſus ſarcinę pondus erigitur, nullo in terram onere deflexus: Ita fortis Chriſtianorum hominum

f Iud. 8. 23
g Phil. 4. 12. & 13.
h 1. Pet. 2. 21.
i 2. Cor. 6. 4.
k Iob. 2. 10.
l Iob. 1. 21

Digitized by Google

hominum animus, quo premitur à fortunâ gravius, eò eſt erectior, adverſus omnem calamitatis preſſum inconcuſſo robore renitens.

Ethnicorum hominum libris literiſque celebrantur *Ajax, Themiſtocles, Amilco Carthaginenſis, Theogenes Numantinus, Dioxippus Macedo, Cato Vticenſis, Brutus, Caßius, Antonius*: & ex muliebri ſexu, *Dido, Lucretia*, Aſdrubalis uxor *Sophoniſba*: quorum alii hauſto veneno mortem ſibi conſciverunt; alii ferro præcordia tranſverberarunt; alii flammis hauſtis ad lethum ſuâ ſponte properarunt. Sed quam illi magnæ fortitudinis merentur laudem, qui ex deſperatione ſalutis manus ſibi inferunt? Qui debilitata malis virtute, domitoque animi robore, vitam, ut ſarcinam intolerabilem, abjiciunt? Qui ſtationem deſerunt publicæ lucis, non ut dignitatem conſtantiamque retineant; ſed effugiant calamitatem? Ille fortis eſt magnuſque qui animo adverſus omnem miſeriæ incurſum confirmato ærumnoſæ vitę incommoda conſtanter ſuſtinet, neque detrectat impoſitum à fato jugum ſubire. Qui neque extimeſcit mortem muliebriter; neque injuſſu divino vaſa colligit, & de cuſtodiâ natalis auræ demigrat. Iſto animi robore Chriſti diſciplina ſuos alumnos armavit: quibus neque vita tædio eſt, neque mors timori. Non fugiunt de vitæ ſtatione

In contemnen lâ morte.

ne trepidè, quando creditum natura repetit; ſed exeunt fortiter. Nullâ fracti fortunæ malignitate de tenendâ miſeræ vitæ poſſeſſione indignantur. Nullis irretiti genialis & genitalis auræ illecebris mortem horreſcunt. Si conclamet vaſa cœleſtis Imp. & jubeat relinquere præſentem ſtationem, æquis ſeſe animis ad demigrandum componunt. Egregium iſtius fortitudinis ſpecimen illi priſci pietatis Antiſtites; à quibus colendi rectè Numinis rationem primum accepimus; præbuere: qui, conſtitutis & deſignatis domi rebus, ad mortem ſe, ut ad profectionem, prepararunt, accinctique ad faciendum iter, ab amici corporis contubernio, dictâ manentibus ſalute, diſceſſerunt. Quo animi propoſito [m] *Abrahamus*, [n] *Iſaacus*, [o] *Iacobus*, liberis de re familiari fatiſque conſequentium temporum inſtructis, expleti & ſaturati vitæ trahendæ deſiderio, membris ad moriendum collectis, ſpiritũ ediderunt. Pari conſtantiâ [p] *Moyſes* & [q] *Aaron* juſſi vitam mortalem deponere, mortem obierunt. Non infractiore ſpiritu [r] *Ioſephus*, [ſ] *Samuel*, [t] *David*, aliique Religionis noſtræ ſanctiſſimi homines, vivendi finẽ fecere, corpore velut in ſomnum, diuturni laboris perfugiũ, reſoluto. Quid quererentur? quid metuerent propinquũ vitæ exitum? Sciunt, [u] *ſtatutum eſſe hominibus, ſemel mori.* Hac duci omnes neceſſitate,

m *Gen.* 25.8.
n *Gen.* 35. 29.
o *Gen.* 49. 33.
p *Deut.* 34.5.
q *Num.* 20.26.
r *Gen.* 50. 26.
ſ 1. *Sam.* 25.1.
t 1. *Reg.* 2.10.
u *Hebr.* 9. 27.

ſitate, hac natos lege, ut permiſsā à Naturâ vitę uſurā pręſtituto fati die deponant. Non eſſe quenquā inter hominis, qui ab illâ mortalitatis conditione ſit immunis: [x] *quæ per unum hominem cum peccato in mundum univerſum manavit*. [y] *Si terreſtris hujus domicilii diſſolvatur habitatio, aliud à Deo ſupereſſe ædificium, non factum manu, æternum in cœlis*. [z] Si intereat caduci corporis fabrica, illam à Chriſto reformatū iri, divinæ vi virtutis corpori claritatis ſuę conformatam. Mortē Ethnicis rerū omnium extremum, ſibi eſſe vitę initium, laborum requiem, miſeriarū finem, ſalutis portā, ſedem beatitatis æternam. Iucundum eſſe illud iter, quo confecto, nulla reliqua cura, nulla ſollicitudo futura ſit. Itaque cum Apoſtolo, [a] *cupiunt deſſolvi, & eſſe cum Chriſto*: nedum ut mortem animo perculſo extimeſcant.

x Ro. 5. 12.
y 2. Cor. 5. 1.
z Phil. 3. 21.
a Phil. 1. 21.

In tolerandis tormentis.

O generoſi capax ſpiritus Chriſtiana Nobilitas! quæ non æquo tantum animo mortem à Naturâ oblatam obiit; ſed acerbiſſimę quoque mortis cruciatum læta exultanſque ſuſtinuit: neq; immani Tyrannorū rabie, neque dulciſſimę vitæ blandimentis à profeſſione pietatis depulſa. Quod ſatis dignum veſtrâ conſtantiâ reperiri encomium poteſt, *fortiſſimi Chriſti Martyres*, qui alacri atque invicto animo ad atrociſſimam mortem profecti eſtis, nullâ ſuppliciorum diritate conſternati? Vt nihil de priſcis ſub Imperatoriâ Romanæ indolis

indolis Beſtiâ Laniſtis & ſectoribus dicam; quanto furoris impetu Antichriſtiana ſævities in renaſcentem nuper Eccleſiam exarſit! Conjurabat orbis terrarum ad abolendam Religionis noſtræ profeſſionem. Laborabat omni conatu ſuperſtitio, ut à tot annorum caligine emerſa in lucem Veritas extingueeretur. Nullos aut tormentorum cruciatus, aut improbiſſimas ſcelerum artes excogitare potuit Diabolus, quas non in Eccleſiæ perniciem Antichriſtus contulit. Non *Pheræus Alexander*, non *Dionyſius Siculus*, non *Agrigentinus Phalaris*, non *Hanno Pœnus*, non *Nabis Chalcedonius*, non *Hipparchus Athenienſis*, non *Romanus Nero*, *Domitianus*, *Commodus*, & cetera Naturæ portenta majorem in ſuos cives ſævitiam adhibuerunt; quam in Chriſti fideles Capitolinus ille Iupiter omni dirirate atque immanitate teterrimus. Ducebantur religioſiſſimi homines in carceres, vinculis cuſtodiiſq; crudelium latronum conſtricti. Abripiebantur ad horribilem corporis cruciatum, ad verbera, ad neces, tauro Phalaridis, & Nicocreontis mortario acerbiores. Vexabantur contumeliis, evertebantur fortunis; nudi ab omni præſidio, miſeri, inopes, in ferro & fuga, cum liberis & conjugibus, verſabantur. Nullibi aut conſiſtendi locum, aut reſpirandi ſpatium inveniebant. Hic aliquis unco impacto in rogum detrudebatur.

Illic

Illic eliſis laqueo faucibus exſpirabat. Iſtic reſectis gladio cervicibus animam edebat. Ibi ſub undis mortem oppetebat. Alibi diſcerpto membratim corpore vitam perdebat. Erant qui ad arenam damnati ferarum dentibus laniabantur. Qui rotæ ictibus conterebantur. Qui in terram vivi defodiebantur. Qui in ergaſtulis, ad remos, in ſubterraneis cavernis, fame, ſiti, laboribus confecti omni ſupplicio vitam miſeriorem agebant. Tam efferata Carnificum ſævitia, tam dira tormentorum cruciamenta Chriſtianam virtutem frangere ac debilitare non potuerunt. Perferebant incredibili conſtantiâ atrociſſimos corporum laniatus. Contemnebant magnis animis inhumanæ crudelitatis ſupplicia. Semiuſtulatis corporibus, diſcerptis ferro membris, in flagrantis iracundiæ tormentis commeante ægrè ſpiritu divinas laudes celebrabant. O invictæ virtutis Heroas, qui deficiente tortorum conatu fruſtratâque ſævitiâ, in eadem ſemper conſtantiâ perſtitêre. Neque illa paucorum tantum virtus fuit. Infinita omnis generis multitudo palmarem tantæ fortitudinis gloriam conſequuta eſt. Neque primores tantum gentis iſto animi robore excelluerunt. Non ætatis infirmitas pueris, non ſexus imbecillitas mulieribus, non generis ordiniſque dignitas nobilibus, non armorum tractatio militibus impedi-

impedimento fuit, quo minus hujus victoriæ laurum impetrarent.

In acie conferendâ.

Quę diſciplina Religioſos Martyres; ea Milites Chriſtianos ad parem animi magnitudinem mortiſq; contemptionem inſtruit: quando ſumere in manum arma, & conſerere aciem cum hoſte bellandi urget neceſſitas. Igitur ſi ferri præſidium publica requirat ſalus, ſummâ virtute adverſus latronum impetus pro aris & focis depugnant. Vt imminentem Reip. peſtem propellant, non ſtructas in campo acies, non diſtrictos in cædem gladios extimeſcunt. Non formidant ullum anxiè capitis periculum: certi ſine divinâ voluntate nullum ſibi illatum iri nocumentum. Non metuunt vitæ jacturam: quam diſcriptam in manu Dei ante fatalis horæ momentum præripi non poſſe tenent. Quid timerent armatas legiones? quas uno Deus nutu disjicere, & in fugam dare poſſit. Quid parcerent perituræ vitæ? quam debitam naturæ ſi patriæ impendant, in cœlo recuperant, ad perpetuitatem omnis ævi proferendam. Iactent ſuos Græci Miltiades, Themiſtocles, Alexandros; Romani Scipiones, Marcellos, Iulios; Pœni Hannibales; Germani Herminios, Gothi Attilas; Scythæ Tamirlanes; Turcæ Ottomanos. Non minus, ad tentandam bellorum aleam, & conſerendam cum armato hoſte

aciem,

Digitized by Google

aciem, animi ſemper fuit Chriſtianis: qui ſub præſidio bellipotentis Dei res in omnem memoriam memorabiles effecere. Quantâ virtute [b] *Abrahamus* cum domeſticâ vernarum manu victrices quatuor Regum adortus copias, cæſis profligatiſque hoſtibus prædam detraxit! Quantâ [c] *Calebus* & [d] *Ioſua* territos populares ad ſubeundum cum hoſte certamen armarunt, congreſſos acie Reges profligarunt, Cananæam ferro flammaq; pervagati in poteſtatem redegerunt! Quantâ [e] *Gedeon* numeroſiſſimos Madianitarũ exercitus delevit; [f] *Samſon* vivens morienſq; Philiſtæos attrivit; [g] *Iephte* Ammonitas; [h] Ezechias Aſſyrios, *Maccabæi* Syros ceciderunt! Quam ingenti animo *David* [i] Vrſum & Leonẽ confecit; [k] portentoſi corporis audaciæque Gigantem, puer virum, armatum inermis proſtravit! Quam virili audacia [l] *Ionathan*, uno comitatus armigero, nocturnâ irruptione Allophylorum caſtra turbavit, & in præcipitem fugam egit! Quam animoſo ſpiritu reverſi à Babylone [m] Iudæi, duce *Nehemiâ*, ſimul fundandis mœnibus, & armandis in hoſtem manibus, conjuratam in ipſorum perniciem viciniam ſuſtinuerunt, repulerunt, fugarunt! Quid dicam *Conſtantinum* cum *Maxentio*, *Theodoſium* cum *Eugenio*, *Carolum M.* cum Barbaris, alios Chriſtiani nominis principes cum irreligioſis conjuratarũ partium

b *Gen. 14. 14.*
c *Num. 13. 31.*
d *Ioſ. 8. 10.*
e *Iud. 7.*
f *Iud. 16.*
g *Iud. 11.*
h *2. Par. 32.*
i *1. Sam. 17. 36.*
k *1. Sam. 17. 15.*
l *1. Sam. 14. 13.*
m *Neh. 2.*

tium

tium perduellibus non minus fortiter, quam feliciter congreſſos? Quid memorem *Belgarum ſacroſ. Fœderis* arma? quibus publica Libertatis cauſa, contra furentes *Philipporum* impetus, neſcio animone fortiore, an ſucceſſu fortunatiore, defenſa eſt.

Belgarum in armis virtus.

Hiſpani orbis terrarum imperium animis complexi, cum ſuſceptum jam diu in Religionem & Libertatem odium ſaturare vellent, Belgium funeſtis animis atq; armis terrâ marique obſidebant, agris vaſtitatem, fortunis exitium, liberis civium corporibus vim, conſcientiis ſervitutem adferebant, omnem regionem cæde atque incendio peragrabant. Et jam ſignum propoſuerant, ut cæco violentiæ impetu in bonos incurrerent: cum pauciſſimi ex illo collecti naufragio magnis pro libertate animis propugnarent, hoſtium arma reprimerent, periclitanti patriæ ſaluti *Manum tutelarem* porrigerent. Maria terræque teſtantur quantâ animorum acritate, quantâ alacritate fortiſſimi viri adverſus funeſtiſſimos Tyrannos dimicaverint. Hoſtes fatentur inviti, quam multis in locis magnas Iberorum copias profligaverint, fuderint, deleverint, urbes expugnaverint, claſſes disjecerint, in certam pro Rep. mortem ierint. Ne vetera refricem vobis vulnera, hæret infixus animis nuperæ cladis dolor: cum inſtructiſſima tot navium Claſ-

ſis,

Digitized by Google

ſis, tanti ſumptus Regii apparatus, arma, viri, commeatus, ſpes penè ac res veſtra omnis, ſine ullo victorum ſanguine in noſtras venirent manus. Quo ceſſit magnifica jactatę virtutis gloriatio, cum ad rutilantium procul ſignorum fulgorem panico territi metu fugam faceretis? Vbi erat ille domitor utriuſque Solis ſpiritus, cum, ſub primum dubii Martis conflictum, abjectis armis ſupplices manus protenderetis? Alii præcipiti ex navibus ſaltu indignantem inter fluctus animam evomerent? Alii lubricis impliciti vadis victorum clementiam, aut Dei Lapidis opem miſerabili lamentatione implorarent? Dux transfuga, cum ſeminudo paucorum comitatu, piſcatoriâ inter tumultum elapſus cymbulâ, infauſtæ expeditionis nuncium ad Principem hoſtilium partium Perduellem referret? Veniſtis, vidiſtis, fugiſtis. Vi victa vis eſt. Virtute ſuperata audacia. De cœlo adverſus communem Libertatis hoſtem eſt dimicatũ. Venti & tempeſtates pugnam pro noſtrâ cauſâ capeſſerunt. Neque præbuiſſe ſatis magnum virtutis ſuæ documentum Belgæ videbantur, ſi à civium jugulis repulſâ Tyranni ſicâ domi deſiderent. Quinetiam illum velis ventiſque per vaſtum atque immenſum ſequuti Oceanum, omnes ferè Solis obeuntis & orientis, Aquilonis Auſtrique partes victricibus armis

peragrarunt. Quam nunc imitata Propinquorum ſuorum fortitudinem Germania, ductu auſpicioque DIVINAE VIRGAE, Vulturio Reip. Imperatori aciem opponit, & diræ duræque ſervitutis impoſitum cervicibus jugum magnis animis demolitur.

Godſtavus, S. R.

Militia ſpiritualis.

Vt capitis periculum vitæque dimicationem promptè atque animosè in Martiæ virtutis campo adit Chriſtianus, cum armato hoſte manu ferroque collato: ita ſempiternis cum Diabolo armis contendit, ſub Chriſti Ducis præſidio, adverſus ſpirituales malitias fortiſſime decertans.

Miles Chriſtianus.

n Eph. 6. 14.

Stat pulchris Vir Chriſtiades animoſus in armis,
Præſidioque ferox Chriſti, cum Dite maligno
Conſerit audacem forti conamine Martem.
[n] *Baltheus invicti bullatus lumine Veri*
Fortiter adſtringit lumbos. Tum pectora Thorax
Iuſtitiæ dubio Stygii mucronis ab ictu
Funereiſque tegit facibus. Vox nuncia Pacis
Sideriæ ſtabilit greſſum, & veſtigia fundat
Confirmata pedum Soleis. Manus altera Scutum
Pro tendit Fidei, validoque umbone ſagittas
Excipit ignitas Satanæ; rotat altera ſacri
Ancipitem Verbi Gladium, qui pectus & oſſa
Trajicit; & ſtricto penetrat mucrone medullas
Scrutatus penetralem animam. Mavortio celſo
Stat capiti Caſſis; diriſque impervia telis

Certam

Digitized by Google

Certam Chriſtiadæ præſtat poſt fata Salutem.
Tum crebros Gemitus, & verba precantia ſupplex
Linguâ animoque ciet, tenſiſque ad ſidera palmis
Numinis auxilium petitur, ne Marte ſiniſtro
Succumbat, valido non par congreſſus Averno.
Sic Heros ſua Chriſtiades collectus in arma
Exercet Mavortis opus, Stygioque Tyranno
Congreſſus validas movet in certamina vires.
Trux Erebi cunctas ſcelerum conſurgat in artes
[o] Ingluvie ſtimulante Lupus: ferus infremat altâ o 1. Pet. 5.
Voce Leo, tentetque aditus, omnemque peragret
Fraude locum, rabido quærens quem devoret ore:
Concitet immanes furias, atque æſtuet imis
Styx impulſa vadis, tumidamque exundet in iram
Cerberus: ille tamen tantis interritus auſis
Stat confertque aciem, nulliſque infringitur Orci
Viribus, & Stygio perfoſſus concidit ictu.
Tantum ſancta Fides, & tutæ fœdera pacis
Cum Chriſto ſociata valent: [p] quæ nulla ſuperba p Rom. 8. 31.
Disjunget Mortis feritas; non dira malignæ
Evertet ſortis rabies; non cerea flecti
In faciles culpas, rebuſque elata ſecundis
Luxuries; non ætheriæ vis Martia Gentis
Spirituumque acies validæ; non impia Mundi
Imperia, & ſævus ferro rutilante Tyrannus,
Carnificumque truces oculi; non craſtina tollet
Aut præſens rerum facies. Non omnia quamvis
Conjurent Elementa ſimul, cœlique profundum
In mare ſubſidant, & fœdo Terra tumultu

Concita Tartarius intra rapiatur hiatus,
Non unquam tanti nexus ſolvetur Amoris.

Tanta eſt Chriſtianorum hominum Virtus, tanta dignitatis amplitudo! cui ſoli omnis veræ Nobilitatis ſplendor, omnia gloriæ honorumque inſignia debentur. Cætera mortalium bona caduca ſunt, fluxa, anguſta; puerilibus ſimillima crepundiis, quæ ſpeciem tantum atque umbram boni habent. Sola Chriſtianæ Nobilitatis ornamenta immortalia ſunt, ampla, divina: nulli vetuſtatis imperio, nulli fatorum malignitati obnoxia. Illa hominem divinæ participem Vnctionis reddunt. Illa propinquâ cum Deo cognatione jungunt. Illa nos in terris verſantes in divinam familiam traducunt, & in cœlitum honore ac numero collocant. Non alius veræ Nobilitatis decus atque amplitudinem gloriari poteſt, quam qui ad Chriſtianas incumbit virtutes, deſpectiſque caducarum rerum bonis, mentem in cœleſtium opum meditatione defigit.

Sed quos ego Viros, quas Virtutes quam tenui oratione proſequor? Et jam eò me progreſſum video, ubi ingentium rerum altitudine, tanquam in profundo atque immenſo mari, omnis & dicendi ratio, & ingenii mei facultas obruitur. Neque parum veſtrâ, *Nobiliſſime Iuvenes*, abuſus in audiendo patientiâ videor: quod tam vos diu ſermone meo detinuerim,

nuerim, fortè à negotiis graviorum rerum avocatos, die jam in veſperam inclinante. Sed tanta eſt Chriſtianæ Nobilitatis amplitudo, ut exiguo orationis ambitu deſcribi non potuerit. De veſtrâ verò humanitate mihi polliceor, quod tanti moram temporis facilè ſitis veteri neceſſitudini condonaturi. Excepit ea verba *B. Schvvartz.*, & reſpondens pro omnibus, magnum ſeſe tum operæ meæ, tum Fortunæ hujus diei gratiam debere profitetur, quæ ipſos ad jucundam de Nobilitate colloquutionem ſociaſſet. Tum dictâ ſalute, teſtatique memorem prolixe gratiam, domum quiſque ſuam diſcedunt. Ego in Muſæum meum abibam, ut *Opulentiæ indolem* mecum animo meo expenderem.

CAP. XVI.

De Divitiarum ubertate ac ſplendore.

a ALexander M. profligato ad Iſſum Dario, cum Regia immenſæ opulentiæ cepiſſet caſtra, obſtupefactus tanto copiarum apparatu, *Hoc verò eſt*, inquit, *Regem eſſe*. Pauper Macedo, qui præter Spem nihil ſecum in Perſiam attulerat, hîc ſupra ſpem ſuam ampliſſimis cumulatus divitiis, præ Perſarum Regum amplitudine tenuem Macedonum fortunam, aſperoſque Hæmi campos, & Pellæa

a *Plut. Al.*

contractæ paupertatis imperia indignantibus oculis deſpexit. Quæ Perſicarum opum abundantia tum maximè in Europæ venit conſpectum; cum poſt turpiſſimam in campis Adraſtis DC. M. fugam, C. LXXX. M. talentorum theſaurum victor Macedo in poteſtatem accepiſſet. Poſſem vereri, ne mihi talia dicenti hominum accedat fides; niſi relictum à *David* R. theſaurum Darianis opibus longe majorem fuiſſe divina veritas teſtaretur. Infinitis tamen modis ſucceſſoris Filii copiæ paternas fortunas exuperarunt. Annuus illi, [c] præter negotiantium vectigalia, Regulorumque tributa, (quorum ſumma nullâ circumſcribi ſupputatione poteſt,) DC. LVI. auri talentorum fuit cenſus. Theſaurus X. M. talentorum auri, totidemque argenti. Quid manantem auro Pactolum, aureoſque *Midas* effuſiſſima in ſuarum rerum laudem Græcia decantat? Iſto Rege tanta fuit in Iſraëlitide auri argentique copia, ut illorum & lapidum æqua fuerit vulgo æſtimatio. Incredibiles propemodum [d] *Cyri* R. fuerunt opes: quæ, domitis Babyloniis & Lydis, extra auri pondô XXXIV. M. quingenis argenti talentorum M. cenſæ, ſi noſtratis pecuniæ calculo æſtimentur, ad quadringentos coronatorum milliones putantur excurrere. Quis putaret [e] *Sardanapalum* quavis muliere corruptiorem,

Davidis Theſ. decuplo major Darii opibus, Budæi ſupputatione.

c 1. *Reg.* 10.

d *Plin. l.* 33. *c.* 3.

Talent. Ægypt. capit pondo 80.

e *Herodotus.*

ruptiorem, inter ſcortorum greges muliebri laſciviâ eminentem, purpuram colo trahentem, penſa inter virgines partientem, repoſitâ pecuniarum congerie fortiſſimum & moderatiſſimum Regem æquaturum? At ille Syrorum talentorum auri x. milliones, præter inæſtimabilem argenteæ gazæ ſupellectilem in omnem fortunæ caſum ſepoſuerat. Quas opes victus ab *Arbacto* ſecum ipſo flammis abſumpſit, virili morte vitam finiens effœminatam. Quantæ *Crœſi*, quantæ *Midæ* Regum fuerunt opes! quarum illæ magnam divitiarum abundantiam uſitatâ loquentium conſuetudine denotant; iſtæ vulgi fabulis occaſionem dederunt, quod in aurum tranſirent, quæcunque manibus Rex attingeret. Sed hîc incerta eſt divitiarum æſtimatio: De [e] *Dario Longimano* ex hiſtoriæ conſtat fide, quod ex annuo provinciarum tributo XIV. auri, D. LX. argenti talentorum millia acceperit: præter alia omnia, quæ Africa pendebat & Europa. Quantum illi juſto Domino, tantum penè prædatori hoſti *Ptolemæo Euergetæ* Aſia contribuit: [f] quam ille diripiens XL. M. tal. argenti tranſtulit. Non ſuccubuit his damnis opulentiſſima terrarum orbis Regio: Sed tanquam ex largiſſimis auri venis immensâ opum vi ſcaturiente, uni ali-

e *Herod.*

f *Hier. in Dan. c. 12.*

quando *Sylla*, mulctæ nomine, xx. talentorum millia; Antonio xx. talentorum myriades; Gallis cx. M. auri pondo, argenti quinquies decies C. M. perſolvit. Et quis hoc de Aſiâ miretur? cum una Ægyptus, arctiſſimis terræ patens limitibus, g VII. tal. M. & XL. M. uberrimam meſſem quotannis dederit. In quâ *Protheus* Rex CCCC. tal. millia moriens reliquit: *Cleopatra* unionem HS. centies, hoc eſt, ſeptuagenis librarum Flandricarum millibus, nongentis & ſeptendecim æſtimatam, in execrabilem ventris ingluviem immiſit: priſci Reges ſumptuoſiſſimis Pyramidum ſtructuris immenſæ opulentiæ documentum dederunt. Quis in hoc opulentiæ certamine *Perſei* Macedonis non attingat memoriam? Illum non tam Philippi patris memoria, & Macedonicus invictæ opinionis exercitus; quam alendis per decem annos innumeris copiis in Romanum bellum repoſiti ſumptus concitarunt. Quo piaculo *Antiochi* Syriæ Regis prodigioſos opum cumulos præteream? Ille tantis abundavit divitiis, ut gregarii in caſtris milites argenteis ad culinam inſtrumentis uterentur, aureis ſcutis haſtiſque eniterent, aureos pedibus clavos ſubjicerent, & proculcarent materiam, cujus impotenti deſiderio cæteræ gentes in furias ferrumque amentes feruntur. Quem ſtupendi apparatus exercitum cum Hannibali

g *Septem coronatorum milliones & D.*

Hannibali oſtentaſſet, rogaſſetque, h *Num hæc Romanis futura eſſent ſatis: Etiam*, inquit ille; *etſi avari ſint admodum*. h *Plut. Han.*

Sed quid Regum Regnorumque ſingulorum opes in numerum refero? quas Romæ uno intuitu videre licet univerſas: eò terrarum omnium ſpoliis, tanquam in profundiſſimum gurgitem ac voraginem comportatis. Illuſtre tantæ direptionis exemplum i *Papyrius* ille *Curſor* præbet: qui, victis Samnitibus, ærarium vicies centum millibus argenti, triginta millibus auri locupletavit. Præter alios, k *Scipiones* Africæ domitores: quorum prior, præter tot ex auro Coronas, armillas, gemmas, veſtes, ſimulacra, Elephantos, Boves, Currus, profuſas in militem largitiones, pondo CXXXIII. M; alter, ex everſâ Carthagine, quater millies CCCC. & LXX. M. argenti pondo Romam advexit. Non infimum Macedonicę opulentiæ documentum l *Q. Flaminius* exhibet. Ille, profligato *Philippo*, infecti argenti XVIII. M. CC. LXX, ſignati LXXXIV. M, auri III. M. DCCXIV pondo, Philipporum XIV. M. DXIV coronas aureas, CXIV. vaſa, clypeos ex auro atque argento innumeros præ ſe tulit. Quam parum exhauſta fuerit hac ſpoliatione Macedonia, m *P. Aemilius* documentum prębet. Ille debellato *Perſeo Philippi* F. tantam inde avexit prædam, ut ad Cæſaris tempora,

Romana opulentia.

i *Sabel. l. 7. En. 4.*

k *Appianus. Plin. l. 33. 11.*

l *Livius.*

m *Plut. in Paulo.*

plus minus centum annos, tributum Romani nullum pependerint. Si *Cn. Pompeii*, ſi *I. Cæſaris*, & *Veſpaſiani* tueamur prædas, fatendum ſit, hactenus opulentiæ quædam jacta ſemina, ſub illis in uberrimã divitiarũ meſſem erupiſſe. [n] *Pompeius*, ſuperato *Mithridate*, præter argenteas illius filiique *Pharnacis* ſtatuas, ejuſdemque metalli currus, tabulas luſorias è gemmis duabus, lunam auream, lectos argenteos XXX, aureos III, Montem aureum variis ferarum fruticumque generibus oppletum, Muſas gemmis inciſas, auri argentique ſignati [o] XX. M. talentorum tranſtulit, Romanæ urbis ærario ex quinquagies decies centenis talentorum millibus, ad octuagies & quinquagies decies C. millia excreſcente. Magno major [p] *Cæſar*, præter immenſi ſumptus epulas & donationes, LXV. M. talentorum; plus triplo ejus, quod Pompeius; quatuor triumphis, ex diverſis orbis regionibus, in Vrbem apportavit. Non fuit minor divitiarum oſtentatione [q] *Veſpaſiani* de Iudæis triumphus: quo eſt tantum auri Romam delatum, ut ejus pondo dimidio, quam pridem, pretio veniret.

Tot robuſta diveſque ſpoliis Roma, ex annuo vectigalium tantum provinciarum tributo, CL. ad minimum milliones poſſedit. O immanem opum granditatem! O cumulum divi-

n *Plut. Pomp.*

o *Hoc eſt. centies millies centena millia.*

p *Appianus.*

q *Ioſephus l. 7. c. 13.*

Vide Lipſ. Magn. Rom.

divitiarum cœli propè faſtigio adæquatum! Crederem ego Romæ potius olim; quam in Phrygiâ *Midam* vixiſſe, qui ſuo ibi contactu omnia inauraſſet. Cujus fortè fuit indolis *Iulius ille Cæſar*: qui aliquando ſingula magni Exercitus militibus prædia viritim dedit: Coſſ. L. Paulo, ne contra ſe ſtaret, D. talenta: duplo penè plus Curioni: à triumpho, gregariis tantum militibus, prædæ nomine, XV. milliones; populo viritim minam unam; præter frumenti X. modios, ac totidem olei libras. Videretur ille nihil aliis ad largiendum reliquiſſe, præter cœlum & cœnum: niſi patre profuſior filius, unâ quandoque largitione, quam in Philippenſi contra Libertatem prælio promiſerat, ſingulis LIX. legionum militibus quinque millia drachmarum perſolviſſet; quæ ſumma CL. milliones, cenſis tantum CLXX. capitum millibus, excedit. Atque hæc ante principatum ex patrimonio Iuliano dedit. Quod in Imperio effudit, tantum eſt, ut revocari ægrè ad calculum poſſit. Quid dicam à *Caligula* vicies ſepties millies HS, *hoc eſt*, LXVI. *milliones*, & L. M. *aureorum*, non toto vertente anno, abſumpta? Quid nepotinos Neronis ſumptus perſequar? Quid infinitas Claudii, Galbæ, Commodi, Severi computabo largitiones?
quarum

quarum vis ſupra hominum aſſurgeret fidem, niſi Romam inexhauſtum fuiſſe opulentiæ ſeminarium conſtaret. Neque minoris penè opulentiæ fuit nova Roma, illa Conſtantinopolis: cujus princeps [r]. *Baſilius*, jam inclinato Græcorum imperio, ducenta M. talentûm auri, hoc eſt, *mille & ducentos milliones* in ſolis theſauris habuit. Reliquam pecuniam, cujus nulla colligi ratio poterat, in vaſtas terræ ſpecus defoderat.

r *Zonara*.

Sed magnæ quoque *Privatorum* fuerunt opes, ſparſis in multos divitiis, ne illas in ſola Regum Principumque abiiſſe atria putetur. Princeps in hoc Opulentiæ proſcenium progrediatur *L. Sylla*: cujus divitias non minore verborum compendio complecti univerſas poſſum; quam ſi cum [ſ] *Plinio* de illo dicam, quod *Craſſo fuerit opulentior*. At quam audivit vulgo dives *Craſſus*? Ille cum HS. bis millies in agris tantum poſſideret; hoc eſt, *quinquagies centena aureorum millia*; negabat quemquam eſſe divitem, [t] niſi qui alere ſuis fructibus Exercitum ſex Legionum, cum magnis equitum peditumque auxiliis poſſet. O egregias, vereque regias opes! Quas tamen *Claudii* principis [u] liberti, *Pallas, Calliſtus* & *Narciſſus*; quantum ad agrorum reditus; ſuperarunt: qui ter quaterve millieſve HS. poſſederunt. Auſim illis in os loqui, quod patritius quidam

Privatorum opulentia.

ſ *Lib.* 33. *c.* 10.

t *Cic. parad.*

u *Dion in Cl. Tac. ann.* 12.

quidam *Syllæ* aliquando adſuſurravit: *Qui vir eſſe bonus potes, quod, cum nihil à patre relictum ſit, tantum poßideas?* Potuit tamen eſſe bonus partis ſuâ induſtria opibus [x] T. *Cicero*: qui duodeviginti Regii cenſus prædia, cum ſumptuoſiſſimâ *Craßi* domo, poſſedit. Potuit [y] *Seneca*: qui ter millies HS. hoc eſt, ſeptuagies quinquies centena aureorum M. in bonis habuit. Quam fuit dives [z] *Lucullus*! qui ad parandam in Mithridaticum bellum Claſſem decreta à Senatu tria tal. M. repudiavit, ſuis ſumptibus tantæ molis facinus exequutus. Quam ille ſub Caligulâ [a] *Poppæus*! in cujus fundis flumina magna oriebantur & cadebant. Ille L. [b] *Domitius*! qui quadraginta octo M. jugerum militibus, præter Centuriones & Tribunos, de ſuo promiſit. Ille [c] *Pythius Bithynicus*! qui platanum & vitem auream Dario R. donavit, Xerxis exercitum epulo excepit, ſtipendium quoque quinque menſium pollicitus, ſi uni ex quinque filiis militiæ vacatio daretur. Ille [d] *Pythodorus* Pompeii amicus! millies millium tal. opes poſſidens: Quas venundatas à Cæſare redemit, relicto filiis patrimonio non minore. In his, tanquam tactus de cœlo, ſileo ſtupeoque copiis: ut *Cimonis*, *Critiæ*, *Plinii*, *Aeſopi Tragœdi*, *Apicii*, *Cæcilii Claudii*, *Surenes Parthæ*, &, ſi Diis placet, *Phrynes Græcæ*, & *Floræ* Meretricis Romanæ

x *Salluſt. in Cic.*
y *Tac. an. 14.*
z *Io. Servil.*
a *Sen. de Tranq. c. 11.*
b *Caſ. 1. Civ.*
c *Plinius.*
d *Strabo l. 14.*

manæ immanem opulentiam non attingam. Vt Triptolemus olim curru orbem terrarum circumvectus, frugum, quaqua incederet, ſparſiſſe ſemina dicitur: Ita fortè aurum ſevit Pluto.

Cum in hac priſcæ opulentiæ cogitatione verſarer, tantam fortunæ miratus largitatem; ſalutatum me accedunt præſtantiſſimi Iuvenes, *Dn. Suffridus à Saeckma*, & *Dn. Fredericus ab Hillama*, LL. DD. ſuâ parentumque ampliſſimâ dignitate, meritis, doctrinâ inſignes. Ille electus agrariâ ſuffragatione in *Prætorem Dantemerd.* iſte egregiâ virtute ſcientiaque dignus, qui mature Remp. capeſſat. Quos ut ad me adeuntes vidi, datâ benignè manu, precatuſque amicam venientibus ſalutem,

Et benè, inquam, *apud memores veteris ſtat gratia facti.* Laudo veſtram in me fidem, laudo benevolentiam: quos neque temporis diuturnitas, neq; fori judiciorumq; ſtrepitus, neque uſitata felicium Iuvenum ſtudia impediunt; quo minus veterem præceptorem in hoc Vrbis receſſu, & Muſarum ſilentio inviſatis. Tibi verò, *Dn. Saeckma*, quem es paulo antè adeptus, honoris gradum gratulor. Illum tibi patriæque benè vertere, teque optatum Amoris ſociandi conſiliis exitum contingere, velit Deus. Tibi, *D. Hillama*, precor, ut

per

per ſignata *tui Parentis*, ſummi quondam viri, veſtigia ſecundis ad Remp. auſpiciis accedas: quo te tua virtus, & tacita bonorum vota vocant. Equidem opportuni, optati, auſpicati venitis hoc tempore, ut ex veſtro ſermone relaxem pauliſper animum, moleſtiſſimâ laborum contentione tantum non confectum. Neque ſe, *dicebant illi*, aliâ de cauſâ ad me veniſſe quam ut exſoluti quotidianis fori moleſtiis, vulgiq; obſtrepentis turbâ, aliquid mecum fabularentur. Non poſſe quicquã accidere ipſis gratius; quam, obrepente hominum, cauſarumque tractandarum tædio, in jucundis mecum colloquiis acquieſcere. Rogare, ut proferrem, ſi quid literatæ eruditionis, pro vetere ſtudiorum inſtituto, conceptum animo meditarer. Singularem percepturos voluptatem, ubi aliquid ex Muſarum deprompſero adytis, quod ſaturatas oppletaſque litigioſâ cauſarum diſputatione aures oblectet. Ego quidem, *inquam*, nunc à Muſarum habitaculis exulo, apud Plutonem hodie diverſatus: qui me cum *Midâ*, *Crœſo*, *Craſſo* aureis accepit folliculis, ærugini vehementius intentum. Vidi illic aureos Picorum montes, Pelopis & Tantali talenta, Pactoli opes, Herculis quæſtus, Ægyptiorum & Perſarum Regum conſtructas & coacervatas in immenſum cumulum divitias. Vidi omnes Divi-

tum

tum immenſæ opulentiæ theſauros: quos ab Hyperboreis montibus Gryphes, & Dracones, ſervatis excubiarum vicibus, aſſervabant. De conficiendis opibus, de locuplêtando ærario, de condendis pecuniis, de complendo avaritiæ ſinu, multus erat nobis & ſolus ſermo. Virtutis & ſapientiæ nulla erat in nummariæ rei negotiis mentio. Stupeo etiamnum, neque mirari poſſum ſatis priſcorum temporum opulentiam, propitio Dite largam rerum omnium copiam, ſoluto ſinu, profundente.

Noſtrorum temporum Copia.

Hîc *Saeckma*: Ego quidem Naturam rerum non ita eſſe effætam exhauſtamque puto, ut non paria veteri ævo, imò & plura poſſit præſtare. Quam enim hodie immenſis opum copiis Turcarum in Aſiâ ſuſtinetur Dominatio, in ccc. M. perpetuæ militiæ exercitum, ſine ullâ rei nummariæ difficultate, ærario ſufficiente! Quam ingentem pendit pecuniam Regi ſuo Perſia! cujus objectâ mole Ottomannorum ferocientium impetus intra Euphratis ripas coërcetur. Quantis Sinarum Rex theſauris abundat, cxx. annui tributi millionum dives! Quis neſcit obiti Solis opulentiam! cujus ferox præſidio Hiſpanus, collectis in Armageddo Antichriſtianæ militiæ copiis, jam in alterum ſæculum funeſtis, Religionem & Libertatem armis oppugnavit. Cujus

Cujus nuper fructum aliquem decerpens *Heinius* noſter, octies millies HS. cum inſtructiſſimâ navium claſſe in Belgium apportavit. Quantam pecuniæ ſummam ſi Romanis olim annuo tributo illa patens & potens pependit Gallia; an tantum jam præſtare non poſſit? Noſtra verò Belgica tam exiguis incluſa terminis: hinc Oceani fluctibus; illinc hoſtium obſeſſa armis, præter immenſum in claſſem atque aggeres ſumptum, [e] tot millionum, atque ultra, pecuniam, in ſolum caſtrenſis militiæ bellum quotannis impendit. Cujus parva portio *Friſia* noſtra, vix iter diei patens unius, magnâ parte aut demerſo ſolo paluſtris, aut arenis infrugifera, millies HS, hoc eſt, *milliones duos, & dimidium*, in militum confert ſtipendium.

[e] *xx.mill.*

Idem prorſus ego ſentio, *ajebat Hillama*, non minus jam largâ maximarum opum terrâ, ac olim, cum aut Perſarum, aut Romanorum armis dives rerum omnium copia pareret. Magnæ hominum noſtris temporibus ſunt opes, immenſæ à ſubditis contribuuntur pecuniæ: quæ ſi in unum cogerentur acervum, facilè priſcæ ætatis opulentiam æquarent. Illæ verò antequã in publicam veniant cuſtodiam, multorum capturis atque aucupiis depaſcuntur. Igitur ut magna flumina in plures derivata foſſas, interceptis hîc illic aquis, languido

Digitized by Google

fluunt curſu: Ita Reip. cenſus multorum delibatus digitis imminuitur, acciſuſque magnâ ſui parte in ærarium defertur. Satis, ut ego quidem puto, futura eſſet magna ærarii noſtri ubertas, & ſufficeret ad ſuſtentandam terrâ marique militiam, niſi magnam vectigalium partem nummariæ in urbibus atque agris feles, & domeſticæ egeſtatis lacunæ exhaurirent.

Sed neque Ego, *inquam*, aut reſtrictam magis ſolido, aut exhauſtam Naturam arguo, ex intimis terræ viſceribus copiâ rerum omnium plenis rivis ſcaturiente. Nolim tamen; qui novitiorum hodie mos eſt, ita noſtrorum temporum bona laudari, ut vetera præ illis deſpiciantur. Iactamus ingentes Novi orbis divitias, quod omnem priſcæ memoriæ superent opulentiam. At quid illæ ſunt ad *Iulii Cæſaris*, ad *Auguſti*, ad aliorum Principum largitiones: quarum unam Indiani multorum annorum reditus nequeant ſuſtinere? Prædicamus Gallorum, Hiſpanorum, Belgarum immenſos in bella ſumptus. At quantuli illi ſunt ſi Romanorum in *ſexcenta quadraginta* terrâ marique ordinariorum militum millia impenſas reſpiciamus? Celebramus in Magiſtratus, in Templa & Scholas, in Officiorum curatores, in Pauperes, immodicam pecuniarum effuſionem. At quantum Vrbani & Provinciales Romanorum

Magi-

Magiſtratus, & tot exterarum Gentium Legati abſumpſerunt! Quam infinito ſumptu perpetuus ille ac publicus tenuiculæ plebis paſtus, in *trecenta & viginti* M. capita collato gratis frumento, vino, oleo, carne, conſtitit! Efferimus magna Emporiorum noſtrorum vectigalia, agri ubertatem, grandes annonæ proventus. At quantus ille fuit f Africæ atque Ægypti! quæ ſolæ populum Romanum, *vicies centenorum millium hominum*, frumento aluerunt. Quantus Byzantii, deflorato jam Græcorum imperio! cujus urbis annuæ ex foris & portoriis penſiones g ad xx. M. aureorum veterum in ſingulos dies accedebant. Gloriamur villarum noſtrarum ſplendorem, magnitudinem, copiam. At quantulæ illæ ſunt, quamque paupertinæ, ſi ad Romanas reſpiciamus! quæ vaſtis terrarum diffuſę ſpatiis immenſos pecorum greges, familiam bellicoſis majorem nationibus paſcebant. Quarum ædificia magnarum urbium laxitatem, annui reditus regnorum tributa vincebant. Neque contenti tantâ agrorum laxitate, cum magnorum fluminum ortus atque obitus continuis arationibus obſediſſent, maria inſanis ſtructionum molibus occupabant.

f *Ioſephus in Or. ad Agrip.*

g *Itin. Benjam.*

h *Contracta piſces æquora ſentiunt*
Iactis in altum molibus. Huc frequens

h *Hor. O. 1. l. 3.*

Cæmenta demittit Redemptor
Cum famulis, Dominuſque terræ
Faſtidioſus.

Hui! hoc demum eſt Ruſticum eſſe, acclamabat *Hillama*. Quam largas & laxas poſſeſſiones ſi habuiſſet *Alcibiades*, fruſtra illum ad tabulam adductum Geographicam monuiſſet *Socrates*: [i] *Ne inſolentius ſeſe de prædiis ſuis efferret, quæ nullum in orbis delineatione aut locum mererentur, aut nomen.* Romana enim poſteriorum temporum opulentia non jugerum modo; ut audio; ſed provinciarum ſpatiis fundos ſuos deſcripſit. Quod ſi ita eſt, facilè *Vopiſco* credam: qui plebeias privatorum hominum villas quingentis cultas ſervis, duo vaccarum millia, equas mille, ovium x, caprarum xv. M. aluiſſe ſcribit. Quas dum cogito Romanorum civium copias, ſuccurrit mihi Plautinum illud: [k] *Divitiæ rarò cum virtute conjunctæ.* Quis enim ad virtutem ſerio incumbat inter tot malorum irritamenta? Quis cœlum cogitet, tanto in terris ſecundarum rerum felix proventu? Itaque, quod de victoriis ſuis *Metellus* dixit: *Neſcire ſe, an illæ majori Romanis eſſent commodo; an damno, civibus ex abundanti rerum copiâ ad ſuperbiam & luxuriam prolapſis*: hoc ego de Divitiis: Neſcio, proſintne magis hominibus magnæ divitiæ; an potius obſint.

i *Ælian. l. 3. v. H.*

k *Aſina.*

Exci-

Excipiebat ea verba Saeckma. Ego verò magnam humanæ felicitatis partem in familiaris rei copiis atque abundantia ſitam eſſe arbitror: quæ & parandæ virtutis adminicula, & exercendæ ſubſidia præſtat. Sine quâ neque tueri ſuam integritatem Reſp. neque tenere aliquem dignitatis gradum magnæ virtutis indoles, neque conſervare ſplendorem nominis honeſtas, neque frui vitâ incolumi humanitas poteſt. Errare mihi videtur, qui dicit; [m] *Nullis præcluſam eſſe virtutem: omnibus patere, omnes admittere, omnes invitare: non eligere dominum, non cenſum: nudo homine contentam eſſe.* Si nudum Virtus hominem admittit, cur tantis facultatum diſpendiis virtus acquiritur? Cur tantus ad incertum potiundæ ſapientiæ caſum ſumptus inſumitur? Cur plebeiæ inopiæ ad prærupta Muſarum habitacula aditus plerumque obſtruitur? In contemptu jacerent illa præſtantia Deorum bona, ſi cuivis ex paupertatis ordine mendicabulo ſine pretio gratis paterent. Itaque non labore magis; quam pecuniis veneunt: irrito laboris conatu, ſi deficiente corporis paſtu animus langueat, ſi ventri male ſit, ſi cum fame luctandum. Nunquam quiſquam aut arduas de virtute cogitationes ſuſcipit; aut feliciter in ſapientiæ verſatur ſtudiis, quem turpis & acerba domi egeſtas excruciat. Frangitur, deficitque ingenium aſſi-

Divitiarum laudatio.

Sine illis non paratur virtus.

m *Sen. in Ep.*

duo paupertatis onere gravatum. Vacuum à ſollicitis curis animum requirunt ſapientiæ ſtudia. Inter domeſticæ inopiæ quiritatus & lamenta creſcere ac in altum exire virtus non poteſt. Fruſtrà flammam à recondito cineribus igne exſpectas, ſi nutriendo foco pabulum deſit. Vano conatu alas movet graculus, funiculo pedibus illaqueatis. Ita irretita rei familiaris inopiâ virtus eniteſcere, lucemque de ſe fundere nequit. Cui ſuppetit domeſtica tolerandis ſtudiorum ſumptibus copia, magnum ſanè ad parandam virtutem ac ſapientiam à fortunâ præſidium accepit. Emit utilem librorum ſupellectilem, applicat ſe ad doctorum hominum familiaritatem, in peregrinas regiones, tanquam ad mercatum literatæ virtutis proficiſcitur. Non veretur [n] *auream Antiſthenis virgam*, quæ inopem æris à Muſarum adyto depellat. Non irrepit cum [o] *Zenone* per poſticum in ſcholam *Polemonis*, ut mendicatæ eruditionis cavillo perſtringatur. Non petit ſtipem cum *Diogene*, non haurit aquam nocturnis horis cum *Cleanthe*, non victitat fabis cum *Telemacho*, non incedit nudis pedibus cum *Socrate*.

n *Laert. l. 7.*

o *Ibid.*

Neque exercetur.

Vt paratur; ita exercetur difficulter ſine pecuniæ præſidio virtus: ad præclara impar facinora; ut qui vinculis adſtricti commovere ſe non poſſunt. Dives rerum copia ſoluto dif-

to difficultatum nexu liberè prolixeque publicum privatumque negotium obit. Si nummariam Reſp. opem poſtulat, gravem ære ſinum ſolvit. Si egeſtas tolerandæ vitæ ſubſidium petit, largâ manu ſtipem porrigit. Si conferenda in benè meritos præmia, res domi ampla benefaciendi copiam præſtat. Si dare amicis operam oporteat, fontes liberalitatis inexhauſti fluunt. Si referre beneficio gratiam velis, eſt, Divûm gratiâ, unde ſumatur. Quantum ſuæ gloriæ cumulum perdidiſſet *Cyrus*, *Alexander*, *Scipio*, *Lucullus*, *Auguſtus*, *Veſpaſianus*, *Severus*, *Ageſilaus*, *Alphonſus* Rex, *Sigiſmundus* Imp. ſi nullis ad largiendum inſtructi opibus fuiſſent! Quam multa exercendæ virtutis ſeges & materia præcideretur, ſi nullam benefaciendi merendique facultatem largiores divitiæ darent! Itaque non immeritò ſordidum *Xenocratis* ingenium *Alexander* perſtrinxit: quod remiſſis ſibi L. talentis, nullam tantâ pecuniâ juvandorum amicorum rationem haberet. [p] *Si ipſi non opus eſt pecuniâ*, dicebat Rex, *num verò amicum nullum habet, cui eâ ſit opus. Mihi quidem vix Darii opes in ſublevandis amicorum neceſſitatibus ſuffecerunt.* p *Plut. Apoph.*

Quam Virtutis; eam Dignitatis parandæ tuendæque facultatem Divitiæ poſſident. Equidem *Neque venit, & ſervatur dignitas.*

q Horatius.

[q] *Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat*
Res anguſta domi.

Rarò in conſpicui honoris faſtigium multis obſeſſa difficultatibus aſſurgit Inopia. Dîs rerum copia omnes adverſitates vi ac virtute perfringit, gratiam beneficiis parit, invidiam virtute vincit, ſecundâ benevolentium aurâ ad ſublimem dignitatis ſedem provehitur.

r Ovid. 1. Faſt.

------[r] *Dat cenſus honores,*
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.

ſ Horat.

[ſ] *Si quadringentis ſex ſeptem millia deſunt;*
Eſt animus tibi, ſunt mores, eſt lingua fideſque;
Plebs eris.------

Non eſt ea vulgaris calculi ſuffragatio. Romani honorum gradus cenſu diſtinguebant. A cenſu Senatorem & militem legebant, tenuioris rei civibus ab omni munerum functione excluſis. Proletarios & Capitecenſos, qui aut exiguis, aut nullis facultatibus pollebant, ad nauticos tantum uſus, & muniendæ Vrbis præſidia relegabant. Sapientiſſimi homines rem quemque familiarem alligare Reip. volebant; amoris in patriam obſidem & firmamentum. Itaque [t] *Auguſtus* Senatorum egeſtatem largis muneribus ſublevavit. [u] *Tiberius* cedere tantæ dignitatis loco indigentes coëgit. Quos [x] *Nero*, præter iracundiæ ſuæ indolem, annuo ex ærario ſtipendio juvit. Roſciâ quoque & Ottonis

t Suet. Aug. c. 14
u Tac. l. 2.
x Suet. c. 10. in Ner.

tonis Theatrali cautum fuit lege, ut in Spectaculis honorata quatuordecim graduum ſedes ſolis ditioribus pateret: [y] quibus quadringentorum ſeſtertiorum, inde à majoribus, cenſus eſſet. Eundem opulentiæ honorem Carthaginenſes exhibuerunt: non aliis ad Reip. accitis functionem; quam qui largis fortunæ muneribus abundarent: ſive ſplendorem ampliſſimi ordinis tenuitate rei familiaris obſcurari; ſive indigos omnium rerum nunquam rectè magiſtratum gerere crederent. y *Iuv. Sat.* 3.

Quę pacis ornamenta; ea quoque Bellorum ſunt ſubſidia, pecuniis ſtatu Civitatis firmato, ut nervorum vinculis artus humani corporis continentur. Quos ſi incidas, compages univerſa ſolvitur, & diffluentibus à ſe membris labem facit. Sapientium virorum hic eſt cenſus & oratio. Cicero, [z] *vectigalia Reip. nervos*; Mutianus, apud Tacitum, [a] *pecuniam belli firmamentum* dicit. Cæſar, *principatum parari & conſervari Militum & Nummorum* copiis, teſtatur. Sed [b] *ferro quoque validiorem eſſe inter civiles diſſenſiones pecuniam*, Paulinus affirmat. Quâ cum deſtitueretur *Philopœmenes*, magni dux exercitus, *Quintius* Romanorum Imp. cavillabatur in eum; [c] *quod ventrem non haberet, à manibus pedibuſque ſatis inſtructus*: lepido dicterio inopem exercitum, & ſtrigoſum viri corpus perſtringens. Igitur *Demades*, cum urgeretur ab Athe- *Neque bella geruntur.* z *Pro Pomp.* a *Lib.* 18. b *Tac. l.* 18. c *Plut. in Philip.*

nienſibus, ut in mare duceret naves; *Pecuniis egeo,* reſpondit. *De pane cogitare vos oportet prius; quam vela ventis committamus.* Quæ nummariæ rei difficultas *Hannibalem* ex Italiâ detraxit, cum lacrymis querentem; [e] *quod denegato pecuniæ præſidio à victoriæ curſu revocaretur.* Nihil enim gerere magnæ rei Imperator poteſt, ſi argenteis in hoſtem haſtis pugnare nequeat. Detrectat pugnam miles, non ſolutis ſtipendiis dubiâ fide vacillans, & duci ſæpè ſuo magis quam hoſti infenſus. Neque raró aut diſſoluti ſunt exercitus alimenti penuriâ, aut ex neceſſitate inito de ſummâ re certamine, res malè geſta eſt. Quoties auxiliaria pecuniarum ſubſidia hoſtium conſilia opeſque ſubverterunt! Quoties aut Ducum Militumque fidem, aut Vrbium Caſtrorumque propugnacula expugnarunt! Quod ut malo ſuo [f] *Ageſilaus*; ita ſuo bono [g] *Philippus* Macedo eſt expertus: ille queſtus, quod triginta ſagittariorum Perſicorum M. ſine ullo armorum conflictu, ex Aſiâ pelleretur; iſte gloriatus, quod omnes ſibi urbium arciumq; aditus paterent, quas ſubire onuſtus auro aſinus poſſet.

e *Liv. l. 30.*

f *Plut. Ageſ.*

g *Plut. in Regum Apoph.*

Neque quicquam rerum rectè adminiſtratur.

Quid? quod omnis humanæ vitæ ratio in pecuniæ præſidio conſiſtat. Quæ homines arant, navigant, ędificant, illius fiunt auxilio. Illa tegendo corpori veſtem, alendo cibum, muniendo domum largitur. Illa in adverſis perfugium,

fugium, in ſecundis ornamentum præſtat. Domi foriſque quicquid aut naturæ neceſſitas, aut voluptatis ſuavitas, aut honeſtatis ratio exigit, ſtratâ quaſi *Solis menſâ*, ſuppeditat. Miramur urbium atque ædificiorum magnificentiam, aggerum moles, foſſarum ductus, caſtrorum munitiones? Pecuniis elaborantur. Laudamus hortorum viridaria, ſylvarum umbracula, agrorum elegantem culturam? Pecuniis omnia debemus. O ingens humani generis bonum pecunia, [h] ψυχὴ δηλοῖσι βροτοῖσι! Tui nobis amorem parentes à primâ pueritiâ inſeverunt, & infuſa teneris cupiditas cum ætate nobiſcum crevit. Omnis populus, in alia diſcors, in tui ſtudium cultumque conſentit. Te ſibi ſuiſque optant. Te volunt cupidè omnes, te colunt obnixè omnes. Pro te in ferrum mortemque præcipites ruunt, maria tranſmittunt, per ignes & ſaxa currunt, nullum vitę periculum formidant, nullam laboris acerbitatem declinant.

h *Heſiod. in Epy.*

Ζεὺς δ᾽ αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι.

Cum in illis Græci Poëtæ verbis ſiluiſſet *S*: nimis profuſam videri ſibi illam Divitiarum laudationem *H.* dicebat; certiuſque, egregium dicentis arguere ingenium; quam pecunias, partem bonorum omnium viliſſimam,

Divitiarum vituperatio.

pro

pro vero celebrare. Vulgo tantam haberi virtutem, quantum eam extollere poſſit copia ubertaſque dicendi. Sibi aliam eſſe mentem; neque poſſe, pronis aliorum ſtudiis, vilem de ſepulchro lapidem pro Deo venerari. Rogare Amicum, ut benignè accipiat, quod in pleriſque aliis ipſi ὁμόψυχος, in ſtudio cultuque pecuniæ uberiore diſſentiat. Quâ enim in Bonorum parte, *dicebat*, Opes ponerem: quæ in fortunæ poſitæ arbitrio levi momento huc atque illuc aguntur. Affluunt ſubitò, repentè dilabuntur: nullo in loco, nullâ in perſonâ ſtabilibus nixæ radicibus conſiſtunt. Dicit hoc Græco ore Comicus noſter:

Fluxa ſunt.

Τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον ὕστατον τίθει·
Ἀβεβαιότατον γάρ ἐστιν ὧν κεκτήμεθα.

Miſeri mortales! omnia iſta, quæ vobis caducitatis veſtræ eripiunt memoriam, quæ centum clavibus aſſervatis, quæ ex alieno rapta ſanguine veſtro defenditis, quas propter conſertis in mutuam cædem ſignis concurritis, maria cruentatis, urbes quaſſatis, pacem quietemque vobis aliiſque rumpitis, vitæ famæq; diſcrimen ſubitis, commodatò à fortunâ habetis, ſtatim ad alium tranſitura dominum, cum rotam & vultum levis dea verterit. Cum quæſitis terrâ marique opibus diuturna vobis promittitis gaudia, illas aut hoſtis, aut hoſtilis animi

nimi poſſeſſor invadit. Iactatis magnificas ædium ſtructuras, & impoſita marmoreis columnis atria. Intra momentum temporis incendio deflagrant. Effertis agrorum multa jugera, quæ non milvus ſolido die oberret: Marium exundantium eluvie abſorbentur. Prædicatis poſitas in fœnore pecunias: Furto fallaciiſque præripiuntur. Timemus à grandine calamitatem, à ventis ſtragem, à frigore atque æſtu uredinem. Metuimus à debitoribus fraudem, à raptoribus injuriam, à beſtiis violentiam. Quoties aliquem fortuna inter divitias alternâ vice verſat! Quoties quam facili impulſu conſtructæ in immenſum cumulum pecuniæ diſſipantur, & ad extremam recidit inopiam, qui ſtatim maximis ornatus fortunis ſtare contra omnem fortunæ impetum videbatur! Magnus ille Romanæ potentiæ *Triumvir*, cum tranſeuntem aliò vidiſſet fortunam, & nihil ſibi relictum præter jus mortis; neque hoc quidem niſi cito occuparet: [i] *Hoc habeo*, inquit, *ex omnibus, quæ dedit*. Ita multis ſæpè hominibus ne plumbeus peculii nummus relinquitur, quo reſtim ſibi emant, & pereant. Magnorum Regum Principumque ea fuit fortuna: qui ex patrimonio tanquam ex naufragio expulſi nudi, nihil præter vitalem animæ ſpiritum retinuerunt, illum quoque alienâ miſericordiâ trahendum. Pilæ loco fortuna utitur Divitiis, brevi

i *Sen. l. 6 Benef.*

Digitized by Google

brevi negotio huc illuc impulſis. Non facilius verna hortorum amœnitas deflorefcit: nõ mutabilior eſt ſcenæ apparatus; quam opum magnarum poſſeſſio: quæ cum maximè ſplendent, franguntur, & in nihilum recidunt. Quis rem tam incertam, tam fragilem in aliquo bonorum numero haberet?

Et vana. Quam verò eſt commentitia futiliſque ſub tantâ fragilitate vanitas! quam puerilis ineptia! Quid habere te in Divitiis dices; quam ſubventanea dormientium ſomnia, aut ludicra crepundia, quibus ætatis teneræ fatuitas ſe oblectat! Pueris puſillis

k *Plaut. in Rud.*

[k] Enſiculus eſt aureolus primum literatus:(tera eſt:
Poſt altrinſecus eſt ſecuricula anceps: item aurea li-
Poſt ſitulula argentea, & duæ connexæ maniculæ,
Et ſucula, & bulla aurea eſt:

& ſexcenta alia, quæ parentum mollities & indulgentia ludicro puſionum gregi quotidie excogitat. Quid inter illos & nos intereſt; niſi quod carius in lautâ domus ſupellectili atque inſtrumento ineptimus? Illi ludicra omnia in pretio habent, & parvo emptas ære pupulas, aut aſtragalos ſupra parentum fratrumque æſtimant neceſſitudinem. Nos argenteos aureoſve nummulos unice unum plurimi pendimus, cognato propinquorum ſanguine remiſſius æſtimato. Illi repertos in littore calculos, trochulos, globulos magni faciunt. Nos varii

coloris

Digitized by Google

coloris tabulas, pictas auro argentoque veſtes, ex vitro metallove rariore vaſa, ex marmore aut ebore ſigna pluris cenſemus. Illi congeſtis conſtructiſque temerè ceſpitibus domos & caſtella ædificant. Nos circa grandiores ſtructionum moles & occupata cæmentis mille pedum ſpatia inſanimus. Cùm vario colore parietes exornamus, cùm auro ferrum argentumve perfundimus, cum veſtem purpurâ tingimus, cum carioſum lignum ſericis ſtragulis obtegimus, quid aliud, quam ſtultis ineptiis oculis imponimus, & puerilium luſionum delirio protervimus? Ipſi nos cum magnas auri atque argenti copias congeſſimus, ludicris exculti ornamentis, ſub bracteatæ felicitatis tenui membranâ miſeram egeſtatem abſcondimus. Quis enim divitem illum dicat, qui, quæ habet, debet? Debet autem, quantumcumque habet, fortunæ: quæ tam facilè ſuum repetit depoſitum, quam facilè credidit; exutoſque omni pueritiæ cultu ſpectantium ludibriis exponit. [1] *Iulius Cæſar* cum in ære alieno multiſque nummis eſſet, *millies*; hoc eſt, *vicies quinquies centenis millibus* aureorum; ſibi opus dicebat, ut nihil deberet. Magis obſtricti ſunt fortunæ divites: qui ut nihil debeant, re ac ſpe ſuâ omni opus eſt, ære alieno cum cenſu ſemper creſcente. Quis res tam ludicras, tam lubricas, tam puerilium plenas ineptiarum; quæ

1. *Appianus.*

quæ ne quidem noſtrę ſunt, à fortunâ commodatò datas; in præcipuo bonorum cenſu ponat?

Ex malo ſunt.

Illas verò quiſquã bonas dicat, quæ ex malo potius ſunt; quam ex bono! Ex peſſimo ſcelerum fonte pleræque manant Divitiæ, malis artibus quæſitæ, malis conſervatæ. Quam homines induſtriæ ſpeciem iniquitati ſuę prętendunt? Illos opum magnarum cumulos, quos tanquam publicę privatæque ſalutis Palladium venerantur, vis, fraus, impietas coacervavit. Sacrilegiis, rapinis, furto, ſceleratis fraudationum machinis aucta plurimorum res eſt. Pauci admodum bonis artibus ad grandes pecunias veniunt. Circumſpice illam Divitum Epulonum turbam, & invenies, qui in miſerorum civium verſati ſpoliatione turpi judiciorum quæſtu ſe paverunt, prædones juris, prævaricatores legum, hoſtes æquitatis. Deprehendes qui inſtitutis domi mundinis Remp. venalem habuerunt. Videbis qui compilato ęrario familiaris rei lacunas expleverunt. Quidam auro patriam vendidit. Aliquis improbâ vitâ rapiniſque opes accumulavit. Alius intentâ lite impulſiſque actione ſimplicibus fortunas amplificavit. Multi exhauſtis iniquo fœnore civibus, ſuppoſitis teſtamentis, fraudato creditore, flagitioſis obſequiis, perjurio, vi, dolove partas pecunias habent. Vix in illo grege quiſquam

quiſquam eſt, qui non flagitioſis artibus operam rei dederit, Religione quoque ad quæſtum traducta, fide atque amicitiâ ad lucrum revocatâ. Hîc acerba *Artaxerxes* à provinciis tributa exigit. Illic *Nebucadnezar* aliquis, aut *Antiochus Brennuſve* templum atque aras deprædatur. Iſtic *Dionyſius* aureum Apollini pallium eripit. Ibi *Alexander* ingenti navium claſſe militumque copiis; *Pirata* unâ navi prædas agit. Alibi *Themiſtocles* Vi ac Suaſione comitatus pecuniam Andriis extorquet. Alicubi *Sylla* ditiores Romanos proſcribit: *Cæſar* ærarium expilat; *Nero* ab aleâ de feneſtrâ proſpiciens opulentum Equiti patrimonium vitamque detrahit; vix alias feliciore veneris jactu victor. Eſt, ubi *Curio* linguâ venali proſtat; *Herodes* Davidis ſepulchrum deprædatur; *Phryne* ac *Flora* meretricio corporis quæſtu ingentem pecuniam conſtruunt; Romanus Papa vendito cœlo atque altaribus terrarum orbem exhaurit; Cum *Veſpaſiano* undiquaque veniens lucri odor gratus eſt. Nihil in pretio, præter pretium, habetur. An tam ex improbo ſeminario Divitias in bonorum cenſu ponemus? An opes peſſimis ſcelerum artibus conſtructas coacervataſque bonas dicemus? Si non generant ferocem Aquilam Columbæ imbelles; ſi in ſpinis non proveniunt uvæ; ſi ex turpi non naſcitur honeſtum: ex malo nequitia-

Digitized by Google

rum fonte bonum non promanat. Ita verò admixta ſunt ſceleribus lucra, ita innexi flagitioſis artibus quæſtus, ut ſejungi ab illis non poſſint.

Et faciunt malos.

Quantò minus faciant aliquem bonum, quę bona non ſunt, ex malo nata, malorum penè omnium cauſæ? Injice aureos equo ſtrigoſo frœnos; nihilo illis reddetur melior. Adde pulchrum rudi Gubernatori navigium; non ideo clavum in puppi moderabitur rectius. Neque hominem in majore virtutis ponit dignatione fortuna ſplendidior. Quin ea, quæ concepit comprehenditque animus naturæ ſemina, res domi copioſior evertit: ut ſpinæ adoleſcentem ſegetem intercepto vigore elidunt, ne grandeſcere, & fructũ ferre aliquem poſſit. Quam illa uberem vitiorum materiam præbet! Quas ſceleri faces ſubminiſtrat! quam multas peccandi illecebras & malorum irritamenta offert! Vt ligno ignis; ut cibo corporis vita: ita improbitas ſuggeſto pecuniarum pabulo alitur. Elangueſcit ſtatim illa conciditque inciſis copiæ nervis: ut homo moritur, jugulo præſecto, aut præcordiis lethaliter ſauciatis. Teneat abundantes opes ad exercitationem ſceleris effrænata improbitas, Quis furentes cupiditatum impetus refutabit? Quis armatam opum præſidio licentiam cohibebit? Quantam furioſo datus in manum gladius,

dius, quantam concreditæ pueris faces, perniciem dabunt? Attollit inſolenter animos ſuperbia. Faciet licenter rapinas avaritia. Indulgebit petulanter voluptati luxuria. Inferet confidenter injuriam audacia. Nullum tam erit nefarium facinus, quo ſe non obſtringet confirmata pecuniarum ſubſidio nequitia.

At grandem homini utilitatem, ingens tolerandæ vitæ commodum afferunt Divitiæ. *Et incommoda ſunt.* Fateor ſanè, ſi ad libidinem vivere magis placeat; quam ad naturam, quæ paucis contenta immodicum fortunæ apparatum non deſiderat. Mergunt navem, non regunt enormia gubernacula: Ita ingentes divitiæ magis oneri ſunt; quam emolumento. Is plurimum habet, qui minimum concupiſcit. Quem uſum tibi prȩſtat, quod multum habeas in arcâ, quod multum jaceat in horreis, quod multum paſcas, multum fœneres? Cum exiguum ad benè vivendum ſufficiat, quid proſit magnarum opum abundantia? Quicquid uſum excedit, pondus eſt inutile, minus commodum ferenti, quam moleſtum. Imponimus nobis ipſis jactatâ magnarum opum utilitate: quæ non magis ad juvandam vitam proſunt, quam ad eundum calceamenta ſupra menſuram. Non deducunt ægroto corpori malitioſas febres, non animo curas. Non proferunt in plures annos vitâm, extremo fatalis horæ gemitu non ad

Digitized by Google

unum momentum ſuſpenſo. Quod cum venit, nihil ex tantâ rerum copiâ brevem Dominum in funus ſequitur, præter lugubrem næniarum apparatum. m *Saladinus* Ægypti Rex cum in fatali lecto ſupremũ neceſſitatis ictum exſpectaret, funerale linteũ ad haſtam ſuſpenſũ circumferri per urbem juſſit, additâ præconis voce: *Hoc eſt quod Saladinus ex omni terrarum prædâ ſecum ad Acherontem feret*. Nudi in hanc lucem venimus, nudi exibi mus, nudi Stygiã paludem trajiciemus. Non danace quidem opus eſt, quemin naulum Charonti offeramus.

m Polyd. l. 14.

Fortunam non corrigunt.

O parvæ admodum utilitatis Divitias! quæ nullum adverſus morbos mortemque præſidium, nullum adverſus Fortunam auxilium præſtare poſſunt. Dicat n *Sardanapalus*, quam à theſauris ſuis opem operamve habuerit, cum victus ab *Arbacto* intra Regiarum opum acervos cum pellicibus conflagraret. Dicat o *Cræſus*, cum pyræ impoſitus ſerò doleret, quod, ſpretâ *Solonis* monitione, nimiam in auro fiduciam collocaſſet. Dicat p *Policrates*, cum affixus cruci ſuam felicitatem damnaret. Dicat q *Craſſus*, cum victus captuſque à Parthis aurum tam infauſtæ militiæ cauſam execraretur. Quam in auro parum ſit opis r *Midas* expertus eſt, cum converſis in aurum cibis, acerbæ famis cruciatum quereretur. Expertus eſt Cyprius ille ſ *Ptolemæus*, cum publicatus à Romanis,

n Iuſtinus.
o Herod. l. 1.
p Strabo l. 4.
q Plutar.
r Ovid. l. 2. Met.
ſ Val. M. l. 9. c. 4.

manis, impoſitâ in navibus pecuniâ, in altum proficiſceretur, fruſtratoque auxilio domum rediret: non tam Rex divitis Inſulæ; quam mancipium ſuarum divitiarum. Quam tibi parum, [t] *Pompei*, detracta terrarum orbi profuere ſpolia, cum ſicam in te Regius miniſter ſtringeret? Quam tibi, [u] *Cæſar*, conculcatâ Patria Generoque, maximarum opum poſſeſſio utilitatem attulit, cum ante Magni ſtatuam confoſſus libertatis pugione victima caderes? An potuit [x] *Attabalipa* coacervato in immenſum cumulum auro ab immaniſſimis Hiſpanis ſuſpendium redimere? An potuit [y] *Babylonius Caliphas*, ab Halaone Tartaro mediis pecuniarum gemmarumque impoſitus acervis, ſine cibo vitam tolerare?

t *Plut. Pomp.*

u *Plut. in Cæſ.*

x *Lipſ. in Conſt.*

y *Sab. l. 7. En. 9.*

Adjice quotidianas ſollicitudines, quæ & parandæ pecuniæ ſtudio, & augendæ deſiderio, & amittendæ metu divites excruciant. Non levat Pecunia ſitim; ſed accendit. Non tollit curas; ſed arceſſit. Non imminuit neceſſitates, ſed auget. Fallitur quiſquis quietum à pecuniis otium & tranquillitatem exſpectat. Illæ ut parantur moleſtè: ita quantum accreſcunt; tantum decreſcit ſecuritas, gaudium, omnis tranquillæ vitæ jucunditas. Expertus eſt hoc ſuo incommodo [z] *Anacreon* Lyricus: qui cum auri talentum à *Policrate* accepiſſet; paulo poſt hoc illi reſtituit, *Odiſſe ſe munus*,

Sollitudines afferunt.

z *Stob. ſer. 91.*

nus, dicens, *quod cogeret vigilare*. Adde quoque ad privatas difficultates Publicam perniciem: magnis imperiis & civitatibus ex largâ opum copiâ in exitium protractis. Multi Reges & nationes regna per opulentiam amiſerunt, quæ per virtutem inopes ceperant. Id adeò haud mirandum eſt. Vbi enim in pretio ſunt opes, virtus contemnitur, Sapientiæ ſtudia deſpectui ſunt: Fides à commerciis, probitas à moribus, religio, juſtitia, verecundia ab hominum animis profligatur. Locum honoris pecunia obſidet. Illâ dignitatem, honeſtatem, æquitatem homines metiuntur, vero rerum pretio ſublato. Illi magiſtratus, Rempublicam, divina & humana omnia vendunt. Ad lucrum religionem profitentur, ad lucrum pii impiique ſunt. Virtus, quamdiu mercedem præbet, colitur. Gratis probum eſſe tædet. Ita, quo magis creſcunt opes, & uberior fit Reip. fortuna, illa ad exitium accedit propius. Aurum bella & certamina inter mortales excitat. Aurum famæ, vitæ, ſaluti hominum inſidias ponit, pudicitiam expugnat, amicitiarum & civitatum proditiones facit.

Et Reip. exitium.

[a] *Aurum per medios ire ſatellites,*
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. ----

a *Horat.*

[b] *Aurum materia eſt laborum, periculum poſſidentium, enervatio virtutis, malus dominus, proditor ſervus.*

b *Aug. Ep. 140.*

ſervus. Quorſum, ſtulti mortales, in primâ bonorum parte Divitias ponitis: quæ neque publicè civitatis felicitatem, neque privatim vitæ trânquillitatem præſtant: oneri magis mole ſuâ; quam commodo.

Cum Ego in tantam jocularis controverſiæ cauſam Diſceptator, & honorarius tanquam Arbiter ab Vtroque poſtularer, Divitias, *dicebam*, inter bonum malumque medias ex Vſu æſtimari. Qui ſi rectus ſit, ad parandam felicitatem præſidio eſſe; ſin pravus, poſſidentium vitio damnoſas. Vt ferrum militiæ inſtrumentum jure conſilioque rectum aras & focos defendit, hoſtium impetum propulſat, improbitatis audaciam coërcet: ſecus, in capita fortunaſque hominum effrœni furoris licentiâ diſtringitur: Ita Divitias rectæ Rationis gubernatas frœno fructum homini ingentem conferre; impotenti permiſſas libidini exitium dare, æquitatem ſubvertere, publicam privatamque ſalutem peſſum dare. Non impedire bonas artes, non inferre virtuti noxiam, ſi intra bonæ mentis imperium contineantur. Quo abjecto, cæco cupiditatum effuſas impetu in hominum rerumque perniciem graſſari. Datas eſſe humanis rebus in inſtrumenta & auxilia, ad bonas malaſque artes exercendas, poſſeſſorum arbitrio in alterutram

partem deflexo. Vſum verò illarum ex indole moribuſque Domini ſui æſtimari. A ſtultis in exitium; à ſapientibus in capeſſendæ felicitatis ſubſidium adhiberi. Itaque non quærendas anxiè Divitias; neque ſi veniant ultrò, moroſè rejiciendas eſſe. Illud ſordidæ avaritiæ; hoc imbecillæ parvitatis crimen impingere. Divitem verò eſſe, non qui multa poſſideat; ſed qui parum deſideret; ad naturam vivens, non ad opinionem. Itaque precandum cum c *Salomone*, ne aut magnis ditati opibus animos efferamus; aut paupertatis incommodo ad ſordidi quæſtus aucupia inclinemur.

c 2. Par. 1.

Vt verò, quid de Divitiis ſentiendum ſit, rectius cognoſcatur, nunc me Naturam moreſque illarum deſcripturum. Rogare, ut benignè ſumerent, ſi fortè longiuſculo ſermone moram atque impedimentum intulero.

CAP. XVII.

De Divitum bonorum & Sapientium naturâ & moribus.

Opum varia Natura.

VIni hoc eſt ingenium, ut liberalius ab hominibus ſumpto alii bacchentur; alii furiant; quidam pueriliter ineptiant; aliqui perfuſis vegetatiſque ſuavi humore ſpiritibus, ad decentem hilaritatem incaleſcant. Ea prorſus Divitiarum eſt ratio, cum diverſâ poſſidentium

tium indole in alios atque alios mores tranſeuntium. Apud ſapientes modeſtè ſerviunt; apud ſtultos ſuperbè imperant: hîc gubernaculo bonæ mentis obtemperantes; illic infinitâ rerum omnium licentiâ redundantes. In bonorum poſitæ cuſtodiâ publicæ privatæque neceſſitati ſubveniunt; in malorum, virtuti adverſantur, bonos mores & leges peſſumdant, luxuriæ, inſolentiæ, avaritiæ alimentum præbent. Illi ad excolenda honeſtatis ſtudia; iſti ad explendas cupiditatum libidines divitiis utuntur. Non aliter ac torrentes aquæ ſubjecti ſoli referunt colorem, ipſæ nullo colore imbutæ: Ita Divitiæ ſibi diſſimiles ex Dominorum ſuorum indole moribuſque habitum & naturam aſſumunt.

Philoſophi opum contemptores.

Quò magis ſtultam veteris Diſciplinæ Sapientiam demiror, quod opes rejecerit tanquam moram atque impedimentum virtuti ingenioque excolendo. Cujus ſectæ [a] *Ariſtippus*, cum aurum ſervo ferenti moleſtum in itinere videret, *Abjice quod nimium eſt*; inquit, *& fer quantum potes*. Illo morbo inſaniit furioſius [b] *Crates*: qui demerſis in mare pecuniis, *Vos*, ait, *perire præſtat; quam ut peream ego*. Paulò minus deliravit [c] *Anaxagoras*, cum captus ſapientiæ amore relictum paternâ hæreditate patrimonium inter cives & familiares divideret: ut expeditius ab omni fortunæ cultu ad Philoſo-

a *Laert. l. 2. c. 8.*

b *Philoſtratus.*

c *Sabel. l. 2. c. 1.*

phiam accederet. Quo fuit animo [d] *Democritus* ille Abderites: qui ampliſſimas opes fratribus reliquit, ipſe, ſumpto ſibi exiguo viatico, ad exercenda ſapientiæ ſtudia peregrè profectus. [e] *Philoxenus* verò Poëta, veritus ne à pecuniâ caperetur, relictis in Siciliâ opibus, fugâ ſalutem quæſivit. Μὰ τοὺς θεοὺς, εἶπεν, ἐμὲ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ οὐκ ἀπολεῖ, ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα. Et cum dictis, relictâ ſociis ſorte, ab opulentiæ contubernio enavigavit. *Diogenes* verò tantus divitiarum fuit contemptor, ut Sole contentus & ſale Regis magni munera contempſerit, & à muſculo benè vivendi mutuatus documentum, pro amplis ædibus, in verſatili dolio habitandi ſumpſerit diverſorium. O ſtultæ ſapientiæ delira capita! Quid rem pretioſiſſimam ex malè utentium vitio damnatis, abjicitis, ex omni bonorum numero exterminatis? Vultis vites cum Lycurgo incidere, quod multi bibito vino bibiti ipſi fudere, quod multi bibito vino bibiti ipſi fudere? Vultis cum Democrito lucem vobis oculorum adimere, quod mentem aliquando ad objectas rerum ſpecies deflectant? Vultis nullam pro patriâ manum armare, quod in patriam arma multi ſumpſerint? Vultis aqua atque igni vobis interdicere, quod magnam ſæpè hominibus cladem intulerint? [f] *Prometheus* cum de cœlo ignem abſtuliſſet, eumque primò viſum Satyrus complecti atque oſculari vellet,

d A. Gell.

e Coel. l. 7. c. 10.

f Plut. in Moral.

vellet, *Heus*, inquit, *ni caves Hirce, profectò mentum tibi dolebit*. Hoc monitore vobis opus eſſet, qui optima quæque mortalium bona damnoſa eſſe doceret, ſi in malum uſum vertantur. Scivit hoc g *Ariſtippus*, cum delectatus aliquando inſigni unguento, *Malè ſit*, inquit, *malis cynædis, qui rem tam bellam adeò diffamarunt*. Sæpè, quę bona ſunt, malè audiunt abutentium culpâ, nihilo minoris ideò æſtimanda: niſi mundo ſolem, homini rationem, corporibus noſtris manus pedeſque velimus eripere. g *Laert. l. 2.*

Fruſtrà palmaria gloriatur facta Miles, qui deſidens in otio atque umbraculis nunquam in ſolem & pulverẽ egreditur, & ab arenâ procul aciem & diſcrimina declinat: Ita invictum à pecuniis animum priſci jactarunt Philoſophi: qui relicto pecuniæ commercio nullum cum cupiditatibus ſuis bellum geſſere. Quo majorem mihi virtutis laudem *Scipio*; quam *Alexander* meritus videtur: quod in captę virginis contubernio hoſtis, juvenis, imperator, famam & pudorem pręſtitit incolumem: quam diffidens ſibi Macedo in conſpectum admittere timuit. Stultum erat, pecunias, ut ſarcinam moleſtam, abjicere; quæ publico privatoque uſui eſſe potuiſſent. Timidi puſillique fuit animi, abdicare ſe magnarum opum poſſeſſione; quas ratione conſilioque regere debuiſſent, ne aut ndecores poſſeſſori ſuo, aut noxiæ aliis eſſent.

In

In copioſo Divitiarum affluxu quanto plus erat facultatis; tanto minus eſſe cupiditatis oportebat. In ampliſſimis fortunis præſcriptionem moderationemque honeſtatis tenuiſſent. Non ſe pecuniis; ſed pecunias rectis uſibus addixiſſent. Cum re lautâ auctaque eſſent, in animo; non in patrimonio divitias poſuiſſent. Ita ſanè opulentia excolendæ virtutis ſapientiæque adjumentum; non impedimentum fuiſſet.

Divitiæ ex poſſidentium ingeniis æſtimantur.

Igitur omnis Divitum ærugo ex poſſeſſore ſuo æſtimationem habet: ita magnum parvumque habent pretium, ut eſt animus uſuſque eorum, quorum illa cuſtodiis & præſidio tenetur. Polypus omnium rerum, quibus adſiſtit propius; Chamæleon omnium colorum ſpeciem repræſentat. Divitiæ ad mores indolemque ſui ſe Domini accommodant, bonæ malæve, ut ab illo uſurpantur. Atque ut Philoſophus miſſâ linguâ victimæ rem ſimul optimam & peſſimam miſit: Ita illæ ex poſſidentium uſu aut dignitatem magnam aut indignitatem habent. O ſi in bonorum ſemper venirent manus Divitiæ, quantùm humanis rebus commodum darent! Quanto virtuti ad res præclarè gerendas præſidio eſſent! Quam magnis ſapientium induſtria difficultatibus vacaret! Iſto adminiculo præclara ingenia ad præſtantes honores gloriamque conſurgerent,

rent, Reſp. in beato tranquillitatis ſtatu acquieſceret, optimus quiſque, quantum à pecuniâ virium, tantum à virtute laudis haberet. Nunc Fortunæ favore plerumque ad ſtultos improboſque devolutæ quantam mortalibus cladem afferunt! Quantum Reip. diſcrimen, lari familiari damnum, virtutis ſapientiæque ſtudio perniciem movent! Abductis ad luxum hominibus omnem virilis animi nervum incidunt. Efferunt inſolenti ſuperbiâ, efferant præcipiti audaciâ mortalium mentes: ut ſuæ oblitæ fragilitatis contra jura & leges facere audeant omnia & pati. Nihil opulentæ improbitati arduum eſt. Innocentiam pecuniis obſeſſam opprimit. Sapientiam atque integritatem argenteis haſtis à Rep. excludit. Fidem, manus, linguas hominum in obſequium ſuæ nequitiæ mercede conducit. Omnia humani generis incommoda ex hoc malignitatis fonte redundant. Prorſus ut aurum trementi impoſitum manui unà tremit: ut in fidibus nervi ſic ſonant, ut à digitis impelluntur: ita afficiuntur Divitiæ à poſſidentium animis, indolem moreſque à Contubernio trahentes.

Vide mihi illas apud Sapientem virum diverſatas: quam hîc benè habitant! quam inſignem modeſtiæ, integritatis, frugalitatis indolem præ ſe ferunt! quam cupidè, quam alacriter *Sapiens divitum moderatio.*

eriter bonæ mentis imperio deſerviunt! Nullas hîc cum Virtute inimicitias gerunt. Non inflant ullâ mentem ſuperbiâ, non inflammant nefariâ peccandi libidine. Nullum ſibi in leges jus, in Dominum ſuum poteſtatem arrogant. Non habent illum; ſed habentur. Ille circumfuſus auri cumulo, & Craſſi Syllæve complexus patrimonium nihilo ſibi magis ſumit; quam ſi pauperculis domi rebus, in pannis & inopiâ, horrido vitam pane oblectaret. Pone illum in regio Salomonis ſolio, offerant ſubditi Reges ditia ſoluto ſinu munera, adjice omnem benignæ fortunæ cultum: Non ideò major ſibi aut melior videbitur, quam parum umbram ſui corporis ex opum magnitudine videt excreviſſe. Quantum adjectum ſentit opibus, tantum detrahit cupiditati. Animo, non pecuniis felicitatem metitur. Illas etſi apud ſe, extra ſe tamen poſitas incertis fortunæ caſibus verſari novit; quę ſi abeant, nihil auferre, niſi ſemet ipſas. At bonæ Mentis poſſeſſionem nullum triſtioris fortunę recipere incurſum. Itaque magnis clarus opibus, cùm affluunt fortunę munera, tum maximè fluxam mortalium rerum conditionem meditatur. Cogitat quot immineant caſus, quam ſit incerta rerum feliciter euntium proſperitas, quam brevi magnæ opes dilabantur, quã multi ex maximis fortunis in egeſtatem reciderint.

Atque

Digitized by Google

Atque ut contemnere ingenti animo difficiles poteſt divitias, tantus ſub herbaceo tugurio, quantus ſub lacunari aureo; mavult tamen habere illas ad vitæ uſum, quam egere. Mavult luculento ſui laris foco paſci; quam lutulento in foro compitiſque manum ad ſtipem porrigere. O virum verè magnum, cui quam favet proſpera fortuna, tam eum fovet propitia virtus! Qui habere poteſt, & carere poteſt: non cupit abſentes, capit etiã præſentes! Vultis exhibeam vobis tantæ moderationis in aliquo mortali ſpecimen? Exhibuit Patriarcha [h] *Iacobus:* qui neque dejecit animum in fugâ verſatus ac inopiâ: neque extulit in copiarum abundantiâ: æquam in aſperis proſperiſque rebus mentem præſtans. Exhibuit [i] *Iobus*, nullo neq; corruptus luxu, rebus integris; neque fractus luctu perditis. Quam ſapiente imperio magnas rexit divitias [k] *Abrahamus*, [l] *Ioſephus*, [m] *Booz*, [n] *Berzellaus*, [o] *Salomon*: qui, ex Apoſtoli præcepto, [p] *non ſublime ſapuerunt, neque ſperarunt in incertis divitiis; ſed in Deo vivo: qui præſtat omnia ad fruendum abunde.* Suffragatur divinæ ſapientiæ humana: cujus myſta [q] *Bias* beatum dicebat, qui opes ex animi ſententiâ aſſequeretur; ſed beatiorem, qui ne deſideraret quidem. Prudens quoque divitiarum gubernator fuit [r] *Alcamenes Teleori F.* qui objurgatus à quodam, quod in magnis opibus frugaliter viveret, *Decet*, inquit, *eum*, qui

h *Gen.* 28. & 30.
i *Iob.* 1.
k *Gen.* 13.
l *Gen.* 41.
m *Ruth.* 2
n 2. *Sam.* 19.
o 1. *Reg.* 10.
p 1. *Tim.* 6. 17.
q *Stob. de Div.*
r *Plut. in Luc.*

Digitized by Google

qui multa poſsidet, pro ratione, non pro libidine vivere.

Vſus rectus in beneficentia.

Præter hanc in ampliſſimis fortunis animi moderationem & modeſtiam, hoc præcipuum habet opulenta ſapientium hominum virtus; ut bonis ſuis benè utatur, boniſque liberaliter ſubveniat. Fluunt domi perennes beneficiorum fontes: qui quò manant largius, eò uberiorem ſuæ copiæ fructum percipere videntur. Neque enim alio nomine pretioſas putat opes; quam ſi largiendi uſu deſinant poſſideri. Itaque in omnem benefaciendi occaſionem invigilat, cum *Ptolemæo* & *Artaxerxe* Regibus ſtatuens, [ſ] τοῦ πλουτεῖν τὸ πλουτίζειν εἶναι βασιλικώτερον. Et cum divino Apoſtolo: [t] *Beatius eſſe dare; quam accipere.* Confert largas ad beneficentiam pecunias, ſublevat publicam facultatibus ſuis penuriam, dat prolixam amicis operam, præſtat ſubſidium miſeris, præbet perfugium afflictis, tribuit miſericordiam proſtratis, juvat beneficiis quamplurimos, benè de univerſis meretur. Atque ut benefacit largiter: ita ut rectè, ac in loco collocet beneficium, diligenter attendit. Aperit rem familiarem munifica benignitas; ſed neque ita eam reſerat, ut omnibus pateat ex æquo. Cum verò tribuit merenti virtuti beneficium, facili tribuit manu: non dubitat, non differt obſoleſcente inter manus gratiâ. Neque

ſ Plut. in Reg. Apoph.
t Act. 10.

Digitized by Google

que tam à Phariſaicâ oſtentatione; quam à recto judicio honeſtaque benevolentiâ tantæ largitatis beneficium proficiſcitur.

Magna mihi hîc memorandi eſſet copia, quàm benignâ prolixâque naturâ multi ſuas in aliorum utilitatem opes converterint; niſi quantum ſeſe clariſſimæ liberalitatis lux diffundit, tantum me à dicendi facultate ingenioque deſtitutum agnoſcerem. Quis enim *Cyri*, Perſarum Regis, digno laudis encomio prædicet benignitatem? qui Regni potitus opibus nullum in juvandis amicis beneficentiæ genus prætermiſit: [u] *non in pecuniis, ſed in amicis poſſidere ſe theſauros ſuos*, dictitans. Quis [x] *Alexandri*? qui rogatus, ubi theſauros ſuos haberet, *Amicos oſtendit*: in quos ex Macedoniâ diſcedens Regia vectigalia, *Spe ſolum ſibi ſervatâ*; Aſię domitor Perſicas gazas effudit: plura largiturus, ſi cum pluribus Mundis plures amicos accepiſſet. Quem æmulatus in omni laudis genere [y] *Cæſar*, non alium in finem quæſiviſſe videtur opes; quam ut eas in amicos erogaret: [z] *dando, ſublevando magnam inter ſuos gloriam adeptus*. Par in [a] *Nepote Auguſto* munificentiæ fuit indoles, tum in omnes, tum inprimis in præclara doctorum ingenia clauſâ nunquam benignitate. Neque minor in [b] *Veſpaſiano*: qui non paſſus ſummi Ordinis amplitudinem in anguſtiis ſordibuſque vivere, cenſum Senato-

u *Xenoph. Cyrop.*
x *Plutar. Curtius.*
y *Plut. in I. Cæſ.*
z *Sall. Iug.*
a *Sueton. in Aug.*
b *Sueton. in Veſp.*

Digitized by Google

rium explevit, Conſularium inopiam liberali ſtipendio ſublevavit, civitates terræmotu aut incendiis afflictas reparavit, doctis de fiſco ſalaria conſtituit. Cujus Filius *Titus*, tantę virtutis opumque ſucceſſor, in cœnâ recordatus, quod nullo quemquam beneficio affeciſſet, [c] *Vah*, inquit, *amici, diem perdidi*. Quam ne admitteret culpam [d] *Severus*, Amicos, quod nihil peterent, ſæpè objurgabat, *ipſorum ignaviâ malum ſe nomen in ære relinqui alieno queſtus*. Quæ ille apud amicos; ea ſub Auguſto [e] *M. Agrippa* apud populum pretia poſuit: cujus ille inopiam oleo & ſale, & ſparſis largiter in theatro pecuniis ſuſtentavit. Quâ liberalitate magnam Athenienſium gratiam [f] *Cimon Miltiadis* F. collegit: qui non pauperes tantum ad cœnam admittebat; ſed, detractis hortorum ſepimentis, omnes in publicum uſum fructus expoſuit. Non dico *Nervam*, *Antoninum Philoſophum*, & *Pium*, *Probum*, *Conſtantinum M*, *Henricum* I, *Sigiſmundum*, *Maximilianum* Impp. *Alphonſum Arragonium*, *Amuratem Turcam*, omnes quaſi communes generis humani Mercurios, ex [g] *Conſtantini Chlori* ſententiâ ratos, *Rectius à privatis publicas pecunias teneri; quam intra ærarii latebras ſine aliquo uſu flagellari*.

Et jam tranſire ab hoc laudis genere volebam; cum à ſacrâ paginâ eximiæ liberalitatis oborta

c *Idem.*
d *Lamprid in Severo.*
e *Dion. in Aug.*
f *Plut. in Cim.*
g *Cuſpinianus.*

oborta mihi lux oculos calamumque perſtringeret. Quid enim benigniſſimam [h] *Iacobi* naturam ſilentio prætercam? qui emerſus ex inopiâ nactuſque divino beneficio rem auctam, ampliſſima de peculio ſuo munera *Eſavo* fratri donavit. Quid publicam [i] *Iſraëlitarum* liberalitatem? qui juſſi a Moſe, in ſacrarum veſtium & tabernaculi opus, ſpontanea conferre donaria, pleno, quod dicitur, modio contulerunt, ut profuſa ſupra menſuram largitas edicto fuerit reſtringenda. Quid [k] *Davidis* Regis? qui, fuſis Amalechitis, & divitem adeptus prædam, ſenioribus & amicis per Iudæam ſpolia tranſmiſit. Quam [l] *Ionathanis* quoque poſteris benignitatem præſtitit, *Mephiboſetho* ad regii convictus familiaritatem admiſſo. Quàm ille in veteris amici filium; tam in ipſum beneficus fuit [m] *Barzillaius* Gileadites, magnâ virtute fortuniſque vir: qui inopem profugi Regis Exercitum largo commeatu juvit. Sed ecce clarum ſummæ beneficentiæ ſpecimen [n] *Iobum*: qui natus ex ipsâ miſerationis ſtirpe, pater pauperum, nullam unquã, experte dapum ſuarum pupillo, buccellam ſumpſit. In quam gloriæ ſocietatem Perſarum quoque [o] *Magi* venerunt: qui præviâ portentoſi ſideris face ad DEI HOMINIS ducti incunabula, larga illi in vitæ & viæ auxilium munera obtulerunt.

h *Gen. 33. 10.*
i *Exod. 36. 6.*
k *1. Sam. 30. 26.*
l *2. Sam. 9. 7.*
m *2. Sam. 17. 27.*
n *Iob. 25. & 31.*
o *Mat. 2. 11.*

Digitized by Google

In magnificentia. Quæ in conferendis rectè beneficiis Largitas, ſi extra communem uſum ſumptu grandiore prodeat, Splendoris & Magnificentiæ indolem aſſumit. Fugiunt illæ humilis animi fortunæque diverſorium, largiter & libenter magnis in rebus ſolitæ profundi. Itaque excelſo tantum loco apud ſummi faſtigii ſortem habitant, quæ par ſit magnis ſumptibus cum dignitate faciendis. Illic benemerendi ſi veniat ad manum occaſio, pleno, ut dicitur, horreo, non reſtinctâ copiâ, non reſtrictâ benignitate proferuntur. In faciendâ largitione, in ſtatuendis ædificiis, in præbendis epulis, in publicorum munerum editione, non ad parcæ frugalitatis modum; ſed ad dignitatem & ſplendorem omnia revocant. De quâ largitatis magnitudine magnum præ aliis nomen *Alexander* obtinet: non immerito gloriatus, quod omnes homines, ut potentiâ; ita beneficentiæ magnitudine ſuperaret. Cum daret Civitatem cuidam, atque ille non convenire ſuæ fortunæ tantum munus diceret, reſpondit: [p] *Non quid te accipere; ſed quid me dare oporteat, cogitandum mihi eſt.* [q] *Perillo* L. donato talentis; cum x. tantum poſceret; *Tibi*, inquit, *tantillum capere, ſatis eſt; non mihi, tantillum dare.* [r] *Anaxarcho* quæſtorem dare juſſerat, quantum exigeret: qui cum c. poſceret Tal. atque hoc Quæſtor miraretur, *Rectè*, ait, *facit, ſciens amicum*

p *Sen. de benef.*
q *Plut. in Apoph.*
r *Ibid.*

cum ſe habere, qui, quod velit dare, poſſit, & quod poſſit, dare velit. O dignam orbis terrarum imperio Magnitudinem, quam ipſe orbis ſuo capere complexu non potuit! Quâ largæ liberalitatis indole [f] *Regina Sabæ* c. auri Tal. & gemmarum aromatumque magnam copiam *Salomoni* donavit: [t] *Cyrus* & [u] *Artaxerxes* reſtaurandis Iudæorum ſacris magnas opes impenderunt. [x] *Ahaſverus* in ſacro Eſtheræ connubiali, præter Regias magni apparatus epulas, eximia amicis dona dedit: [y] *Nehemias* æs alienum popularibus condonavit. At verò quantula eſt omnium hominum munificentia præ unius Chriſti Servatoris largitate? qui cæleſtes nobiſcum opes communicavit, & Electorum hominum Eccleſiam ſuo ſanguine ab inferni cruciatu redemit: pro morte vitam, pro exitio ſalutem, pro æternis animi corporiſque pœnis divinæ beatitudinis hæreditatem donavit. Quod cum cogito non poſſum continere me, quin cum Regio exclamem Prophetâ: [z] *Magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua, & uſque ad nubes veritas tua*.

f 1. Reg. 10. 10.
t Eſd. 1.
u Eſd. 7.
x Eſth. 2. 18.
y Neh. 5. 10.
z Pſ. 108. 5.

Quid itaque veterum dicam Donativa, in Miſſilia, in Congiaria, in Lautia, in Ludos & Spectacula magnificentiam? Quid referam *M. Scauri, C. Curionis, Pompeii, Auguſti, Veſpaſiani* in urbe Româ Theatra? Quid commemorem *Artemiſiæ* & *Auguſti* Mauſoleum, *Severi*

Septizonium, *Aelii* Hadriani molem, *Amaſis*, *Zoroaſtæ*, *Simandii*, Ægyptiorum Regum, Sepulchra? Quid in medium afferam *Titi*, *Agrippæ*, *Septimii Severi*, *Gordiani*, *Diocletiani*, *Domitiani*, *Aureliani* Thermas? Quid laudem Euphratem à *Semiramide*, Helleſpontum à *Xerxe*, Araxem ab *Alexandro*, Rhenum à *Iulio Cæſare*, Danubium à *Nervâ* ponte ſtratũ? Quid prædicem Nilum à *Seſoſtre*, Euphratem & Gnidem à *Cyro*, Halyn à *Crœſo* in immenſæ altitudinis foſſas deductum vadoque tranſitum: Athon montem à *Xerxe* perfoſſum, inductoq; freto navigabilem factum: à *P. Servilio*, ad Iſauricum Ciliciȩ, à *Cæſare*, ad Vxellodurum Cadurcorum, Flumina in alios curſus à fontibus ſuis deflexa? Quid verbis extollam *Appii Claudii*, *M. Titi*, *C. Servilii*, *Agrippæ*, *Octaviani*, *Domitiani* Aquæductus, vicinis fluviis infinito in Vrbem ſumptu derivatis? Quid oratione efferam *Ogdoi* Regis, ad arcendam Nili exundationem, ſtupendi operis aggeres, Tyrum ab *Alexandro* injectâ mari mole continenti junctam, Hieroſolymam à *Tito* portentoſâ munitione circumventam; Helvetios à *Cæſare*, muro undeviginti paſſuum millium incluſos, Tartaros à Chinâ multorum milliariorũ muro ſejunctos? Quid admiratione proſequar factas in Templa, in Xenodochia, in Vias publicas, in Vrbiũ munitiones, in Navalia, in Periſtylia,

riſtylia, in Porticus & Xyſta impenſas? Quę etſi in omne ævum clariſſimum magnificę opulentiæ præbeant documentum; cuncta tamen contractæ paupertatis anguſtias ſordeſque aliquis dixerit, ſi in Divinæ benignitatis Divitias ſeriâ cogitatione deſcendat.

Nunc ad *Improba indolis Divitias* orationem deflectam.

CAP. XVIII.

De Divitum Improborum Moribus.

EPictetus conſpicatus aliquem moribus improbis, & confidente linguâ, impigro tamen ſtudio Philoſophię dare operam, Deûm hominumque obteſtatus fidem, *O homo*, exclamabat, *vide, quo mittas*: [a] *num purgatũ vas ſit. Nam ſi ad arrogantiam illa immiſeris, corrumpentur, & contracto acore in marcidam vappam exoleſcent*. Hoc improbis magnarum opum ſectatoribus meritò quiſquam acclamet: *O homo, vide, ubi pecuniam deponas. Nam ſi eam pravo ingenio nequitiæque conſtruxeris, in malos verſa uſus damnum ingens dabit*. Vt vinum labem trahit à vaſe impuro: Ita referunt poſſidentium indolem pecuniæ, in publicam privatamque paratæ perniciem, ſi illa contaminata vitiorum ſordibus obſoleſcat. O malè creditæ malo Domino pecuniæ, quam erit ex vobis magnum

Divitiæ malis credita nocent.

a Gell. l. 17. c. 19.

Digitized by Google

virtuti atque innocentiæ malum! Quantam vos rebus humanis cladem afferetis, cum copias audaciæ auxiliares præſtabitis! Quis improborum hominum licentiam cohibebit, cum à vobis nervos & firmamenta exercendæ nequitiæ impetraverint? Quis erit bonis artibus in Rep. locus? quæ ſapientiæ dignitas? quod benemerentium præmium; ſi quod vult improborum opulentia, hoc poteſt: & quod poteſt, audet: & quod audet, nemo valet impedire. Nullum erit à legibus innocentiæ præſidium. Nullus ad honores induſtriæ patebit aditus. Quicquid libebit avaritiæ in rapinis, ſuperbiæ in contumeliis, luxuriæ in voluptatibus, ſine ullâ moleſtiâ licebit. Non traditæ paricidis ſicæ, non affuſum incendiis oleum, non concitati ventorum violentiâ marium æſtus plus afferent nocumenti; quam pecuniæ cuſtodiâ præſidiiſque improborum obſeſſæ.

Sumite nunc ſalubre ſapientiæ pharmacum, & tanquam adverſus venenum antidoto vos munite: ne, dum opulentis nequitiæ ſubimus contubernium, labem à peſtiferâ ærugine lethalem trahatis. In illo contaminatorum hominum turpi grege *Nabal* & *Epulo* improbus opum turpiter partarũ fiduciâ nefariis ſe ſceleribus obſtringent, *Phanias*, domeſtico ferox theſauro, Deos homineſq; contemnet,

Midas

Midas captus mente in aurum omnia vertet, *Alphius* fœnerator redactam Idibus pecuniam Kalendis ſollicitè ponet, *Nero* nepotinis ſumptibus Imperii patrimonium decoquet, Copia malè acervata, malè ſervata gravem humanis rebus noxam dabit. Ecce vobis poſitas in Improborum poteſtate atque arbitrio pecunias, quam illæ exitialem nocendi vim habent! Quam ab illis magnum Reip. exitium impendet! Nullum eſt tanti ſceleris facinus quod deſignare non audeant. Nihil tam ſanctum, quod non violent: tam munitum clauſumve, quod non perfringant: tam ęquum ac rectum, quod non pervertant. Si facienda vis; promptæ ſunt. Si paranda ſeditio; paratæ. Si opprimenda injuriis innocentia; expeditæ. Si evertenda bonorum induſtria; ultrò ſe offerunt. Illæ omnem in Rep. poteſtatem atque imperium obſident; leges rogant, abrogant; fœdera ſanciunt, reſcindunt; ſententias ferunt, retractant. Iura pretio, æquitatem libidine ſuâ metiuntur. Quicquid concitata furoris impetu ſuadet audacia, nullis repreſſæ difficultatibus perficiunt. Obſtat publicarum ſanctionum authoritas? Eam auxiliaribus opum copiis infirmant. Adverſatur potior ſuffragiorum Tribus? Eam aureo Iovis imbre expugnant. Ambit debiti honoris gradum eximia Virtus? Aditum illi omnem, emptâ mercede

Rep., occludunt. Quicquid eſt in mundo amplum inclytumque, pecuniarum ope paratur. Illæ venalium de grege Cappadocem *Coelitum* inſerunt proſapiæ. Illæ vilem de circo maximo Cerdonem in quartodecimo honoris locant gradu. Illæ ignavos & ignaros ventres Reip. apponunt gubernaculo. Illę genus, formam, dignitatem, ſapientiam, cœlum Deumque pretio nundinantur, virtutem elidunt, fidem ac probitatem de medio tollunt, divina atque humana omnia pro arbitrio verſant.

b *Anton. ſer. de divit.*

De his interrogatus [b] *Chilon*, quid eſſent; *Theſaurus*, inquit, *malorum, calamitatis viaticum, improbitatis ſuppeditatio. Itaque neque in domo, neque in civitate opulentâ locum eſſe virtuti*, [c] *Diogenes* dixit. Cui aſſenſus [d] *Plato*, Nunquam quemquam in magnis divitiis navaſſe bonis artibus operam aſſerit. Neque alia ſervatoris Domini mens fuit, [e] cum *Camelum facilius aciculæ ſubiturum foramen* ait; *quam ut pravo ingenio dives ſervetur*. Rarum quippe eſt, non corrumpi Divitiarum contubernio: & affluentibus hinc inde divitiis, vitiorum fomitibus, animum ſervare inconcuſſum. Quo enim pecuniarum penetrat cupido, neque diſciplina, neque artes bonę, neque ingenium ullum ſatis pollet, bonorum quoque animis diuturnâ opulentiæ conſuetudine ſuccumbentibus. Erat eximiis inclyta

c *Stob. ſer. 91.*
d *de Leg.*
e *Mar. 10.*

Divitiarum contemptus Reſp. firmavit.

Digitized by Google

clyta viris viribuſque Roma; cum *M. Curius* ligneo de catillo rapas edens Samnitium divitias contemneret. Cum *Fabricius* Pyrrhi aurum & regnum repudiaret; *Fabius* ad Ptolomæum Legatus accepta privatim à Rege munera in ærarium deferret; *Paulus* pauper nihil ex Macedonicâ prædâ, præter gloriam decerperet; *Cornelia* Gracchorum mater in bene educatis liberis ornamenta ſua poneret; *Attilius* ab agreſti ſtivâ ad eburneum ſummi imperii Scipionem vocaretur; magni Principes in divite imperio pauperes; quam in paupere divites: & imperare locupletibus; quam eſſe locupletes malebant. Eadem, extincto virtutis ſpiritu, in omnem ſe præceps effudit proterviam, cùm Pœnorum & Macedonum ſpoliis, atque Aſiaticis opibus, Principes ditarentur. Vigebant in Eccleſiâ veræ pietatis ſtudia, cum illa tenui contenta victu nullo parandorum opum ſtudio curaque raperetur. Quæ ubi ſemel in Chriſtianorum mentibus inſedit, aurumque in pretio haberi cęptum eſt, ardens illa colendi Numinis cupiditas paulatim refrixit, virtutis ſtudium elanguit, priſci cultus integritas labem accepit, Religio magis ad profitendam, quam perficiendam virtutem valuit. De *Mandrabulo* fertur, quod reperto ingentis pretii theſauro, in documentũ pietatis, primò auream Iovi ovem poſuerit, deinde argenteam,

Et virtutem.

genteam, tertio æream: donec extinctâ pietatis memoriâ, omni ſe Deorum religione exolveret. Ita Chriſtiana Eccleſia, poſtquam affluentibus omnium rerum ditata eſt copiis, ſenſim à primâ fidei vitæque ſimplicitate deſcivit, cum creſcentibus fortunis virtute decreſcente. Maximis olim præditi fuerunt opibus Ægyptii, Lydi, Syri, Perſę, Iones, Sodomitę, Campani, ſoli divitis ubere in ambiguum Liberi cum Cerere certamen ſuſpenſo: At illi quantò à divitiis munitiores; tanto animis & virtute minutiores fuere. Non ſub Hymettiis *Craſſi* columnis, ſub aureo *Metelli* lacunari, ſub pictis *Antiochi* tabernaculis, ſub Attalicis aulæis, in Albanis & Seplaſiis luxurioſæ abundantiæ caſtris, in divitum Epulonum palatiis; ſed in paupere Romuli caſâ, in ſterili atque æſtuoſo Pupiniæ ſolo, in ruſticis Curionum & Cincinnatorum tuguriis, ſub Diogenis dolio, præcipuè ad contempta Chriſti cunabula magna virtus habitabat. Plerumque quibus res domi difficiles aſperæque ad gloriam incitamento, illis divitiæ oneri miſeriæque fuere. Quo magis Belgicæ noſtræ vereor: ne dum melior lætiorque in dies adſpirat fortuna, dum imperium creſcit, & in hoſticas ditiones, ipſamque adeò Indiam tranſcendimus, dives rerum copia magis capiat nos; quam nos illas.

Præcipuæ

Præcipuæ, in opulentâ improbitate partes ſunt Superbiæ: quæ fortunæ fiduciâ plus ſibi ſemper aſſumit; quam fas eſt. Plerumque enim ubi aliquid pecuniis acceſſerit, illico animi hominum ſublati ſunt: alios deſpiciunt, ſe ipſos magni pendunt, verbis & geſtu arrogantiam ſignificant. Quibus idem contingit, quod Alexandri Bucephalo: qui nudus admittebat in tergum equiſonem; regiis ornatus phaleris neminem niſi Regem. Ita cum auro homines ſuperbiam aſſumunt, ſuique æſtimatores immodici omnibus inſolentię gradibus exultant. *Comes eſt opulentiæ ſuperbia.* Grandis omnino animus eſt, qui inter divitias iſto malo non tenetur: & cum multis affluit fortunæ muneribus, ſubmiſſius ſe gerit. Plerique rem nacti efferunt ſe inſolenter, magnaque immodici ambitione extra ſe, ac humanitatis modum abripiuntur. Circumſpicite in noſtrâ Civitate humillimæ fortunæ homines, qui nuper à paternæ anguſtiæ ſordibus emerſi pudendis artibus ad divitias venerunt. Volitant in foro & plateis ſplendido fortunæ cultu ſuæ conditionis modum ſupergreſſi. In conſeſſu primum locum, in colloquiis dicendi prærogativam, in omni actione præcipuas ſibi partes arrogant. Iactant ſe magnificè, & amplas domi res, poſitas in fœnore pecunias, nomina deſcripta in tabulis, fundos & domos, tanquam ſua pueri crepundia,

Improbi Divites ſuperbi ſunt.

crepundia,ſuperbè oſtentāt. Splendido opere ædificia moliuntur, ex auro, argento, ſignis atque aulæis cænacula exornant, in uxorium & puerilem mundum magnas impenſas faciunt. Se ſolos ſapienter, ſe fortunatos, & albæ gallinæ filios dici ac haberi volunt. Suas res carè æſtimari, verba tanquam Areopagi aut Amphictyonū reſponſa coli poſtulant. Tenuioris fortunæ homo ſi quid dicat, pro ludo & delectamento habent. Nō comicus Thraſo gloriari de ſe inſolentius, non Campani ſupercilii arrogantia invehi potuit ſuperbius; ac illi ſubitis atque inſperatis pecuniis ferociunt. Vt qui moleſtam diu ſitim ſuſtinuerunt, cum datâ bibendi copiâ ingurgitant ſe vino largius, inani elati lætitiâ exultant & bacchantur: Ita illi modò egentes, repentè tanquam ſomno facti divites miris inſolentiæ modis efferuntur. Atque ut ricini paulò ante exucci, mox bibito affatim ſanguine diſtenduntur: Ita ſe diffundit turgeſcitque in tumorem plebeia egeſtas, ſi quando aureo Iovis imbre, præter opinionem, irrigetur. Cave illam facto verbove offendas. Periculoſum eſt, hominem opibus elatum oratione laceſſere. Non patitur ſe ullâ juris diſceptatione vinci, non reſtringi legum authoritate. Vi atque armis; non arbitri judicio cauſam diſceptat. Si quam leviculâ de causâ iram in adverſarium conci-

concipit, plumbeâ in animo mole hæret, non reconciliatâ gratiâ, niſi culpæ veniam rogato cumulatè ſatisfiat.

Clarum opes tantæ elationis dederunt ſpecimen in *Benhadado* & *Sennacheribo*, illiuſque Legato *Rabſace*, Syriæ; in *Pharaonibus* Ægypti; in *Nabuchodonoſore*, *Balſaſare*, *Dario*, Chaldeæ Regibus: quos illæ in domicilio collocatos ſuperbiæ ſupra divinam dignationem extulerunt: à quâ quantum abeſſent, ad extremas redacti anguſtias, ſuis malis didicere. Illarum fiduciâ *Alexander*, victo Dario impar ſuæ fortunæ, filium, civem, hominem ſe eſſe negavit: *Domitianus* Imp. Dominum & Deum nominari ſe juſſit: *Maximinus* manus & pedes Senatoribus oſculo libandos porrexit: *Caius* Princeps Iovis maximi nomine ſtatuas ſibi erexit: [f] *Sabor*, Perſarum Rex, fratrem ſe Solis & Lunæ nominavit. O ſtultos mortales, quos opum abundantia mundo majores fecit; unius aut febriculæ incurſio, aut ſicæ punctio univerſo Mundi mundo ſpoliavit! Sed tam eſt inſolens Divitiarum contubernium, ut ne piiſſimi quidem Reges, [g] *David* & [h] *Ezechias*, præcavere faſtum potuerint: ille ſuperbum inſtituens populi cenſum; iſte Babylonio legato theſauros ſuos oſtentans. [i] *Hamanis* Syri memoria licentiore accuſatione & lætiore vultu perſtringitur: quem ſuæ opes edito

f *Plin. l. 6.*

g *2. Sam. 24. 15.*

h *2. Par. 32. 24.*

i *Eſth. 7. 10.*

edito ſupra alios faſtigio in cœlum & crucem ſuſtulerunt. Mitius [k] *Hadrianus* Imp. Liberti ſui inflatum divitiis animum caſtigavit: quē cum medium inter Senatores ambulantem videret, miſit qui colapho hominem cederet: indignum arbitratus ut *honorem illis præriperet, quorum eſſe poſſet ſervus.* Quantum igitur Capitolinus ille *Iupiter* mundo debet ludibrium! quem immanis divitiarum affluxus egreſſum humanitatis faſtigium ſupra cœlos extulit; victor Agnus furtivi honoris dejectum ſolio brevi infra omnes mortuos relegabit.

k *Spartianus in Hadr.*

Et ſtulti.

Superbiæ comes eſt Stultitia: de quâ malè ſemper magnæ opes audiverunt. Quippe rarò inter Divitias ſapientiæ locus eſt, Pallade Plutonis contubernium averſante. Iſte humi affixus eruto terris auro incubat; illa cœlum ſpeculata melioris ingenii aurâ paſcitur. Iſte fluxæ fortunæ caducas opes; illa immortales, nullis obnoxias fatorum arbitriis, quærit. Stultos facit, quos nimium Pluto fovet. Pallas à fortunâ neglectis bonæ mentis poſſeſſionem impertit. Pauperes inopiæ damna ingenii plerumque bonis rependunt. Divites quanto magis fortunæ; tantò minus animi opibus valent. Adipati corporis vaſtum abdomen, & onuſtus cibis venter prægravat unà animum,

[l] *Atque affligit humi divinæ particulam auræ.*

l *Hor. 2. ſer. 2.*

Ita menti ut plurimum obſunt ampliſſimæ fortunæ,

fortunæ, raroque ejuſdem conſortes ſunt hoſpitii grandis opulentia, & præſtans ſapientia. Ex eo eſt, quod Plutonem captum luminibus *Ariſtophanes* finxit: cum in magnâ fortunæ laxitate cæcutire homines, & deſtitui mentis oculo videret. Quos Diogenes *oves vellere aureo*; Xenophon *ſordes inargentatas*; Socrates *pecunioſa mancipia*; & viles Equos pretioſis ornatos phaleris nominavit.

Si enim locupletum Epulonum vitam propius inſpicias, ſi ſermones, ſi mores actioneſque conſideres, quam ſunt dementes, quam fatui, quam ridiculi! Felicitatem ſuam ponunt in opibus: quarum tam eſt incerta, tam lubrica poſſeſſio! Quid eſt eo ſtultius? Gloriantur de fundis & cæmentis, quæ fortunæ debent, poſt ductum bis terve ſpiritum ad incognitum, aut ingratum hæredem transferenda. Quid eſt eo inſipientius? Confidunt numis pluſquam Numini: qui neque à curis requiem, neque à morbis ſanitatem, neque à periculis immunitatem, neque in miſeriis ſolatium præſtare poſſunt. Quid eſt eo inſanius? Quid obvelas turpes aſini aures, *Mida*? quas ſi tui tibi familiares exprobrare non audent, junci tractam è terrâ libertatis vocem propalarunt. Quid ſpretâ ſapientiæ monitione beatis te oblectas ſomniis, *Crœſe*? Queſtus ille in pyrâ miſerabilis tuæ inter opes fatuitatis clarum ad

poſteros præbet documentum. Quid jactas Deorum in te mentem habitare, *Xerxes,* participe cœleſtium conſiliorum, conſorte ætheriorum luminum? Recordare injectas Helleſponto compedes, & inflicta verbera: agnoſce ſcriptam ad Athon montem Epiſtolam tuam: m *O divine Atho, qui nubes attingis vertice, noli te operi meo præbere difficilem. Ni faxis, excidam te, ac in mare projiciam.* Pro lapis Iupiter! Ad quantam redegit hominem inſaniam fortunarum abundantia. Illâ rationis deliratione *Craſſus*, jam decurſo penè vitæ ſpatio ſerotinus, in Parthicum bellum iit; periit. Illâ n *Nabal*, ſecurus impendentium malorum, gravem Davidi contumeliam fecit, defecit. Illâ o *dives Ganeo*, ſpretis *Lazari* lamentis, fœda voluptatum ſacra obiit; in infernum abiit. Ita, quantò quiſquam à fortunæ bonis eſt inſtructior; tanto plerumque mentis minus habet.

m *Plut. de non iraſc.*

n *1. Sam. 25.*

o *Luc. 16. 19.*

Et avari.

Præcipuas indolis contaminatæ vires in Avaris hominibus exerunt Divitiæ: quæ nullâ ſatiabiles copiâ, quo gravius excreſcunt, eò magis grandeſcere deſiderant. Ita namque fervet lucri cupidine homo avarus, ut

Non Marteſſiacis illum ſatiaret arenis
Tempeſtas pretioſa Tagi: non ſtagna rubentis
Aurea Pactoli; totumque exhauſerit Hermum,
Ardebit majore ſiti.

Congeratur in illâ Charybdi, quicquid olim

Crœſus

Crœſus Craſſuſque, quicquid Syllæ & Claudii Principis Liberti poſſederunt: Egreſſa omnem fortunæ modum auri montes conſtruxerit, Perſarum atque Ægyptiorum theſauros teneat; aureo terram pavimento cum Nerone, ſcobe & ramentis aureis cum Heliogabalo tegat: ut non habeat tantum divitias; ſed calcet: Accedant ab Erythræo mari baccæ, ab Indis gemmæ, à Tyro purpura, à Corintho ſigna & ſtatuæ, à Seribus delicata vellera, & quicquid magni pretii aut ars, aut natura in lucem extulit: plura cupere ab his diſcet. Quo major rerum eſt copia, eò inflammatur habendi deſiderium ardentius. Aliarum rerum cupiditas finita eſt; pecuniæ, ubi deſinant, non habent. Feræ beſtiæ, quando eſt opus, rapiunt: Vrſi & Lupi ſaturati prædam relinquunt: Avaritia nullum cupiendi, nullum capiendi modum habet, prædâ tantum irritandæ fami accumulatâ. Atque ut ſcabioſæ puerorum manus frictu ſemper opus habent: Ita perpetuo urgetur habendi pruritu. Quod Hydropis vitium eſt, ut bibendo plus magis ſemper ſitiat, & in mediis aquis aquam deſideret: hoc iſtius voraginis, ut nullâ ſatiabilis copiâ inter abundantes opes vehementiore opum deſiderio exardeſcat: Quod neque cum annis quidem & tempore, quod depaſcit omnia, deferveſcit, cum ſenio & virium decremento ha-

Digitized by Google

bendi cupidine accreſcente. Quò minus ad vivendum ſupereſt ſpatii; eò plus in ſtruendis opibus ſenilis induſtria advigilat. O miſeri mortales, quibus dum abundat vita, egent vitę benè agendæ præſidiis: dum illis affluunt, vitâ indigent, tam eo, quod habent, carentes, quam quod non habent. Quale portentum cum elatum funere *Demoſthenes* videret, p *Iſte*, inquit, *cum vitam non vitalem vixerit, aliis vitam reliquit.* (*βίος Græcis vitam ſignificat & victum:*) Qui ex Platonis præcepto ita demum benè vixiſſet, *ſi non tam ſtuduiſſet* q *poſſeſſioni augendæ; quam cupiditati minuendæ.*

p *Stob. ſer. 10.*

q *Ibid.*

Sed fruſtrà obtures os hianti in prædam laro: quam ut conſequatur, nihil tam eſt ſanctum ac ſolemne, quod non violet, nihil tam clauſum & munitum, quod non perfringat. Nam

r ——*quæ reverentia legum,*
Quis metus aut pudor eſt ſemper properantis avari?

r *Iuv. Sat. 14.*

Nihil ille præter unam pecuniam ſacrum habet. In eâ vitam & felicitatem ponit. Hæc illi decus, hæc Deus eſt. Hac pietatem, amicitiam, fidem, æquitatem, divina atque humana metitur. In illius ſtudium omnes induſtriæ vires, omnem corporis animique conatum confert: manum habens, ut de *Cleone Ariſtophanes* loquitur, ἐν Αἰτωλῶν, mentem ἐν Κλο-

πιδῶν:

πιδῶν: ut petat ſemper omnia, & furetur omnia. Atque etſi

——funeſta pecunia templo
Nondũ habitat, nullas nummorum ereximus aras;

Illius tamen multum apud mortales reverenda eſt majeſtas, intra ſecretos pectorum receſſus religioſo cultu recepta. Illic defixo pecuniæ delubro, ô homines, quantam vobis excitatis tempeſtatem! Quam gravem moleſtiam, curam, ſollicitudinem, periculum vitæ veſtræ imponitis! Quod fretum, qui euripus tot motus, tantas, tam varias fluctuum habet agitationes; ac animus pecuniæ cupiditate obſeſſus? Vt Virgiliana cerva,

Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis:——
——Illa fugâ ſylvas ſaltuſque peragrat
Dictæos:——

Cauſa tantæ inquietudinis, —— *hæret lateri fatalis arundo*: Ita intus æſtuat animus, ita dubiâ ſemper jactatur ſollicitudine, dum inhiat imminetque prædæ Vulturius, non ducto ſemel tranquillè per otium ſpiritu. Quam ubi tanquam Draco circumplexus tenet, aureoſque jam folliculos incubat, adeo miſer parcè duriterque vivit, ac ſi ex infimo paupertatis ordine non Laconicum domi nummum haberet. Sentus, ſquallidus, teter, obſitus pannis, confectus macie perpetuo nihil ſibi eſſe queritur.

 Domum

Domum inhabitat, in qua neque fumi, neque nidoris nebula ſit verenda: pluribus obſtructam clavibus, quam quâ *Acriſius* ſenex ſuæ *Danaës* pudicitiam ſervabat. Vnde ſi quâ de tigillo fumus exeat, aut aranea eximatur, eradicari ſe clamitat. Ne fame juguletur, vix atrum ad deſiderium naturæ panem vorat. Alienæ ſemper intentus ærugini res ſuas intra ciſtarum clauſtra recludit: adulteris ſimilis, qui alienas uxores amant, ſuas negligunt. De quali homine rogatus ſervus, quid ageret Dominus? [f] *Cum adſunt*, inquit, *bona, quærit mala*. O ſtultum! qui ut moriatur locuples, egente vivit fato. Quem huic opes uſum atque opem præſtant, qui inter opes inops calamitoſam ſemper degit vitam, & cum Tantalo

[f] Plut.

Quærit aquas in aquis? ——

Vt Sol à noſtro digreſſus orbe nullum nobis adfert commodum & delectationem: ut in prærupto faſtigio nati fructus nulli cuiquam ſunt uſui: Sic illi divitiæ neque utilitatem adferunt aliquam, neque voluptatem. Atq; ut in ſe ipſum; ita in omnes, dum vivit, malus eſt, nõ aquam ignemve cuiquam aut unguium præſegmina libenti animo donans. Ipſam fortè famem, ſi roges, nõ utendam dabit. Mille citius illi ex oculis lacrymas; quam unum de bulgâ nummulum elicias. Cui dum perpetuo timet, omnia ſuſpicatur metuitque, nulli facilè credens,

Digitized by Google

dens, non ipſi Fidei, ſi Iovem lapidem juret. Itaque non amat ille quemquam, neque amatur à quoquam, ſibi quoque ipſe odioſus. De quo Bias dicere ſolebat, [t] *quod non poſſideret facultates; ſed à facultatibus poſſideretur.* t Laert. l. 4. c. 7.

Vah vilia ſervilis ingenii mancipia! quæ ſuis addicta & obſtricta pecuniis, eas non ut vivant, habent; ſed vivunt, ut habeant, & habeantur. Ex quâ ſordium ſtirpe natus [x] *Euclio* aquam lavandis manibus effundi plorabat, capillorum præſegmina in tonſtrinis quærebat, non aperire ſaccum auſus, ne ſpiritus evolaret: non egredi domo, nequis ollæ ſuæ animam ſubtraheret. Quam cum perveſtigaret, etiam tertiam manum ſervi, quæ nuſquam erat gentium, volebat excutere, ex theſauro ſuo mentem, ſpem & ſpiritum trahens. x Plaut. Aulul. [y] Ejuſdem ille commatis fuit, qui in extremis laborans, paulò ante quam ſpiritum ederet, multos aureos nummos deglutiit. Alius ſago aurum inſuit, eoque ſe induit, mandans ut in eo ſe habitu ſepelirent. y Athen. l. 4. c. 18. [z] Aliquis, cum jam ageret animum, in ipſo mortis limine pelvim afferri cum nummis juſſit, à quibus vitæ retinendæ petens præſidium, ſubinde murmurabat: *Eheu, quibus vos relinquam?* Horum ſunt de familiâ Feles illæ faſtigiatis capitum apicibus nummariæ, *Rehabeamus* tertius à Davide Iudæorum Rex; *Darius* Inſtitor; *Piſiſtratus*, z Pog. in fac.

& illius filius *Hipparchus*, Athenienſium; *Dionyſius* Siciliæ Tyranni; *Demetrius Poliorcetes Antigonus* Macedoniæ, *Antiochus Epiphanes* Syriæ Rr., *Verres* Prætor, *Commodus*, *Peſcenninus Niger*, *Nicephorus Phocas*, *Perennius* Impp. & reliqua prædatricum Harpyiarum cohors, quæ ad Remp. tanquam ad auream meſſem ſtrictâ in civium fortunas falce, cum [a] *Stratocle* ac *Dermoclide* acceſſerunt. Quantum illorum avaritiam Cives; tantum *Perſis* Macedonici, *Demetrii Nicanoris*, *Tiberii*, *Mauritii*, *Heraclii* culparunt Milites, debito ab illis ſtipendio fraudati. [b] *Iuſtiniani* verò Imp. & [c] *Clementis* VII. P. eò eſt deteſtatilior avaritia, quod conſtituta bonarum artium Pp. ſalaria, & ſuum Muſis paſtum ſacrilegâ rapacitate detraxerint. Eò ſceleratior [d] *Tiberii* fuit fames in necem locupletum amicorum eſuriens: ex quibus *Cn. Lentulum*, à quo ſcriptus fuerat hæres, quod longius vivere videretur, veneno ſuſtulit. Neſcio ſanè, an majore arſerit avaritiâ *Tiberius* in poſſidendis pecuniis; an verò in peſſundandis *Nero*, *Caligula* & *Caracalla*. [e] *Nero* elargiens alicui officium, dicere ſolebat: *Scis, quibus opus habeo. Hoc agamus, ne quiſquam quicquam habeat.* [f] *Caligula* exhauſtus prodigalitate, miro calumniarum, auctionum, vectigalium, ſacrilegiorum genere Imperium expilavit. *Caracalla* de effuſis largitionibus à matre reprehenſus, vibrato

a *Plut. in Polit.*

b *Zonaras.*
c *Iovius in Colum.*

d *Sueton.*

e *Sueton.*

f *Dion.*

brato

brato gladio, *Quamdiu hunc*, inquit, *habebimus, pecunia non deerit*. Illa odium meretur indoles; ſed *Pertinacis*, & *Galbæ* Impp. & *Alberici Pragenſis Epiſcopi* riſu digna eſt. [g] *Pertinax* lactucas & carduos dimidiatos convivis apposuit. [h] *Galba* appoſitâ lautiore cœnâ, cum edere liberaliter familiares videret, anxiè ingemiſcebat. Sed [i] *Albericus* rogatus, *Quem audiret ſonum moleſtius? Maxillarum*, inquit, *oſſa frangentium*. Quis non diceret, illas hiante atque imminente avaritiâ Furias ſimilem cum [k] *Hattone*, Epiſcopo Moguntino, pœnam meruiſſe: quem mures totum devorarunt, cum magnâ copiâ pauperes in caveâ incluſos igne abſumeret: gloriatus, quod magno ſublevandæ annonæ commodo frumentarios mures extinxiſſet.

g *Herodianus.*
h *Sueton.*
i *Bonfin. l.2.c.3.*
k *Munſterus l.3.*

Et prodigi.

Quam anxiè opes Avarus petit; tam eas ſtrenuè perdit Prodigus: ille fundandæ; iſte fundendæ pecuniæ ſtudio inſaniens. Non habitare hîc dicas pecunias; ſed fugere: brevem dominum celeri prætervectas pede; ut curſim de Nilo bibunt canes. Ita omnis impatientes ſunt moræ, ut haberi deſinant, antequam habeantur, dilapſæque inter manus nullum ſui veſtigium relinquant. Danaidum te videre Dolium putes: ita quicquid ingeritur, ſtatim egeritur, fundo largitionis pertuſo. Hominum fidem, quam hîc profuſis vivitur ſumptibus!

quantâ homines luxuriâ laſciviâque diffluunt! quam grandes pecunias in profundiſſimarum libidinum gurgitem mittunt! Dies noctesque bibunt, græcantur, adjungunt amicos, paſcunt paraſitos, obſonant pollucibiliter, effarciunt ſe, ſumunt, conſumunt, edunt atque eduntur, perdunt, quæ ſunt, quæ non ſunt, omnia. Ille gulæ natus atque abdomini patrimonium ſuũ helluatur. Iſte profuſâ largitione rem conficit. Hic in corporis cultum cenſum omnem impendit. Alius fritillo atque aleâ facultates ſuas decoquit. Sunt, qui in ſcorta, in venaticos canes, in ludorum apparatus, in prodigioſas ſtructionum moles inſanos ſumptus faciunt. Nullum hîc uſum habet alium pecunia; quam ut perdat, & pereat: edat dominum ſuum, & ab illo edatur. Eſte ſanè effuſiſſimi Nepotes, explete profundam ingluviem, dilapidate argentum, diſſipate poſſeſſiones, lacerate facultates veſtras, pecuniam, quando eſt illa oneri, tanquam amaram ſarcinam rejicite. *Amphiaraum* terra abſorpſit; vos terram, prædia, domos, patrimonium abſorbete. Rem nacti eſtis: agite, ne longo confecta ſitu computreſcat, & fœdâ ærugine deformetur.

Sed ecce Hominem in illo Ganeonum cœtu cum fumidi nidoris ollâ, fœdâ ſordidum illuvie, turpem, obſcœnum, ad omnem libidinẽ, ut

ut videtur, ſenſus & mentem verſantem. *Philoxenus* eſt, illud gulę mancipium, ut video: mucum ferculis ſolitus injicere, ut ſolus illis ſine ſocio frueretur. Ollam, captus illius odore, in cauponâ per filium emit. Qui cum magno eam venire pretio diceret, [l] Eò, inquit, *erit charior, quo carius emetur*: dignus, qui ex voto ſuo Gruis habeat collũ, ut longiore cibi deſcenſu magis oblectaretur. Quis verò ille eſt, confractis rebus ad reſtim circumſpiciens, propendente aqualiculo, fluentibus buccis? [m] *Apitius* eſt, niſi fallor, popinæ inſtruendæ profeſſor: qui cum HS. millies, hoc eſt, *vicies quinquies centena aureorum millia*, conſumpſiſſet, factaque bonorum ſuorum computatione HS. centies ſupereſſet, velut in ultimâ victurus fame, veneno vitam finivit. Digna ingluvies, quæ ſic pereat, illius pertæſa vitæ, quæ ſubtractis profuſiſſimæ luxuriæ fomentis agi nequeat! Quid iſte inter mortuorum quærit ſepulchra, lapidibus in acervum congeſtis? [n] *Cteſippus* eſt Chabriæ F. qui effuſo per luxum patrimonio paterni quoque ſepulchri lapides prodegit: cineres patrios venundaturus, ſi invenire emptorem potuiſſet: fortè ne Medis quicquam relinqueret. [o] *Demetrius Poliorcetes*, & [p] *Antiochus Epiphanes* ex Macedonico capitis apice cognoſcuntur. Ille annuum mille & ducentorum tal. cenſum in

l *Ael. l. 10. v. hiſt.*

m *Senec.*

n *Diphilus.*

o *Ælian. l. 9.*

p *Polyb. l. 31.*

in luxuriam contulit; iſte ſumptuoſiſſimo apparatu, mille quingentis convivatus tricliniis hoſpites croceo & nardino unguento pavimenta perfudit, argentum quoque in publicas vias pro delectamento projiciens. Quibus ſi Socrates adfuiſſet, q *Malè pereatis*, dixiſſet, *qui Gratias virgines, ut Scorta, proſtituiſtis*. r *Antonium* Triumvirum ganearum nidor, & vinum redolens vomitio prodit: tantum opum decoctorē, ut Aſiaticam c c. Tal. millium prædam unius anni tempore abſumpſerit. Qui cum hoſtem in Aſiâ non haberet, quo cum armis contenderet, à Cleopatrâ luxuriæ victus eſt certamine, cum Vnionem, æſtimatum HS. centies, vino diſſolutum abſorberet: paratâ quoque alterum ejuſdem pretii ab aure detractum in ſimilem convertere nequitiam; niſi victoriam illi arbiter certaminis Plancus adjudicaſſet. Sed victum ab Ægyptiâ muliere Antonium egregiè poſtea ulti ſunt Romanæ principes luxuriæ, *Caligula, Nero, Vitellius, Domitianus, Commodus, Heliogabalus*: quorum vaſtam ingluviem rerum ſatiare Natura non potuit. Audite igitur, quantas in illis nequitiæ ſuæ vires pecunia exercuerit. ſ *Caligula* ingentis pretii uniones aceto liquefactos abſorpſit: aureum Iovis imitatus imbrem, per multos dies pecuniam in plebem ſparſit; de Cedro Liburnicas, gemmatis puppibus, fabricavit.

q *Stob. ſer. 14.*
r *Plut. in Ant.*
ſ *Sueton.*

Quem

Quem nepos [t] *Nero* non alio laudavit nomine; quam quod immenſarum opum relictum à Tiberio theſaurum intra annum decoxiſſet: cum ipſe aureo piſcatus reti nullam bis veſtem indueret, quadragenis in punctum HS. aleam luderet, quingenties & quinquagies centena aureorum millia donationibus effunderet. Non degeneravit [u] *Vitellius*: cujus luxurię impar fuiſſet imperium, niſi mature gulam illi mors compreſſiſſet. Palmam tamen tantæ victoriæ habet [x] *Heliogabalus*: qui pro oleo balſamum in lucernis exhibuit, aquâ roſaceâ piſcinas implevit, pomis gemmas miſcuit, ſexcenta ſtruthionum capita unâ cœnâ exhibuit, navale certamen in Euripo vini pleno dedit, naves ſæpè pretioſis onuſtas mercibus per ludum demerſit, auri ſcobe porticum inſtravit. O Tartariæ vaſtitatis ingluviem! ô peſtem atque perniciem opum deteſtabilem! Quæ unquam charybdis tantum haurire gurgitem potuit, quantas illa portenta divitias dilapidarunt!

t *Sueton.*

u *Iuſt. l. 5. c. 13.*

x *Lampr.*

Non minus luxurioſæ indolis experimentum in Viſcerationibus, in Ludorum Venationumque apparatu, in Ædificationibus, in aliis vaniſſimæ oſtentationis rebus Pecuniæ dederunt: quarum incredibilem in prodigioſiſſimas priſcæ luxurię Pyramidum ſtructuras profuſionem operæ fuerit pretium delibare.

Veterum profuſio in ſtructiones.

Ægyptio-

Ægyptiorum Regum inſaniit circa hæc opera luxuries: ſive, ut otioſam plebem à ſtudio novarum rerum prohiberent; ſive, ut his divitiarum tanquam ſempiternis monumentis potentiæ ſuæ perpetuam in hominum animis memoriam relinquerent. Vix aliâ in re magis prodige ac prodigioſè ſuas otioſa pecunia vires oſtentavit, ſupra umbrarum menſuram faſtigiatâ molis celſitudine, ut procul adſpicientibus præruptarum nubium ſpeciem præberet: non humanis manibus; ſed vi divinâ, ut Gigantæo robore, in tantam excreviſſe altitudinem viſa. Primus ita luxuriantis opulentiæ ſpecimen *Chemnis* Rex præbuit: cujus opus ultra octo eductum jugera, circa radicem viginti octo jugerum menſuram patebat: in quo perficiundo trecentorum ſexaginta millium manus viginti annis laborarunt. Cujus ut imperium ita profuſionis nactus indolem ſucceſſor filius *Chabræus*, in perennem fluxum ſcaturientibus auri venis, ejuſdem magnitudinis atque artificii molem erexit. Tanti priorum Regum ſumptus, tot labefactatæ opes non inhibere *Micerinum* potuere, quo minus ejuſdem penè vaſtitatis opus ſtatueret: par aut forte amplius futurum prioribus, niſi præcox fati neceſſitas inſanos luxuriæ conatus ſuo interventu evertiſſet. Et ulterius ivit proterviens inter opes profuſio. Neque enim contenti huc

huc uſque luxuriæ habenas laxaſſe, ſinguli ſingulis uxoribus ſuis pari vaſtitate atque impendio pyramidem conſtruxere. Tertiam tamen y *Rhodope* meretrix ex vulgati corporis quæſtu ædificaſſe dicitur. Crederet aliquis tam nobilem inſaniam quemquam poſt iſtos Reges æmulari fuiſſe auſum? At vincere etiam conati ſunt illi poſt *Sabacum* Regem XII-viri: qui ut imperii ſocietate devincti fuerant; ita communi ſepulturâ ut conjungerentur, Pyramidem quatuor à fundamentis ſtadia complexam, admirabili ſculpturæ artificio poſuerunt. y *Plin. Sec.*

Similis penè ſtructuræ ſunt *Obeliſci*: quos montium exciſos venis, à quadratâ radice, ad metæ figuram, in excelſam conſurgentes proceritatem, radiique inſtar gracileſcentes, eadem inſaniâ opulens in luxuriam Ægyptus conſtituit. Cujus gloriæ palmam prima reportavit *Semiramis*: quæ Obeliſcum centum quinquaginta pedum altitudinem, viginti quatuor circa latitudinem porrectum, ex Armeniæ montibus, per immenſa locorum intervalla viarumque difficultates, innumeris curribus Babylonem devexit. Thebæ quoque iſto luxurioſæ vetuſtatis monumento claruere: quod à XX. hominum millibus incredibili labore montibus exciſum Rex ſurrecturus filium ſuum cacumini alligavit: ut periculi magnitudine

tudine artificum diligentiam excitaret. Similes ingentium Obeliſcorum moles *Ptolomæus Philadelphus* Alexandriæ, & in Ægypto *Pheron* Rex Heliopoli conſtituit: cum oculorum vitium caſtæ mulieris urinâ curare juſſus, fruſtra ſumptis etiam ab uxore propriâ remediis, poſt innumera tentatæ caſtitatis experimenta, in hortulanæ mulieris lotio aciem oculorum recepiſſet. Hæc ingentium Obelorum ſaxa victrix Roma; ut luxurioſæ quoque opulentiæ famam ſibi apud poſteros vendicaret; evulſa ſuis ſedibus, incredibili labore ſumptuque in Italiam tranſtulit: ubi aut accenſis per tenebras facibus nocturnos nautarum curſus direxerunt; aut celebria Vrbis loca & ſepulchra Cæſarum vaſtæ magnitudinis potentiæque gloriâ illuſtrarunt. Neſcio profecto, mirarine magis debeam, an quod tantæ ſtructuræ opera profuſa hominum luxuria ſuſceperit; an quod immenſa pecuniæ vis ſumptu circumſcripſerit, renaſcentibus quotidie auri venis nullâ prodigalitate exhauſtis.

Volebam quoque in portentoſæ prodigalitatis Labyrinthos, in Sepulchra & Mauſolea, in Romanorum Thermas & Theatra factos à priſcis ſumptus deſcribere, cum in pariete *Diogenes* ex dolio ſuo viſus fortuitò manum ad ſtipem porrigere, *Paupertatis* mihi memoriam injiceret: ut *ejus quoque mores atque indolem* in conſpectu

ſpectu ponerem. Itaque converſus ad Amicos, Si inopiam, *dicebam*, eo tolerare animo poteſtis, quo vos copiam tolerare ſcio, neque dedignamini doliare Diogenis ſubire mecum diverſorium, & Cynicum ſalem lingere, Paupertatis quoque naturam vobis ſignificabo.

Tum illi: Nos ſapere cum Diogene malumus; quam egere. Laxè habitare ac vivere ſolitis difficile fuerit Cynicas pati anguſtias, & abjecto priſtinæ fortunæ cultu ad peram & baculum venire. Mirari malumus in parvo habitaculo magnum habitatorem; quam imitari: & dare egenti ſtipem; quam ad januas & canales in ſaccum & ſacrum aliquid rogare. Miſerè vivunt homines, qui cum eſſe cupiunt, quod edant, non habent, quęſitumque aliundè ægrè inveniunt.

Ita loquuti, actis pro collato familiariter ſermone gratiis, dictaq; amiciſſimis verbis ſalute, ad ſua diſceſſere.

Ego me ad *veſtigandam Paupertatis indolem* referebam.

CAP. XIX.

De Paupertate: Vbi obiter commendatio Vrbis Leovverdienſis.

Leovverdia commendatio.

LEovverdia Friſiæ eſt Metropolis, nullius idoneæ rei egens, viris copiiſque opulenta, Ix Virorum Procerum, & Provincialis Senatus, & Præfecti Principis ſedes ampliſſima. Læta Vrbi ſubjecta ſunt paſcua: quæ in ingentem porrecta planitiem largè latéque oculos ſpargunt, nuſquam coërcito viſu, niſi ubi villarum nemora frondoſos vertices ſurrigunt. Liquidum erat cœlum, cum Divæ Matris egreſſus portâ illuc deambulatum exirem à Regiâ viâ itinere in Septentrionem deflexo. Parvo à portâ intervallo, in conſpectu Vrbis, *Hierocomium* jacet leproſis curandis: quo ad ſiniſtram relicto, in editiorem campi tumulum, tuberante in modicum tumorem terrâ, conceſſeram: unde præcelſa Vrbis tecta, & turrita pagorum prædiorumque faſtigia, in orbem obeuntibus viciniam oculis, magno numero proſpiciebantur. Læta cœli facies, ut primo vere ſolet annus diſcuſſis nubibus eniteſcere, & novo gramine turgeſcens humus, & grata locorum, quaqua errabant oculi, ſemota arbitriis amœnitas, ad mirificam me delectationem revocabant. Vix totâ Friſiâ, ut mihi quidem

dem videtur, jucundior eſt ad aſpectum ſitus: hinc pratis diſtinctâ colorum varietate arridentibus; illinc arvis copioſâ frugum & leguminum meſſe luxuriantibus; iſtinc hortis & ſeminariis jucundâ frondium viriditate vernantibus; totis campis, quâ oculis atque auribus aër patebat, dulci alaudarum, coturnicum, frigillorum, motacillarum, ſturnorum, & ad auſtrinam Vrbis partem, luſciniarum garritu perſtrepentibus. Quibus immixtę gariæ, querquedulæ, vanelli, pardali, mire ſuavem ex diſſimili voce concentum efficiunt. Quem Naturæ ludum cum diffuſo in voluptatem animo cogitarem, O Friſiæ melioris agrum, *dicebam*, & uſu uberem, & ſpecie ornatum! Quid ad ſummam felicitatem tibi deeſt; niſi quod felicitatem tuam ipſe non ſentis? In conſpectu verſabatur aperta camporum planities, nullis, quam ſe ferre procul oculi poterant, aut ſublata collibus tumens, aut demerſa in profundum hians. Paſſim toto tractu cultiſſima Nobilium & Ruſticorum jacent prædia, denſis aggerum incluſa ſepimentis: in quibus conſitæ crebris ordinibus fraxini ulmive utile frangendis ventorum flabris præſidium, & exercendo corpori ambulacrum præbent. Interius varii generis fructiferæ coluntur arbores: quarum an præſtantem magis indolem; an decentem laudes ordinem; aliis alveolato ſcaccatoque

toque ordine, aliis in quincuncem directis; neſcias. Quæ cum paulò longius abſunt, cærulam opacarum nubium procul viſentibus faciem referunt; propiores teneris adhuc frondibus herbaceâ vernant viriditate. Ex illis pulcherrimo adſpectu crebra Templorum Turriumque eminent faſtigia: ita pagis viciſque inter ſe connexis, ut univerſa Friſia, continuatis longè lateque ædificiis, unius magnæ urbis imaginem præ ſe ferat. Intra primum ab urbe lapidem *quinquaginta*, atque eo amplius, turrita numeres culmina, quæ in orbem quaqua verſum, capitatorum inſtar apicum, Reginam Friſiæ *Leovverdiam* coronant. Quicquid intus agri colitur, ſive arvus ille ſit, ſive paſcuus, tantæ eſt ubertatis, ut de frugum pecorumq; proventu Panem cum Cerere inſtituiſſe certamen putetur. Triceno ut plurimum fœnore, ſæpè quino amplius, & aliquando quadrageno, meſſem reddit, novalibus quandoque unius alteriuſve anni fructu ad aſſem redemtis. Butyrum & caſeum tam abundante copiâ, quaſi non ex vaccino ubere, ſed perenni lactis fonte provenirent. Neque inſolens eſt, unam in campo vaccam ſex congiorum menſuram ſingulos in dies implere. Non facilè alibi in fruges & gramina ſolum exuberat largius.

Magnam verò inprimis commoditatem afferunt illi torrentium & incilium aquarũ perpetui

petui fluxus, quę mediocrium capaces navium facilem in omnem regionis partem vecturam præſtant: non minori ad copiam rerum omnium emolumento, quam ad voluptatem uſui. Nundinalis fortè ſeptimanæ dies erat, & navium ultrò citroque commeantium jucundo adſpectu afficiebar: quarum aliæ velis ventiſque ferebantur; aliæ in adverſos fluctus conto protrudebantur: tantâ copiâ, ut denſis ordinibus caſtrenſia toto alveo tentoria volare putaretur. Non minori curruum equorumque volitantium opere pedeſtres fervebant ſemitę: quaſi omnis excita ſuis ſedibus Friſia ad Leovverdienſem mercatum exiiſſet. Quis non miretur, per unum pagum quingentos eodem die ab urbe currus exiiſſe? Viri fœminæque feriatâ in veſte, multoque bullati argento, pictis quadrigis vehebantur: quas nitido corpore juncti jugo equi trahebant. Dabat animos ære, Batavoque aut vernaculo nectare gravis ſinus. Quo ferox exultanſque ſtimulo Ruſticus urget in curſum quadrupedes, magnâ apud ſuos in gloriâ futurus, ſi antecedentium prævertere veſtigia poſſit. Multi inſignibus in equis ferebantur: quos præter ſuperbas ære aut orichalco phaleras ſpadix pomaceuſve color commendabat. Pone nubilis ſedebat virgo, ſerico capitis reticulo aureis in ambitu bullis bracteato, tunicâ coccineâ, cum crebris

ad oram laciniis & ſegmentis, argenteâ magni ponderis zonâ, monilibuſque ex eadem materiâ dextrâ ſiniſtrâque ad terram fluentibus. Et ſentire vectores ſuos Gradivus videbatur: ita ſe ſuperbè inferebat!

Omnium tamen rerum pulcherrimum ipſa *Leovverdia* præbebat ſpectaculum, naturâ ſitus, & deſcriptione elegantiaque ædificiorum, & annonæ copiâ, & virtute civium, & Reip. adminiſtratione inprimis nobilis. Salve inclyta *Leovverdia*, dulce meum quinque luſtris hoſpitium, XII. Liberorum meorum parens: ſive illos nutris; ſive tegis. In te à *quinto & vigeſimo ætatis meæ anno* melioris ævi curſum confeci. Tu *octo mei in te amoris obſides*, & viva noſtri ſanguinis habes pignora: tu meos amicos, tu meæ ſedulitatis induſtriæque monumenta. Oſſa quoque mea, ſi porrò benigna & propitia fueris, habitura. Quid in te, mea *Leovverdia* prius, quid potius amem & laudem? An Ædificiorum elegantiam, lautitiam, ſplendorem? Omnia in te nitida ſunt, expolita, decentia, plena venuſtatis, plena magnificentiæ. Civium Domus nō ad ſpeciem magis expolitæ ſunt, quam ad uſum accommodatæ: neque immani & inani laxitate vaſtæ; neque immodicâ parvitate anguſtiiſque exiles: plus in receſſu habentes; quam fronte promittunt. Triclinia, cænacula, culinæ, veſtibula exquiſitæ ſunt dignitatis at-

que

que elegantiæ. Supellex copioſa, & ſingulari diſpoſita in ornatu. Parietes inſignibus tabulis, lecti cubiculares veſte ſtragulâ elegantiſſimi operis, & pretioſis ex plumâ culcitris, ſellæ pictis acu pulvillis, menſæ aulæis, tota domus ſplendidis ex ligno capſis, multoq; culinę cultu nitet: in quo non opificum magis artem; quam muliercularum curam induſtriamque laudes. Plateæ ut plurimum latæ ſunt & patentes, perpetuis perviæ foſſis, in quas omnes per canales & aquagia ſordes eluuntur. Illæ verò lateritio ab utraque parte vallo prætenduntur, ſuperius ſolidis loricato ſaxis, ad operis firmitatem atque ornamentum. Multis in locis arcuatis ſtratæ fornicibus ad exponendas merces, & ambulationis voluptatem uſui ſunt. Tota Civitas in quatuor diſtinguitur Parochias: quæ ab ortu in occaſum perpetuâ Foſsâ ſinduntur. Illi amplis ſpatiis tria adjacent Fora: Frumentario ita patente, ut in eo commodè Civium explicari Legiones poſſint. Hoc magnificentiſſimi operis Tabernâ Trutinarum; Medium publicæ ignominiæ edito Suggeſtu & Cataſtâ eſt inſigne. Nunc quoque ad extimā Vrbis partem, intra Auſtrinum pomœrium, Boarium fit forum: ne interius deambulatio contaminetur. Vulgo, à primo fundationis initio, quâ in Occidentem porrigitur, Novæ Vrbis appelationem accepit, marinis

quondam fluctibus pulſata. Paſſim tota Vrbe ſplendida Nobilium viſuntur palatia: inter quæ Præfecti Principis Prætorium, Provincialis Senatorum Curia, IX-virorũ Domus Collegialis, Delectorum Ordinum Auguſtale, Valetudinarium, Orphanotrophium, Ergaſtulum operatorium, Gymnaſium Literarium: tum præcipuæ vetuſtatis atque amplitudinis Kammingana, Ebbingana, Svvartzenbergia, Burmanniana Nobilium palatia, & tot publici privatique juris Ædificia, Templa, Cœnobia, Armamentaria eminent, multæ profecto dignitatis atque elegantiæ. Ad Meridiem validæ quondam munitionis Arx jacet: quæ cum ſub alieno eſſet imperio Friſia, ſummæ poteſtatis honoriſque domicilium erat: nunc edendis ſuppliciorum exemplis, & publicâ facinoroſorum cuſtodiâ infamis. Auſtrinum illius tergum Turris oppidanæ imminens Foſſæ claudit, diris Religioſorum ſuppliciis nobilis, Hiſpanicæ crudelitatis ſempiterno monumento. In medio multæ profunditatis eſt puteus, in quem per cæcos limites ducti fideles furtim demergebantur. Cives pertæſi cruda Carnificum imperia facto concurſu diverſorium tantæ ſævitiæ expugnarunt: pulchro ſtratagemate, Mônachis & præſidiariorum uxoribus in primâ fronte ad tormentorum ictum objectis. Ita ſuâ ſeſe manu in libertatem vendicavit Leovverdia.

Vt

Vt ad ſingularem dignitatem elegantiamque interius Leovverdia eſt exculta: ita exterius militaribus Vallorum propugnaculis foſſiſque circumvenitur: quæ editis in cœlum faſtigiis ſeptem Portarum aditus opere magnifico diſtinguunt. Copiis omnium rerum floret affluentibus: ut in nullo non Friſiæ tantum; ſed Belgii totius loco annona & uberior ſit, & vilior. Ovillæ carnis, ſuillæ, bubulæ, parabili ſumptu, mira eſt per omnem annum in macellis abundantia. Butyri, caſei, frugum fructuumque forum uberrimum. Non minor à propinquo mari crebriſque lacubus piſcium affluit proventus, tam divitum gulæ, quam plebeiæ fami explendæ. Par ad paſtum homini præbendum Aëris eſt largitas, incredibilem omnis generis avium copiam affundens. Plurimum verò juvat rem familiarem ſuburbana Hortorum opulentia: quæ pro uſu civium major Friſiam paſcit univerſam, ad exteros quoque onuſtis navibus ſolita tranſmitti. Potio eſt ex Cereviſiâ vernaculâ, ita pollens potenſque, ut dignam ſæpè Baccho in cauponis excitet tempeſtatem, & obſtupefactis ſenſibus ruſticum valentem de poteſtate mentis dejiciat. Focum foſſititius alit Ceſpes, qui erutus ex terræ fodinis, & ſole excoctus, ventoque arefactus, obvium Vulcano pabulum præbet: ad fovendum ſub cineribus ignem, multò

Digitized by Google

quam fabuloſa Promethei ferula commodior. Neque deeſt ex proximis ſylvis Lignorum copia, quæ maternis immixta glebis, ad Flacci & Martialis votum, perennem lucentis camini focum miniſtret. Ita conjurata in commodum noſtrum Elementa auxiliares ad nutriendam Leovverdiam copias videntur conferre.

Tot fortunæ naturæque felix dotibus *Leovverdia*, nullâ tamen re mihi videtur commendatior, ac plus ſolidę laudis mereri, quam quod omni honoris genere excellentibus redundet viris: quorum conſiliis & prudentiâ Friſia univerſa nititur. Iactent aliæ Civitates longè porrectos imperii ſui terminos, prædicent multarum magnarumque rerum poſſeſſionem, quæſtuoſas emendi & vendendi mercaturas, celebres hominum concurſus & frequentiam: Leovverdia, præter uberem rerum proventum, præter herbida paſcua & feraces agros, præter ædificiorum ſplendorem atque elegantiam, in Virtute præſtantium virorum, ſive illos genuit, ſive nutrit, jure præ aliis gloriatur. Quod vobis tribuam debiti honoris præconium *Illuſtres Ordinum Delegati*, qui collatis in commune conſiliis de maximis Reip. negotiis ſolemnia in Vrbe noſtra Comitia habetis? Vos Friſia florem totius populi, lumina patriæ, ſeminaria ampliſſimi honoris agnoſcit: qui fortunæ pariter ac naturæ omnibus

omnibus exculti muneribus, miſerorum de- fenſione, improborum odio, ſtudiorum magnitudine, æquitate, induſtriâ, temperantiâ, magnam & immortalem vobis laudem paratis. Quâ vos ornabo laude IX-*viri Ordinum Delecti*, principes ſummę dignitatis, cuſtodes poteſtatis, præſides ſalutis mentiſque publicæ, propugnatores patriæ? Vos in ſummâ laude gloriaque verſantes omnium Civium oculi, tanquam maximarum virtutum ſpeculum intuentur. Quem vobis honorem habebo, quam impartiar laudem, graviſſimi *Senatores*, qui juri dicundo publico Tribunali præſidetis? Eſtis nobilitate generis illuſtres, authoritate graves, dignitate honorabiles, ſingulari doctrinâ, præcellenti virtute, admirabili civilium rerum prudentiâ, ad ſalutem Civium, & propugnationem communium fortunarum, & dignitatem Reip. nati. Quâ vos efferam prædicatione præclariſſimi *Cauſarum Advocati*? Plurima ſunt in vobis honorum ornamenta, magna virtutis dignitas, magna fidei conſtantiæque commendatio: cui adjectâ ingenii doctrinæque gloriâ, ſummâ in foro exiſtimatione floretis. Quo vos verborum honore alloquar, integerrimi *Eccleſiæ Paſtores*? Veſtra multarum magnarumq; rerum ſcientia, eloquendi vis, vitæ ſanctimonia, in explicandis Scripturis dexteritas, in curando Religionis negotio induſtria, fides, conſtantia,
omnium

omniũ bonorũ ſermone linguiſq; celebratur. Quibus verbis veſtras laudes perſequar, cæteri *Cives, ac populares mei*: ſive ingenio doctrinaque præſtatis: ſive aliis honorum ornamentis præcellitis? Veſtræ eſt virtutis, ut civitas noſtra in ampliſſimâ gloriâ verſetur, conſtituta bonis legibus, exculta rectis moribus, copiis firma, opibus locuples, virtute honeſta, dignitate illuſtris. Nihil hîc volo de tuis memorare laudibus, *Erneſte Caſimire*, Gubernator Friſiæ inclyte, Atlas alter Belgicæ Reip., vindex libertatis, conſervator patriç, propugnator ſalutis noſtrç, manu ſtrenue, animo invicte, ad omnes belli labores impiger: cujus virtutes reſque fortiter geſtas omnium mortalium fama celebrabit. Nihil de veſtris, *Henrice* & *VVillhelme* Naſſovii Fratres, duo lumina & columina Domus veſtræ: quos natura ad omnem laudis nominiſque nobilitatem magnos atque excelſos produxit, voluntas exercet, fortunæ benignitas ſervat. O te felicem tantis Viris, Leovverdia, quam te diu illis benignam magis matrem; quam aſperam novercam præbueris.

Civitatis gubernatio penes XII-viralem eſt Magiſtratum, qui à Delectis per ſortem ex populo Viris conſtituitur. Quadriennale ſingulorum imperium. Sortitio annua, tribus novis in Veteranorum locum ſurrogatis. Si deliberatio

liberatio conſilii capiendi difficilior fuerit, jurati plebis Tribuni in conſultationem advocantur. Cives armis habiles in x. cohortes ſunt deſcripti: quarum Capitanei & Signiferi armorum & vigiliarum jus curamque habent, flos populi, ſeminarium Civici Senatus. Magiſtratus æquiſſimo jure civitatem regit, in moleſtâ magis, quam quæſtuosâ provinciâ plus publico intentus commodo, ac ſuo. Itaque quietum ſuæ Spartæ molitus ſtatum civium inprimis utilitati proſpicit, luxata inſtruit, fulcit nutantia, inclinata erigit, collapſa in gradum reponit, ſtrenuè in omnibus partes ſuas obit. Fuit, cum plebs avida novarum rerum, factis inſolenter turbis opulentiorum fortunis immineret, factioneſque aleret: quam conſulari providentiâ in ordinem redegit, partium contentiones compoſuit, Remp. ad quietem revocavit. Pręcipuo ad Religionẽ ſtudio curaque advigilat: ne inquinata peſtilentium opinionum toxico ſed veritate ad poſteros incolumi propagetur. Et quia ſine rectâ Iuventutis educatione boniſque literis caducam Reip. atque Eccleſiæ felicitatem intelligit, *inclytum utriuſque in Civitate ſuâ Seminarium*, & uberrimum *Copiæ Fontem* inſtituit, & conſulari curâ conſervat: qui perenni fluxu ſcaturientium laticum univerſam Friſiæ regionem haſtenus irrigavit.

Hic

Hîc veros Helicon ſudat Solymæius imbres,
Doctrinæque ſcatent & Pietatis opes.
Sparge tuas Fons uber aquas, & flumine largo
Mentes, Ora, Forum, Templa, Laremque riga.

Magnam verò etiam laudem illa in Pauperes benignitas, & tutelaris inopiæ juvandæ providentia meretur: quâ magnis impenſis ampliſſimum Noſocomium & Orphanotrophium ſuſtentat, erogataque liberaliter in domeſticam penuriam ſtipe omnem ex Vrbe ſuâ mendicitatem profligat.

Senex pauperculus.

Poſtquam me hoc amœniſſimo Vrbis adſpectu aliquamdiu detinuiſſemus, digreſſus paulum ulterius ſub munitiones hominem obvium habebam ſquallidum, ſordidum, annis panniſque obſitum. In manu rudis erat ſtipes. In tergo mantica, quam lacera tegebat penula. Coma hiſpida incompoſito capillo, horrida barba, frons in Cynicam ſeveritatem contracta, ſuperciliis rigentibus. Iuxtà ibat canis herilem comitatus greſſum, ex pecuariorum grege Hybrida, roſtro caudaque enormiter protensâ, colore fuligineo albis diſpuncto centunculis, prorſus ad domini ſimilitudinem. *Diogenem* me aut *Antiſthenem* vitæ redditum videre putabam: ita ſub tenui paupertatis habitu contemptor humanarum rerum animus deliteſcere videbatur. Vt ventum propius, ille me ſalutat prior, darique ſibi ſtipem petit, ſi ſo-

ſi ſoleam in pauperum fortunis habere miſericordiam, & cordi eſſet communis humanitas. Ego pauperculi miſertus Senecionis, Vt tuam, *dicebam*, intimo animi ſenſu fortunam doleo, pater! cui præter gravem ſenectutis ſarcinam moleſta oneri eſt paupertas. Πενίαν φέρειν καὶ γῆρας, ἐςὶ δύσκολον. Gravis eſt homini & moleſta per ſe ipſam ſenectus; cui ſi accedat ponderoſæ paupertatis onus, quomodo ſit ferendo? Cum ætatem naturæ deſtituunt præſidia, illius imbecillitas alienis fulciri præſidiis debet. Quibus ab inopiâ ſubtractis, quis labentem & propè cadentem ſenectutem ſuſtentet?

Tum ille: Vt quidem tibi bene faxit bonus Deus, vir bone! quem ſic alliciunt aliena ad miſericordiam incommoda: ſecus quam multorum fert inhumanitas, quibus ludibrio eſt indigentium hominum fortuna. Cæterum, mitte omnem quæſo de me ſollicitudinem: cui neque eſt oneri paupertas; neque ſenectus moleſta: quam in feliciſſimâ opum vacuitate non ſenſi quidem adveniſſe. Quod de Iſraëlitarum Duce *Moſe* in ſacris aliquando concionibus audivi, cum ad ſummam vixiſſet ſenectutem, eo fuiſſe animi corporiſque robore, quo fuiſſet inter prima initia integræ ætatis: hoc de me audio gloriari, in extremâ vitæ metâ ſalvis viribus. Itaque rogatus ſæpè à multis, an ita

Paupertas frugalis valetudinem conſervat.

an ita provectâ ætate manere in vitâ cupiam? Quid ni? dicere ſoleo, cum nihil habeam quod accuſem ſenectutem. Quæ quod illis vacat incommodis, de quibus malè vulgò audit, non aliunde eſt, quam à ſecuræ frugaliſque vitæ paupertate: quæ ad hos me annos incolumi valetudine perduxit, non afflictum curis, non affectum morbis. Probè ſtomachus, quando ſuppetit pabulum, partes ſuas obit. Sine curâ, lætus, lautus, cum tribulibus, exertis malis, expedito brachio, celſus, alacer, flagrantibus intus foculis, æſtuante gulâ, lupino expecto impetu quod abſumam. Pedes ad decurrendum longi itineris ſpatium ſufficiunt. Manibus non facilius quiſquam illum bacillum; ac Herculi clavam extorqueat. Non caligat luminum acies. Non ſtupet audiendi ſenſus. Nulla corporis pars facultaſque defectis viribus languet. Tot vitæ commoda liberæ ſine moleſtiis paupertati debeo: quæ ſemel in familiaritatem vitæque admiſſa contubernium, minimè ſumptuoſus hoſpes, corpori ſecundam valetudinem, animo ſecuram tranquillitatem præſtitit. Maxima malorum pars, quæ Senectutis jactantur opprobrio, à luxurioſa rerum copia proficiſcitur. Illa corporis vires crebro voluptatum uſu enervat. Illa perpetua infelix ſollicitudine mille curis moleſtiiſque animum excruciat. Paupertati

expedita

expedita ſunt omnia. Non irretitur gravibus negotiorum moleſtiis,non urgetur parandæ ſervandæque rei ſollicitudine. Libera immuniſque ab omni triſtitiâ & motu vitam vegeto incolumem corpore ad extremam ſenectam ducit. Si tu hanc vitæ meæ ſectam atque inſtitutum ſequereris ſuſceptâque lætæ ſecuritatis manticâ ad iter te mecum expedires , datâ benigne ſtipe vitam oblectaturus, non illa te juncei corporis macies, & exanguis in vultu pallor deformaret.

Riſum mihi movebat ille Cynicæ dicacitatis Sal,converſuſque ad hominem, Tu,*inquam*, miſeræ indigentiæ manticam quoque mihi imponeres, cui in hac afflicti corporis valetudine, & tot negotiorum curarumque ſarcinâ, manticæ à tergo & à pectore pluſquam eſt ſatis. Οὐδὲν πενίας βαρύτερον ἐςὶ φορτίον. Si quid oneris preterea adjeceris, jacebo, quod dicitur, aſinus in luto. Neque in iſtâ quidem tui corporis gladiatoriâ firmitate,iſtis lateribus ac lacertis, manticæ eſſem hujus ferendæ: quæ mihi Æthnâ onus videtur gravius. Non Siſyphus ſuum moleſtius verſaviſſe ſaxum; non vinctum ad Caucaſi ſcopulos Prometheum, ad rupem Andromedam ſuſtinuiſſe graviorem credo miſeriam, quam qui in deteſtandæ paupertatis ſarcinam humeros ad patientiam contendunt. O dura,& dira paupertas! quid eſt

Paupertatis vituperatio.

Digitized by Google

tuorum onerum preſſu gravius? quid acerbius? quid miſerius? Quod novercæ fortunæ malum nocentius; quam cum tolerandæ vitæ paſtu omnia & honoris ornamenta, & virtutis bonarumque artium præſidia homini detrahere? Sanè omnibus modis miſerè pauperes homines vivunt: quicum eſſe cupiunt, quod edāt, non habent: quod ut habeant, ægrè quærunt, ægerrime inveniunt. Sæpe fruſtra flagitatis divitum auxiliis nihil inveniūt: aut quod inveniunt, ita eſt putidū putridumq;, ut odoratu nares, guſtatu ſtomachus nauſeet. Vt mucidi panis aut rancidi lardi fruſtulo latrantem placetis ſtomachum, vicos villaſque omnes circulamini: non à frigorum aſperitate, à calorum moleſtiā quietem famelica mendicitas permittit. Calcandæ ſunt nives, vadandæ paludes, tolerandę tempeſtates: uſque à mane ad veſperam adſtandum ad oſtium, ut exiguam avaro Domino ſtipem extorqueatis. Quid eſt eo moleſtius? Vivitis alienâ ſemper benignitate, ſectamini ſpes cibarias, conflictamini cum fame, quaſi mures inventum fortuito arroditis panem, neque vocati unquam à quoquam, neque invocati. Intereà contumelias in quæſtu habetis, probroſas maledicorum voces patienter excipitis. Quid eſt eo triſtius? Nudo utplurimum inceditis corpore, pudore vix ſatis obvelato. Non lectum habetis, non tectum,

in quo

in quo liberè ſpiritum trahatis: quid eſt eo miſerius? Aves plumarum ſuarum contextu veſtiuntur. Beſtiæ villoſis pellium integumentis obvelantur. Nidos habent & cubilia, in quibus deliteſcunt. Flumina potum, humus pabulum benignè offert. Vos paxillo nudiores, cui indormiatis, non habetis: ubi pedem in veſtro ponatis, non tenetis. Omni intra pallium & pellem concluſâ facultate, alienum miſeri ſalem lingitis, alienum liquorem mingitis: eo quoque carituri, niſi humili prece improbè flagitetis. Quid eſt eo infelicius?

Quid verò eſt pauperculo mendiculo abjectius? quid neglectius? quid probroſum magis? Cum incedit in viâ, rejectâ in tergum perulâ, hiante turpiter penulâ, pueri digitos in eum intendunt, faciunt miſero contumelias, vocant, vellicant, nutant, nictant, ſibilant, moleſti ſunt. Cum ad oſtium adſtat, malignis vocibus excipitur, convitiis inceſſitur, audit ignarum mendicabulum, nequam infamiſque circulator, Cappadox de grege venalium abreptus, fucus alienæ induſtriæ fructum decerpens. Canis intra tectum recipitur, blandè comiterque appellatur, benignè habetur: Pauper emaceratur pluviis, emaciatur inediâ, æſtu frigoribuſque excoquitur. Non eum aditu quiſquam, non congreſſu, non ſermone,

Digitized by Google

non convivio dignum putat. Omnes aſpernantur, omnes abhorrent, omnes ut infame propudium & prodigium fugiunt. Non reſpicitur magis, quam ſi natus nunquam, aut quaſi homullulus ex argilla & luto fictus ſiet. Si quid dicit, ne flocci penditur. Si quod benè gerendæ rei conſilium proponit, ſibilo excipitur. Τῶν γὰρ πενήτων εἰσὶν οἱ λόγοι κενοί. Vnus inter homines idoneus videtur, in quem illudat impunè protervia. Quis non mori malit, quam tot probroſæ paupertatis incommoda ſuſtinere, & ab omni inopem exiſtimatione infra omnes infimos homines, turpiſſimæ inſtar ſordis & fecis abjici? Hoc verò maximũ turpiſſimumq; paupertatis eſt vitiũ, quod ad virtutem ſapientiamq; vadenti remoram objiciat, publicæ ſæpè privateq; felicitatis curſum interrumpens. Quam multos excellẽti homines ingenio paupertas impedivit; quo minus ſummi honoris doctrinæque arcem invaderent? Quoties aliquem à medio gloriæ revocatum curriculo, ad primos, unde exierat, carceres, fruſtratâ induſtriæ contentione, dejecit? Quam ſæpè civitatem ſtudio novarum rerum in perniciem deduxit? Quæ magis res hominem ad furta, ad rapinas, ad latrocinia, ad perjuria, ad inſidias, denique, ad Dei hominumque contemptum impellit; quam paupertas?

Stoma-

Stomachum his verbis facere ſeniculo videbar; cum interpellans ſermonem meum, Tu verò, *inquit*, malarum artium genitricem dicis paupertatem, quæ ſapientiæ eſt vernacula & virtutis magiſtra, ſub illius primum diſciplinâ educatæ, ſub illius eductæ? Non alia olim; ut à præſtantibus viris audire me memini; ſapientiæ fuit officina, quam paupertas. Sub illius diſciplinâ homines ad magnarum rerum cognitionem informabantur. Illam, quiſquis ingenii doctrinæque laudem proferre ad poſteros volebat, profitebatur. Sub illo vitæ fortunæque meæ cultu major mundo Animus habitabat. Trita corpus lacernula obtegebat. Pera & baculus ampliſſimi comitatus & commeatus vicem ſupplebat. Intra corporis menſuram opes omnes conſtabant. Quo quis erat collectior, eo ſibi magis egredi mortalitatis modum credebat. Nihil præter animum in pretio erat: qui ſub vili fortunæ habitu ad Deorum pręſtantiam quam proximè accedebat. Nullum eſt ſapientiæ cum Deo divitiarum principe contubernium, nulla amicitiæ familiaritas. Iſte fluxa fortunæ bona in pretio habet; illa præter immortales animi opes nihil magni facit. Iſte defixâ humi mente congerendis tantum pecuniis, & ſtruendis in terrâ opibus incumbit; illa omnem curam atque operam ad veritatis cogni-

Paupertatis laudatio.

Digitized by Google

tionem confert, deſpectiſque divitum hominum theſauris in cœleſtium rerum cogitatione curaque aſſiduò verſatur. Vera eſt ſapientia, contemnere fluxas mortalium opes, coërcere immodicas cupiditates, circumſcribere naturæ deſiderio divitias, in cœlum, unde anima ducitur, curam & cogitationem referre. Non vacare ſimul ſapientiæ ac divitiis quiſquam poteſt. Non permittit magnæ fortunæ ſtrepitus liberum animo ad meditandam veritatem ceſſationem. Revocant à ſtudiis mentem Divitiæ, impediunt cogitationem, evertunt induſtriæ conatum, vim ingenii objectis caducarum rerum curis obtundunt. Vt denſa ſpinarum & virgultorum ſylva ſementem ſuffocat: ita fortunæ altitudo animo affert impedimentum; quo minus promptè munus ſuum exequatur. Cum relegendis ponendiſque pecuniis, conſerendis agris, ſtatuendis ædibus, parandis opibus vis animi omnis intenditur, quid in magnarum artium diſciplinis valeret? Si quis ſapit, imò ut ſapiat, projicere omnem fortunæ apparatum debet, & ad bonam mentem libero curſu contendere. Si quid eſt, quo tenetur; ſi adhæreſcit ad opulentiæ metam, expediat ſe: ut ſolutus integerque in ſapientiæ ſtudio verſetur. Si vacare animo vis, aut pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis, abdicatâ corporis voluptate. Toleranda

leranda eſt ſapientiæ ſtudioſis fames, inhibenda gulæ cupiditas, vivendum parcè duriterque. Nullus eſt in delicatæ Cereris & Liberi regno ſapientiæ locus. Nemo bonæ mentis ingredi poteſt ædem; niſi quem aut fortuna ſua pauperem fecit, aut voluntas.

Quam parum hominem à Sapientiâ revocat paupertas; tam parum obſiſtit virtuti: quæ illus educata nutrimentis adoleſcit, & expletam perfectamque honeſtatis formam conſequitur. Neque enim aliud eſt paupertas; quam compendiaria ad virtutem via breviſque & concinna legum obſervandarũ inſtitutio. Divites multis benè vivendi præceptis, atq; operoſis philoſophiæ diſciplinis ad bonas mores informantur. Quod illa verbo ſuadet, paupertas opere cogit: tanto melior temperantiæ author; quantò neceſſitatis imperiũ eſt validius hortationum incitamentis. Si neque obſequor voluptati, neq; oblector ludis & cõviviis, neq; do ullum guttari ventrique meo gaudium, neque incedo per hominum ora magnificè, neque efferor infinitis cupiditatibus, non ſinit hoc egeſtas facere me, ſi fortè voluntas adeſſet. Fames nunquam conſcivit adulterium, neque pecuniæ inopia admiſit luxuriam, neque mendicitas ſuo dives demenſo per alterius incommodum & calamitatem in altiorem honoris locum adſcendit. Omnem impoten-

Digitized by Google

tis animi Cupiditatem, quâ ipſi nobis infeſti ſumus, paupertas refrœnat, fractoque impetu exarmat, ac ſi feris manſueſcere edoctis dentes quoque atque unguium aciem ſubtraxeris. Dediſcit ſuam pertinaciam Voluptatis deſiderium: quod ſi, velut ex cinere, igniculum concipiat; cum nullum habeat alendæ luxuriæ pabulum, ſtatim refrigeratur. Hebeſcit Superbię ſtimulus vilis deſpectæque inopiæ faſtidio retuſus. Ira, invidia, timor, tumor, audacia, & cætera mentium inquietarum mala in paupertate, velut alimentis deſtituta incendia, expirant. Maxima quæque ſcelera, ſi omnem excutias memoriam, divitiarum edita ſunt præſidio. Qui in aliquâ virtutis ſapientiæque laude ponitur, eum ab incunabulis paupertas nutricata eſt.

Vſque adeò verò miſerum & miſerandum tibi videtur, pauperculis eſſe rebus, & tenui ad cultum curamque corporis fortunâ? Quanti autem eſt, circumfluere omnium rerũ copiis, nitidâ veſte, quæſtuoſis prædiis, ſuperbis ædibus, multo luxuriæ inſtrumento abundare? Parvo quidem naturæ deſiderium expletur. Exiguo fames conſtat, ſine ullo menſæ dapalis apparatu gulæque illecebris, aquâ & pane ad paſtum corporis contenta. Nemo, qui intra hæc ſuum claudit deſiderium, paupertatis mala queritur. Qui minimo contentus, tenuiſſimo

mo vivit cultu, cum Iove de felicitate ſua contendit. Cœlitum perfectio ſibi in ſe ipſis ſufficit. Infirmitatis præberent indicium, ſi multis indigerent. Nihil mihi habenti nihil deeſt tamen. Potum obvia ſubminiſtrant flumina, panem publica humanitas. Illa ſi ad porrigendam ſtipem difficilior fuerit, ager inemptas olerum fructuumque dapes elargitur: quæ urgente fame jucundius in ventrem meum deſcendunt; quam divitibus Anglicana conchylia, aut avis Aſiæ, perdicumve & leporum edulcata condimentis caro. Quam eſt iſta vivendi ratio ab omni ſollicitudine libera! quam ab omni moleſtiâ expedita! quam omni inquietudine curiſque turbidis ſoluta! Divites in vitâ, tanquam in alto, ventis fluctibuſque verſantur; pauperes tuto & clauſo in portu hærent: non obnoxii tempeſtatum violentiæ, non veriti gravem jacturam. Vt ad natandum melior eſt, qui onere liberior: Ita illi ad vivendum, omnibus moleſtiis expediti, nullâ alternantis fortunæ expectatione implicati. Cum canitur claſſicum, non verētur ſpoliationem. Cum conclamantur vaſa, non quid efferat, quærunt. Cum excreſcunt maria, non metuunt inundationem. Cum aut flagrant incendia, aut ſæviunt tempeſtates, nullius damni metu percelluntur. Vis ſcire, quam minus afficiatur mœroris ſenſu pauper, ac dives? vul-

Digitized by Google

tum utriuſque inſpice. Sæpius pauper, & fidelius ridet, non premens altum intus dolorem. Etiam ſi qua corrugatæ frontis inhorreſcat tempeſtas, facilè diſcutitur, parvæ ſtipis munuſculo ſerenata. Divitum ſæpè ficta eſt hilaritas, gravi in alto ſollicitudine: quod ſub ipſo miſeriæ preſſu palam eſſe miſeris non licet. Ille, qui reſupinato corpore magnificè in ſcenâ incedit, regio ſuperbus fortunæ cultu; tenuiſſimæ ſortis eſt homunculus. Idem de Divitibus dicere licet, quorum perſonata felicitas multis intus miſeriis afficitur. Contemnes illos, ſi detractâ copiâ nudos, ſine mangonii cultus lenocinio, inſpexeris. O quantum ſub illo ſuperbię apparatu doloris latet! Quantum curarum & ſollicitudinum Regii capitis faſcia involvit! quam ſi jacentem humi invenirem, nolim profectò attollere. Vides faſtigiata ſplendidiorum in Leovverdiâ tuâ ædium tecta? quam illæ ſæpè acerbis redundarunt lacrymis! quam nunc multos parietibus dolores abſcondunt! quam in poſterum multos continebunt! Si æſtimare vis hominum infelicitatem, evolutos intuere: domum, pecunias, dignitatem exue: in cœnaculi ſeceſſum penetra, intus conſidera. Hoc ſi feceris, quam ſit pauperum fortuna divitiis lætior, cognoſces.

Quò magis miror, probri à te paupertatem

tem inſimulari, quæ integerrimis Mundi temporibus ornamento fuit, excellentibus viris, ut certiſſimum virtutis teſtimonium, laudi data. De Romanis quandoque principibus audire me memini, quod paupertatis magis gloriâ; quam Reip. dignitate ſe ornaverint. Quorum alii ampliſſimis functi honoribus non ſufficientes in Exequiarum impenſam facultates reliquerunt: alii anguſtiâ rei familiaris aut boves paverunt; aut agreſtem aratri ſtivam tenuerunt, aut contemptis Regum muneribus vilibus rapis & napis famem ſedarunt; aut expedire dotem in filiarum nuptias nequiverunt. Quorum hominum inopiæ an tu divitum copiam præferres? Sanctiſſimi Religionis noſtræ Antiſtites nullas opes, nullas facultates tenuerunt, in tenui victu atque amictu opum ſuarum conſtituto cenſu. Quos tu Dei viros auſis aliquâ turpitudinis notâ deformare? Arduæ eſt virtutis, parvo contentum nihil concupiſcere. Magnæ opulentiæ, nihil poſſidentem omnia habere. Divinæ felicitatis, ſe ſibi ſufficientem nullius indigere. Quis in tanto bonorum cumulo aliquam paupertati dedecoris inhærere maculam dixerit? Si Equus dignâ virtute polleat, in curſum pernox, ad ferendum ſeſſorem validus & tractabilis, quis vitio illi dabit, quod ſplendido phalerarum ornamento

mento deſtituatur? Quis Leonem, aut Aquilam, aut Taurum ob pabuli culpet inopiam? Cur hominem ſpernis, quod anguſto vivit lare, quod parcius paſcit, tenuius veſtitur, minore ſumptu obſonat? Quod in ceſpitio habito tugurio, quod ſordido corpus centone obtego, non ideò me minoris æſtimo; quam ſi magnis abundans opibus auro gemmaque quotidie biberem, & Tyrio ſub oſtro pictiſque arcu ſtragulis dormirem. Quod Regibus ſuum eſt diadema, quod Cydaris Turcarum Tyranno lunata, quod trifidus Pontifici apex, quod calces Equitibus aurati: hoc meus mihi eſt baculus, & ſuſpenſa de collo pera, & illa tot obſita panniculis lacernula. Quam ego vitam nullis rebus indigam, nullis curis inquietam, nullis moleſtiis impeditam, magiſtram virtutis, officinam bonarum artium, conſortem divinæ felicitatis, non cum ſuperi inferiq; orbis imperio & divitiis cupiam permutare.

Sic elato ſpiritu humilis fortunæ dicebat Senecio: cum accepta ſtipe multam precatus ſalutem ad inſtitutum mendicitatis ſuæ curriculum, plenus boni animi, reverteretur.

Ego miratus tantæ paupertatis patientiam, magnumque in tenui fortunâ animum, *Magni Macedonis*, de Diogene judicium cogitatione repetebam. Qui cum apricantem in dolio ſuo Cynicum rogaret, *ut diceret, ſi quid ſibi opus eſſet:*

atque

atque ille reſponderet; *Nunc quidem paululum à ſole abſis:* Rex dignam ſuâ fortunâ laudans animi magnitudinem, *Diogenes*, inquit, *eſſe vellem, niſi eſſem Alexander.* Exit ſæpè parvâ de caſâ vir magnus, & inſignis ſub ſordido pallio habitat ſapientia. Quam, Stulti, in fluxis moleſtiſque opibus felicitatem ponimus? Quid uſque eò fervemus avaritiâ, divitias ſupra bonum & honeſtum æſtimantes? Parvo contenta eſt Natura, intra panem & aquam finito ejus deſiderio. Omnia habet, qui nihil concupiſcit; eò quidem certius, quam qui multarum rerum dives eſt. Quippe fragilis eſt ac caduca divitiarum poſſeſſio; bonæ mentis opulentia nullum recipit fortunæ triſtioris incurſum.

CAP. XX.

De Naturâ & Moribus paupertatis.

ITa tacitus cum animo meo cogitabam, quando ad campum foſſæ ſubjectum verſis veſtigiis eminus à ſiniſtrâ horſum video pergere Eccleſiaſten *B. Fullenium*, Virum eximiâ virtutis doctrinæque laude clarum, de Eccleſiâ Leovverdienſi annos XXXIX optimè meritum. Paucos feceram gradus; cum ad dextram venientem à portâ proſpicio *Doctorem de Veno*, Civitatis noſtræ Scabinum, & Gymnaſii Inſpecto-

Inſpectorem, hominem egregiâ fide, ac ſingulari animi candore præſtantem. Cum utroque mihi ſunt omnes amicitiæ neceſſitudines: quas XXIV annos ſanctè inter nos coluimus. Lætabar tam auſpicato amiciſſimorum hominum conſpectu, quæſitoque opportuno ad quieſcendum loco, in editiore ripæ tumulo conſidebam, dum illi ad me propius adirent. Prior congreſſus *Fullenius*; ut ſolet gradum inferre fortius; Tu, *Inquit Neuhuſi*, decem fortè paſſuum à domo tuâ fatigatus itinere hic acquieſcis in gramine, iſtac ætate, iſtoc animo? Ohe! tam te parva deambulatio ad languorem dedit? Quantum mutatus ab illo Hectore, qui quondam! Ego jam exacto ſeptuageſimo ætatis anno confecto longiuſculi itineris ſpatio, per illas teſqui ſuburbani ambages, nullam in iſtis pedibus laſſitudinem ſentio. Non deficerent curſorem genua, ſi hoc die Franicam ad *Profeſſorem Filium* eundum mihi eſſet. Ego quam potui properè allevato à terrâ corpore. Non equidem invideo, *dicebam*; miror magis. Eſt ſanè, quod gratiam habeas Deo, *Fulleni*, qui ad ſummam ſenectutem optimâ viviſti valetudine, corpore animoque par *Vrſini rigoris Nomini tuo*. Ego animo valens integerque corporis affecti queror infirmitatem: quam mihi quotidiano laniatu carnifex infert Calculus. Nam

abſque

abſque illo eſſet, nihilo me nunc debiliorẽ cognoſceres; ac cum lætâ vernantem lanugine vidiſti, ſub primum in hanc urbem ædeſque tuas acceſſum. Veniet aliquando dies, & jam fortè ille in propinquo eſt, qui me ex hoc corpore cum omnibus exſolvet moleſtiis & tormentis. Intereâ divino auxilio firmabo animum adverſus dolorem, gravius habiturus malum, ſi ferre malum non poſſem. Inter hæc verba accedebat *D. Veno*, vehementer ſibi gratulatus, quod tam dextro in congreſſum & colloquium utriuſque omine veniſſet. Et ego, *inquam*, cui à longo tempore non jucundior fluxit; ac preſens iſte dies. Vix pedem in propinqua extuleram paſcua, cum mihi ex Cynicorum ordine *Homo lepidus* & facetus obviam in viâ veniret: ex cujus ſermone mirificã delectationem percepi: ita ſcitè eleganterque de tolerandâ humanæ vitæ conditione diſſerebat. Et quid tu, *dicebat Fullenius*, Cynici oris ac ordinis laudas hominem ita virginali pudens verecundiâ? Cynicorum hominum natio inimica eſt verecundiæ: quos ore vultuque ferreo nihil pudet, nihil piget, ad ferenda pariter atq; inferenda obduratos convitia: à quo, ut te jam dudum novi, tui animi modeſtia atq; illa humanitatis indoles abhorret. Atque e[illegible], *inquam*, viſa mihi hominis inſolentior oratio, quod eâ in re voluptatem, decus, felicitatem

vitæ

vitæ mortalis poneret, quam alii, ut peſtem perniciemq; humani generis exitialem, fugiunt & averſantur. Copiam & facultates, tanquam gravem hominibus molem & moleſtiam, quæ beatæ quietis otium interpellaret, repudiabat. Inopiam, virtutum ſeminarium, philoſophiæ officinam, omnium bonarum artium parentem & magiſtram eſſe. Pauperes homines ſimillimam cœlitibus vitam agere. Non indigere quæſitis anxiè terrâ marique copiis, non cruciari ſollicitis opum ſtudiis & cuſtodiis. Non diſtrahi infinitis negotiorum agendorum curis. Nihil concupiſcere, certiſſimas eſſe divitias. Nullas opes poſſidere pleniſſimam voluptatem. Divites inquietam, acerbam, miſeram in abundanti rerum copiâ vitam agere. Hæc ille tantâ dicebat confidentiâ, tam elato ſpiritu, ut magni *Pythagoræ*, aut *Diogenis* animus immigraſſe in ſeniculi hujus corpus putaretur.

Pauperum indoles varia.

Hic tum *Fullenius.* Magna, ut tute noſti, mi *Neuhuſi*, pauperum eſt diverſitas, varia morum naturæque indoles. Quidam ſub humili fortunâ magnos animos gerunt, ſub vili penulâ ingenti ſpiritu efferuntur. Hoc tui fortè ex Cynicorum familia Senecionis fuit ingenium: qui in deſpectâ fortunæ conditione alto erectoque eminens ſpiritu, nihilo ſe Regio inferiorem faſtigio æſtimat. Attalicis ſe vivere conditio-

Digitized by Google

conditionibus, ſupra omnes homines ſapere atque eminere. In magnis copiis inopiam, in ſecurâ paupertate certas divitias poni. Qui ſuæ ſufficit indigentiæ, locupletem eſſe. Quam animi vim atque altitudinem Chriſtiana quoque profitetur paupertas: niſi quod non ſuperbo aliorum faſtidio, & immodicâ ſuæ virtutis æſtimatione; ſed cœleſtium rerum admiratione fluxa mortalium bona contemnit. Alii cum contractis domi rebus animum contrahunt & demittunt, non auſi adverſus fortunæ incommoda aſſurgere, non erigere ſe ſub acerbo indigentiæ preſſu: ut vinculis & compedibus, ita reſtricti domeſticæ penuriæ anguſtiis. Multos paupertas ad perferendi laboris induſtriam, ad agendi cogitandique ſolertiam concitavit. Sunt, qui urgente inopiâ in malis artibus ſtudium ponunt. Reip. otium perturbant, ſicas vibrant; furtis ſe adſtringunt, prædas ex alieno agunt, mendaciis & fallaciis incautos circumveniunt. Ab animo & ſtudiis hominum diverſis tanta eſt varietas: quæ pro ſuâ indole atque affectione in diſſimiles habitus moreſque paupertatem efformant: erigunt attolluntque; aut dejiciunt: excitant atque incendunt ad diligentiam; aut remittunt: ad bonas malaſve artes impellunt. Eſt, cum jure culpes inopiam; cum laudes. Alias ad virtutem; alias ad improbitatem ducem magiſtram-

Eee que

que ſe offert. Sapiens non premitur perditurve paupartatis damno ; ſed eo in rem ſuam utitur : ut bonorum rector ; ita malorum victor. Improbus neque in ſecundis,neque in adverſis rebus virtutem exhibet,quamcunque acceperit fortunam,eam in nequitiæ ſuæ uſum convertens. Vt ægroti nihilo valent melius, ſive in ſtramine cubent , ſive aureo in lecto: Ita parum refert ad mores,diveſne ſis , an pauper,ſi animus malè habeat. Fruſtra altum caveris mare , ſi in ſtagnantium aquarum lacunis ſubmerſionis ſit periculum. Nihil profuerit, edita turrium declinare faſtigia , ſi te humilis caſulæ ruina poſſit obvolvere. Ab inopiâ pariter, ac à copiâ facilis eſt ad pereundum via, niſi rationis conſiliique boni ductum ſequaris.

Paupertatis Chriſtianæ mores. Chriſtianæ paupertatis patientia nihil profectò aliud eſt,quam ludus atque officina pulcherrimarũ virtutum,ad quas pii homines per compendium exercentur. Divites multâ hortatione præceptiſque ad virtutis ſtudium excitamus : Paupertas ſibi ipſi ad pietatem eſt magiſtra,ſibi legem coërcendæ libidinis dicit , ſuâ ſponte frugalitatis modeſtiæque ingreſſa curriculum ductu alieno non indiget. Non alibi feriæ pietatis ſtudium fervet ardentius, non ad preces incumbitur ſtudioſius ; non fiducia divinæ opis , contemptio caducarum rerum,cogitatio admiratioque cœleſtium bonorum viget ube-

get uberius; quam ſub domeſticâ rigidæ Egeſtatis diſciplinâ. Cujus ordinis ſectæque homines ut profectam à cœli duriorem fortunam credunt: ita patriâ Dei benignitate emolliendam ſperant, de tolerandæ vitæ ſubſidiis non anxiè admodum ſolliciti. Si avibus & pecudi quæ in diem vivunt, nihil deſit; ſi ſolitudo feris beſtiis alimentum præſtet; ſi deſertis corvorum pullis cibus præbeatur, nō dubitant ſibi quoque Deum in uſuram mortalis vitę paſtionem præbiturum.[a] *Confidunt eſuros pauperes, & ſaturatum iri.* [b] *Expediendum ſuis anguſtiis penuria inopem:* [c] *exſolvendam violenti manibus:* [d] *non negligendum à Deo perpetuo.* Intereà aſſiduis precibus cœlum fatigant, divinamque opem poſcunt. Nihilo minus operi incumbunt: rati non votis tantum inanibus; ſed agendo, curandoque auxilia divina parari. Parcè continenterque in omni vitâ vivunt, ad naturæ deſiderium exacto paſtionis modo. Ventris ſaginandi delicias neque habent, neque affectant, fame parvo admodum conſtante. Mira eſt in hoc hominum genere animi demiſſio: dum intra fortunæ ſuæ coërciti menſuram non efferunt ſe ſupra quenquam inſolenter, non ſumunt ſibi quicquam arroganter. Erecti tamen excelſique in tenui fortunâ fluxas mortalium opes & gaudia deſpiciunt, verſiſque in cœlum cogitationibus immortales tantum opes in pretio

a *Pſ.22.27.*
b *Iob.36.15.*
c *Iob.5.15*
d *Pſal.10 14.*

habent: non eſſe poſſe magnos arbitrati, qui parva terrarum bona magni æſtiment. Rem domi pauperculam, ſi recte parta ſit, faſtidioſam præcellere divitum copiam e, & pauculum cum Domini timore magnis prævalere theſauris ſtatuunt.

e Prov. 15 & 16.

Iſto fuit virtutis ingenio priſca Sanctorum hominum natio, quæ æquos ſemper aſperis in rebus animos geſſit: quantò hominibus deſpectior, tantò Deo acceptior: non à divitiis magis, quam à vitiis atque improbitate vacua. Quàm erat in tenui fortunâ fidens animi f *Iacobus*; cum nudo ad iter baculo inſtructus, tranſito Iordane, in Syriam à patriâ domo profugeret! Quàm in pauperculis rebus plenus bonæ ſpei g *Moiſes*; cum paſcendis in deſerto gregibus operam ſocero locaret! Quàm compoſito benè animo h *Ruthis*: & i *vidua Sareptana*: & cum k *Eliſæo* prophetarum filii, ſub ſtructis temerè tuguriolis inopiam tolerarunt! Quam certam in divino auxilio fiduciam collocavit l *Tobias*; cum filium ad ſuſtinendam fortiter paupertatem hortaretur: quam vacantem à peccato ampla maneant præmia. Nullas habuit facultates *Deipara Virgo*, ipſiuſque ſponſus *Ioſephus*, fabrili operâ vitam tenuiter ſuſtentans. Nullas poſſedit opes flagitans ad januam Epulonis m *Lazarus*. Nullas illa tenuiculæ Minervæ n *Vidua*, munificâ duorum nummulorum

f Gen. 32.
g Ex. 3. 1.
h Ruth. 2.
i 1 Reg. 17.
k 2. Reg. 4.
l Tob. 4.
m Luc. 16
o. Luc. 21.

mulorum eleemoſynâ celebris. o *Petrus* auri argentique inopiam de ſe eſt profeſſus. p *Paulus* cum collegis ſuis ſitiit, eſurivit, nudo corpore tempeſtatum incommoda ſuſtinuit. At quantũ virtutis ſplendorẽ illi Dei homines ab iſtis anguſtiis effuderunt; in contractâ fortunæ tenuitate ſplẽdidis animi dotibus ampliſſimi, in rerum omnium vacuitate nullius indigentes, in penuriâ nihil deſiderantes, in inopiâ non deficientes, in extremâ paupertate opum maximarum divites. Quippe qui, cum nihil haberent, in Domino rerum omnium Deo omnia poſſederunt, opes immortales, honores perpetuos, felicitatem nullo mœroris incurſu perturbandam. Atque iſtis virtutum documentis præluxit ſuis diſcipulis q *Servator Dominus, qui cum eſſet dives, propter nos factus eſt pauper, ut nos illius paupertate diteſceremus*: in extremâ humani cultus indigentiâ ſpecimen ſanctitatis, exemplar perfectionis, regula vitæ ad omnem honeſtatem dirigendæ.

o Act. 3. 6.

p 1. Cor. 4. 11.

q 2 Cor. 8 9.

Excipiebat ea verba de *Veno*: Non adeo miror, *Fulleni*, ſanctiſſimos Dei viros ſequutos cœleſtem veritatis facem & δαδȣ̃χον Chriſtum, tantam in contractis domi rebus virtutem exhibuiſſe: quod factum à Gentilibus miror vehementius. Quam felix &glorioſa fuit paupertatis patientia apud priſcos Philoſophos: qui cum præter baculum & ingenium

Paupertas Civilis.

nihil poſſiderent, in ſummâ penuria pares Regiæ fortunæ ſpiritus nutriebant. Abjiciebant opes, ut libero ſolutoque animo ſapientię ſtudiis omnem mentem & cogitationem defigerent. Contemnebant ampliſſima Regum munera, quorum illis nullus erat in frugi & ſeverâ vitâ uſus. Deſpiciebant magnificos Epularum apparatus atque opulentię cultum, intra Cenſoriam continentiæ legem & Naturæ pręſcriptionem revocatâ cupiditate. Quanto erant egentiores, tanto expeditius ad benè vivendi ſapiendique diſciplinas incumbebant. Quam à fortunæ præſidiis nudi; tam à divinis ingenii bonis inſtructi atque ornati. Aliis fluxas opes & momentanea voluptatum gaudia; ſibi æternam doctrinæ virtutiſque gloriam accedere volebant. Quemvis è vulgo ad magnas divitias, non item ad ſapientiam pervenire poſſe ſtatuebant. Atque ut eruditus ille Scholarum pulvis & umbracula, ita publicæ mentis conſiliique auguſta Templa fertilem maximarum virtutum inopiam protulerunt. Quorum olim Principes tam ampla clari virtute; quam contracta tenues paupertate vixerunt. Ea fuit apud Græcos in *Ariſtide* juſta, in *Phocione* benigna, in *Epaminonda* ſtrenua, in *Liſandro* fortis, in *Socrate* ſapiens, in *Homero* diſerta, in *Diogene* atque *Antiſthene* voluptatum contemptrix. [r] *Ariſtides* quidem tam obiit pauper,

r *Plut. Ariſt.*

per,ut domeſtico funerari ſumptu nequiverit. [s] *Phocion* ductor magnorum exercituum, Regumque uſus amicitia paupertatem ſibi gloriæ duxit. [t] *Epaminondas* abſtinens divitiarum unica contentus veſte fuit, publicâ ob inopiam impenſâ à Thebanis elatus. [v] Liſandri Regis filias, ob paternam egeſtatem, mariti, defuncto patre, repudiarunt. *Socrates*, *Homerus* aliique nihil præter ſemetipſos poſſederunt: qui quoties veſtigia facerent, omnia ſua ſecum portabant. Tam copioſa maximarum virtutum ſupellectili iſta tenuitas abundavit! In populo Romano non alii magis & geſtarum rerum gloria, & ſtrenuitatis continentiæque laude præcelluerunt; quam qui jejunos atque inopes pecuniæ penates habitarunt. Inter conſulares magnæ glorię faſces, inter eburneos illuſtrium Dictaturarum Scipiones, in Triumphalibus victorum quadrigis, impenſa publicè funera, inopes dotium filiæ, ſordidi operis aratra, lignei cum rapis catini relucent. Illæ manus, quæ agreſtem ſtivam tenebant, fulgentem in acie gladium vibrarunt, ingentes hoſtium copias fuderunt, Remp. ex ore faucibuſque exitialium bellorum liberarunt. Neque rubori fuit, depoſitis ſummi imperii inſignibus, ad vomerem, & ſeptem jugerum agellum redire. Paupertas [x] Poplicolas, Æmilios, Fabricios, Curios, Scipiones, & cætera Romanæ

[s] Plut. Phoc.

[t] Plut. Epam.

[v] Sub. l. 2. En. 4.

[x] Valer. & Plut.

virtutis robora produxit: quæ ſidis domeſticæ penuriç uberibus publicam Imperii gloria nutriverunt. *Poplicola* ille Regum exactor, & *Menenius* publicæ pacis arbiter, ſui præſtare funeris expenſas non potuerunt. *Curius* & *Fabricius*, temptis Regum populorumque muneribus, fictilibus de vaſis rapa comederunt. *C. Scipionis*, & *V. Levini* Filiæ publicè, ob domeſticam in tanta gloria tenuitatem, dotatæ nuptias inierunt. Victor Macedonum *Paulus*, poſtquam hoſtili præda immunem à tributis populum feciſſet, ita deceſſit inops, ut reſtitui ſua uxori dos non poſſet, niſi fundus, quem habebat unicum, væniret. His domeſticæ inopiæ ſubnixa fulcris res quondam Romana ſtetit; quam neque Craſſi Syllæque opes, neque Pompeii Cæſariſque magnitudo potuit ſuſtentare. O glorioſam excellentium virorum paupertatem: quæ ſolidæ laudis cupidinem non extinxit; ſed ad virtutis exercendæ ſtudium, ſubdita quaſi face, inflammavit!

Paupertas philoſophorum ſimulata.

Equidem veris, *Amice de Veno*, laudibus, *dicebam Ego*, illam priſcæ paupertatis patientiam exornaſti: cujus nutrimentis virtus primum nutricata eſt, Reſp. fundata, ſapientiæ diſciplina conſtituta eſt. Atque ut illa præſtantiſſimorum hominum laudem meretur: ita Sophiſtarum arrogans & ſimulata fœdam habet turpitudinem, ſub ſobriæ frugaliſque modeſtiæ

habitu

habitu plauſum captans & famam obduratæ virtutis. Quod genus hominum Hiſtrionibus non eſt abſimile: qui in ſcenâ reſupini Regum & Dominorum gerunt perſonam; domi inter infimæ conditionis ſervulos venalem volentibus operam locant. Sub triſti frontis ſeveritate horridaque barbâ difficilis arrogantia habitat. Veſte ſordidâ ſuperbam animi elationem, tenui fortunæ apparatu glorioſum inſolentiæ Spiritum teguint. y *Alexander*, nonnullis Antipatri laudantibus frugalitatem, quod alienam ab omnibus deliciis vitam ageret, *Antipater*, inquit, *foris albo utitur pallio; intus totus purpureus eſt.* Hoc de illa ſimulatæ paupertatis familiâ dicatur: Vultu & cultu modeſtiam oſtentant; intus faſtidioſam in alios mentem gerunt. Quem in Cynico homine ſpiritum lepido cavillo a *Demonax* perſtrinxit: cui ſupra peram baculumque ſuum elato, & jactāti, quod Antiſthenis & Diogenis diſcipulus eſſet, *Impudẽter*, inquit, *mentiris, cum ſis Hyperidæ diſcipulus.* Ita Cynicæ elationis deſpicientiam arguit, quod ὑπεριδεῖν ſignificat. Tanti faſtidii inſolens animus in anguſto cum Diogene dolio potuit habitare: qui etſi gloriaretur, in ſe tragicas convenire deteſtationes, quod eſſet ἄπολις, ἄπατρις, πτωχός, ἀλήτης, καὶ ἡμερόβιος; in illâ tamen fortunæ vilitate tam ſibi placebat, quam in terrarum

y *Plut. in Apoph.*

a *Eraſ. l. 7 Apoph.*

 orbis

Digitized by Google

orbis imperio Alexander, cum victis Indis Babylonem contenderet. Quo ſpiritu cum Plutonis conculcans lectum, *ejus ſe Superbiam conculcare* diceret; *ſed ſuperbiâ*, inquit Plato, *majore.* Alias cum intenſo frigore nudus ſtatuam amplecteretur, *Secedite ab homine*, Plato inquit, *ne, dum obfirmatæ patientiæ laudem aucupatur, gravius ſe in conſpectu noſtro excruciet.* Quod b Cynicæ virtutis edentem documentum conſpicatus *Lacon*, cum rogaſſet, *Num algeret?* illo negante, *Quid igitur*, inquit, *magnum facis?* Putabat Lacon nihilo hoc ipſi ex longâ conſuetudine difficilius eſſe; quam ſi faceret per æſtatem. Non vidit pendentem à tergo ſuo manticam Diogenes; quam tamē Cynicâ in aliis acie perſtrinxit. Rhodios videbat juvenes pulchris magnificè veſtibus incedere. Tum ille: c *Hæc quidem inſignis eſt ſuperbia.* At cum Lacones in ſordidis togis glorioſos adſpiceret: *Hæc*, inquit, *longè alia eſt ſuperbia.* Quo perſpicacitatis oculo d *Plato* ridiculam *Antiſthenis* vanitatem per pallii ſciſſuras vidit: quas iſte in documentum ingenuæ paupertatis oſtentabat. Et Cratetis *Stilpo*: quem cum hybernis menſibus rubentē ex gelu cerneret, δοκεῖς, inquit, μοι χρείαν ἔχειν ἱματίου καινοῦ. Ambigua καινοῦ notatione *mentem & pallium novum* Cynico apprecatus. Hunc ſimulatæ frugalitatis continentiæque fucum eleganter in *Zenone Antigonus*

b *Plut. Lac.*

c *Æli. l.9.v.hiſt*

d *Laert. l.2.c.12.*

e *Idem.*

Rex

Rex indicavit. Cõmendabat multis verbis paupertatem philoſophus, divitiis nullâ bonorum poſitis in parte: cum Rex falſo ipſi nunciari fecit, prędia ejus ab hoſte direpta atq; everſa eſſe. Ad quẽ nuncium perculſo Zenone, *Vide,* inquit, Antigonus, *quanti æſtiment philoſophi divitias: quarum glorioſa deſpectione popularem laudem capiant.*

Iſtius ſectę Homines, dicebat *Fullenius*, Chriſtiana Eccleſia in fœcundâ *Monachorum* patitur pullitie: quæ ſub devotiſſimę paupertatis modeſtiæque ſpecie, ſupra radiata Regum capita, & humani juris potentiæque eminentes apices ſeſe effert: nullis coërcita legibus, nullis circumſcripta imperiis, in ſuperos pariter atque inferos faſtidioſa. Quid enim aliud ſunt illi Mendicantium Ordines, quàm exactionum & violentiæ Antichriſtianę Proxenetæ, Vultures unguibus in fortunas omniũ evaginatis, Lupi faucibus in prædã diſtentis, Ventres abdomini ſaginando nati, immani avaritiâ, infinita cupiditate? quorũ ſatiandæ gulæ Chriſtianus orbis vix eſt ſatis. Quid illi *Minores, Majores, Humiliati,* & ceteræ Sacrorum ſive Saccorum familię? qui ſordidæ prætextu paupertatis hoc unũ intendunt, ut aliorũ facultates exhauriant, magnas ſibi opes parẽt, in voluptatũ omniũ fruitione, ſoluto cõtinentiæ frœno, debacchentur. Cum faciem cultumq; vides corporis, putãtur quantivis precii. Cum vitam conſideras, ſcurras

Et Monachorum.

ſcurras dixeris ex colluvione turpitudinum natos, animo gladiatorio, moribus efferatis, terram, ubicunque pedem deponunt, ſuis veſtigiis violantes. Aliud ore profitentur, aliud opere pręſtant. Dici boni; quam eſſe malunt. Nihil eſt ſub illâ Religioſæ paupertatis larvâ demiſſum, nihil humile, nihil modeſtũ. Qui ſe nihil habere dicunt, omnia poſſidẽt. Qui contemptionẽ Mundi præ ſe ferunt, omnibus voluptatũ deliciis paſcuntur. Qui humiles Chriſti ſervos ſimulant, Diabolico ſuperbiæ ſpiritu efferuntur. Si Chriſtum paupertini Ordinis principem ſequuntur, quid turpi avaritiâ pecuniis aliorum inhiant, regali ſtructa luxu palatia habitant, opes immenſas poſſident? illo Domino ita rerum omnium inope, ut, quo caput reclinaret, non haberet. Si Apoſtolicæ frugalitatis & modeſtiæ ſectam ingrediuntur, quid ſe eſſe primos omnium rerum volunt, in otio & deliciis conquieſcunt, ſuo magis ventri, quam Eccleſiæ paſcendæ incumbunt? illis Dei legatis in difficili vocationis ſuæ munere domi inopiam, foris ſuperbum ſui contemptum patientibus. Si vacare in ſolitudine ſecuræ pietati volunt, quid celebres hominum cœtus frequentant, Ægyptiacarum more Ranarum Principum curias atque atria perreptant, imperia & dominationes affectant? Quod in illâ Ranarum vermiculatione Chriſtianæ frugalitatis,

tatis, abſtinentiæ, modeſtiæ deprehendas veſtigium? quæ ſummum ſibi in homines atque angelos imperium ſumit, Chriſtum de honoris ſui ſede deturbat, cœli ſalútiſque ſuperbam nundinationem exercet, in Spiritus S. oracula, in divinas leges & ritus, in dies & tempora, in corpora atque animas, in vivos & mortuos, in Deum ipſum, cujus loco panem Deum colit, dictatoriæ jus poteſtatis uſurpat. Hæ ſunt illæ, *Neuhuſi*,[f] Apocalypſios tuæ Locuſtæ: quę ex caliginoſo Traditionũ natæ Aëre, Gradivorum inſtar Equorum, ad oppugnandam veritatis aciem ſunt paratę. Capita Antichriſtianæ dignitatis apicibus coronantur, facies humanitatem, capilli muliebrem mollitiem præ ſe ferunt: ſed Dentes leoninam truculentiam minantur. Pectora ferreis immunitatum Loricis; Latus utrumque glorioſæ Poteſtatis viriumque humanarum alis munitur: quarum ſonitu hoſtes obloqui auſos percellunt. In Caudis Scorpionum virus gerunt: quæ ſuis armatæ aculeis exitialem hominibus noxam afferunt. Quando, quando erit, ut vis illa Caudarum peſtilens ſtimulique divinitus retuſi noxam inferre hominibus deſinant?

f *Apoc.* 9.

Quid dubitas *Fulleni*? dicebam: poſtquam, poſt exiccatum Euphratem, & per Ieſuiticas *ſexta phialæ* Ranas, jam à centum annis, vocatos in Armageddon, hoc eſt conſertam ſacri

Belli

Belli aciem, Terræ Reges; *Septimæ phialæ* prodigioſa Tempeſtas [g] in Aerem, quaqua ille per orbem porrigitur, ſe effudit. Illa nunc hos, convulſo, emotoque ſuis ſedibus mundo, Terræmotus, & fulgura tonitruſque, à natis hominibus maximos; concitat: quæ vocatam in Dei memoriam Babylonem *in tres partes ſcindent*, Fœtuſque Beſtiæ ac Pſeudoprophetæ abominabiles in ruinam dabunt. Et jam *Sex Coronatæ Meretricis Capita*, & Imperatoriæ per Germaniam Familiæ, quæ Regiorum Capitum vicem ſcorto præſtitere, ceciderunt. [h] Regnat noſtro tempore ille inceſtæ ſtirpis *Auſtriaco-Bavaro-Hiſpanus*: F R D S,

g *Apoc.* 16.9.

h *Apoc.* 16.

Spes Septima & ultima Romana:

Qui poſt breve immaniſſimæ Dominationis tempus, libratâ in ictum GOTHICA DEI VIRGA, in fatalem impactus periodum ſuâ Babylonem ruinâ obvolvet.

Paupertas ultronea.

Intereà, dum matureſcente Dei judicio decretorius Babylonicæ ruinæ accedit dies, *Vltroneæ paupertatis* ſtudium opus eſt Eccleſiæ: ut in copiis frugalitatem excolat, in abundantia fortunarum libidinem coerceat, in ſufficientiâ neceſſariarum rerum voluptatis deſideria refrænet,

Digitized by Google

net, inter opes ſobriam ſibi egeſtatem imperet, divitias ſuas eſſe magis audiat, quam ſentiat. Hæc eſt illa Sapientium hominum in cultu corporis moderatio, & Spontanea quaſi paupertas: quæ ut animum ad virtutis doctrinęque ſtudia exerceat, non ſaburrat immodico cibo & potione corpus, non uſurpat ſuas ad paſtum gulæ fortunas; parco ſibi ſufficiens ingenio magis, quam genio ventrique indulget. Corpori tantum ſufficit, quantum vitæ & valetudini ſatis eſt. Cibus famem ſedat, potio ſitim extinguit, ventrem ſine faſtidio implet. Veſtis & domus munimentum eſt adverſus frigorum ventorumque violentiam. Quæ utrum ſint ex peregrino Serũ vellere, & vario Gentis alicujus lapide; an ex lanâ lutoque vernaculo, parum curat. Divitias non in amplo patrimonii cenſu; ſed in recto animi ſapientis ſenſu ponit. Parum eſt paupertatem & indigentiam, quando nihil ad manum eſt, ſuſtinere. Hoc veræ eſt laudi, ſuâ ſponte ac voluntate, nõ fortunę coactu temperantiæ præceptis obtemperare. Neque aliâ itur ad ſapientiam viâ, quam illâ ſpontaneæ paupertatis: quã ego eſſe ingenii puto magiſtrã, memoriæ cuſtodẽ, recti judicii conſiliiq; gubernatricem, virtutum deniq; omnium parentem. Ex hoc paupertatis ordine fuit ille Laconum *Leotychidas*; qui rogatus,

Cur Spartiatæ ita parcè biberent? [i] *Ne, inquit, alii pro nobis conſulant.* Et ex eadem Gente [k] *Archidamus*: cui cum aliquis vinum ſuave polliceretur, *Quorſum opus eſt*, ait, *quando plus, ac naturæ convenit, abſumetur?* Neque defecit à patria frugalitate. [l] *Ageſilaus*, cum in caſtris cibo & veſtitu vulgari uteretur, *Principis eſſe*, perhibens, *non delitiis & divitiis; ſed temperantiâ privatis antecellere.* Quam in *Epaminondâ* craſſus Bœotiorum aer virtutem produxit. Ille cum Perſarum legatos cum muneribus veniẽtes ad tenuiſſimi apparatus cænam invitaſſet, [m] *Significate*, inquit, *Domino veſtro, hominem ita cœnantem corrumpi auro non poſſe.* Qui ſi noſtras Regifici luxus epulas, & cupediarum fora videret, nonne cum Socrate exclamaret; *Hui! quantum hic eſt rerum, quibus non indigeo.* Sapientiſſimi homines iſto ſpontaneæ difficultatis ſtudio non ad præclaras tantum ſcientias; ſed ad difficultatem ipſam, ſi qua ſubeunda eſſet, ſe præpararunt, animo contra fortunæ injurias inter ejus beneficia confirmato. Vt in mediâ pace miles editis pugnarum ſimulacris exercetur, in campo decurrit, ſupervacuo labore laſſatur, ut ſufficere neceſſario poſſit: Ita illi paupertatis imitatione ferre paupertatem didicerunt; ne unquam extimeſcerent fortunam, ad quam ſe familiari uſu præparaviſſent. Ita ſecurius divites erant, cum ſcirent, quam non eſſet grave pauperem eſſe.

i Plut. in Lac.
k Idem.
l Idem.
m Stob. Ser. 5.

Digitized by Google

Propria quidem Chriſtianorum, dicebat *Tullenius*, illa eſt Virtus: qui [n] *pietatem cum ſufficientia magno in quæſtu ponunt*, & [o] *induti Dominum Ieſum Chriſtum carnis deſideria reſtringunt*. Cujus abſtinentiæ inſigne præbuit documentum [p] *Daniel* Propheta cum Sociis popularibus: qui ſpretis Regiæ menſæ dapibus, tenui leguminum victu & aquæ potu naturæ deſiderium expleverunt. Quâ indole Chriſti præcurſor [q] *Baptiſtes* famem ſylveſtri melle & locuſtis in eremo ſatiavit.

n 1 *Tim.* 6. 6.
o *Rom.* 13. 14.
p *Dan.* 1. 8.
q *Mat.* 3. 4.

Paupertas Invita & Flagitioſa.

Hic tum *Veno* Ingenuam præſtantium virorum paupertatem memoratus: quam quis ultro ſubit, ut emancipatus ſervitio corporis animo valeat liberius. Ejus ego malim eſſe Ordinis; quam illius *Invitæ* ac coactę, quæ multos homines fieri improbos ſubegit, domos depeculari, vias latrociniis obſidere, dolos fallaciaſque comminiſci, infamium artium ſtudiis operam dare. Quid enim non maleſuada fames, & duris urgens in rebus egeſtas deſignat? Ex hoc ſeminario conjuratæ Latronum atque Excurſorum copiæ prodierunt: quæ maleficio & ſcelere paſtæ tantum habent, quantum rapere poſſunt. Ex hoc Piratici Myoparones in alto navigant, & infeſta prædationibus maria faciunt. Sub hujus educata diſciplinâ Mendicitas aſſidue in locupletum fortunas imminet; ſi ſors ad manum veniat,

pleno furoris impetu graſſatura. Hac magiſtrà [r] *Cilices* olim quicquid pelagi à Gadibus in Syriam excurrit & Helleſpontum fœdo latrocinio occuparunt. Hac Brutii ex fugitivorum collecti colluvione Italiam; Scythæ, Arabes, Iſauri, Iberi, Normanni, Vandali, Cimbri, Hunni, Turcę per Caſpias effuſi portas, Orbem terrarum igne ferroque peragrarunt. Hæc *Spartacum* ex gladiatoria arena in campum evocavit, *Viriatum* ex venatore Luſitaniæ principem fecit, *Othomanum* I ex agricola Saracenis ducem dedit, *Tamirlanem* in fatalem Aſiæ perniciem eduxit. Non alia peſtis ſæpius urbes & regna populari tumultu exagitavit. [ſ]Semper in civitate, quibus opes nullę ſunt, bonis invident, malos attollunt, vetera odere, nova exoptant, odio ſuarum rerum Reip. ſtatum mutare ſtudent, turba & ſeditionibus impenſè aluntur, ſi quo populi tumultu emergere ipſi per maleficia poſſint. Hinc toties Roma concitatæ multitudinis jactata furore inter ſacrum & ſaxum, incerta ſalutis ſpe, fluctuavit. Hinc *Sparta* ſub *Agide*, *Argi* ſub Nabide Tyranno, *Megara* poſt expulſum Theagenem, *Thurii* prævalente plebe, extremum perdundæ libertatis periculum incurrerunt. Hinc toties novæ tabulæ flagitatæ, agrorum diviſio optimatibus extorta, bonorum æquatio introducta. Quos enim primo res, tum ſpes fideſque deficit,

r *Sab.l.4 Enn.5.*

ſ *Sall.*

deficit, omnem novandarum rerum occaſionem arripiunt, impro borum hominum ſocietates conquirunt, in aliorum fortunas impetum meditantur. Quidvis imperat egeſtas, extrema ſæpè cogens pati. Grave eſt homini onus inopia:non ob famem tantum,quâ nihil eſt acerbius, ſed ob inſitum cuique paupertatis pudorem,ipſâ plerumque paupertate urget vehementius. Itaq; difficillimũ eſſe, [t] *Ariſtoteles* aſſerit, ut *non res novas moliatur paupertas.* [v] *Cicero* verò author eſt, *Inopia & avaritia potiſſimum ad turpe compendium homines commoveri.* Quod in *Ottone* Tacitus innuit, *cum in illo inopiam arguit vix privato tolerandam.* Et in [y] *Sylla, quem præcipuam audaciam à familiari traxiſſe anguſtia dicit.* Quæ quantos ſæpè in Belgica noſtra motus exitaret; quas turbas daret,niſi onerosa Reip. indigentium ſentina caſtris & claſſibus, quaſi ductis alio coloniis, exhauriretur! Itaque ſapientiſſimo Civitatis noſtræ inſtituto; quod [x] *Sardios* etiam & *Argivos* feciſſe legimus; in otioſam atque egenam plebem quotannis inquiritur, quibus artibus domi vitam toleret: excluſa omni mendicitate; ne aut gravet annonam nimis; aut novandarum rerum publicam quietem turbet.

t *Polit.* 5

v *Rhet.* 4

x *Tac. in Ottone.*

y *In Syl.*

z *Alex. l.* 3. *c.* 3.

Illa eſt, *dicebam Ego*, Flagitioſæ Mendicitatis indoles: quam & [a] Divinæ leges, & Humanæ prohibent; non minus paſtu civitati gravem,

a *Deut.* 15. 4.

quam audacia atque importunitate intolerabilem. Cujus homo notæ cum à Lacone ſtipem peteret, [b] *Si didero*, inquit, *tibi, eo mendicabis magis. Nam huic tuæ deformitati cauſam præbuit is, qui primus tibi dedit, eoque te ignarum atque impudentem reddidit.* Alia eſt Innoxiæ paupertatis natura, quæ ſuæ conſcia tenuitatis animo ſemper eſt demiſſo. Loquitur pudenter, rogat verecunde, fert æquo animo ſuperbum ſui contemptum. Nihil in ea faſtidioſum, nihil importunum, nihil inſolens. [c] *Pauper cum deprecatione; dives rigide ſuperbeque verba facit.* Quid audeat? quid dicat? γλῶσσα καὶ χεὶρ οἱ δέδεται. Illa verò ſemper ſingularem induſtriæ laudem obtinuit, à priſcis ſæculis omnium artium repertrix, præſidium humanæ vitæ, opifex præſtabilium operum.

b *Plut. in Lacon.*

Paupertas Innoxia.

c *Prov. 18 23.*

Quis expedivit Pſittaco ſuum χαῖρε,
Picaſque docuit noſtra verba conari?
Magiſter artis, ingeniique largitor
Venter eſt, negatas artifex ſequi voces.

Quæritis prima Grammaticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ, Muſicæ, Aſtrologiæ, cæterarumque artium initia? In paupertatis officina reperietis. Petitis priſca Mechanicæ induſtriæ rudimenta? Ea ſub inopiæ poſita ſunt diſciplina. Illa terram arat, fodit, obſerit, repaſtinat, & cætera

tera ruris officia obit. Illa domos ædificat, vicos ordinat, civitates à parvis initiis ad ſummam amplitudinem deducit. Illa rei faciendæ Mercaturam inſtituit, maria navibus tranſmittit, per ignes currit. Quis in caſtris vitam prodigeret, niſi cogeret paupertas? Quis diurno nocturnoque opere manus atque animum fatigaret, niſi urgeret res domi anguſta? Quis Deum debito pietatis officio coleret, niſi injungeret imminens adverſę fortunæ tempeſtas?

Et jam circulati Vrbem eramus propè univerſam, cum quærere *Fullenius*, num longulâ deambulatione fatigarer, & in pedibus laſſitudinem ſentirem? Quæ, *inquam*, Fulleni, laſſitudo tam gratæ confabulationis ſatietatem mihi faceret? in qua longum tecum ſolem cupiam condere. Si ita viæ pedes ſufficerent ut valet caletque ad colloquutionem animus,

Antè diem clauſo reſeraret veſper Olympo;

quam mihi faſtidium obreperet tam jucundæ vobiſcum deambulationis. Et jam dies penè ad talos mortuus eſt, noſtraque nos domi expectant negotia. Itaque, ſi hoc ita vobis placet, recipiamus nos per hoc diverticulum ad portam proximam: quando publica illa via & multi pulveris tempeſtate fœda eſt, & Ruſticorum à mercatu redeuntium turbis inquieta. Videte mihi illos temulentorum Exercitus,

quàm incompoſitis gradiuntur veſtigiis ! Vt ineptit bacchabunda protervitas ! Vt perſonant implicatæ viris fœminæ barbaro ululatu! Quantum iſtæ fauces, iſta latera vernaculi Bacchi hauſerunt ! Fontes, ſi geniali ſcateant liquore, interbiberent : tanta arent ſiti fauces, tanto flagrant guttura incendio ! Declinemus illam tempeſtatem : ne incondito ſtrepitu, aut protervâ dicacitate moleſta ſit. Ita verſis recta ad urbem veſtigiis, porta, quæ proxima erat, introivimus, precatique mutua benevolentia ſalutem ad ſua quiſque diſceſſerunt.

PERORATIO

Ad Florentiſsimam juventutem Gymnaſii Leovverdienſis.

ROmanæ civitatis præclari Principes magnorum virorum Imagines in larariis ſuis habebant ; ut quotidiano illarum intuitu ad virtutem animos vehementius accenderent. Diverſas ego vobis, *Macti annis animiſque Adoleſcentes*, hominum Imagines ; aut potius Speculum Naturæ amplum atque illuſtre propoſui: in quo Morum atque Animorum, in quos quiſque natus factuſque eſt, figuram videatis, virtutis decentiam diligatis, vitiorum turpitudinem fugiatis. Duxi Vos, inquam, in THE-

ATRVM

Digitized by Google

ATRVM Orbis Terrarum: in quo *varios humani pectoris habitus*, *& Ingenii ſecretioris Indolem curioſis oculis notetis*. Præbete vos hic mihi faciles, præbete dociles Spectatores: ut in Vobis aliiſque ingenitas Animorum cupiditates obſervetis, obſervatas ad Virtutis ſtudium transferatis. Sua omnibus adgenerata ſunt virtutum vitiorumque ſemina, quæ cum ætatis procurſu adoleſcunt, diſciplinæ moderatione conformata, uſu atque exercitatione multa confirmata. Efferunt ſeſe illa à primis incunabulis, Naturâ in ipſâ Pueritiȩ teneritudine moliente cuiq; ſuȩ honeſtatis & opprobrii fundamentum. Clara eſt [b] *Papyrii* capax publicæ mentis conſiliique Prætexta. Effulſit in paſtore [c] *Cyro* Spiritus, qui totius Aſiæ vires & imperium infregit. Protulit ſe in puero [d] *Alexandro* indoles, quæ majorem Macedoniâ ſuâ fortunam quæſitura Philippo patri videbatur. Timuerunt Latinorum Legati contractum in ephebo [e] *Catone* rigidæ ſeveritatis ſupercilium, quo totâ deinceps vitâ terribilis fuit. Alius impetu quodam animi ad Literarum ſtudia; alius ad Caſtra, ad illuſtrem Honoris gloriæque campum rapitur. Plebeiæ vilitatis indoles ad ſordidi quæſtus opificia, aut ignaviam, præeunte Natura, dejicitur, Vt in variam effigiem humanos Natura vultus effinxit: ut ſidera diſſimilem à cœlo fun-

b *Gell. l. 1 c. 23.*
c *Xenoph. Cyr.*
d *Plut. Alex.*
e *Val. l. 3. c. 1.*

Digitized by Google

dunt lucem; Terra mater diverſam generandæ ſobolis indolem habet: Ita ſuo quiſque genio in diverſa ducitur ſtudia, magnum prorſus virtutum vitiorumque graveſcentibus annis momentum. Ne ſingulos homines dicam, Gentibus univerſis certos animorum habitus, ſive natalis patriæ ſpiritus; ſive genitalis parentum ſanguis; ſive conſuetudo victus & familiaritas ingeneravit. In aliis altitudo ingenii animique perſpicacia benè audit. In quibuſdam contemptor periculorum ſpiritus; in multis aut innocua ſimplicitas, apertique pectoris rectitudo; aut hoſpitalis benignitas; aut ſpectabilis morum gravitas laudatur. Illorum in conficiendo celeritas; iſtorum in providendo conſilium & circumſpectio; aliorum fortior impetus; aliquorum durabilis conſtantia nomen habet. Illis nationibus ſenſus ad intelligendum hebetes Natura dedit. Iſtæ incertis fluctuant conſiliis, in ſuſcipiendâ re præcipites, in gerendâ fluxi atque inſtabiles. Hæ capiendis tardæ conſiliis, morâ & cunctatione animos cum tempore amittunt. Illic cupida ultionis iracundia; iſtic contemtrix imperii ferocitas; ibi ſub contracto ſupercilio ſuperba granditas culpatur. Sunt, quas in Venerem, in Bacchum in turpes cupiditates & deſideria vernacula patriæ indoles abducit. Durat illa in omni populo virtutum vitiorumque propagata per tot

ætates

Digitized by Google

ætates hæreditas: quæ æternam illi boni malive nominis famam apud omnem poſteritatem impertivit.

Hos animorum habitus difformemque indolem ita vos contemplari velim, *mei Adoleſcentes*, ut non magis oblectet infinita ludentis Naturæ varietas; quam juvet. Inſpicite voſmet ipſos, intra ſecretos pectorum receſſus oculis demiſſis, & quas melioris ingenii dotes deprehendetis, excolite, expolite; vitia nævoſque emendate. Dedit Natura *Friſiis* ingenia maximarum artium virtutumque capacia: quæ cum par accedit induſtria laboriſq; aſſiduitas, ſuis facilè viribus ad illuſtrem nominis gloriam aſſurgunt. Noſtra nobis incuria eſt injuria; dum remiſſâ ſtudiorum contentione non patimur inſita Naturæ ſemina adoleſcere, & ad maturitatem pervenire. Studio diligentiaque vobis opus eſt, *Adoleſcentes*, ut jacentem in cunabulis virtutem educetis, producatis. [f] *Furius Creſinus* pellectarum veneficio frugum reus, dictâ ſibi die, ruſticum omne inſtrumentum in forum attulit: quod cum obduratis callo manibus oſtentans, *Hæc*, inquit, *veneficia mea ſunt, Quirites: Neque poſſum vobis oſtendere curas induſtriamque meam, quam in agro colendo adhibui.* Hæc vos ſeduli laboris diligentiæque adhibere veneficia pluſquam beneficia oportet: niſi amittere ſperatam frugum bonarum

Vt inſitas Naturæ dotes excolat diligenter.

f *Plin. l. 18. c. 6.*

Digitized by Google

meſſem velitis. Labor, ſi neſcitis, cœleſtis quidam eſt nummus, Gygiſque fortunatus annulus: quo uno, cũ auxiliari pietatis functione, præclara omnia à Deo extorquebitis. Quicquid homines arant, navigant, ædificant, labori acceptum ferunt. Quicquid in rebus noſtris proſperè cedit, labori debemus. Ille obtegendo corpori domum & veſtes, protegendo arma & munitiones, alendo rem paſtumque ſufficit. Ille jugum feris beſtiis imponit, terram matrem frugum partu gravidat, maria clauſtris frœnat, flumina pontibus ſternit, paludes ſiccat, arenas irrigat. Si quid eſt clari nominis gloria, ſi quam laudem Civitatum meretur amplitudo, ſi in aliquâ ſunt dignatione vineæ hortique eleganter conſiti, à labore omnia proficiſcuntur. Quid accuſatis cum ſcientiarum difficultate ingeniorum veſtrorum hebetudinem? Nihil tam eſt arduum, quod non labor enitatur: nihil tam remotum, quod non contingat: tam profundum, quod non eruat: tam obſcurum, quod non explicet; tam difficile moleſtumque, quod non ſubigat. Debiles formicæ nocturno per illuſtrem Lunam opere aſperrimos ſilices atterunt. Minuta ſtillicidia duriſſima ſaxa cavant. Ille capax omnium rerum Mundus; ſi *Democrito* credimus; ex volitantibus in ſole pulviſculis concreſcit. Illa patens & potens Roma à paupere Romuli caſa

caſa & ruſticâ paſtorum manu, *vigilando, agendo, benè conſulendo* in ſtupendam imperii magnitudinem exceſſit. Illa Librorum ingentia Volumina ex tranſpoſitis Alphabethi literulis in tantam amplitudinem excreverunt. Omnia vel tenuis atque imbecilla poteſt ſedulitas, ſi inſiſtat graviter: non ut ſua quemque debilitas ab inſtituto gloriæ curriculo avertat. Quod cum ſciret [g] *Demoſthenes*, hærentem in dicendo linguam ſummo ſtudio diligentiaq; ad facilem pronunciationem expedivit, plus olei lucubrando, quam vini lurcando abſumens. Pari ſolertiâ [h] *Cleanthes* tarditatem ingenii emendavit: ut anguſti oris vaſa, quanto quid caperet difficilius, tanto ſe id retenturum fidelius, arbitratus. Verum namque eſt illud Demoſthenis effatum: *Διὰ παιδείαν τοῖς μὲν ἀφυεστέροις αὐτῶν βελτίοσι γίγνεσθαι· τοῖς δ' εὐφυέσι καὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει διενεγκεῖν.* Experiundo namque didici, prꝗſtantibus ingeniis tardiora palmam plerumque diligentiæ ſubſidio præripere. Mirum vero videatur, ſi evagantem longius à ſcopo præpetem impigrè prorepens Teſtudo prævertat? Cum pilâ luditis palmariâ, nihil cunctamini, urgetis, feſtinatis, in omnem campi partem excurritis, omnem obnixi pro victoriâ operam præſtatis. Quid in Sapientiæ ſtudio ceſſatis? quæ hominem cum cælitum dignatione præſtantiaque quam proximè

[g] *Val. l. 6. c. 7.*

[h] *Cælius l. 10. c. 20. Ant. L.*

proximè junctum omnibus ſine radio, quod dicitur, & hoſtorio bonis cumulat. Cum à tonſoriâ reditis tabernâ, ſpeculo & manu vultum & capillum exploratis. Cur ab erudito domum reverſi pulvere, non colligitis vos ad meditationem? non percunctamini animum de illis quæ audiviſtis? non perſpicitis cogitatione longius; quam oculis? non mente ulterius; quam gradu auribuſque progredimini? Neque cogitatis quidem, ut Solis lumen reflexione condenſatum roboratumque Terram matrem ad animandam edendamque ſobolem fovet: ita frequenti mentis agitatione ſtudioque impigro conceptos ingenii partus vitam & lucem haurire? Vt pareret ex cerebro Minervam Iupiter, Vulcani malleo erat opus. Vt vos doctrinam vobis paretis, diligentiæ incudem crebris tundere ictibus oportet. Atque ut Struthiocameli ova excludere continuo adſpectu creduntur: ita laborando, cogitando, ſtudioſe omnia meditando, ſapientię fœtus efformatur. Nihil ad valetudinem confert, multum ediſſe. Nihil ad laudabilem eruditionem, multa legiſſe, multa audiviſſe; niſi benefico meditationis igne in commodum vitę uſum, tanquam in ſuccum & ſanguinem convertantur. Igitur cum Apelle lineam quotidie ducite. Cum fabris fabricando fabricari diſcite. Secundum

militares

militares[i] *Veſpaſiani* & *Pertinacis* teſſeras, in literarum ſtudiis *Laboremus, Militemus* : neque ullum unquam ab ingenii contentione tempus remittamus. *i Sueton. & Dion.*

Ita vero vos laborare in illâ ſtudiorum palæſtrâ volo, ut cognitâ perſpectâque animi veſtri indole, eo potiſſimum incumbatis, quo vos naturæ impetus ducit. Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρας κινεῖτε : quâ invitâ nihil unquam, magna dignum laude efficietis. Videte illam in obſcuro ſumptuoſi operis Domum, quæ aperto cœli deſtituta lumine inſalubrem Domino ſuo habitationem præſtat. Ita homo nullum pulchræ gloriæ fructum percipiet, ſi nõ inſtructus aliquo benevolæ Naturæ auxilio ad opus acceſſerit. Moliendo, movendo fruſtra ſe torquebit; ut agricola cum glebæ contumacis fundo colluctatus nihil niſi damnum moleſtiamque lucratur. *Artem moribus cognatam eligat prudẽter.*

——— Non omnis fert omnia tellus.
Hic ſegetes; illic veniunt felicius uvæ;
Arborei fœtus alibi.

Vt vero congruum ingenio ſuo locum planta nacta eſt, à cœleſtis auræ fotu in copioſos fructus exundat. Non minus animus humanus ad producendam ſapientiæ frugem ſeſe explicat, ſi conformem ſuo genio ſortitus artem, benigno induſtriæ radio irrigetur. Hanc, ſi eminere vultis, egregiæ laudis orcheſtran, hunc honoris

honoris campum quærite: in quo omnes animi corporiſq; vires exerceatis. Quē ut contingatis, ductu conſilioq; ſapientiū opus eſt: ne præcipitato temeritatis impetu eo deſcēdatis, unde cū pudendâ ſtudiorum jacturâ regredi oporteat.

Illi inſiſtat conſtanter. Nacti vero convenientem naturæ veſtræ arenam, pedem firmate: ne candidati alicujus diſciplinæ in diverſa ſtudia, quaſi deſultorii in quadrigarum curriculum incurratis. Sacrorum ædes & mortuorum ſepulchra à ſua dimoveri ſede non debent. Eadem vos religione, quam amplexi eſtis ſemel ſtudiorum rationem, tanquam inſertâ rapaci manu, tenete. Plantæ ſæpe ſuis evulſæ ſedibus radices non agunt: neque vagus & commeans in diverſa ſtudia animus ſolidæ ſapientiæ gloriam conſequitur. [k] Delos inſula incertis fluctuans ſedibus, ut Apollini præbuit incunabula, perpetuis defixa radicibus certo in loco conſedit. Doctrina ſtabili delectata domicilio nunquam ad fluxæ levitatis temporaria ingenia divertit. Itaque Artem præcipue unam, moribus veſtris cognatam, in qua excellatis, cum judicio deligite, cum fide diligite. Ab illâ nulla vos impedimenta revocent, nullum diverſæ rei ſtudium abſtrahat, non oblata foris oblectamenta, non peregrina in alienis literis novitas abducat. In ſua quemque Arte, tanquam domi, habitare oportet: in ſecundariis, hoſpitum more,

k Plin. l. 4 cap. 12.

re, divertere, & quaſi fatigatum de viâ ad punctum temporis commorari. Magno ille mihi parandæ eruditionis argumento in literis verſatur, qui Artem, quam exercere profitetur, non deflexis alio ſtudiis, unice unam amat.

Dum vero in illo Naturæ Theatro Veſtra, dum aliorum Ingenia, varioſque animorum impetus curioſo lumine obitis, in cœlum, ad illum fontem fomitemque bonorum omnium, referre mentem & cogitationem oportet. Ab illo luminum patre melioris ingenii dotes petite. Illius virtutem ſempiternis in cœlum laudibus tollite. Omnem veſtram vitam, actiones, cogitationes ad Divini Nominis gloriam referte. Quanta eſt tua, ô Deus, potentia, qui ut vultus atque ora; ita mentes humanas, inde uſque à primo Mundi ortu, rerumque naſcentium incunabulis, in tam varios habitus efformaſti! Quanta tua eſt ſapientia: qui ex diſſimilibus animorum motibus & moribus tam efficis pulchrum Naturæ concentum, tam admirabilem conſenſum: ut ſicut in contentis æqualiter fidibus; ornata, diſtincta, concinna ſint omnia! Quanta tua eſt benignitas: qui ingeneras homini virtutum maximarum ſemina, quibus abunde ad felicitatem proficeret, ſi culturam illis rectam adhiberet! Nulla lingua tuam, ter Opt. Max. Sator Rectorque rerum, magnitudinem efferre, nulla mens ſa-

Ad Dei gloriam referat omnia.

pientiam

pientiam & bonitatem tuam penetrare atque aſſequi valet. Vt beneficiis tuis omnibus; ita laudibus minores ſumus: quæ non humanis; ſed majoribus tantum *Cœlitum Theatris* proponi debebant: neque ibi ſatis digna celebratione commemorandæ.

Interea O Deus, dum in hoc caducæ mortalitatis verſamur diverſorio, doce nos, duce nos: ut capiamus veritatem, cupiamus virtutem, magnitudinem tuam ſancte veneremur, ſapientiæ tuæ divitias ſtudioſe venemur: omnem denique animi cupidiniſque natalis impetum in tuam laudem, & publicum uſum convertamus. Hoc velis faxiſque bone Deus.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

TABVLA ORDINIS
LIB. II.

Signa Indolis Extra Hominem referuntur ad illius

- Perſonam, ratione
  - Animi, in
    - Educatione. Cap. 1.
    - Commercio: ubi mores ſæculorum. Cap. 2.
  - Corporis: cujus ſunt
    - Nutrientia,
      - Potulenta: quorum
        - Priſcus ritus. Cap. 5.
        - Significatio. Cap. 6.
      - Eſculenta. Cap. 7.
    - Ambientia.
      - Veſtes: quarum
        - Priſcus ritus. Cap. 3.
        - Significatio. Cap. 4.
      - Aer. Cap. 8.
- Fortunam, in
  - Familiæ Nobilitate
    - Generaliter. Cap. 9.
    - Specialiter, in Nobilitate
      - Ficta. Cap. 10.
      - Flagitioſa. Cap. 11.
      - Sanguinis. Cap. 12.
      - Virtutis. Cap. 13.
      - Chriſtiana. Cap. 14.
      - Illius moribus. Cap. 15.
  - Facultatibus:
    - Divitiis: quarum eſt
      - Splendor & ubertas. Cap. 16.
      - Diviſio, in
        - Divites probos. Cap. 17.
        - Improbos. Cap. 18.
    - Paupertate: quæ deſcribitur
      - Generaliter. Cap. 19.
      - à Natura & Moribus, Cap. 20.

Digitized by Google

pientiam & bonitatem tuam penetrare atque aſſequi valet. Vt beneficiis tuis omnibus; ita laudibus minores ſumus: quæ non humanis; ſed majoribus tantum *Cœlitum Theatris* proponi debebant: neque ibi ſatis digna celebratione commemorandæ.

Interea O Deus, dum in hoc caducæ mortalitatis verſamur diverſorio, doce nos, duce nos: ut capiamus veritatem, cupiamus virtutem, magnitudinem tuam ſancte veneremur, ſapientiæ tuæ divitias ſtudioſe venemur: omnem denique animi cupidiniſque natalis impetum in tuam laudem, & publicum uſum convertamus. Hoc velis faxiſque bone Deus.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TABVLA ORDINIS

LIB. II.

Signa Indolis Extra Hominem referuntur ad illius

- Perſonam, ratione
  - Animi, in
    - Educatione. Cap.1.
    - Commercio: ubi mores ſæculorum. Cap.2.
  - Corporis: cujus ſunt
    - Nutrientia,
      - Potulenta: quorum
        - Priſcus ritus. Cap.5.
        - Significatio. Cap.6.
      - Eſculenta. Cap.7.
    - Ambientia.
      - Veſtes: quarum
        - Priſcus ritus. Cap.3.
        - Significatio. Cap.4.
      - Aer. Cap.8.
- Fortunam, in
  - Familiæ Nobilitate
    - Generaliter. Cap. 9.
    - Specialiter, in Nobilitate
      - Ficta. Cap.10.
      - Flagitioſa. Cap.11.
      - Sanguinis. Cap.12.
      - Virtutis. Cap.13.
      - Chriſtiana. Cap.14.
      - Illius moribus. Cap.15.
  - Facultatibus:
    - Divitiis: quarum eſt
      - Splendor & ubertas. Cap.16.
      - Diviſio, in
        - Divites probos. Cap.17.
        - Improbos. Cap.18.
    - Paupertate: quæ deſcribitur
      - Generaliter. Cap.19.
      - à Natura & Moribus, Cap.20.

Digitized by Google

Benevole Lector,

Nævos præli evidentiores corrige.

In lib. I.

PAg.5 pro Exprobas, *lege* Exprobrat.
Ibid.ſocietatis,ſocialis.
6 exempli,plis.
11 pretexta,præt.
13 Anaximenæ, mene.
16 præterea,præclara.
Concitati,concitat:
21 Vidimus,videmus.
26 petulancia,tia.
Solemo, polemo.
28 Peruvii,vi.
Sobolen,lem.
tanto,tento.
31 inſidam,incedam.
38 æſtu,aſtu.
39 tegmentis,tegum.
41 cum,eum.
42 facitias,facetias.
44 deliteſcunt,cant.
52 qui,quæ.
58 erit, eris.
nauſeum,am.
59 ſummis, ſummus.
63 Contretandarum, contrect.
invertit, invergit.
70 quiſque,am.
71 probata, tæ.
77 Solido,to.
87 præcepitis, præcip. Achilli,e.
90 ſuggrunda,dia.
92 annorum,animorum.
93 dedicatũ, delicat.
ſucceſſu,ſuccuſſu.
95 demitte, demite.
96 dormis,io.
97 Chryporũ,Gryp.
103 Lophar. Lothar.
105 Virgines,virag.
109 arcam,arram.
ducta,data.
110 me,næ.
120 præcip. prærip.
128 Iſcarios,Icar.
Crepunt,crepant.
141 conſiliiſque, conſiliique.
144 greſũ, greſſum.
148 Affric. Afric.

149 Pruſi,

Digitized by Google

149 Pruſi,Druſi.
160 Non,nam.
198 quum,quam.
199 *lege*; opinionum conſenſio.
206 multum,nullum.
207 objectus, obtectus.
240 ſi,ſe.
248 ſolito,ſoluto.
255 æſtus,as.
261 *lege*; mordet, apicula.
264 prolapſus,as.
292 quiſq;, quiſquam. Nunquã, *redundat*.
304 quo,quæ.
310 coercent, eant.
324 te,ſe.
Suecorum,Suevorũ.
327 pullutante,pullul.

In Lib. II.

Pag. 11. pro Numos, Mimos.
81 pelliculum,am.
rapido,vapido.
88 velut,velit.
89 irrigabit,vit.
96 ſtatus,as.
109 ſuccu,ſuctu.
111 Bacchæ,e.
152 gerendis,ſerendis.
156 Virtuti,e.
162 clariſſ.chariſſ.
231 quiſque, am.
234 probas,os.
248 placereturne,placeretne.
298 hoſtẽ,hęreditatẽ.
310 affenſas,offenſas.
345 cenſus, ſenſus.
352 mundinis, nund.
403 gariæ,gaviæ.
414 detinuiſſemus,em
419 ignarum, ignavum.
422 liberum,am.
425 Aſiæ,Afræ.
efferat,ant.
431 preſens,præſens.
434 paupart.paupert.
435 cœli,cœlis.
446 Romanæ,Romæ
449 memoratus,is.
452 didero,dedero.
ignarum,ignavum.
457 beneficia, beneficæ.
458 quod,quò.
462 rapaci,porpaci.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google